



**MOLDCOOP
UNIVERSITATEA COOPERATIST-COMERCIALĂ
DIN MOLDOVA**

**ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE UNIVERSITĂȚII COOPERATIST-COMERCIALE
DIN MOLDOVA
Volumul al IX-lea
Partea 2**

CHIȘINĂU - 2011

Colegiul de redacție

Redactor-șef: *Larisa Șavga*, rector al UCCM, dr. hab., prof. univ.

Redactori responsabili: *Vasile Botnariuc*, dr. hab., conf. univ.

Sergiu Petrovici, dr. hab., prof. univ.

Membri ai colegiului: *Tudor Maleca*, dr., prof. univ.

Victor Apopii, dr.hab., prof. univ. (Academia Comercială din Lvov, Ucraina)

Nina Ion Criștafovici, dr.hab., prof.univ. (Universitatea Cooperatistă din Rusia, or. Moscova)

Nina Mereșco, dr.hab, prof.univ. (Universitatea Națională Comercial-Economică din Kiev, Ucraina)

Semion Musteață, dr., conf. univ.

Raisa Moroșan, dr.hab., prof.univ.

Liliana Dandara, dr., conf.univ.

Ion Ețcu, dr. hab., prof. univ.

Tudor Tuhari, dr. hab., prof. univ.

Sergiu Oprea, dr., conf. univ.

Viorica Paraschivescu, dr., prof.univ. (Universitatea "G.Bacovia", Bacău, România)

Natalia Pritulski, dr.hab, prof.univ. (Universitatea Națională Comercial-Economică din Kiev, Ucraina)

Tudor Leahu, dr., conf. univ.

Pavel Chirilov, dr., conf. univ.

Ion Sîrbu, dr.hab., prof.univ.

Claudia Melinte, dr., conf. univ.

Elena Fuior, dr., conf. univ.

Valentina Scutelnicu, dr., conf.univ.

Comisia tehnică de redactare-editare: *Svetlana Cafînsus, Angela Durbală, Ana Melnic*

Analele Științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova. Volumul al IX-lea. Partea 2.

Prezentul volum al Analelor Științifice ale UCCM însumează articole științifice ale profesorilor și colaboratorilor de la Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova și de la alte universități din Republica Moldova, România, Ucraina, Belarus, Federația Rusă etc., articole științifice, care au fost prezentate în cadrul a două Conferințe Științifice Internaționale, organizate de către Rectoratul UCCM, la 28-29 aprilie 2010 și 20-21 mai 2010. Materialele inserate în această ediție sunt consacrate diverselor probleme, ce țin atât de modernizarea și eficientizarea comerțului și a activității cooperăției de consum în economia concurențială, cât și de perfecționarea procesului managerial și relansarea economică în cadrul sistemului cooperăției de consum. Volumul cuprinde următoarele domenii de cercetare și predare: merceologie, comerț, marketing, contabilitate și audit, finanțe, informatică economică, management, drept economic, economie, politici educaționale, comunicare, limbi moderne etc.

Materialele au fost discutate, aprobate și recomandate pentru tipar de către Senatul Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova. Analele Științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova/ MOLDCOOP. Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova; col. red. Larisa Șavga (red.-șef), Vasile Botnariuc, Sergiu Petrovici, [redactori responsabili]. - Chișinău: Tipografia UCCM, 2011, vol. IX-lea, Partea 2.. - 355p. - Bibliografia la sfârșitul art. - 50 ex.

ISBN 978-9975-4095-0-6

ISSN 1857-1239

Texte: limba română, rusă, engleză, franceză

*Materialele publicate în volum reflectă opinia semnatărilor,
care nu coincide neapărat cu cea a colegiului de redacție*

Secțiunea III
PROBLEME ACTUALE ALE MERCEOLOGIEI, TEHNOLOGIEI,
EXPERTIZEI ȘI MARKETINGULUI MĂRFURILOR DE
CONSUM

STUDIAREA VALORII NUTRITIVE A STRUGURILOR
DE MASĂ DE IMPORT ÎN FUNCȚIE DE CONȚINUTUL
UNOR MACROELEMENTE

Svetlana Fedorciucova, dr., conf., univ. (UCCM)

Ce travail est consacré à l'étude mercéologique du raisin de table. On a effectué l'étude comparatif du raisin importé dans la RM et du raisin autochtone de la zone climatique Centre de la RM. On a étudié un segment de la valeur nutritive et des propriétés de consommation du raisin de table en vue du contient de certains macroéléments, notamment K, Na et Ca, prenant en considération l'importance de ces éléments minéraux pour l'organisme humain. Dans le but de l'évaluation du contenu qualitatif de ces macroéléments ont été utilisés des méthodes classiques reconnues dans la mercéologie et dans la culture des plantes.

Strugurii de masă, fiind unul dintre alimentele prețioase, ocupă un loc important în alimentația omului. În ultimul timp pe piață de consum a RM au apărut multe soiuri de struguri importați din alte țări. Totodată, menționăm că RM are un potențial ecologic prielnic pentru cultivarea strugurilor calitativi și cu proprietăți consumiste înalte. Cerințele crescânde ale consumatorilor de produse alimentare de calitate superioară dictează necesitatea cercetării strugurilor în vederea studierii valorii lor nutritive și proprietăților de consum ale acestui produs.

Actualitatea investigațiilor: în legătură cu realizarea programului revitalizării Cooperăției de consum din Republica Moldova până în anul 2015 în condițiile economiei de piață și bazându-ne pe unele rezultate, obținute în urma cercetărilor științifice individuale, referitoare la estimarea merceologică a soiurilor de struguri indigene și de introducere, consider că investigația în cauză este actuală, având o importanță însemnată în domeniul evaluării soiurilor de struguri de masă, inclusiv a celor de import.

Cum se știe, substanțele minerale, sub care se înțelege suma cationilor și anionilor, într-o mare măsură determină proprietățile curative ale strugurilor. Strugurii se caracterizează printr-un spectru larg de diferite substanțe minerale și, pe lângă caise, piersici și banane, reprezintă sursa de potasiu pentru organismul uman. Totodată, menționăm că în urma cercetărilor anterior efectuate (Fedorciucova S., 2006; Абрамов .А., 1998, 2000; Тажибаев Т.С., 1986) au fost stabilite unele relații și funcții dintre conținutul unor macroelemente și capacitatea de păstrare a strugurilor de masă. Din tot spectrul substanțelor minerale, ce se conțin în struguri, noi am cercetat următoarele: K, Na și Ca. Această alegerea se bazează pe faptul că anterior au fost realizate cercetările identice ale soiurilor strugurilor de masă raionate în RM.

Scopul lucrării: în baza estimării merceologice, prin intermediul cercetărilor comparative a soiurilor de struguri de masă, raionate în RM, și a celor de import, de stabilit valoarea nutritivă a strugurilor în vederea conținutului de unele macroelemente. Pentru a atinge acest scop, e necesar de realizat următoarele sarcini:

- de determinat conținutul de K, Na și Ca în strugurii de masă de import;
- de efectuat analiza comparativă a strugurilor cercetați de import cu cei autohtoni în funcție de conținutul cantitativ al macroelementelor studiate.

Obiectul de cercetare îl constituie soiurile de struguri pentru masă cultivate și importate din Italia, care se comercializează pe piața de consum a RM. Strugurii cercetați aparțin soiurilor de masă Sugrouone (cu bobul alb), Red-globe (cu bobul roz) și Black seedles (cu bobul negru).

Prelevarea eșantionului și pregătirea probelor către analiză a fost efectuată conform cerințelor SM 153. *Struguri de masă. Condiții tehnice* și conform metodelor stabilite pentru cercetările chimice și biochimice (рмаков А. ., 1987).

Conținutul cantitativ de macroelemente K, Na și Ca a fost determinat prin metoda de calcinare umedă cu determinarea ulterioară la fotometrul cu flacără AAS-1.

Investigațiile au fost efectuate în laboratorul de spectroscopie atomică, Institutul de Chimie, AȘRM.

Datele obținute în urma cercetărilor științifice sunt prezentate în tabel.

Conținutul de macroelemente în soiurile strugurilor de masă

Denumirea soiurilor	Conținutul de macroelemente (mg/100g)		
	K	Na	Ca
Sugrouone	237,3	10,3	20,5
Red-globe	176,5	7,4	20,1
Black seedles	215,2	5,9	19,2
conținutul mediu	209,7	7,9	19,9

Analizând datele obținute și prezentate în tabel, constatăm că conținutul cantitativ al macroelementelor cercetate (K, Na și Ca) este diferit în funcție de soi. Conținutul mediu de potasiu este cel mai mare, spre deosebire de celelalte macroelemente (de 10 ori mai mare de cât conținutul calciului) și constituie 209,7 mg/100g. Totodată, soiurile cercetate de struguri se deosebesc considerabil după conținutul de potasiu: de la 176,5 mg/100g la boabele soiul Red-globe până la 237,3 mg/100g la boabele soiului Sugrouone.

Conținutul mediu de sodiu la toate soiurile cercetate constituie 7,9 mg/100g și variază de la 5,9 mg/100g la boabele soiul Black seedles până la 10,3 mg/100g la boabele soiului Sugrouone.

Soiurile cercetate de struguri de masă se deosebesc nesemnificativ între ele în funcție de conținutul de calciu și variația acestui component nu este mare: de la 19,2 mg/100g la boabele soiul Black seedles până la 20,5 mg/100g la boabele soiului Sugrouone. Conținutul mediu de calciu la toate soiurile cercetate constituie 19,9 mg/100g.

Rezultatele cercetărilor și analiza datelor obținute permit formularea următoarelor concluzii:

1. Au fost realizate cercetările soiurilor strugurilor de masă, cultivate și importate din Italia în vedere conținutului de potasiu, sodiu și calciu.
2. Din toate soiurile cercetate, soiul Sugrouone se deosebește prin cel mai mare conținut de potasiu (373,3 mg/100g), sodiu (10,3 mg/100g) și calciu (20,5 mg/100g).
3. Boabele soiul de struguri de masă Black seedles se caracterizează prin cel mai mic conținut de sodiu și calciu (5,9 și 19,2 mg/100g respectiv), spre deosebire de celelalte soiuri.
4. Boabele soiul de struguri de masă Red-globe se caracterizează printr-un conținut destul de mic de potasiu (176,5 mg/100g).
5. Comparând datele prezentate cu cele obținute anterior în vedere cercetării conținutului de aceleași macroelemente în soiurile raionate în RM, constatăm că nu au fost depistate devieri însemnate: conținutul mediu de potasiu în soiurile raionate constituie 223,2 mg/100g; de sodiu – 7,4mg/100g; de calciu – 19,2mg/100g.
6. Factorii climaterici influențează nesemnificativ acumularea macroelementelor și producția autohtonă nu cedează proprietăților respective producției de import în funcție de caracteristicile studiate.
7. În scopul promovării producției autohtone de struguri de masă este necesar de continuat cercetările comparative (producția autohtonă și cea de import) în vedere studierii valorii nutritive și a altor proprietăți de consum.

Bibliografie:

1. SM 153. Struguri de masă. Condiții tehnice.
2. Fedorciucova S. Autoreferat al tezei de doctor în tehnică „Estimarea merceologică a soiurilor noi de struguri de masă în republica Moldova”. – Chișinău, 2006.
3. Абрамов .А. Минера ный сос ав ранни с о овы сор ов вино рада ку ивируемы в Да ес ане // ио имия ин роду ированны сор вино рада Да ес ана: Сб. научны с а ей / о де био о ии ДФА СССР Ма ачка а, 1998.
4. Абрамов .А., Ма адова С.А. Минера ный сос ав вино рада средне о периода со ревания в Да ес ане // Вино рад и вино оссии. -1998. - №6.
5. Абрамов .А., Ма омедова .С. У еводы и минера ные ве ес ва вино рада в ус овия экосис емы бар ана Сарыкум // Вино рад и вино оссии. – 2000. - №1.
6. рмаков А. . Ме оды био имическо о исс едования рас ений.– Л.: А ропроми да , 1987.
7. Тажибаев Т.С. В ияние макроэ емен ов на ежкоспособнос вино рада // Вес ник с/ наук а а с ана. - 1986. - № 7.

Recenzenți: I.Panfil, dr., conf., univ. (ASEM)

L.Artiomov, dr., conf., univ. (UCCM)

INFLUENȚA MEDIULUI ASUPRA COMPOZIȚIEI CHIMICE A LEGUMELOR ȘI FRUCTELOR

Ion Purici, dr., conf., univ. (UCCM)

Great quantities of heavy metals and pesticides can be accumulated in vegetal food, as a result of contamination and pollution processes. Wine production process was analysed, in the context of the state of soil and atmosphere, in order to find the contents of heavy metals and nitrates.

Actualmente, problema poluării mediului ambiant și efectele acesteia la diferite produse alimentare, inclusiv la legume și fructe, este stringentă și merită să fie studiată. Analiza literaturii științifice la acest capitol, permite a constata că un șir de cercetări științifice sînt axate pe diferite probleme de tipul: poluarea mediului și impactul asupra organismelor vii; impactul proceselor tehnologice asupra mediului; influența mediului asupra creșterii plantelor etc. [1,3,4,6]. În condițiile în care economia de piață pretinde a fi o economie a calității produselor alimentare și nealimentare, societatea contemporană se confruntă cu două probleme esențiale:

- țările dezvoltate cu o economie de piață mai avansată își asigură cantitativ populația cu produse alimentare care au de suferit la capitolul calitate datorită imput-urilor excesive de chimicale, discutabilului ecosistem agricol, precum și proceselor de prelucrare a produselor alimentare.
- țările cu economie de piață imperfectă, care datorită imput-urilor de pesticide și soiuri competitive, se confruntă cu probleme grave privind asigurarea cu alimente a populației.

Situația creată a fost discutată de diferiți cercetători specialiști din domeniile producerii produselor alimentare, avansînd la conceptul de „agricultură durabilă” – un model de ecosistem agricol nealterat care presupune o intervenție discretă și inteligență a omului în natură capabilă să producă alimente de calitate fără degradarea mediului ambiant [3,5,6].

Influența mediului asupra compoziției chimice a legumelor și fructelor constituie problemă prioritară de mai mulți ani. Astfel, sistematic este studiată prezența nitraților, nitriților în legume și fructe autohtone și de import comercializate în Moldova [7,8].

Cercetările efectuate au permis stabilirea unui nivel ridicat de nitrați și nitriți în legumele și fructele crescute în zonele Republicii Moldova, unde se practică irigarea cu apă din bazinele naturale (iazuri, râuri) (Figura 1). Conținutul de nitrați și nitriți în

produsele alimentare vegetale cercetate depinde preponderent de specie(probabil de mecanismul de acumulare). Astfel, salata are un conținut mediu de 397,3 mgNO₃/kg- 0,61 mgNO₂/kg, cartoful – 178,66, mgNO₃- 0,99mgNO₂/kg, merele –169,5 mgNO₃/kg- 0,99 mgNO₂/kg. (Figura 2).

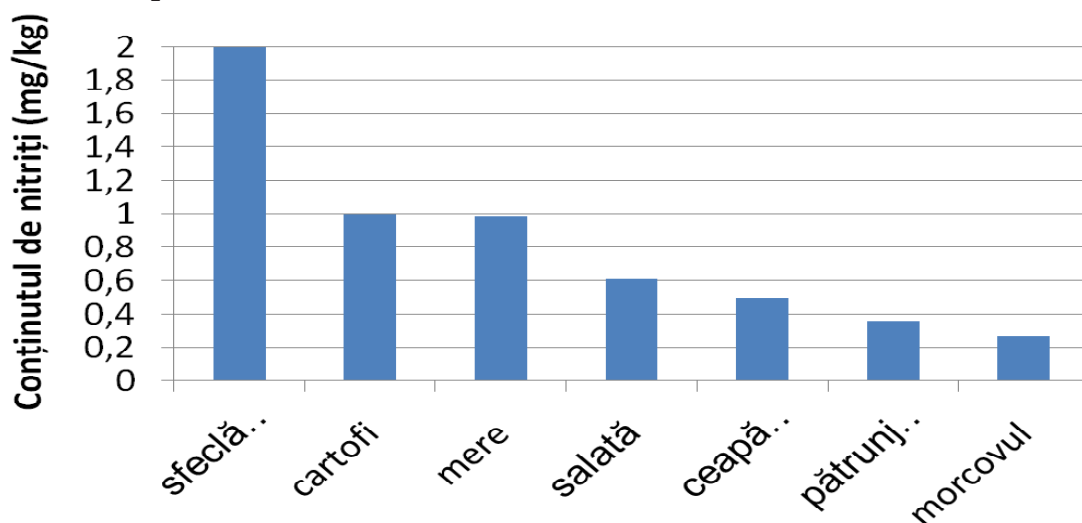


Fig. 1 – Conținutul de nitriți în legume și fructele autohtone

În produsele alimentare de origine vegetală, datorită proceselor de contaminare sau poluare, se pot acumula cantități considerabile de metale grele și pesticide. Contaminarea se produce pe diferite căi de pătrundere și acumulare în legume și fructe: prin materia primă, materialele auxiliare, apa folosită în procesele de prelucrare, coroziunea utilajelor și recipientelor.

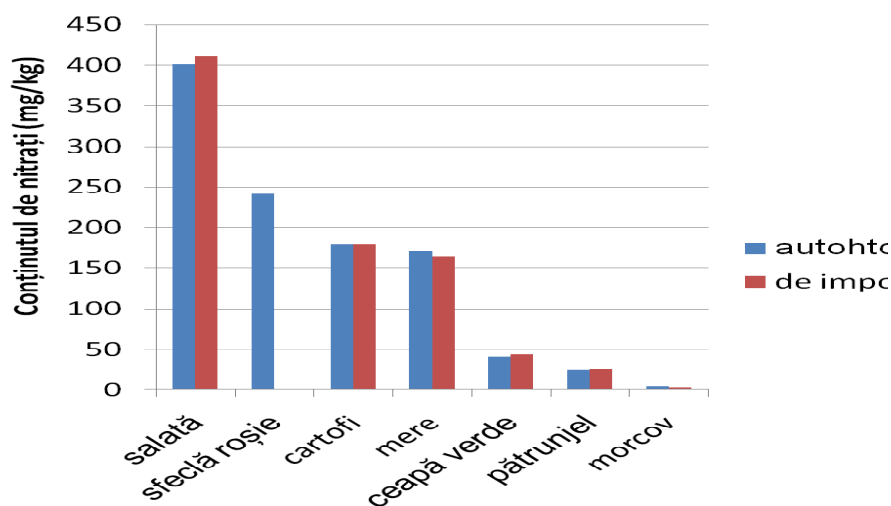


Fig. 2 – Conținutul de nitați în legume și fructe de origine autohtonă și de import

Omenirea la finele secolului al XX-lea își schimbă și-și reconsideră atitudinea și gândirea în domeniul calității produselor, în general, și a produselor alimentare, în special. Întrucât cerințele sociale, legate de calitatea vieții, de siguranța acesteia apar în reglementări naționale, care pot selecta și interzice accesul anumitor produse pe anumite piețe, apare noțiunea de alimentație ecologică.

Alimentația ecologică se referă la consumarea unor produse diversificate, curate, sănătoase, lipsite de reziduuri chimice nocive, cu un conținut echilibrat de substanțe bio-active și minerale, care să contribuie la nutriția rațională fiziologică a organismului uman.

Produsele alimentare (de origine vegetală sau animală) sunt inevitabil supuse presingului unor factori de mediu și, deci, vor avea o încărcătură minimă sau maximă de poluanți, care, uneori, se reflectă în starea de sănătate a consumatorului.

Contaminanții se pot grupa în baza a mai multor criterii, iar la general se remarcă:

- Utilizarea permanentă sau ocazională a unor substanțe chimice în agricultură, zootehnie sau medicină veterinară, care pot acționa, în primul rând, asupra ficatului, produc perturbări în metabolism și au acțiune cancerigenă.
- Toxinele și produșii toxici pot contamina direct sau indirect produsele sau se pot forma în acestea în timpul proceselor de prelucrare și conservare (contaminarea produselor de origine vegetală cu nitrozoamine în situația în care au fost cultivate pe terenuri tratate cu îngrășăminte azotoase; nitrații încorporați în carne sau în preparatele din carne în procesele tehnologice în scopul menținerii colorației roz-roșu, în afumăturile prezența hidrocarburilor policiclice condensate, aldehydilor etc.). Gama variată de produși toxici din produsele alimentare au acțiune iritantă asupra titrului digestiv, provocând congestii și hemoragii, creșterea tensiunii arteriale, afectarea ficatului;
- Poluarea cu metale toxice (metale grele) – poluarea chimică. Sursele de metale pot fi: folosirea fertilizaților, pesticidele care conțin metale (fungicide ce conțin mercur, cupru, arsen, zinc). Excesul sau în unele cazuri numai prezența metalelor grele pot provoca dereglări acute în sistemul metabolic al omului (plumbul poate provoca saturnism – boală cu efecte somatice și genetice; aluminiul se depune în țesuturi cerebrale, surplusul de zinc are efecte toxice etc.). Acumularea în organism a metalelor grele se manifestă prin o scădere a imunității și apariția diferitor maladii. Prezența metalelor grele în produsele alimentare este reglementată prin norme de igienă aprobate de către Ministerul Sănătății.
- Exploziile nucleare, folosirea pe scară largă a radiațiilor ionizante, a elementelor radioactive și a energiei nucleare;
- Poluarea chimică cu aditivi alimentari utilizați în exces. Conform manualului procesual al Comisiei Codex Alimentarius (FAO/OMS), aditivii alimentari sunt reprezentanți de orice substanță, chiar de natură microbiologică, care nu sunt consumate în mod natural ca alimente, utilizate ca ingrediente, chiar dacă au sau nu valoare nutritivă, a căror adăugare în produsele alimentare este legată de un scop tehnologic și organoleptic.

Sursele de metale grele, conținutul, metodele de determinare, rolul, influența manifestărilor asupra organismului a fost tematica supusă cercetării.

În categoria metalelor grele sunt incluse o serie de elemente chimice cu mare toxicitate pentru organismul viu. Efectul toxic se manifestă la depășire unei anumite

concentrații pragale. În rest, unele din metalele grele (Co, Cu, Fe, Ni, Zn) sunt componente esențiale ale unor proteine, implicate în diferite căi metabolice. Lipsa completă de metale poate provoca diferite abateri de la normă, (Lee, Susan, 1990).

Surse de poluare a produselor vegetale cu metale grele pot fi: apa, aerul, solul, iar produsele alimentare vegetale sunt contaminate respectiv în funcție de diferiți factori, care determină poluare acestora.

Cercetarea cauzelor poluării cu metale grele a aerului demonstrează că principalul factor este factorul antropogen: extragerea și arderea petrolului, cărbunelui, combinatele metalurgice, în care se produce oțel și fontă, producția de ciment etc. În sol metalele grele ajung în urma folosirii fertilizatorilor, utilizării pesticidelor (fungicide cu conținut de mercur, cupru, zinc și argon etc.).

Unii autori menționează că, în funcție de tipul și localizarea geografică a solului concentrația metalelor grele poate varia [5,6]. Lee Susan, încă în 1990 vorbea despre niveluri de concentrație a metalelor grele în soluri uscate necontaminate: Cr–50 μg/g, Co–8 μg/g, Cu–2 μg/g, Pb–15 μg/g, Mg–450 μg/g, Mo–1,5 μg/g, Ni–25 μg/g, V–90 μg/g, Cd–0,4 μg/g, Hg–0,06 μg/g, Zn–40 μg/g.

Apa este sursa de contaminare cu metale grele, pesticide ca urmare a deversărilor activității spațiilor de epurare și preepurare descărcării apelor de canalizare, a deșeurilor menajere, cât și îmbogățirea cu Pb din contacte [1].

Industrializarea agriculturii, proceselor tehnologice de prelucrare a produselor alimentare contribuie frecvent la contactul dintre aliment și metal. Efectele toxice ale metalelor grele la nivel de țesuturi și celule vegetale variază în funcție de concentrație [3,5]. La concentrații mari poate fi inhibat chiar întregul proces de creștere și dezvoltare al plantei.

Investigațiile științifice efectuate denotă mecanismul de pătrundere a metalelor grele prin membrana celulară, se pare că ATP-axele plasmalemei, responsabile de fluxul și echilibrarea ionilor la nivel membranar, ar fi în primul rând afectate de metale [5,6]. Ionii de Cu⁺⁺ cauzează oxidarea și formarea punților disulfidice de către grupările sulfhidrice ale proteinelor membranare din eritrocite care au rol important în mecanismul de distrugere celulară și hemoliză. Alterarea funcționării biomembranelor este determinată de mărirea vitezei de formare a radicalilor liberi, datorită prezenței metalelor grele, care inițiază procesul de peroxidare a lipidelor.

Un efect important evidențiat în cazul prezenței Hg, Co, Cd, Zn este inhibarea sintezei de pigmenți clorofilieni [3,5]. Metalele grele afectează mai mult enzime ale ciclului Calvin. S-a stabilit 2 mecanisme principale de inhibare a activității enzimatică sub acțiunea metalelor:

- unirea metalelor la grupările funcționale (-SH) importante pentru activitatea catalitică;
- substituția ionului din structura enzimei cu unul toxic, respectiv determinarea carenței de ioni necesari pentru metaloenzime.

Contaminarea cu metale grele a produselor alimentare de origine vegetală prin sol, atmosferă are loc îndeosebi când culturile se află în vecinătatea întreprinderilor, apelor reziduale orașanești, străzilor intens circulate, stocării de gunoai etc.

Un alt aspect de cercetare sunt cele care determină selectivitatea acumulării metalelor în dependență de specie. Plante ca varza, țelina, sfecla, porumbul, piersicul colectează mult plumb [2]. Orezul, grâul acumulează cantități mari de **Cd**; **Zn** se acumulează în fasole, porumb, sorg; **Cu** se acumulează mai ales în legumele rădăcinoase.

Așadar, influența mediului asupra compoziției chimice a legumelor și fructelor este o problemă actuală cu posibilități largi de investigare nu numai a cauzelor, mecanismelor de contaminare a acestora, dar și determinării influenței acestor contaminanți asupra creșterii, zonelor de acumulare, mecanismelor de protecție și posibilității diminuării efectelor negative asupra produsului alimentar. Un alt aspect novativ ar fi cercetarea acțiunii diferitelor condiții tehnologice asupra produsului alimentar cu scopul de a diminua concentrația poluanților.

Bibliografie:

1. Banu C și colaboratorii. Produse alimentare și inocuitatea lor. – București: Ed. Tehnică, 1982.
2. Beceanu D. Tehnologia produselor horticole. – Iași: V. I., 2002.
3. Cătană L. Posibilități de reducere a conținutului de metale grele din produsele horticole industrializate. //jurnal Hortimform vol. 7. – P.119, 2002.
4. Zereghi A. și colaboratorii. Biochimia și fiziologia legumelor și fructelor . – București: Ac. Română, 2001.
5. Measnicov M. Poluarea cu Plumb. //jurnal Hortimform vol. 10. – P.79, 1988.
6. Roșca C. și colaboratorii. Cercetări privind influența poluării cu metale grele asupra fotosintezei și metabolismului la măr. //jurnal Hortimform vol. 5. – P.129 – 135, 2003.
7. Purici I. Studiarea comparativă a acumulării nitraților în unele legume și fructe. //Analele Științifice ale Universității Cooperatist - Comerciale din Moldova. – 2008.
8. Purici I. Nitrații și nitriții, surse de poluare a alimentelor de origine vegetală. // Analele Științifice ale Universității Cooperatist - Comerciale din Moldova. – 2009.

Recenzenți: T.Cazac, dr., conf., univ. (UCCM)
L.Artiomov, dr., conf., univ.. (UCCM)

ECOLOGIA ALIMENTELOR – UN IMPERATIV AL EDUCAȚIEI CONTEMPORANE

Laurenția Artiomov, dr., conf., univ. (UCCM)

Faire le choix d'une alimentation écologique, c'est choisir la santé et le respect de l'environnement mais aussi opter pour la qualité, la diversité et tout simplement du plaisir. L'alimentation est culture et jouissances, résultat d'échanges économiques et sociaux, aboutissement de processus de production qui font le monde. Le modèle alimentaire dominant aujourd'hui en Europe pose un certain nombre de problèmes, parmi lesquels : la régression de la diversité et la dénaturation des produits, la surconsommation de graisses, de sucre, de sel et de viande, une large contamination chimique, l'altération de la qualité des eaux et des sols etc.

L'éducation à l'alimentation, c'est ensuite apprendre aux enfants à bien manger de toutes les catégories d'aliments pour leur équilibre, à se nourrir sainement. L'éducation des consommateurs devrait commencer à l'école et continue aux l'Écoles supérieures, en contribuant à l'organisation d'initiatives éducatives destinées à toutes les parties prenantes de la filière alimentaire et de campagnes de sensibilisation du public.

Omul a modificat și continuă să modifice ecosistemele naturale, suprafețe imense fiind ocupate de monoculturi. Prin activitățile sale iraționale el a modificat enorm configurația de alimentare naturală, iar acum se află la capătul acestui lanț care devine din ce în ce mai artificial. Pentru a-și asigura o alimentație sănătoasă omul trebuie să mențină și se restabilească biodiversitatea organismelor spontane și a celor cultivate, consideră Gheorghe Mencinicopschi, director al Unstitutului de Cercetări Alimentare, întrucât “alimentele bolnave” ne vor îmbolnăvi [1].

Investigațiile în domeniul fiziologiei și biochimiei au demonstrat că metabolismul omului este determinat la nivel molecular nu numai de alimentele consumate de el, dar și de cele pe care le-au mâncat părinții și strămoșii. Printr-o alimentație corectă se poate ameliora și fondul genetic al individulu [2].

Aditivii alimentari induc în eroare organismul și acesta nu mai poate alege corect alimentele. **Una dintre căile importante** de prelucrare a informației de către organismul uman este matabolismul celular.

Prin reacțiile biochimice a celulelor care alcătuiesc corpul uman se prelucrează informația matricei alimentare, asigurându-se atât integritatea întregului sistem, cât și adaptarea acestuia la schimbările mediului înconjurător în care trăiește.

Genomica nutrițională [2], această tînără știință va juca un rol important în tratamentul maladiilor cronice complexe, tratament bazat pe interacțiunea nutrient – gene.

Alimentele procesate din secolul al XXI-lea impun metabolismului uman, foarte puțin schimbat în decurs de milioane de ani, informație, nutrienți, aditivi, contaminanți cu care acesta nu este obișnuit, producând un puternic stres metabolic, ce este un factor de declanșare a multitudinii de patologii alarmante, întâlnite astăzi în sănătatea publică și individuală. Pentru ca omul să înțeleagă, că de fapt, este ceea ce mănincă este necesară o educație în spiritual unei alimentații sănătoase, ecologice de la cea mai fragedă vîrstă.

Educația nutrițională, care reprezintă în unele țări o disciplină de învățămînt sau o activitate extrașcolară, vizează cunoașterea alimentelor și substanțelor nutritive, producerea și/sau utilizarea acestora, conservarea alimentelor, alimentația copilului, alimentația rațională etc. Prezentarea și discutarea unor reguli ce țin de alimentația elevilor și a studenților, pentru a obține rezultate optime la învățatură și pentru a evita îmbolnăvirile, sunt și actuale, și importante.

Educația privind ecologia alimentelor include și cunoașterea influenței factorilor de mediu asupra calității alimentelor, a pericolelor poluării produselor alimentare cu pesticide, metale grele, aditivi alimentare etc.

Hrana actuală a occidentalilor e foarte costisitoare din punct de vedere ecologic. Lanțul alimentar în care omul este ultima verigă se caracterizează printr-o mare voracitate în consumarea resurselor terestre: pentru o calorie alimentară ce ajunge în farfuriile noastre se cheltuie circa 13 calorii de energie fosilă. Această voracitate este determinată de patru caracteristici ale alimentației actuale în Occident [1].

Hrană în afara anotimpului;

Hrană fără frontiere;

Hrană preponderent de origine animală;

Hrană procesată, transformată, congelată, liofilizată, supraambalată .

Un așa sistem agroalimentar exercită o puternică presiune asupra planetei. Europa Occidentală este nevoită să recunoască un adevăr deranjant: dacă toți locuitorii de pe Terra s-ar alimenta ca occidentalii, ar mai fi necesare trei planete pentru a satisface necesitățile. Conceptul ecologic al dezvoltării durabile include și asigurarea omenirii cu hrană sănătoasă, echilibrată, deoarece 80% din maladii sunt direct lezate de alimentație.

Cancerul, alergiile, infertilitatea – iată doar cîteva din maladiile care pot fi incriminate unei alimentații dezichilibrate cu alimente poluate, transformate în procesele tehnologice [3]. Analizele efectuate în 2002 la cererea Comisiei Europene au demonstrat că 53 % din fructele, legumele și cerealele consumate în acel an în Franța conțineau reziduuri de pesticide. Consumate regulat în doze mici, aceste produse chimice se acumulează în organism și pot avea efect cancerigen, mutagen, alergizant, neurotoxic etc.

O consecință a poluării mediului și a produselor alimentare este reducerea fertilității. Astfel, contactul frecvent al viticultorilor cu pesticidele, fungicidele folosite la tratare viilor duce deseori la sterilitatea lor sau se manifestă la urmașii lor prin anomalii ale sistemului genital.

Problema aparatului reproducător masculin este astăzi la fel de gravă ca și efectul de seră, susțin cercetătorii de la spitalul universitar din Copenhague Danemark[4].

Savanții din Danemarca, SUA, Franța afirmă în unison că substanțele chimice, care invadează mediul, perturbă sistemul endocrin [3-4]. Este cunoscut că perturbările sistemului endocrin, cauzate de pesticide sunt responsabile de “feminizarea “ multor specii sălbatice (aligatori, batracieni, pesti, păsari). Ființele umane nu pot evita acest fenomen. Moleculele incriminate în fenomenul de feminizare sunt, în primul rând, bisfenolul și ftalații, substanțe omniprezente în viața cotidiană: componente a maselor plastice, parfumuri, cosmetice, mobilă, ambalaje alimentare, jucării, pachetele pentru ceai.

Producătorii acestor mărfuri diminuează riscurile prezentate de bisfenol și ftalați, lupta pentru interzicerea lor este acerbă. Educația consumatorului, în particular a celui tânăr, ar putea contribui la soluționarea problemei.

Pericolul prezentat de substanțele chimice menționate se manifestă prin următoarele:

- diminuarea spectaculoasă a numărului și calității spermatozoizilor (- 50% în ultimii 50 ani);
- explozia cancerului de testicule (frecvența a crescut de patru ori în ultimii 60 ani);
- malformațiile genitale ale băieților la naștere (criptogonadism, penis de dimensiuni mici).

Alimentația influențează esențial și capacitățile intelectuale ale omului. Neurologia nutrițională este o știință nouă ce dă speranțe referitoare la prevenirea îmbătrânirii creierului și posibilitatea regenerării celulelor nervoase.

Contrar a ceea ce se credea pînă acum, ne putem influența funcționarea creierului, iar celulele cerebrale se pot renova. Studiul revoluționar al dr. Gage și Peter Eriksson de la Spitalul Universitar Sahlgrenska din Goteborg, în anul 1998, demonstrează faptul că și creierele umane dau naștere unor celule cerebrale noi, chiar și la bătrînețe [5]. Așadar, premisele sunt excelente. Însă, pentru a ne menține sănătatea creierului este necesar să fie respectate câteva principii de alimentație.

Pentru creierul uman este benefică hrana naturală pe care o consumau strămoșii noștri ,în Epoca de Piatra. Modelul alimentar străvechi se potrivește cel mai bine cu genele umane și a rezistat pîna în secolul XX, era industrializării. Apoi, hrana procesată și prelucrată a început să ia locul alimentelor naturale.

Alimentația necorespunzătoare duce la modificări în structura și compoziția biochimică a membranelor celulelor, modifică activitatea mediatorilor în sinapsele creierului (serotononă) și la formarea radicalilor liberi.

Pentru a evita problemele de sănătate, e necesar ca omul să consume fructe și legume, pește, puțină carne, nuci etc. Excesul de grăsimi polinesaturate provenite din uleiurile pe care le consumăm (floarea-soarelui, porumb) declanșează o proastă funcționare a celulei nervoase.

Astăzi, omenirea se confruntă cu o reală problemă de sănătate publică, determinată de sistemul actual de producere agricolă și transformare a alimentelor. Consumatorii suportă zilnic consecințele substanțelor chimice din farfuria lor. În sectorul agricol solul și plantele sunt îmbâcsite cu îngrășăminte și pesticide de sinteză. În zootehnie animalele sunt crescute în condiții de supraaglomerare, tratate cu antibiotice, hormoni.

Alimentele ecologice ar putea salva omenirea de diverse pericole. Alimentele ecologice sau organice sunt produsele de origine animală sau vegetală, care au fost obținute fără utilizarea substanțelor chimice sintetice sau a componentelor modificate genetic, nu au fost expuse iradierii, iar în urma producerii lor, mediul inconjurator nu a avut de suferit. Pentru a se considera organica, producția agricolă sau zootehnică trebuie să se desfășoare conform principiilor ecologice, timp de minim 3 ani. Iată câteva dintre calitățile alimentelor ecologice.

- Producția de legume, fructe și carne organice nu folosește substanțe chimice (pesticide, hormoni, etc.), spre deosebire de cea obișnuită. Spre exemplu, mărul cultivat în mod convențional conține în jur de 30 de substanțe artificiale, concentrate în coajă, chiar și după spălare.

- Produsele organice conțin cu minim 50% mai multe vitamine, minerale, enzime și fitoelemente comparativ cu cele convenționale. Cromul este un micronutrient deficitar în dieta modernă și se află mai concentrat cu 78% mai mult decât în alimentele ecologice. Seleniul este un antioxidant puternic, care ne protejează de radicalii liberi și are un nivel de concentrare în alimentele organice mai mare cu 400% față de cele convenționale. Calciul are biodisponibilitate cu 70% mai mare în alimentele ecologice. Litiul, folosit în tratarea diverselor forme de depresie, este cu 200% mai concentrat în alimentele ecologice și magneziul necesar sistemului muscular, cu 140% [5].

- Alimentația organică este singurul mod practic de evitare și protest împotriva produselor modificate genetic.

Din păcate, în Republica Moldova încă nu există o definiție și, mai ales, o certificare clară a produselor alimentare ecologice sau organice. De asemenea, nu există încă magazine în care să se vîndă aceste produse.

Alimentele ecologice, bio nu pot hrăni astăzi întreaga populație a globului. Importantă este posibilitatea de a alege. Consumatorii alegînd între alimentele organice și cele convenționale devin o forță politică care va determina tipul de agricultură ce ne va hrăni [7-8]. E necesară și educarea gustului consumatorului pentru alimente sănătoase, organice.

În 2009 suprafața ocupată de agricultura biologică era de circa 30,4 milioane hectare. Țările cu cele mai mari suprafețe ocupate de agricultură ecologică sunt: Australia – 12,3 milioane ha, China – 2,3 milioane ha, Argentina – 2,2 milioane ha [7]. Pentru o educație eficientă în aspectul ecologiei nutriției este necesară sensibilizarea consumatorilor și o strategie integrată în materie de mod de viață sănătos, aprobată de Ministerul Sănătății, care să ofere un cadru conceptual de acțiuni. E necesară o

atitudine sistemică față de problema *ecoculturii nutriționale* a societății. Prin copii, generația tânără, ecocultura nutrițională poate fi transferată în familii [9]. Ecocultura trebuie să devină o modă, o prioritate. Ecologizarea conștiinței sociale nu poate fi realizată la nivel intuitiv. Ea necesită atitudine sistemică și cercetări fundamentale.

Bibliografie:

1. Mencinicopschi Gheorghe. Biblia alimentară.2007.Bucuresti:Litera 112 p.
2. Mutch DM et al. “Nutrigenomics and Nutrigenetics: the emerging faces of nutrition.” FASEB J. 2005; 19:1602-1616.
3. Martin R. Foodborne disease threatens industry. National Restaurant News 1990;24:27,30
4. Schafer RB, Schafer E, Bultena GL, Hoiberg EO. Food safety: an application of the health belief model. Journal of Nutritional Education 1993;25:17-24.
5. Bourre J.M. Effects of nutrients (in food) on the structure and function of nervous system: update on dietary requirements for brain.- J. Nutr. Health Aging, 2006 ; 10 : 386-399.
6. Pivarnik LF, Patnoad MS, Richard NL, Gable RK, Hirsch DW, Madaus J, Scarpati S, Carbone, E. Assessment of food safety knowledge of high school and transition teachers of special needs students Journal of Food Science Education 2009,8:1-7.
7. Jean Aubin, *Croissance : l'impossible nécessaire*, Planète bleue éditions, Saint-Thurial, 2006.
8. Reicks J, Bosch A, Herman M, Krinke UB. Effectiveness of a food safety teaching strategy promoting critical thinking. Journal of Nutritional Education 1994;26:97-100.
9. Fein SB, Jordan CT, Levy AS. Foodborne illness: perceptions, experience, and preventive behaviors in the United States. Journal of Food Protection 1995;58:1405-11.

Recenzenți: S.Motriuc, lect.sup.univ. (UCCM)
L.Corețchi, dr., conf., univ. (Centrul Național de sănătate publică)

STUDIAREA SORTIMENTULUI ȘI CALITĂȚII LAPTELUI IMPORTAT ȘI COMERCIALIZAT ÎN MUNICIPIUL CHIȘINĂU

Tamara Guțu, lector superior univ., (UCCM)

Dans cet article l'auteur expose les résultats de l'étude du sortiment du lait importé dans les magasins de Chișinău, le contenu de graisse et vient avec des propositions concrètes concernant l'importation de ce produit en Moldova. Il est préférable d'importer le lait stérilisé. En même temps on recommande d'utiliser le lait pasteurisé autochtone en vue de protéger les producteurs de Moldova.

Laptele și produsele lactate au o mare importanță pentru creșterea și dezvoltarea normală a organismului uman, fiind cea mai accesibilă sursă de proteină (3,2%), glucide (4,7%), săruri minerale (0,7%), lipide (3,6%), vitamine (B1,B2,B6, B3, C, PP, A, D, E), fermenți, care au o valoare biologică înaltă.

Laptele este un produs ce nu poate fi înlocuit grație valorii nutritive. El ocupă locul II după pâine.

Valoarea energetică a 100 g de lapte constituie 52 kcal, cu grăsimea de 2,5%.

Valoarea biologică superioară a laptelui se datorează și faptului că el conține aproape toți aminoacizii esențiali și toată gama de microelemente.

Laptele conține mai mult de 200 de componente. Ele variază, în funcție de specie, rasă, alimentația și vârsta animalului.

Industria mondială de producere a laptelui ocupă o poziție de frunte în următoarele țări principale: SUA, India, Rusia, Germania, Franța, Pakistan, Ucraina, Polonia, Olanda.

Ținând cont de proprietățile nutritive și biologice avansate, specialiștii dietologi recomandă ca 1/3 din necesarul zilnic de substanțe nutritive ale omului să fie satisfăcut pe seama laptelui și a produselor lactate.

Norma rațională de consum a laptelui integral și degresat este de 136,8 kg pe an pe cap de locuitor. Cei mai mari consumatori de lapte sunt SUA și Noua Zelandă. În general, consumul de lapte pe cap de locuitor constituie 93 kg lapte, acești indici fiind mai reduși în Asia și Africa.

Studierea sortimentului laptelui comercializat în Republica Moldova constituie un sortiment variat atât autohton, cât și importat.

Cu toate că dispunem de un sortiment autohton destul de variat de lapte, Republica Moldova importă destul de mult lapte.

Principalele țări importatoare de lapte în Republica Moldova sunt: Ucraina (lapte de băut „Na Zdorovie”, „Burenca” cu grăsimea – 0,5%, 1,5%, 2,5%, 3,2%, 6,0%), Polonia (lapte „Vipasi One/Mlecovita” - 0,5%, 1,5%, 2,0%, 3,2%), Rusia (lapte de băut „Campina”, „Domic v Derevne”, „Parmalat”, „Veseli Molocinic”,

„Biomax îmbogățit cu vitamine” - 0,5%, 1,5%, 1,8%, 2,5%, 3,2%, 3,5%, 6,0%), Germania (lapte sterilizat „Milch”- 2,5%, 3,2%, 6%).

Cea mai mare pondere a sortimentului importat de lapte îl ocupă Rusia fiind urmată de Ucraina, Polonia, Germania.

Dat fiind faptului că laptele este un produs ușor alterabil, laptele importat este prelucrat termic la o temperatură de peste 100 grade C (sterilizat), ceea ce dă posibilitatea de a prelungi durata păstrării.

Ca obiect de cercetare au fost selectate următoarele probe de lapte importat în magazinele din mun. Chișinău „Green Hills, „Fidesco”, „Magazinul Nr.1”, „Fourchette”:

- lapte „Na Zdorovie” 2,5%, producător Ucraina;
- lapte „Campina” 3,5%, producător Rusia;
- lapte „Domik v Derevne” 0,5%, producător Rusia;
- lapte „Mlekovita” 3,2%, producător Polonia;
- lapte „Milch” 3,2%, producător Germania.

La sortimentul susindicat de lapte s-au determinat indicii organoleptici și fizico-chimici în baza documentelor normativ tehnice.

Indicii organoleptici a sortimentului de lapte studiat

Tabelul 1

Denumire laptelui	Aspectul exterior	Consistența	Gustul și mirosul	Culoarea
1	2	3	4	5
lapte „Na Zdorovie” 2,5%,	lichid netransparent	Lichid omogen, puțin vâcos, fără fulgi de proteină și îngrămădiri de globule de grăsime	Caracteristic pentru lapte, fără gust străin cu un gust ușor de fiert	Albă uniformă cu nuanță ușoară gălbuie
1	2	3	4	5
lapte „Campina” 3,5%,	lichid netransparent	Lichid omogen, vâcos, fără fulgi de proteină și îngrămădiri de globule de grăsime	Caracteristic pentru lapte, fără gust străin cu un gust exprimat de fiert	Albă cu nuanță de crem
„Domik v Derevne” 0,5%	lichid puțin transparent	Lichid omogen	Caracteristic pentru lapte, fără gust străin cu un gust ușor de fiert	Albă uniformă cu nuanță albăstrie
lapte „Mlekovita” 3,2%	lichid netransparent	Lichid omogen, vâcos, fără fulgi de proteină și îngrămădiri de globule de grăsime	Caracteristic pentru lapte, fără gust străin cu un gust pronunțat de fiert	Albă cu nuanță de crem
„Milch” 3,2%	lichid netransparent	Lichid omogen, vâcos, fără fulgi de proteină și îngrămădiri de globule de grăsime	Caracteristic pentru lapte, fără gust străin cu un gust ușor de fiert	Albă cu nuanță de crem

Indicii fizico-chimici a sortimentului de lapte studiat

Tabelul 2

Denumire laptelui	Conform DNT (GOST R 52090-2003)			De facto		
	Densitatea g/cm ³ , nu mai puțin	Aciditatea °T, nu mai mult	Conți- nutul de grăsime, %, nu mai puțin	Densi- tatea g/cm ³ , nu mai puțin	Acidita- tea °T, nu mai mult	Conținutul de grăsime, %, nu mai puțin
Lapte de băut „Na Zdorovie” 2,5%,	1,028	21	2,5	1,029	20	2,51
Lapte „Campina” 3,5%,	1,027	21	3,5	1,027	19	3,5
Lapte „Domik v Derevne” 0,5%	1,029	21	0,5	1,031	21	0,55
Lapte „Mlecovita” 3,2%,	1,028	21	3,2	1,028	19,5	3,22
Lapte „Milch” 3,2%	1,028	21	3,2	1,029	18	3,2

Analizând rezultatele obținute, putem trage următoarele concluzii:

1. La studierea sortimentului de lapte, importat în magazinele mun. Chișinău, s-a constatat că cel mai preferat lapte este „Domik v Derevne” cu conținutul de grăsime de 0,5% și „Veseli Molocinic” cu grăsimea de 1,5%.
2. Rezultatele obținute la determinarea calității laptelui importat, în general, corespund STAS-ului după indicii organoleptici și fizico-chimici.
3. În urma cercetărilor efectuate a laptelui importat de peste hotarele Republicii Moldova, se propune:
 - a) de a se produce lapte autohton cu un conținut de grăsime mai mic (0,3%, 0,5% degresat și mai puțin gras 1,2%, 1,8-2%), pentru că acest sortiment de lapte se bucură de o preferință mai înaltă.
 - b) Pe lângă avantajul de o păstrare mai îndelungată, laptele sterilizat are unele dezavantaje în comparație cu cel pasteurizat, și anume: sub acțiunea temperaturilor

înalte substanțele proteice suferă transformări profunde ireversibile, schimbarea parțială a lactozei (aparitia brunificării), sărurile minerale suferă unele modificări prin scăderea solubilității, distrugerea completă vitaminelor și a enzimelor.

- c) Așadar, recomandăm de a consuma lapte pasteurizat autohton, protejând astfel producătorii de lactate din Republica Moldova.

Bibliografie:

1. Musetescu E., Onutu N., Felea , Мипс F. Merceologia produselor alimentare. - Bucuresti: Editura Didactica și Pedagogica, 1970
2. Paunescu Carmen. Lucrari aplicative la merceologia alimentara; ASE Bucuresti: ASE, 2000
3. V. Guzun ș.a., Industrializarea laptelui Chișinău: Editura „Tehnică – Info”, 2001.
4. енко- е ровская Т. Товароведение пи евы жиров, мо ока и мо очны продук ов. –Москва, 1980.
5. Păunescu C. Lucrări aplicative la merceologia alimentară, Editura ASE, București, 2000.
6. GOST 5867-90 Lapte și produse lactate. Metodele de determinare a conținutului de grăsime.
7. GOST 3624-92 Lapte și produse lactate. Determinarea acidității.
8. GOST 3625-84 Lapte și produse lactate. Determinarea densității.

Recenzenți: I.Panfil, dr., conf., univ. (ASEM)

A.Handrabur, lect. sup.univ. (ASEM)

ANALIZA CALITĂȚII ȘI INOFENSIVITĂȚII CONSERVELOR DE PEȘTE ÎN SOS DE TOMATE COMERCIALIZATE PE PIAȚA DE CONSUM DIN MUNICIPIUL CHIȘINĂU

Nina Coșpormac, lector superior univ., (UCCM)

L'étude est axée sur l'analyse de la qualité des conserves de poisson en sauce de tomates, commercialisées au marché de Chișinău. On constate que les indices organoleptiques analysés sont, en général, en conformité avec les normes du standard. Quelques nonconformités ont été enregistrées dans les conserves de poisson du producteur « Acvatoria », la ville Sébastopol, Ukraine.

Peștele și produsele din pește ocupă un loc important în alimentația omului. Produsele din pește posedă o înaltă valoare nutritivă și gustativă, calități curative.

Conservele din pește sînt produse cu valoare nutritivă înaltă. Valoarea energetică a conserveelor este mai consistentă față de alte produse din pește, datorită faptului că părțile necomestibile a peștelui în proces de prelucrare se elimină, valoarea gustativă a peștelui se ameliorează în rezultatul introducerii diferitelor produse gustative (condimente) și utilizarea diferitelor metode de prelucrare a materiei prime.

Deoarece industria piscicolă în R.Moldova este slab dezvoltată, cantitatea necesară de conserve de pește este importată din țările Baltice (circa 50% - din R. Letonă, R.Lituaniană, R.Estonă) și circa 50% - din Ucraina, Rusia, Italia și alte țări.

Sortimentul de conserve de pește în sos de tomate, comercializat în R. Moldova, este variat și cuprinde: "Hering în sos de tomate", "Guvidii prăjite în sos de roșii", "Macrou prăjit în sos de roșii", "Chifteluțe din pește în sos de roșii", "Fitofag prăjit în sos de roșii", "Gingirică în sos de tomate", "Caras prăjit în sos de roșii", "Plătică prăjită în sos de roșii", "Crap prăjit în sos de roșii", "Macrou în sos de tomate" etc..

Dacă din punctul de vedere al cantității și variabilității piața de consum din R. Moldova este asigurată cu diverse conserve de pește, urmează să vedem care este calitatea conserveelor de pește în sos de roșii. Drept obiect al investigației au constituit trei tipuri de conserve de pește în sos de roșii, comercializate pe piața de consum a R. Moldova, și anume:

1. Macrou în sos de roșii, producător „Acvatoria”, or. Sevastopol, Ucraina, produsul este ambalat în recipient metalic, care are o capacitate de 240g. Ingredientele pentru fabricarea produsului: pește Macrou, pastă de tomate, sare de bucătărie, ulei vegetal rafinat, condimente. Conținutul de grăsime – 13%. Termenul de valabilitate – 24 luni. Data fabricării 03. 10. 09. Parametrii de păstrare: temperatura 0-15grade C, umeditatea - max. 75%. Informația prezentată pe etichetă este în limba rusă.

2. Gingirică în sos de roșii, producător „Riga-Gold”, Letonia, produsul este ambalat în recipient metalic, care are o capacitate de 240g. Ingredientele pentru fabricarea produsului: pește gingirică, pastă de tomate, sare de bucătărie, ulei vegetal rafinat, condimente. Conținutul de grăsime – 11%. Termenul de valabilitate –3 ani. Data fabricării 23. 04. 09. Parametrii de păstrare: temperatura 0-25grade C, umeditatea - max. 75%. Informația prezentată pe etichetă este în limba română și rusă.
3. Fitofag prăjit în sos de roșii, producător „Zolotaia rîbca”, or. Ismail, Ucraina, produsul este ambalat în recipient metalic, care are o capacitate de 240g. Ingredientele pentru fabricarea produsului: pește fitofag, pastă de tomate, sare de bucătărie, făină de grâu, zahăr, ulei vegetal rafinat, condimente. Conținutul de grăsime – 12%. Termenul de valabilitate – 24 luni. Data fabricării 13. 06. 09. Parametrii de păstrare: temperatura 0-15 grade C, umeditatea - max. 75%. Informația prezentată pe etichetă este în limba română.

Pentru verificarea calității au fost investigați indicii organoleptici, fizico-chimici standardizați ai conservelor de pește, și anume: aspectul exterior al peștelui, gustul și mirosul, consistența peștelui, starea sosului de roșii, culoarea sosului de roșii, numărul de bucăți de pește în recipient, aranjarea peștelui în recipient, masa peștelui față de masa netă, conținutul de sare (%), aciditatea (%), conținutul de substanță uscată (%). Rezultatele indicilor investigați sînt prezentate în tabelul de mai jos.

Tabel

Valorile indicilor organoleptici și fizico-chimici investigați

Denumire produs/ denumire indice	Conform standartului	Macrou în sos de roșii („Acvatoria”, or. Sevastopol, Ucraina)	Gingirică în sos de roșii („Riga-Gold”, R. Letonia)	Fitofag prăjit în sos de roșii („Zolotaia rîbca”, or.Ismail, Ucraina)
Aspectul exterior	Bucăți întregi de pește; Integritatea peștelui mic nu se normează	Bucăți întregi de pește	Fragmente de pește	Bucăți întregi de pește
Gustul și mirosul	Plăcute, caracteristic peștelui prăjit sau fiert și aromă de condimente	Plăcute, caracteristic peștelui fiert și aromă de condimente	Plăcute, caracteristic peștelui fiert și aromă de condimente	Plăcute, caracteristic peștelui prăjit și aromă de condimente
Consistența peștelui	Suculentă, densă. Se admite uscățivă	Suculentă, densă	Suculentă, uscățivă	Suculentă, densă
Starea sosului de roșii	Sosul de roșii omogen	Sosul de roșii omogen	Sosul de roșii omogen	Sosul de roșii omogen

Culoarea sosului de roșii	De la oranj-roșu pînă la cafeniu	Oranj-roșu	Roșu	Roșu-cafeniu
Numărul de bucăți de pește	Pentru peștele mic nu se normează, de mărime medie nu mai mult de trei bucăți	Trei bucăți	Nu se normează	Trei bucăți
Aranjarea peștelui	Bucățile de pește aranjate cu secțiunea spre capacul recipientului	Bucățile de pește aranjate cu secțiunea spre capacul recipientului	Fragmente de pește fără o aranjare concretă	Bucățile de pește aranjate cu secțiunea spre capacul recipientului
Masa peștelui față de masa netă, %	70 – 90	80	90	78
Conțin. de sare, %	1,2 – 2,0	1,8	2,2	1,5
Aciditatea, %	0,3 – 0,6	0,5	0,3	0,6
Conținutul de substanță uscată %, min.	25	29	30	25

În urma investigării calității conservelor de pește în sos de tomate, s-a stabilit:

1. Indicii organoleptici analizați sînt, în general, în conformitate cu normele standardizate. Unele devieri au fost înregistrate la conservele de pește în sos de tomate, Macrou în sos de roșii, producător „Acvatoria”, or. Sevastopol, Ucraina.
2. Valorile indicilor fizico-chimici se încadrează în limita parametrilor stabiliți, conform standardului.

Lucrând asupra prezentei comunicări, am cercetat sortimentul produselor din pește (conserve) în următoarele unități comerciale din orașul Chișinău: “Fourchette”, “Fidesco”, “Green Hills”, Alimentara Nr.1. Observațiile și reflecțiile acumulate, după o analiză sistematizată, efectuată în bază unor criterii concrete, vor constitui subiectul unei alte comunicări științifice pentru viitor.

Bibliografie:

1. D.Dima, D.Stănescu, N.Bologa Merceologia produselor de alimentație publică. București, 1993. – 545p.
2. Păunescu C. Lucrări aplicative la merceologia alimentară. – București, Ed. ASE, 2000. – 329p.
3. Л.А. Оровикова, А. . римм сс едование продоов с венны оваров. – М.: кономика, 1980.512p.
4. абриэ ян М.А., о ов А. . Товароведение мясны и рыбны оваров. М.: кономика, 1986.- 408p.
5. орфунке . ., ононов В.С. и др. Товароведение мясны , рыбны , мо очны и жировы оваров. - М.: кономика, 1985.- 288p.
6. епе ев А.Ф, еченежская М.А., ожу ова О. . и др. Товароведение и экспер и а мясны , мо очны и рыбны оваров. ос ов на Дону, Феникс.2002.- 564p.
7. Сборник с андар ов (час 1) онсервы и пресервы рыбные. Москва, 1982. – 391p.
8. Ziarul « кономическое обо рение» (Logos pres), 2007, 2008, 2009, 2010

Recenzenți: I.Panfil, dr., conf., univ. (ASEM)

A.Handrabura, lect.sup.univ. (ASEM)

PROPRIETĂȚILE CONSUMISTE ALE COSMETICILOR PENTRU COPII PRODUSE DE S.A. „VIORICA COSMETIC” CA FACTOR DECISIV AL MARKETINGULUI MĂRFURILOR

Galina Cobirman, lector superior univ., (UCCM)

The market of cosmetic products for children is one of the most difficult section. This is because the requirements are very severe and rigorous. The market of cosmetic products for children in Republic of Moldova should be thoroughly investigated according to normative-technical compliance documents and the consuming properties of the products.

Actualmente, piața cosmeticilor pentru copii prezintă consumatorilor un larg sortiment de produse. Întreg sortimentul de produse cosmetice pentru copii trebuie să fie produs în baza materiei prime naturale, să fie riguros testate clinic, toxicologic, chimic și microbiologic

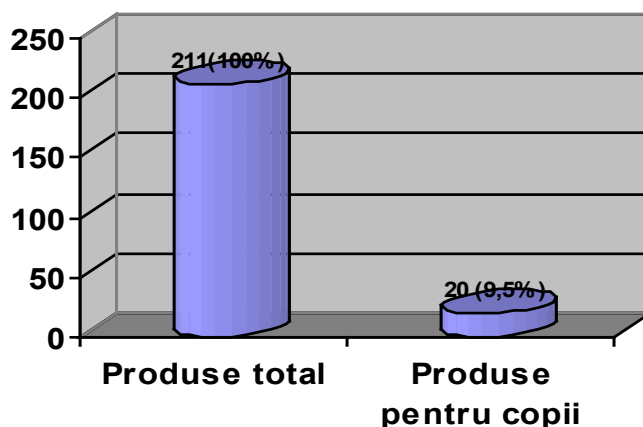


Fig.1. Cota produselor cosmetice pentru copii raportate la volumul total

Este regretabil că părinții nu dispun de informații corecte despre produsele cosmetice destinate copiilor. În majoritatea cazurilor unica sursă sunt prospectele publicitare și adnotarea. Cultura îngrijirii cosmetice a copiilor e în curs de dezvoltare. Actualmente, părinții ce limitează la utilizarea cremelor cosmetice destinate bebelușilor (șampoane și uleiuri pentru masaj).

Cosmeticile pentru copii în volumul total de produse cosmetice, realizate de S.A. „Viorica Cosmetic”, deține o cotă modestă care constituie – 9,5%. Această grupă de produse actualmente nu constituie segmentul țintă al întreprinderii. În general, nu putem vorbi despre lipsa de atenție din partea conducerii întreprinderii, deoarece chiar din primul an de activitate a acesteia s-au produs două tipuri de șampoane „Victoriaș” și „Victorița”

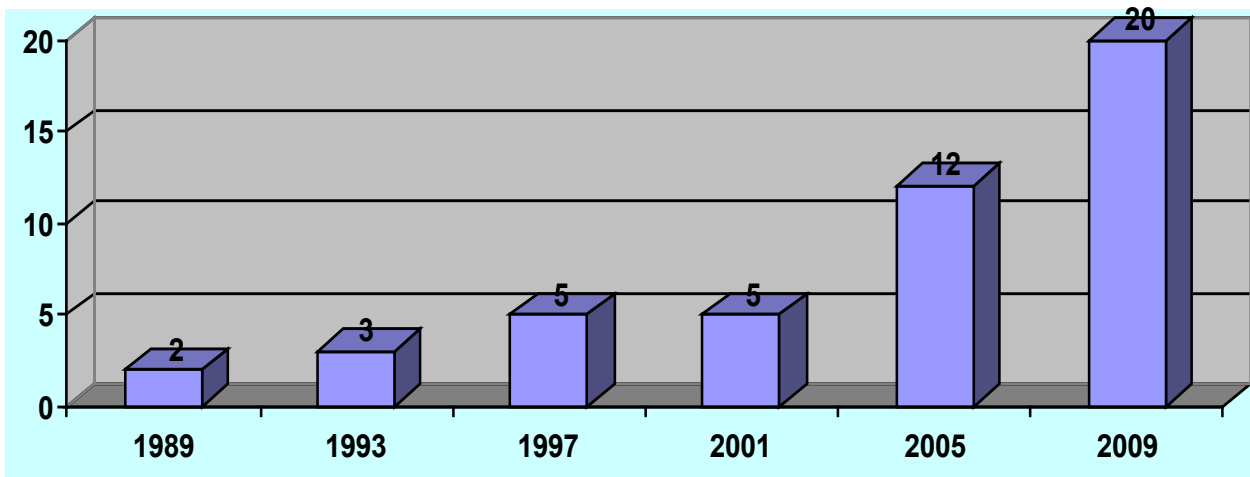


Fig.2. Dinamica producerii cosmeticelor pentru copii

Pentru cercetarea proprietăților consumiste ale produselor cosmetice în calitate de obiect de cercetare s-au luat șampoanele pentru copii: Șampon „Prințesa” 150 ml; Șampon „Prinz” 150 ml; Șampon „Victoriaș” 190 ml, 500 ml; Șampon „Victorița” 190 ml, 500 ml; Șampon pentru copii „Alunel” 185 ml.; Șampon „Hi-Hi” 150 ml.

Scopul cercetărilor a fost de a evalua proprietățile consumiste și corespunderea indicilor fizico-chimici ai șampoanelor selectate în conformitate cu standardele în vigoare.

Cercetările au avut loc în laboratorul de expertiză a mărfurilor nealimentare al catedrei Merceologie, expertiză și marketing al mărfurilor al UCCM. Cercetările s-au desfășurat în două direcții: evaluarea indicilor proprietăților consumiste și testarea șampoanelor de către consumatori la care au 10 mame cu 14 copii de vârstă de la 0,6 luni până la 6 ani. Șampoanele au fost cercetate după următorii indicatori: cercetarea ambalajului; cercetarea organoleptică a produsului; gradul de toleranță a pielii capului; starea părului după spălare; cercetarea fizico-chimică; coraportul preț /calitate

1.Cercetarea ambalajului. S-a utilizat ОСТ 28303-89 де ия косме ические. Упаковка, маркировка, ранспор ирование и ранение.

Cercetarea s-a desfășurat în trei direcții: A - Informația de pe ambalaj; B - Comoditatea ambalajului; C - Atractivitatea ambalajului. Conform SM-197 «Informații pentru consumatorii de mărfuri nealimentare», marcarea trebuie să conțină următoarele elemente: denumirea și destinația produsului; denumirea și adresa întreprinderii; marca comercială a producătorului; volumul; compoziția produsului; condițiile de păstrare; termenul de valabilitate și data producerii; numărul documentului normativ-tehnic de producere; informația despre certificarea obligatorie; informația despre modul de utilizare și avertizările necesare.

Pe ambalajul mostrelor cercetate toate elementele marcării au fost prezentate. Lizibilitatea informației de pe ambalaj este dictată de mărimea și culoare semnelor, numărul culorilor primare și complementare, modul de combinare a lor, textura fondului și nivelul contrastului utilizat.

În urma cercetării șampoanelor pentru copii am depistat următoarele: tipul produsului, denumirea, destinația se evidențiază clar și era suficient de vizibil, pe când restul informației se citea cu greu, deoarece semnele erau foarte mici. Acest fenomen se poate explica prin aceea că pe un ambalaj cu suprafață limitată e necesar de a prezenta toată informația despre produs consumatorului.

Dar este necesar de a menționa că pe ambalajul șamponului „Prințesa” fondul vișiniu și textul informației de culoare neagră cauzează dificultăți pentru consumatori. Tabelul 1.

Cercetarea ambalajului a presupus și evaluarea unui indicator foarte important ca comoditatea în utilizare.

Probanții noștri nu au fost mulțumiți de ambalajul șampoanelor „Victoriaș” și „Victorița”, întrucât erau dotate cu dozatoare plate cu capac filetat. Șampoanele din seria dată au fost elaborate în anii 1989-2000, din care cauză forma ambalajului și a capacului este depășită de timp.

Tabelul 1.

Rezultatele determinării corectitudinii marcării șampoanelor

1. Denumirea produsului	Șampon „Prințesa” 150 ml	Șampon „Victoria” 190 ml, 500 ml	Șampon „Victorița” 190 ml, 500 ml	Șampon pentru copii „Alunel” 185 ml.	Șampon „Hi-Hi” (Gălbenele) 150 ml
	2. Țara producătoare	Republica. Moldova	Republica. Moldova	Republica. Moldova	Republica. Moldova
3. Denumirea întreprinderii, adresa, telefonul	S.A. ”Viorica-Cosmetic”, str, Mesager, I, tel. (3732)748950	S.A. ”Viorica-Cosmetic”, str, Mesager, I, tel. (3732)748950	S.A. ”Viorica-Cosmetic”, str, Mesager, I, tel. (3732)748950	S.A. ”Viorica-Cosmetic”, str, Mesager, I, tel. (3732)748950	S.A. ”Viorica-Cosmetic”, str, Mesager, I, tel. (3732)748950
	4. Destinația	Pentru copii	Pentru copii	Pentru copii	Pentru copii
5. Proprietățile funcționale	Compoziție cu adaosuri speciale și extracte de mentă, având efecte analgetice și de înprospătare a părului	Datorită extractului de romaniță, calmează și înlătură iritățile pielii, conferă luctu și aspect mătășos	Compoziție tradițională, delicat curăță părul, sarea de lămâie conferă părului luctu	Datorită extractului de alun calmează și înlătură iritățile pielii, conferă luctu și aspect mătășos	Compoziți conține adaosuri speciale de proteine de grâu și extracte vegetale hidratează și protejează delicat părul
	6. Certificatul de conformitate	ISO 9001, SM	ISO 9001, SM	ISO 9001, SM	ISO 9001, SM
7. Volumul, ml	150 ml	190 ml	500 ml	185 ml	150 ml
	8. Ingredientele	Apă demineralizată, laurilsulfat de natriu, laurilglicozid, cocoamidopropilbetain, dietolamide ulei de cocos, extracte de zmeură și denitânatriu, clor, sare de lămâie DMDM-grdantoin, trilon B, colorant alimentar substanțe odorante	Apă demineralizată, laurilsulfat de natriu, laurilglicozid, natriu clor, glicerină, extract de romaniță, sare de lămâie, substanțe odorante, cation metilhlorozotiazolină, colorant	Apă demineralizată, laurilsulfat de natriu, laurilglicozid, dietolamide extracte de pomușoare, sare de lămâie, substanțe odorante, metilhlorozotiazolină, colorant	Apă demineralizată, laurilsulfat de natriu, laurilglicozid, dietolamide extracte de grâu gălbenele, sare de lămâie, substanțe odorante, metilhlorozotiazolină, colorant
9. Marca produsului	Este	Este	Este	Este	Este
	10. Data fabricării	11.09	08.09	02.10	01.10
11. Termenul de valabilitate	24 luni	24 luni	24 luni	24 luni	24 luni
	12. DNT de fabricație	TU-9158-019-033-5018-93	TU-9158-019-033-5018-93	TU-9158-019-033-5018-93	TU-9158-019-033-5018-93
13. Codul cu bare	Este	Este	Este	Este	Este
	14. Tipul etichetei	Etichetă adezivă pe ambele părți	Etichetă adezivă, sitografie	Etichetă adezivă, sitografie	Etichetă adezivă pe ambele părți

2.Cercetarea produsului – presupune cercetarea organoleptică a aspectului, culoarea și consistența. S-a utilizat ГОСТ 29188.0-91 (“Изделия парфюмерно-косметические”. Правила приемки, отбор проб, методы органолептических испытаний.)

Determinarea aspectului , culorii și omogenitatea produsului; Tabelul 2. Acești indici se caracterizează ca substanțe cu aspect de jelatină, de culoare corespunzătoare produsului. Devieri nu au fost evidențiate.

Determinarea mirosului. Mirosul a fost determinat pe mostre codificate. Tipul mirosului s-a determinat ușor și era bine pronunțat.

Tabelul 2

Rezultatele determinării indicilor organoleptici ai șampoanelor pentru copii

Indicii analizați	Șampon „Prințesa” 150 ml	Șampon „Prinț” 150 ml	Șampon „Victoriaș” 190 ml, 500 ml	Șampon „Victorița” 190 ml, 500 ml	Șampon pentru copii „Alunel” 185 ml.	Șampon „Hi-Hi” (Gălbenele) 150 ml
Aspectul produsului	Transparent	Transparent	Transparent	Transparent	Transparent	Transparent
Culoarea	Verde pal	Roză	Incoloră	Roz - intens	Galben- pal	Roz - intens
Mirosul	Proaspăt de mentă	Gălbenele	Cocos	Mere	Dulciu	Floral
Consistența	Aspect gelatinos	Aspect gelatinos	Aspect gelatinos	Aspect gelatinos	Aspect gelatinos	Aspect gelatinos

3. Gradul de toleranță a pielii capului – scopul cercetării a fost de a depista reacții adverse așa ca: efecte de prurit, uscarea pielii, mătreață, senzații neplăcute.

Toate produsele cercetate aveau marcarea de testare dermatologică și nici una dintre reacțiile adverse nu a fost menționată.

4. Starea părului după spălare - Pe parcursul cercetărilor practice probatorii singuri au apreciat starea părului după spălare a copiilor. Criterii de apreciere a stării părului după spălare. Au fost stabilite următoarele: senzația volumului părului, flexibilitatea părului la pieptănare, pufozitatea, luciul, înlăturarea electrizării statice a părului, persistența mirosului (ore).

Fiecare probator opiniile și le-a prezentat în Fișa-Chestionar pentru fiecare tip de șampon.

După testare șapte probatori din zece au menționat că în viitorul apropiat ei vor procura șamponul „Hi-Hi”, „Prințesa” și „Prinț”, deoarece aceste tipuri au acumulat cele mai multe puncte la indicatorul comoditatea ambalajului și indicele complex a stării părului după spălare. Tabelul 3.

Tabelul 3.

Rezultatele opiniilor consumatorilor despre șampoanele pentru copii

Indicii	Șampon „Prințesa” 150 ml	Șampon „Prinz” 150 ml	Șampon „Victoriaș” 190 ml, 500 ml	Șampon „Victoria” 190 ml, 500 ml	Șampon pentru copii „Alunel” 185 ml.	Șampon „Hi-Hi” (Gălbenele) 150 ml
1. Gradul de suficiență a informației de pe ambalaj	8,8	7,8	8,2	8,2	9,9	6,5
2. Comoditatea ambalajului	7,8	8,9	5,4	5,4	8,7	7,1
3. Atractivitatea ambalajului	8,2	8,8	8,3	8,3	100	8,6
4. Vizibilitatea informației	6,1	6,2	5,9	5,9	9,0	5,4
5. Lizibilitatea informației	5,9	6,0	5,7	5,7	7,5	4,3
6. Caracteristicile aspectului produsului	8,7	8,9	9,1	9,1	7,6	9,2
7. Caracteristicile culorii produsului	9,9	9,7	9,8	9,8	9,2	9,8
8. Omogenitatea	9,9	9,8	9,9	9,9	8,2	9,9
9. Capacitatea de spumare	9,1	8,9	8,7	8,7	6,4	8,6
10. Gradul de toleranță a pielii	100	100	100	100	8,3	100
11. Senzația volumului părului	9,6	9,4	9,0	9,5	5,9	9,2
12. Flexibilitatea părului la pieptănare	7,9	7,7	7,5	7,5	5,7	7,3
13. Pufozitatea	8,2	7,9	7,6	7,6	9,1	8,1
14. Înlăturarea electricizării statice	9,4	9,6	9,2	9,2	9,8	9,2
15. Persistența mirosului	7,7	8,1	7,5	7,6	9,9	8,3
16. Uzurința de aranjare a pieptănăturii	7,3	6,9	7,0	7,0	9,7	7,5
Total	215,4	215,7	202,0	202,6	204,4	210,4

Rezultatele evaluării indicilor proprietăților consumate a șampoanelor pentru copii sunt prezentate în tabelul 4.

Rezultatele evaluării indicilor proprietăților consumiste a șampoanelor pentru copii

Nr. d/o	Indicii proprietăților consumiste	Caracteristica indicilor proprietăților consumiste a șampoanelor pentru copii						
		Șampon „Prințesa” 150 ml	Șampon „Prinz” 150 ml	Șampon „Victoriaș” 190 ml, 500 ml	Șampon „Victoria” 190 ml, 500 ml	Șampon pentru copii „Alunel” 185 ml.	Șampon „Hi-Hi” (Gălbenele) 150 ml	
1	Efectul acțiunii	Compoziție cu adaosuri speciale și extracte de mentă, având efecte analgetice și de împrosopțare a părului	Compoziție cu adaosuri speciale și extracte de gălbenele, având efecte bactericide și regenerante a părului	Datorită extractului de romanșă, calmează și înalătură iritățiile pielii, conferă luciu și aspect mătăsos	Compoziție tradițională, delicat curăță părul, sare de lămâie conferă părului luciu	Datorită extractului de alun calmează și înalătură iritățiile pielii, conferă luciu și aspect mătăsos	Compoziții conține adaosuri speciale de proteine de grâu și extracte vegetale hidratează și protejează delicat părul	
2	Caracteristici particulare	Nu irită mucozitatea ochilor	Nu irită mucozitatea ochilor	Nu irită mucozitatea ochilor	Nu irită mucozitatea ochilor	Nu irită mucozitatea ochilor	Nu irită mucozitatea ochilor	
3	Gradul de inofensivitate	Marca testării dermatologice	Marca testării dermatologice	Marca testării dermatologice	Marca testării dermatologice	Marca testării dermatologice	Marca testării dermatologice	
4	Condiții de utilizare	Nu e indicată vârsta copilului	Nu e indicată vârsta copilului	Nu e indicată vârsta copilului	Nu e indicată vârsta copilului	Nu e indicată vârsta copilului	Nu e indicată vârsta copilului	
5	Mod de utilizare	Se aplică pe părul umed, se masează până la formarea unei spume stabile. Se limpezește cu apă caldă	Se aplică pe părul umed, se masează până la formarea unei spume stabile. Se limpezește cu apă caldă	Se aplică pe părul umed, se masează până la formarea unei spume stabile. Se limpezește cu apă caldă	Se aplică pe părul umed, se masează până la formarea unei spume stabile. Se limpezește cu apă caldă	Se aplică pe părul umed, se masează până la formarea unei spume stabile. Se limpezește cu apă caldă	Se aplică pe părul umed, se masează până la formarea unei spume stabile. Se limpezește cu apă caldă	
6	Reacții adverse	Nu au fost depistate	Nu au fost depistate	Nu au fost depistate	Nu au fost depistate	Nu au fost depistate	Nu au fost depistate	
7	Volumul, ml	150 ml	150 ml	190 ml	500 ml	185 ml	150 ml	
8	Prețul mediu pentru o unitate, lei	15,00	15,00	10,00	24,00	11,20	14,00	
9	Prețul mediu pentru 1 ml	0,1 lei	0,1	0,052	0,048	0,060	0,093	
10	Tipul ambalajului	Flacon masă plastică, capac flip-off	Flacon masă plastică, capac flip-off	Flacon masă plastică, capac filetat	Flacon masă plastică, capac filetat	Flacon masă plastică, capac flip off	Flacon masă plastică, capac flip off	
11	Substanțe odorante	Mentă	Gălbenele	Cocos	Măr verde	Nucă - castan	Gălbenele	
12	Persistența mirosului (limita în ore)	18	18	12	12	16	24	
13	Ușurința pieptănării părului	Ușor	Ușor	Ușor	Ușor	Ușor	Ușor	
14	Prezența luciului	Lucios Nu formează multă spumă. Dar părul devine pufos, lucios, e flexibil la aranjare. Patru probanși ar fi donit să-l utilizeze pentru sine	Lucios	Lucios	Lucios	Lucios	Lucios	
15	Avantajele		Părul devine lucios și flexibil la aranjare.	Conferă volum și luciu	Conferă volum și luciu	Părul devine lucios și flexibil la aranjare	Părul devine lucios și flexibil la aranjare.	
16	Dezavantajele	Forma conului provoacă alunecarea mâinii umede	Forma conului provoacă alunecarea mâinii umede	Pe fața flaconului e lipită etichetă adezivă, iar pe verso informația e aplicată prin metoda de sitografie, care în procesul de utilizare își pierde aspectul, prin desprinderea vopselei	Pe fața flaconului e lipită etichetă adezivă, iar pe verso informația e aplicată prin metoda de sitografie, care în procesul de utilizare își pierde aspectul, prin desprinderea vopselei	Pe fața flaconului e lipită etichetă adezivă, iar pe verso informația e aplicată prin metoda de sitografie, care în procesul de utilizare își pierde aspectul, prin desprinderea vopselei	Forma conului provoacă alunecarea mâinii umede	

Prin cercetări fizico - chimice au fost determinați următorii indicatori: pH-ul, capacitatea de spumare, conținutul substanței uscate și stabilitatea spumei. Conform DNT valoarea lor este prezentată în tabelul 5.

Tabelul 5.

Indicii fizico-chimici conform GOST 29188.2-91 și GOST 29188.3-91

Indicele de hidrogen (pH) al soluției apoase de 10%	4,5 – 8,5
Capacitatea de spumare: - număr de spumare, mm, min - stabilitatea spumei	120 0,7 – 1,0
Conținutul în masă al substanței uscate,% min.	6,0

Determinarea indicelui pH. Indiferent de opiniile pro și contra pH-ului normal al șampoanelor, noi am determinat corectitudinea indicelui pH indicat pe ambalaj. S-a determinat într-o soluție apoasă, cu masa produsului analizat de 20%.

Capacitatea de spumare și stabilitatea spumei. Indicele capacității de spumare și a stabilității spumei. În urma determinărilor s-a dovedit conform DNT.

Conținutul în masă a substanței uscate, în urma determinărilor, a obținut indici mai mari de 6,0%.

Rezultatele determinărilor indicilor fizico-chimici sunt prezentate în tabelul 6.

Tabelul 6.

Rezultatele determinării indicilor fizico-chimici

Indicii analizați	Șampon „Prințesa” 150 ml	Șampon „Prinz” 150 ml	Șampon „Victoriaș” 190 ml, 500 ml	Șampon „Victorița” 190 ml, 500 ml	Șampon pentru copii „Alunel” 185 ml.	Șampon „Hi-Hi”(Gălbenele) 150 ml
Indicele pH	5,6	5,5	5,7	5,4	5,5	5,5
Nivelul de spumare, mm	110	115	110	105	109	110
Stabilitatea spumei	0,9	0,9	0,8	0,8	0,7	0,8
Conținutul în masă al substanței uscate,%	6,013	6,008	6,102	6,102	6,004	6,112

Cercetînd proprietățile consumiste ale șampoanelor destinate copiilor, am observat cîteva distincții atestate la șampoanele „Prințesa” și „Prinz”, pe locul II cu o diferență de 5 puncte s-a situat șamponul „Hi-Hi”, pe al III-lea loc e șamponul „Alunel” și locul IV cu un număr minim de puncte s-au stabilit șampoanele „Victoriaș” și „Victorița”.

În urma evaluării proprietăților consumiste am menționat avantajele și dezavantajele șampoanelor cercetate.

- Șampoanele „Prințesa” și „Prinz” sunt produse noi pe piață, astfel s-a observat un interes deosebit datorită comercializării lor în asociație cu spuma de baie.

- Șamponul „Hi-Hi” este un produs nou, recent prezentat pe piață, se comercializează într-un sortiment format din cinci varietăți cu miros de mușețel, coada-șoarecelui, măceș, mentă și gălbenele, ceea ce oferă consumatorilor posibilitatea de a alege șamponul după preferințe.
- Șamponul „Alunel”, având o formulă nouă a compoziției, a fost ambalat în ambalajul tradițional al întreprinderii, ceea ce l-a poziționat ca produs cu un ciclu de viață lung.
- Șampoanele „Victoriaș” și „Victorița” – după toți parametri fizico-chimici pot concura cu șampoanele noi, dar din cauza ambalajului vechi pentru consumatori nu mai este atractiv.

Pentru îmbunătățirea proprietăților consumiste propunem:

- a organiza activități publicitare a produselor cosmetice pentru copii;
- a distribui prospecte informaționale, pentru a familiariza mai mult consumatorii;
- a diversifica sortimentului de produse cosmetice pentru noi născuți, copii și adolescenți;
- a modifica ambalajul șampoanelor „Victorița”, „Victoriaș” și „Alunel”
- a indica pe produs vârsta copiilor pentru care este destinat șamponul.

Bibliografie:

1. Еленко Н., Воронина А, и др. Основы управления качеством продукции и ее нормативный контроль парфюмерно-косметической продукции. М.: Агропромиздат, 1989.
2. ГОСТ 17237 – 93 Жидкие парфюмерные жидкие. Общие технические условия (ОТУ)
3. ГОСТ 27429-87 Жидкие парфюмерно-косметические жидкие. Упаковка, маркировка, транспортирование и хранение
4. ГОСТ 29188.0-91 Жидкие парфюмерно-косметические. Методы испытаний, выбор проб, методы определения физических испытаний

Recenzenți: S.Mușuc, dr., conf., univ. (UCCM)
T.Ivlev, lect.sup.univ. (ASEM)

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПЕЧЕНЬЯ ОТЕЧЕСТВЕННОГО И ИМПОРТНОГО ПРОИЗВОДСТВА

Ржеусская М.И., Анихимовская Л.В.

*УО Белорусский государственный экономический
университет, г. Минск Республика Беларусь*

Actual questions estimation of quality and competitive of cookies of the national production of Belarus and foreign production were studied in this paper. During work have been carried out theoretical and practical researches of quality of cookies; the analysis of assortment and an estimation of competitiveness of samples of cookies; marketing researches of the market of cookies are executed

Одной из основных задач для предприятий пищевой промышленности является обеспечение качественного и конкурентоспособного производства кондитерских изделий. В настоящее время наблюдается тенденция к росту спроса на высококачественные кондитерские изделия, особенно на печенье. Это связано с тем, что печенье является популярным и удобным для употребления продуктом. Однако, несмотря на то, что рынок печенья в Беларуси развивается, качество продукции остается на низком уровне. Это связано с тем, что многие производители используют дешевые ингредиенты и не соблюдают технологию производства. В результате получается печенье, которое не только имеет низкое качество, но и может быть вредным для здоровья. Поэтому, одной из основных задач для предприятий пищевой промышленности является обеспечение качественного и конкурентоспособного производства кондитерских изделий.

Одной из тенденций рынка кондитерских изделий в последние годы является увеличение доли импортной продукции. Это связано с тем, что импортные кондитерские изделия имеют более высокое качество и более разнообразный ассортимент. В настоящее время на белорусском рынке кондитерских изделий доминируют российские и украинские производители. Это связано с тем, что эти страны имеют более развитую кондитерскую промышленность и более высокие стандарты качества. Поэтому, одной из тенденций рынка кондитерских изделий в последние годы является увеличение доли импортной продукции.

В Беларуси работает 16 предприятий кондитерской отрасли (в том числе 10 предприятий государственной собственности). Среднее по отрасли производство кондитерских изделий в Беларуси составляет 6 кг в год на одного человека. Это связано с тем, что печенье является популярным и удобным для употребления продуктом. Однако, несмотря на то, что рынок печенья в Беларуси развивается, качество продукции остается на низком уровне. Это связано с тем, что многие производители используют дешевые ингредиенты и не соблюдают технологию производства. В результате получается печенье, которое не только имеет низкое качество, но и может быть вредным для здоровья. Поэтому, одной из основных задач для предприятий пищевой промышленности является обеспечение качественного и конкурентоспособного производства кондитерских изделий.

Наиболее весомые белорусскому производству кондитерские изделия производятся, как ОАО «Фосфорит», УО «Витба», ОАО «Спартак». Это связано с тем, что эти предприятия имеют более высокие стандарты качества и более развитую кондитерскую промышленность. В настоящее время на белорусском рынке кондитерских изделий доминируют российские и украинские производители. Это связано с тем, что эти страны имеют более развитую кондитерскую промышленность и более высокие стандарты качества. Поэтому, одной из тенденций рынка кондитерских изделий в последние годы является увеличение доли импортной продукции.

Ассортимент печенья на рынке Республики Беларусь разнообразен. Это связано с тем, что печенье является популярным и удобным для употребления продуктом. Однако, несмотря на то, что рынок печенья в Беларуси развивается, качество продукции остается на низком уровне. Это связано с тем, что многие производители используют дешевые ингредиенты и не соблюдают технологию производства. В результате получается печенье, которое не только имеет низкое качество, но и может быть вредным для здоровья. Поэтому, одной из основных задач для предприятий пищевой промышленности является обеспечение качественного и конкурентоспособного производства кондитерских изделий.

Печенье является одним из самых популярных кондитерских изделий на рынке (по объему продаж). Это связано с тем, что печенье является популярным и удобным для употребления продуктом. Однако, несмотря на то, что рынок печенья в Беларуси развивается, качество продукции остается на низком уровне. Это связано с тем, что многие производители используют дешевые ингредиенты и не соблюдают технологию производства. В результате получается печенье, которое не только имеет низкое качество, но и может быть вредным для здоровья. Поэтому, одной из основных задач для предприятий пищевой промышленности является обеспечение качественного и конкурентоспособного производства кондитерских изделий.

еchen eоб адае высокойка орийнос и усвояемос ,о ича
прия ным вкусом и прив ека е ным вне ним видом. а одаря ни ко
в ажнос и бо инс во и де ий предс ав яе собой енний пи с
кон ен ра сд и е нымсроком ранения.

Об ек ами исс едования фасованно о са арно о печен я яв я с
11 обра ов, и ни 4 обра а бе орусско о прои водс ва («Ска очн
« а ма ное» . Минск, ОАО « Ф «С одыч», « а ма ное» «Са арное»
оме , С ОАО «Спар ак»), 3 обра а украинско о прои водс ва («Маруся
« ча с арома ом вани и», « ча с арома ом оп ено о мо ока»), 2 обра
мо давско о прои водс ва (« икник» с арома ом вани ина», « икник» с
какао») и 2 обра а российско о прои водс ва («Ори ина ное с са аром
«Топ еное мо око»).

сс едуемое са арное печен е в суммарном о но ении по учи оо 23,5
до 30 ба ов, ч о соо ве с вуе уровн качес ва – о ро е одо о п

Об ек ами исс едования фасованно о а яжно о печен я яв я
14 обра ов, и ни 8 обра ов бе орусски прои води е ей, в ом чис
обра а С ОАО «Спар ак» («Ленин радское», «Мария», «Зоо о ическое»,
«Ан о ка»), 4 обра а ОАО « Ф «С одыч» (« ко ное», « роке », «Аврора»,
«Зоо о ическое») и 6 обра ов украински прои води е ей («Моя Л ба», «Моя
Л ба» с оп еным мо оком, «Моя Л ба» с кокосом, «Моя Л ба» ви невое,
« няжна», «Тан о- е и - ер»).

с одя и сос ава исс едованны обра ов са арно о печен я вид
ч о ко ичес венный и качес венный сос ав ре еп урны компонен о
прак ически на оди ся на одном уровне. ск чение сос ав я виды жиров,
испо уемые в прои водс ве са арно о печен я в и в с рана б из
арубеж я. В прои водс ве печен я в испо уе ся мар арин россий
прои водс ва, в сос ав ко ро о в одя консерван ы, эму а оры, пас
в бивания и краси е и не природно о проис ождения (-150, -504, -500,
- 333, - 322 и др.). В прои водс ве печен я в Ф, Украине и Мо дове в
качес ве жира испо у рас и е ное мас о, в ко ором не содерж
добавки, ч о ока ывае по ожи е ное в ияние на пи еву еннос и д
Однако с едуе о ме и дос а очно ирокий ассор имен арома и а
иден ичны на ура ным в са арном печен е – «Топ еное мо око»
«Вани ин», « б око», « ом», «Лимон» и дру ие.

аран ийные сроки ранения са арно о печен я, ана о ично а яжном
уве ичены по сравнени с приведенными в с андар а в неско ко ра – о
9 мес. до 1 ода в , в Мо дове – до 1 ода, в оссии – о б мес. – до 1 ода и
в Украине – о 7 до 9 мес. Добавки, испо уемые в прои водс ве мар арина,
пере одя в печен е, ч о да о во можнос прои води е ям уве ичи

ранения с 3 месяцев до 1 года. Однако, что увеличение срока хранения в 2-3 раза не всегда оправдано, как с точки зрения пищевой ценности, так с точки зрения сохранения качества. Исследования показали, что добавление в тесто печеня ароматизаторов также не свидетельствует о повышении пищевой ценности, так как они не натуральные и не природного происхождения, а синтетические, и надежный расходуемый продукт, возможно, оказывается не самым лучшим. Кроме того, к концу срока хранения и доставки инициаторы могут быть потеряны и верными не будут.

Отличается и основное сырье (мука, используемая в производстве печеня). В идеале берусско-украинское производство - это мука пшеничная высшего сорта, а украинское - пшеничная 1 сорта. В данном случае можно отметить, что мука украинского происхождения, как правило, содержит в несколько раз больше биологически активных веществ, витаминов, минеральных веществ и др.

Образцы исследованного ароматизатора на 61,5% состоят из берусско-украинского производства и 38,5% - из украинского.

В химическом составе печеня берусского и украинского производства не отмечены значительные различия в количественном содержании основных органических веществ - белков, жиров и углеводов, а в качественном составе присутствуют компоненты, которые просеживаются определенной рафинированностью, не в пользу пищевой ценности печеня берусско-украинского производства.

Исследованы 11 образцов 3 образцов берусско-украинского производства со среднего уровня качества «оригинал» (Амано, Скачное СФ «Содыч», Амано САО «Спарак») и печеня Саарное с уровнем качества «оригинал» (САО «Спарак»); все 3 образца украинского производства имеют со среднего уровня качества «оригинал»; и 2 образца модифицированного производства - 1 образец со среднего уровня качества «оригинал» («ликкер с ароматом ванили») и 1 - «оригинал» и 2 образца российского производства имеют со среднего уровня качества «оригинал».

В качестве базового образца для определения конкурентоспособности фасованного саарного печеня было выбрано печеня «Скачное», так как уровень качества по базовой оценке у него «оригинал» и сумма набранных баллов максимальна - 30.

Наибольшая конкурентоспособность в системе «цена - качество» показала продукция печеня «Амано» (ОАО «Ф «Содыч») берусско-украинского производства.

Все наименования печеня, как берусско-украинского, так и украинского производства, соответствуют требованиям стандарта и со среднего уровня качества «оригинал».

Для определения конкурентоспособности в качестве базового образца выбрано печенье «Зоологическое» (САО «Спартак»), так как уровень качества у него «отличное» и сумма набранных баллов максимальна – 30, а цена образца наименьшая по сравнению с другими.

Наиболее конкурентоспособным в системе «Цена – качество» образца печенье «Рокет» (ОАО «Фосфорит»). Таким образом, проведенные исследования качества и конкурентоспособности 25 образцов печенярыны позволили выявить пока неизвестные качества печенярыны, обеспечивая ее высокую конкурентоспособность.

Выход печенярыны республике в arus на сегодняшний день возможен благодаря тому, как сформировался. В бизнесе своем на нем представлены самые известные марки печенярыны. Учитывая, что в последние годы в отрасли печенярыны фирм производителей еще не появилось на рынок новых видов продукции, рекомендуется обратить внимание на такие аспекты как качество, цена и реклама.

Актуальны мероприятия в области пищевой промышленности. Необходимо рассмотреть ассортимент печенярыны, предложение новых и действующих вкусовыми характеристиками, которые отличают ее от конкурентов. Оформление фирменного овара в области дизайна упаковки, постоянное поддержание ассортимента безопасными и действенными сертифицированными продуктами.

CARACTERISTICA PROPRIETĂȚILOR CONSUMISTE ALE MOBILEI DE BUCĂTĂRIE

Lilia Șargu, asistent universitar (UCCM)

Properties are consuming features furniture, furniture attributes that give them some utility in consumption and are designed to satisfy a need to provide a service consumers / users. In economic practice is very important to know the properties of consuming, of their contribution to defining the purpose of determining its quality.

Produsele nealimentare se confecționează în urma unor procese complexe tehnologice, apoi sînt distribuite în sfera de comerț pentru a fi vîndute consumatorilor. Ele trebuie să corespundă standardelor naționale și/sau internaționale, necesităților sociale și culturale ale consumatorilor. În corespundere cu aceste proprietăți sunt alcătuite grupe de proprietăți consumiste și indicatori de calitate a mărfurilor.

Creșterea rapidă a ritmului de construcție a caselor și apartamentelor de locuit, îmbunătățirea vieții populației din punct de vedere financiar și material, creșterea nivelului cultural – toate acestea au contribuit la sporirea volumului producerii mobilei, lărgirea, înnoirea și îmbunătățirea sortimentului și calității ei. De reținut că nu doar acești factori au contribuit la dezvoltarea acestei ramuri, ci și introducerea și utilizarea noilor procese tehnologice, noilor materii prime și materiale. Factori amintiți, de fapt, au influențat și au schimbat mobila din punctul de vedere al construcției – astăzi se produce în cantități mai mari mobila universală, demontabilă, incorporată, care este destul de importantă mai ales pentru încăperile cu suprafețe mici.

În ultimii ani industria mobilei din țara noastră a cunoscut mai multe schimbări pozitive și în legătură cu aceea că s-au înființat întreprinderi și fabrici private, care produc mobilă.

Un lucru important se cere remarcat aici că aceste întreprinderi produc mobilă atât în serie, cât și la comanda consumatorilor și clienților. În acest context, mai este necesar de menționat că există o serie de cerințe legate de standardele internaționale, ce țin de relația cu clienții. Astfel, conform standardului pentru sistemul de management al calității ISO 9001:2008 orice organizație, care corespunde acestuia trebuie să determine cerințele specificate de către client, inclusiv cerințele referitoare la activitățile de livrare și post-livrare; cerințele nespecificate de către client, dar necesare pentru utilizarea specificată sau intenționată, atunci când aceasta este cunoscută; cerințele legale și de reglementare referitoare la produs și orice alte cerințe suplimentare determinate de organizație [4, cap. 7.2.1]. Din punctul nostru de vedere

orice cerință înaintată de client față de mobila solicitată trebuie să fie documentată și ulterior reglementată. Altfel spus, cerințele (doleanțele) clientului trebuie să fie minuțios analizate de către fiecare întreprindere producătoare la capitolul legalitatea acestor cerințe și capacitatea întreprinderii de a realiza în timp cerințele clientului.

Multe schimbări s-au efectuat și în ceea ce privește sortimentul mobilei. Din producere se scoate mobila de tip standard, care nici de cum nu se înscrie în anturajul apartamentelor noi, moderne. În schimb, se introduc în producere articole și detalii ale bucătăriilor confecționate după proiecte individuale cu dimensiuni ergonomice, comode și moderne, care ocupă spațiul dorit de consumator din suprafețele de locuit. Se reduce cantitatea sau se sistează producerea mobilei care nu mai este solicitată de piață. Principalul scop al întreprinderilor de producere și realizare a mobilei sunt: lărgirea și înnoirea gamei sortimentale; ridicarea nivelului de confort a mobilei, siguranței și a longevității; utilizarea noilor tehnologii și materii prime.

Obiect de cercetare este mobila de bucătărie, produsă de întreprinderile autohtone pe piața republicii Moldova.

Întreprinderile, în prezent, utilizează la producerea mobilei de bucătărie în cantități mari materii prime și materiale cu un sortiment foarte larg, cum ar fi plăci din așchii de lemn, plăci lemnoase, sticlă, masa plastică, metalul etc.

Proprietățile consumiste ale mobilierului sunt însușiri, atribute ale pieselor de mobilier, care le dau o anumită utilitate în consum și au menirea să satisfacă o nevoie, să aducă un serviciu consumatorilor / utilizatorilor.

Proprietățile consumiste, în fond, sunt determinate de doi factori: materia primă utilizată și de procesele tehnologice de obținere. De asemenea, mai sunt influențate, fie pozitiv, fie negativ, de către operațiile de ambalare, transport, manipulare și de păstrare, de factorii care acționează mai mult în sfera circulației.

Între proprietățile consumiste există relații de intercondiționare foarte complexe, care determină nivelul calității, precum și ordinea ierarhică a proprietăților la un moment dat, în funcție de acțiunea unor factori tehnici și economici.

În practica economică este deosebit de importantă cunoașterea proprietăților consumiste, a aportului acestora la definirea calității produsului finit. Fiecare piesă a mobilierului, care pretinde a fi de calitate superioară, trebuie să fie impecabilă din punct de vedere a procesului de producere și a celui tehnologic, să aibă un aspect exterior atractiv.

Proprietăți consumiste ale mobilei, în fond, sunt prevăzute de către documentația normativ tehnică ОСТ 24886 « ромы енные овары народно о по реб ения. Номенк а ура по реби е ски свойс в и пока а е *ф/и, кач/с/*, ва» printre cele mai importante sunt: proprietăți funcționale; proprietăți ergonomice; proprietăți estetice; proprietăți inofensive.

Proprietățile funcționale ale mobilei caracterizează capacitatea sau însușirea mobilei de a corespunde destinației sale. Principalii indici, care caracterizează proprietățile funcționale ale mobilierului de bucătărie, sunt respectarea măsurilor antropometrice, rezistența la influența factorilor mecanici, termici, chimici,

atmosferici etc. Acestea și stau la baza procesului de determinare formei și dimensiunilor corespunzătoare în procesul de producere. Fabricarea mobilierului de bucătărie include o serie de etape pregătitoare, inclusiv proiectarea care trebuie să asigure crearea formelor și dimensiunilor funcționale ale elementelor ei. De exemplu, crearea diferitelor forme (rotunde, pătrate, dreptunghiulare) ale suprafeței meselor de bucătărie pentru a satisface diferite cerințe ale consumatorului. Rezistența la factorii fizico-mecanici este dictată de materia primă utilizată și de procesul de producere. Calitatea materiei prime depinde de potențialul ei de a rezista la lovituri, la abraziune etc. Un indice important pentru mobila de bucătărie este rezistența suprafețelor la temperaturi înalte, astfel suprafețele acoperite cu un strat de lac sunt mai rezistente decât suprafețele acoperite cu nitroceluloză. Pentru mobila de bucătărie rezistența la umiditate, la mediul bazic, la acizi, grăsimi și alți agenți chimici este destul de actuală. În procesul exploatării mobilei, ea destul de des se află în contact cu aceste substanțe și trebuie să nu se deterioreze. Mobila de bucătărie reprezintă un complex de dulapuri, care au diverse roluri și funcții concrete și anume: pentru păstrarea alimentelor, veselei, atributelor; spațiul pentru pregătirea alimentelor; spațiul destinat curățirii, spălării, uscării veselei și spațiul alimentelor. Iată de ce această garnitură trebuie să fie executată și rațional și perfect. Un element important pentru mobila de bucătărie la nivelul proiectării este respectarea, încadrarea și corespunderea lui în planul arhitectural al încăperii.

Proprietățile ergonomice sunt caracterizate de așa indicatori ca: comoditate și confort în exploatare și proprietăți igienice.

La baza proprietăților ergonomice sunt puse mărimile antropometrice și ortopedice ale omului: greutatea, înălțimea, proprietățile igienice și cele fiziologice etc. Comoditatea și confortul în exploatare presupune corespunderea pieselor mobilierului deprinderilor psihologice, fiziologice. Producătorilor actuali de mobilă le este mai ușor să creeze confort și comoditate, deoarece la bază stă proiectul individual, astfel consumatorul nu-și modifică deprinderile la utilizarea mobilierului nou. În toate acestea, există unele reguli ce țin de documentația tehnică în vigoare, care trebuie să fie respectate. De exemplu, dimensiunile și gabaritele dulapurilor suspendate trebuie aduse la cunoștința consumatorului.

Comoditatea în exploatare este dictată de materia primă și auxiliară folosită la confecționarea mobilei, inclusiv de procesul tehnologic și de executare a ei. Acești factori formează și calitatea mobilei de bucătărie și putem spune că cu cât este mai calitativă mobila, cu atât ea devine mai comodă în exploatare. Pentru maximizarea comodității unele întreprinderi propun un spectru larg de accesorii pentru înzestrarea dulapurilor.

Proprietățile igienice ale mobilei de bucătărie sunt foarte importante, deoarece destinația acesteia dictează aceasta și se măsoară prin capacitatea de curățire de murdărie. Pentru mobila de bucătărie se recomandă suprafețe netede, fără relief și încrustări ale suprafeței de lucru pentru a crea condiții de curățire mai eficiente.

Proprietățile estetice sunt cele mai solicitate de către consumatori. Printre acestea se încrușă proprietățile consumiste și sunt definite de culoare, linie, formă și design. Indicii care caracterizează proprietățile estetice ale mobilei de bucătărie sunt exprimați de expresivitatea designului, de raționalitatea formelor, de integritatea compoziției și execuția perfectă.

Indicii expresivității artistice ai mobilei de bucătărie sunt determinați de originalitate, corespunderea stilului și modei și expresivitatea decorului. Originalitatea la mobila de bucătărie este creată de combinarea vitrinelor de sticlă, a mânerelor confecționate din diferite materiale, a formelor neobișnuite a dulapurilor etc. Stilul și moda sunt două caracteristici apreciate în toate perioadele istorice concrete și se manifestă destul de pregnant în diferite epoci. Consumatorul, în dependență de obiceiurile, tradițiile, modul de viață, nivelul de trai, clasa de vârstă, de nivelul de educație etc. va alege acel mobilier de bucătărie, care cel mai mult îl va caracteriza. Unicul stil care nu aparține corespunderii consumatorului este stilul de firmă care reprezintă imaginea firmei și contribuie la formarea segmentului de consumatori fideli.

Datorită sortimentului larg și proprietăților materiei prime, utilizate la confecționarea mobilei de bucătărie, garnitura poate avea diferite nuanțe de culoare. Aceasta permite satisfacerea cererii tuturor segmentelor de consumatori. Forma și linia sunt utilizate la maxim de designeri la confecționarea mobilei de bucătărie, deoarece suprafețele spațiile de amplasare ale mobilierului de bucătărie variază foarte mult.

Proprietățile inofensive. Sunt unele din cele mai importante pentru viața și sănătatea omului. Corespunderea materiei prime cerințelor igienice și ecologice este foarte importantă. Pentru mobila de bucătărie confecționată din plăci din așchii de lemn și plăci din fracții disperse lemnoase unul din cei mai importanți indici ecologici este eliminarea formaldehidei. Mobila de bucătărie este un produs de consum cu durată îndelungată, din care motiv longevitatea păstrării proprietăților funcționale determină termenul de exploatare a ei. Longevitatea mobilierului depinde de calitatea materialelor din care a fost executat, precum și de potențialul lor de a rezista la factorii mecanici și fizico – chimici. Iată de ce mobila din lemn natural are o durată mai mare de viață decât cea din plăci de așchii de lemn și plăci din fracții disperse lemnoase.

Ca rezultat al studierii sortimentului mobilei de bucătărie, produsă și comercializată de mini – întreprinderile din Republica Moldova, s-a observat că bucătăriile sunt în majoritatea cazurilor executate din două tipuri de plăci de lemn plăci de așchii de lemn și plăci din fracții disperse lemnoase. După calitate ele se deosebesc, dar pentru comparație și estimare a proprietăților consumiste se potrivesc.

Conform documentației normativ tehnice în vigoare ОСТ 24886 « ромы енныє овары народно о по реб ения. Номенк а ура по реби е ски свойс пока а е ей качес [1в]4], am enumerat indicii care caracterizează proprietățile consumiste ale mobilei de bucătărie. Ponderea importanței pentru determinarea

indicilor proprietăților consumiste ale mobilei se va constitui egală pentru toate cele 4 grupe de proprietăți consumiste, adică 0,25. Conform standardului «Управление качеством продукции» [2, p.30], pentru determinarea valorii unității totale, se poate de utilizat metoda sociologică. Pentru determinarea punctajului pentru fiecare grupă de proprietăți consumiste, s-a efectuat un studiu de piață, la care au participat 50 de vânzători de la întreprinderile de producere a mobilei de bucătărie de pe teritoriul municipiului Chișinău. Am ales acest segment pentru cercetare, deoarece ei participă la negocierile cu persoanele care vor să achiziționeze mobila de bucătărie și prin intermediul lor este informat sistematic cumpărătorul cu referire la cerințele și oferta propusă de întreprindere. Astfel, pentru cercetarea curentă datorită rolului de negociatori vânzătorii au devenit și buni experți în problematica proprietăților consumiste ale mobilei de bucătărie.

Punctajul oferit pentru proprietățile consumiste ale mobilei de bucătărie, confecționate din plăci de așchii de lemn și plăci din fracții disperse lemnoase, sunt redată în tabelul 1. În urma unei examinări temeinice am stabilit indicatorii unitari și, sumându-i, am determinat indicatorii pe grupe de proprietăți. Analizând rezultatele din tabelul 1, observăm că pentru mobila din așchii de lemn prevalează punctajul pentru proprietățile ergonomice, iar pentru mobila din plăci din fracții disperse lemnoase prevalează proprietățile estetice și cele ergonomice.

Tabelul 1.

Repartizarea punctajului pentru proprietățile consumiste a mobilei de bucătărie

Nr.	Proprietățile consumiste	Punctaj pentru mobila de bucătărie din plăci din fracții disperse lemnoase	Punctaj pentru mobila de bucătărie din așchii de lemn
	Proprietăți funcționale		
1.1.	Integritatea zonelor pentru păstrarea, prepararea, spălarea produselor și a veselei	348	345
1.2.	Posibilitatea de a fi substituite zonele de lucru între ele	152	149
1.3.	Încadrarea mobilierului de bucătărie în planul arhitectural al încăperii	403	408
1.4.	Rezistența dulapurilor	450	350
1.5.	Termorezistența suprafeței de lucru	400	250
	TOTAL PE GRUP	1753	1502
	Proprietăți estetice		
2.1.	Gama coloristică oferită la alegerea consumatorului	498	346
2.2.	Arhitectura pieselor mobilei	399	354
2.3.	Stilistica pieselor mobilei	353	241

2.4.	Noutatea materiei prime	247	259
2.5.	Calitatea executării	455	358
	TOTAL PE GRUP	1952	1558
	Proprietățile ergonomice		
3.1.	Comoditatea exploataării dulapurilor după destinație	403	355
3.2.	Comoditatea înzestrării bucătăriei cu electrodomotice	247	254
3.3.	Corespunderea dimensiunilor mobilei măsurilor antropometrice ale omului	430	450
3.4.	Asigurarea comodității de către organele de asamblare și furnitură	426	393
3.5.	Comoditatea de întreținere și menținere a igienei	450	457
	TOTAL PE GRUP	1956	1899
	Proprietăți inofensive		
4.1.	Corespunderea materiei prime cerințelor de eliminare a substanțelor nocive	452	400
4.2.	Fiabilitatea	354	346
4.3.	Reparabilitatea (Mentenabilitatea)	252	204
4.4.	Durabilitatea în timp	250	151
	TOTAL PE GRUP	1308	1121

sursa: tabelul este întocmit de autor din datele colectate din anchete

Pentru calculul valorii utilității totale trebuie ponderați indicatorii grupelor de proprietăți la valoarea importanței acestora conform formulelor:

$I_{\phi} = \sum n_f * m$, unde: n_f – valoarea indicilor unitari ai grupei funcționale;
 m – ponderea importanței grupei funcționale.

$I_{er} = \sum n_{er} * m$, unde: n_{er} – valoarea indicilor unitari ai grupei ergonomice;
 m – ponderea importanței grupei ergonomice.

$I_{es} = \sum n_{es} * m$, unde: n_{es} – valoarea indicilor unitari ai grupei estetice;
 m – ponderea importanței grupei.

$I_{in} = \sum n_{in} * m$, unde: n_{in} – valoarea indicilor unitari ai grupei inofensive;
 m – ponderea importanței grupei inofensive.

Tabelul 2.

Determinarea valorii unității totale

Nr.	Grupa de proprietăți	Ponderea importanței	Mobilă din plăci din fracții disperse lemnoase	Mobilă din plăci din așchii de lemn
1.	Proprietăți funcționale	0,25	438,25	375,5
2.	Proprietăți estetice	0,25	488	389,5
3.	Proprietăți ergonomice	0,25	489	474,24
4.	Proprietăți inofensive	0,25	327	280,25

sursa: tabelul este întocmit de autor din datele colectate din anchete și calculat indicele pentru fiecare grup.

Rezultatele determinării valorii unității pentru fiecare proprietate consumistă se demonstrează în tabelul 2. Utilitatea totală se determină ca suma indicatorilor proprietăților consumiste ale grupelor ponderați la importanța acestora, conform formulei:

$$Q = I_{\phi} + I_{er} + I_{es}.$$

Determinând valoarea unității totale a bucătăriilor confecționate din plăci de așchii de lemn și plăci din fracții disperse lemnoase, avem următoarele rezultate $Q_{pal} = 1519,5$ și $Q_{pfi} = 1742,25$. Analizând rezultatele, putem spune că mobila din fracții disperse lemnoase este mai apreciată de consumatori decât mobila de bucătărie din plăci din așchii de lemn. Acest fapt s-a confirmat încă de la faza determinării punctajului unde s-a observat că prevalează punctajul pentru proprietățile consumiste ale mobilei de bucătărie.

Bibliografie:

1. ОСТ 24886 «Ромы енные овары народно о по реб ения. Номенк а ура по реби е ски свойс ви пока а е ей качес ва»
2. ОСТ 15467-79 «Управ ени качес во продук ии»
3. ISO 9001:2008 Sisteme de management al calității. Cerințe.

Recenzenți: M.Cernavca, dr., conf., univ. (ASEM)
N.Raischi, lect.sup.univ. (UCCM)

STUDIAREA CALITĂȚII PRIN METODELE FIZICO-MECANICE A ÎNCĂLȚĂMINTEI DIN CAUCIUC, CONFEȚIONATE DE PRODUCĂTORII AUTOHTONI

Ecaterina Cecan, asistent universitar (UCCM)

The human concern to put on shoes has been mainly focused for a long time on the models' shape. There are lately concerns about the shoes adapting to the body's physiological requirements depending on the conditions of work, life and climate. Therefore, modern rubber shoes in order to compete with leather shoes or other materials ones, has to ensure to a greater extent the comfort and aesthetic, in conjunction with the environmental conditions and the wearer's job. It is to mention that rubber footwear fulfilling its function at the limit, namely the protection of the foot from external agents' influence, is far more reasonable to be used at a much lower purchase price. Thus, due to the fact that there is a great demand of rubber footwear in Moldova, due to the country specificity (predominantly rural) this subject has been studied at large. As research objects there were taken two models of rubber footwear (boots for men, rubbers for men) produced by different manufacturers and purchased from different companies. The research site was chosen the testing laboratory of the Cooperative-Commercial University of Moldova. The tests were carried out by two methods: organoleptical and laboratory.

The results obtained when performing the organoleptical and laboratory researches shows that both the company SA "Oldcom" and the public corporation OAO "Kondrakovsky factory of rubber shoes" have complied with all requirements provided for the used raw material while manufacturing its products, the production technology operations, packing and marking requirements as well. The laboratory investigations have proved that the footwear is durable, ensuring high service properties. Due to the fact that the details of the shoes have a relative stretching at break much higher than the standardized rules, it allows us to assert that for the tested items there had been used a high quality rubber, which during the manufacturing wouldn't crack. The investigated footwear weight fully corresponds to the rules provided in DNT. The tested rubbers and boots have showed a total impermeability to water.

Preocuparea omului de a se încălța a fost orientată multă vreme mai mult asupra formei modelelor. Numai în ultimul timp există preocupări pentru adaptarea încălțăminteii la cerințele fiziologice ale organismului, în funcție de condițiile de muncă, viață și climă. Prin urmare, încălțăminteii din cauciuc modernă, pentru a

putea concura cu cea din piele sau din alte tipuri de materiale, trebuie să asigure în tot mai mare măsură confortul și aspectul estetic, în funcție de condițiile de mediu și de îndeletnicirea purtătorului. Trebuie constatat faptul că încălțăminte din cauciuc, îndeplinindu-și la maximum funcția sa de bază, adică de protejare a piciorului de acțiunile agenților exteriori, este cu mult mai solicitată de a fi utilizată, având și un preț cu mult mai redus de procurare. Astfel, datorită faptului că în Republica Moldova există o cerere enormă față de încălțăminte din cauciuc, datorită specificului țării (în care predomină sectorul rural), este necesară o studiere mai amănunțită a calității obiectului respectiv.

Scopul cercetărilor: Evaluarea și analiza calității încălțăminte din cauciuc, produse de meșterii autohtoni în comparație cu cei străini și formularea concluziilor și propunerilor pentru întreprinderea analizată în vederea sporirii calității acesteia.

Obiectele de cercetare: pentru verificarea calității încălțăminte din cauciuc au fost luate ca obiecte de cercetare 2 modele, produse de diferiți producători și procurate de la întreprinderi diferite:

Articolul 350 – cizme din cauciuc produse de OAO « ондраковский авод ре иновой обуви» și procurate de la întreprinderea de comerț angro S.A. „UNIVERSCOM”. Aceste cizme sunt destinate bărbaților, au mărimea 44, sunt de culoare neagră, înălțimea 390 mm, înălțimea tocului și a tălpii este de 22 mm, talpa dispune de un relief adânc, ce asigură o rezistență mare la alunecare.

Articolul 150-07 – galoși din cauciuc produse de S.R.L. „Oldcom” și procurate de la S.A. „UNIC”. Destinația după vîrstă și sex – pentru bărbați, au mărimea 42, sunt de culoare neagră. Căptușeala este obținută din pînză tricotată din fire sintetice. Talpa este obținută în forme cu toc de înălțime mică (3 mm). Finisarea încălțăminte respective este efectuată cu ajutorul peliculei din latex. Grosimea mare a detaliilor face încălțăminte mult mai sigură în exploatare.

Aprecierea calității modelelor de încălțăminte, caracterizate mai sus, s-a efectuat în **laboratorul de încercări** al UCCM, pe data de 12.02.2010 prin 2 metode: **organoleptică și de laborator** la 5 probe paralele, iar în calitate de rezultate este prezentată media aritmetică a cercetărilor efectuate. Prin metoda organoleptică au fost analizate așa caracteristici ca: marcarea și ambalarea, aspectul exterior, culoarea, grosimea detaliilor, simetria pieselor, ș.a., iar rezultatele au fost comparate cu datele indicate în OCT 5375-79. (Сапо и ре иновые формовые. Те нические ус овия și OCT 126-79. а о и ре иновые. Те нические ус овия.).

Prin metodele de laborator s-au analizat așa indicatori ca: rezistența la rupere, alungirea relativă în timpul ruperii, rezistența relativă după rupere, masa și impermeabilitatea la apă.

Rezultatele cercetării: Conform documentelor normativ-tehnice în vigoare, încălțăminte din cauciuc trebuie să dispună de un aspect exterior plăcut, care corespunde preferințelor consumatorilor și liniei modei, ce protejează la maximum piciorul omului, să fie comodă și să fie de calitate. În urma examinării organoleptice a încălțăminte din cauciuc s-au obținut rezultatele prezentate în tabelul 1.

Rezultatul analizei indicilor organoleptici ale încălțămintei din cauciuc

Indicatorii	Cizme (art. 7L-R9-10)		Caloși (art. 150-07)		Nota de corespundere	
	Caracteristicile de calitate				cizme	caloși
	Conform GOST	Real	ConformGOST	Real		
Aspectul exterior	Fără pete, fisuri și nepotriviri dintre culoarea căptușelii cu cea a încălțămintei, fără clei sub cauciuc. Se admite scurtarea căptușelii în interior până la 10 mm	Scurtarea căptușelii în interior cu 3 mm	Fără pete, fisuri și nepotriviri dintre culoarea căptușelii cu cea a încălțămintei, fără clei sub cauciuc	Nu prezintă defecte	coresp.	coresp.
Grosimea detaliilor: - vîrf; - ștaif; - capută; - carîmb; - talpa.	Nu mai puțin de 2,5 3,5 2,0 1,3 8,0	2,5 3,5 2,0 1,4 8,5	Nu mai puțin de 0,65 0,65 0,65 0,65 6,00	2,5 2,5 2,5 2,5 4	coresp. coresp. coresp. coresp. coresp.	coresp. coresp. coresp. coresp. nu cor.
Indicii dimensionali: - înălțimea: a. stîng; b. drept. - lățimea carîmbului în partea superioară: a. stîng; b. drept. - lățimea carîmbului în partea inferioară: a. stîng; b. drept. - înălțimea tocului cu talpă: a. stîng; b. drept.	Nu mai puțin de 390 mm Nu mai puțin de 225 mm Nu mai puțin de 170 mm Nu mai puțin de 22 mm	390 390 225 225 170 170 22 22	Nu mai puțin de 95mm Nu se normează Nu se normează Nu se normează	95 95 - - - - - -	coresp. coresp. coresp. coresp.	coresp. - - -

Toate modelele se caracterizează printr-o marcare corespunzătoare normelor și standardelor în vigoare.

Cercetînd calitatea încălțămîntei luate drept probe de analiză prin metodele de laborator, s-au obținut rezultatele prezentate în tabelul 2.

Tabelul 2.

Rezultatul analizei indicilor fizico-mecanice ale încălțămîntei din cauciuc

Denumirea indicatorilor, unitățile de măsură	Cizme (art. 350)			Caloși (art. 150-07)		
	Caracteristicile de calitate					
	Conform DNT	Real	Devieri	Conform DNT	Real	Devieri
Rezistența la rupere, kgf/cm ² , nu mai puțin: - partea de sus a încălțămîntei, - talpa.	OCT 5375-79 tab. 3, p. 1 120 100	121 102	+1,0 +2,0	OCT 126-79 tab. 4, p. 1 75 75	77 77	+2,0 +2,0
Alungirea relativă după rupere, %, nu mai mult: - partea de sus a încălțămîntei, - talpa.	OCT 5375-79 tab. 3, p. 3 25 -	19,8 -	-5,2 -	OCT 126-79 tab. 4, p. 3 25 40	18 35	-7,0 -5,0
Alungirea relativă, %, nu mai puțin: - partea de sus a încălțămîntei, - talpa.	OCT 5375-79 tab. 3, p. 2 300 250	356,2 288,8	+56,2 +38,8	OCT 126-79 tab. 4, p. 2 300 300	376,0 349,6	+76,0 +49,6
Masa, g: - perechea stîngă, - perechea dreaptă.	OCT 5375-79 p. 2.13 970	970 970	- -	340	340 340	- -
Impermeabilitatea	OCT 5375-79 p. 4.15 Lipsa bulelor de apă	Lipsa bulelor de apă. Suprafața și căptușeala uscată	-	OCT 126-79 p.4.9 partea interioară a încălț. trebuie să fie uscată	Căptușeala și detaliile interioare ale încălțămîntei sunt uscate	-

În urma evaluării calității cizmelor din cauciuc pentru bărbați, articolul 350, s-a constatat că acestea au fost ambalate conform cerințelor prevăzute în standardele de referință, și anume în cutii din carton, pe care este indicată următoarea marcare: denumirea și marca comercială a întreprinderii (ОАО « ондраковский авод ре иновой обуви»), articolul (350), mărimea (44), data ambalării și indicativul standardului de referință (ОСТ 5375-79). În urma analizelor organoleptice a cizmelor pentru bărbați cu înălțimea de 390 mm, cu toc mic, acestea au prezentat doar un defect interior și anume scurtarea căptușelii cu 3 mm – defect admisibil conform standardului (se admite devieri pînă la 10 mm). Efectuînd cercetările de laborator, putem constata faptul că rezultatele obținute permit includerea obiectului analizat în categoria 1.

Anlizînd articolul 150-07 – galoși bărbătești de mărimea 42, culoarea neagră, constatăm faptul că producătorul a respectat toate cerințele prevăzute pentru ambalarea și marcarea acestora, fiind indicat pe ambalaj următoarea informație: denumirea și marca comercială a întreprinderii (S.R.L. „Oldcom”), articolul (150-7), mărimea (42), data ambalării și indicativul standardului de referință (ОСТ 126-79). Trebuie de menționat faptul că în urma analizelor organoleptice galoșii nu au prezentat nici un defect în ceea privește: aspectul exterior, grosimea detaliilor, simetria pieselor, fiind respectate toate dimensiunile liniare în ambele semiperechi ale încălțăminteii.

Devieri inadmisibile ale indicatorilor apreciați prin metodele de laborator nu s-au depistat. Rezultate foarte bune au fost înregistrate la capitolul alungirea relativă după rupere, indicatorul avînd rezultate mai mici decît normele prevăzute de standard, precum și la capitolul alungirea relativă, înregistrîndu-se valori cu 76 % (pentru detaliile feței încălțăminteii) și 49,6 % (pentru talpă) mai mari decît valorile limite prevăzute în tabelul 4, punctul 2 al ОСТ 126-79.

Concluzii: rezultatele caracteristicilor organoleptice și cercetărilor de laborator, indică faptul că atît S.R.L. „Oldcom”, cît și ОАО « ондраковский авод ре иновой обуви» au respectat toate cerințele prevăzute față de materia primă utilizată la confecționarea produselor sale, precum și operațiile tehnologice de producere, cerințele de ambalare și marcare. Cercetările de laborator au indicat faptul că încălțăminteii este rezistentă, asigurînd astfel o perioadă mai mare de exploatare. Datorită faptului că detaliile încălțăminteii sînt de înaltă calitate și deci corespund normelor de standardizare, putem concluda că piese/obiectele analizate au fost confecționate din cauciuc de înaltă calitate. Masa încălțăminteii cercetate corespunde totalmente normelor indicate în DNT și constituie 970 g – articolul 350 și 340 g – articolul 150-07. Cizmele și galoșii supuși analizelor au prezentat o impermeabilitate totală la acțiunea apei.

Bibliografie:

1. Вайсман А.В. Обувные материалы (обувное производство). - Москва, Экономика, 1981. - 295 с.
2. Справочник обувщика. Непопулярные материалы. Том 1. - Москва, Экономика, 1988, 398 р.
3. ГОСТ 9289-78. Обувь. Требования к приёму.
4. ГОСТ 9133-78. Обувь. Методы определения линейных размеров.
5. ГОСТ 11373-88. Обувь. Методы определения массы.
6. ГОСТ 28735-90 Обувь: Декоративная отделка верха. Технические условия.
7. ГОСТ 21463-87. Обувь: Нормы прочности.
8. ГОСТ 5375-79. Сапоги резиновые формовые. Технические условия.
9. ГОСТ 126-79. Сапоги резиновые. Технические условия.

Recenzenți: M.Cernavca, dr., conf., univ. (ASEM)
G.Cobirman, lect.sup.univ. (UCCM)

EVALUAREA COMPORTĂRII VOLTAMETRICE A UNOR SISTEME ELECTROCHIMICE MIXTE FORMATE DIN SOLUȚII BIOCIDDE ȘI SUSPENSII FUNGICE

*Prep. Drd. Ing. Maricica Stoica¹,
Drd. Ing. Floricel Cercel¹,
Prof. Dr. Geta Cârâc²,
Prof. Dr. Ing. Petru Alexe¹*

¹Department of Biochemistry and Technologies, Faculty of Food Science and Engineering “Dunarea de Jos” University of Galati, 111 Domneasca Street, 800201-Galati, Romania: maricica.stoica@ugal.ro

²Department of Chemistry, Faculty of Sciences, “Dunarea de Jos” University of Galati, 47 Domneasca Street, 800008-Galati, Romania

*This study presents a comparative investigation of mixed solution: Neoseptal 1% with fungal suspensions (10% vol.), with Neoseptal 1%, as reference biocide solution, by cyclic voltammetry. The electrochemical parameters I_a and I_c from the mixed solutions are greater than I_a and I_c values from the reference biocide solution. On the other hand, the I_a and I_c values from the mixed solutions increased with the number of scans. The fungal suspension has an important influence in increasing of the current from the electrochemical cell, in the following order: *Saccharomyces cerevisiae* > *Aspergillus niger*. In the case of *Aspergillus niger* the I_a was smaller than on another type of fungal suspension tested, because the arrangement in solutions, the size and the composition of *Aspergillus niger* spores was more favorable to protect the spores of the chemical and the electrical stressing. The results showed that the mixed solutions: Neoseptal 1% with fungal suspensions (10% vol.) are active factors of degradation of the metallic surface and this fact can be taken into consideration for the hygienic and safety food industry.*

Acest studiu prezintă o investigație comparativă a unor soluții mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensii fungice (10% vol.), cu Neoseptal 1%, ca soluție biocidă de referință, prin voltametrie ciclică. Parametrii electrochimici I_a , respectiv I_c corespunzători soluțiilor mixte prezintă valori mult mai mari decât aceiași parametri electrochimici care caracterizează soluția biocidă de referință. Pe de

altă parte, valorile curenților I_a și I_c corespunzători soluțiilor mixte înregistrează o creștere paralelă cu numărul de baleaje. Suspensiile fungice adăugate sporesc curentul în celula electrochimică, în următoarea ordine: *Saccharomyces cerevisiae* > *Aspergillus niger*. Valorile mai mici ale intensității curentului de *maximum* anodic, înregistrate în cazul soluției mixte formate din Neoseptal cu suspensie *Aspergillus niger* sugerează o rezistență mai mare a acestui microorganism (aranjarea sporilor, dimensiunile și compoziția acestora), la condițiile mediului extern. Rezultatele obținute indică faptul că soluțiile mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensii fungice (10% vol.) sunt factori activatori ai degradării suprafețelor metalice.

Introducere

În industria produselor alimentare, materialele metalice din construcția echipamentelor de procesare pot interacționa cu mediul lor de existență [1]. Această interacțiune reprezintă un sistem electrochimic activ, caracterizat de transferul de sarcină prin interfața creată între suprafața metalică - conductorul electronic și mediile electrolitice - conductorul ionic (apă, fluide tehnologice, substanțe acide sau alcaline, soluții de spălare și dezinfecție, soluții de dezinfecție în amestec cu diverse fluide tehnologice). Există date în literatură, care susțin că în anumite sisteme electrochimice, precum sistemul electrochimic complex *oțel inoxidabil AISI 304/ soluții mixte formate din dezinfectant cu suspensii fungice (10% vol.)*, are loc o accelerare a reacțiilor de degradare a suprafeței metalice [1]. Această accelerare a degradării suprafeței metalice stă la baza investigării agresivității unor soluții mixte formate din dezinfectant cu suspensii fungice, prin voltametrie ciclică și constituie scopul studiului de față.

Materiale

Soluție biocidă. Dezinfectantul comercial, numit Neoseptal (Dr.Weigert / Germany), aprobat de Government Decision no. 545/2008 [2], a fost selectat pentru acest studiu. Neoseptal (peroxid de hidrogen ca substanța activă) este un dezinfectant biodegradabil [3], util în ariile de procesare din industria alimentară datorită eficacității sale în prezența materiilor organice [4].

Fungi. Au fost alese două tipuri de microorganisme, cu impact major în industria alimentară: a) *Aspergillus niger* (Institutul "Ion Cantacuzino" - România), cu concentrația de $1,41 \times 10^7$ spori/ml; b) *Saccharomyces cerevisiae* (Pakmaya, Rompak), cu concentrația de $1,40 \times 10^7$ celule/ml.

Rezultate și discuții

Investigațiile voltametrice ale soluțiilor mixte au fost realizate într-o celulă electrochimică Metrohm (Switzerland) cu trei electrozi, între care: doi electrozi de platină (fire cu arii de $1,5 \text{ mm}^2$), unul ca electrod de lucru și celălalt ca electrod auxiliar și un electrod saturat de calomel (SCE) ca referință, a cărui potențial este constant și cunoscut. Toate potențialele au fost măsurate față de electrodul de referință. S-a lucrat

în soluții (50 ml vol.) nedeoxigenate și neagitare, la temperatura de $20^{\circ} \pm 0,5^{\circ}\text{C}$. S-au realizat scanări succesive de potențial, cu număr diferit de *scanuri* (baleaje), în funcție de soluția analizată. Voltamogramele (curbele curent-tensiune) [5] au fost trasate cu o viteză de baleiaj de 20 mV/s, folosind un sistem Bio-Logic SP-150 potențostat, controlat de calculator și de un program de tehnici electrochimice de tip EC-Lab® Express v 9.46 software. Parametrii voltametrici de interes au fost obținuți ulterior cu *Min and Max determination Analysis tools*.

Date voltametrice pentru soluția biocidă de referință Neoseptal 1%

Figura 1 arată voltamogramele ciclice succesive obținute pentru soluția biocidă Neoseptal 1%.

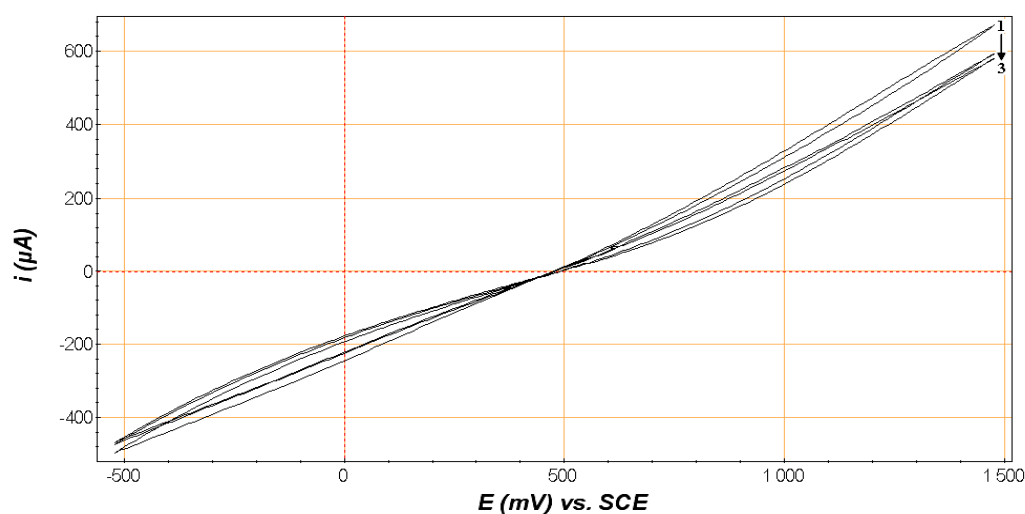


Figura 1: Voltamograme ciclice succesive (cyclic voltammograms - CVs) pentru sistemul electrochimic Pt/Neoseptal 1%; intervalul de potențial: $\pm 1,5$ V(SCE); viteza de scanare: 20 mV/s; 1 - 3: scan 1 – scan 3.

După cum se observă din Figura 1, pe ramurile înainte și înapoi ale celor trei *scanuri*, apar unde discrete, caracteristice reacțiilor de degajare și reducere a oxigenului. Figura 1 și parametrii cinetici prezentați în Tabelul 1 relevă dispunerea *scanurilor* 2 și 3 sub primul scan, ceea ce corespunde unei stări stabilizate a procesului global. De asemenea, se observă magnitudinea intensităților maxime de curent anodic și catodic: $I_a = 671 \mu\text{A}$, respectiv $I_c = -496 \mu\text{A}$ pentru primul *scan*, valorile mari ale intensităților maxime de curent anodic și catodic păstrându-se și la scanurile 2 și 3.

Tabelul 1: Potențialele de maxim anodic și catodic, și intensitățile maxime de curent anodic și catodic, corespunzătoare soluției biocide Neoseptal 1%, pentru trei scanuri succesive

Soluția	Nr. scan	E_a (mV)	I_a (μA)	E_c (mV)	I_c (μA)
Neoseptal 1%	1	1470	671	-520	-496
	2	1470	594	-520	-472
	3	1470	580	-520	-468

Date voltametrice pentru soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie Aspergillus niger (10% vol.)

Pentru a compara curentul de răspuns al sistemului electrochimic, ce conține soluția mixtă formată din Neoseptal 1% și suspensie *Aspergillus niger* (10% vol.), cu răspunsul electrochimic al sistemului ce conține doar soluția de referință Neoseptal 1%, au fost utilizate două moduri de comparare și anume: compararea grafică și respectiv compararea valorilor parametrilor electrochimici obținuți experimental.

Figura 2 prezintă voltamogramele ciclice succesive obținute pentru soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie *Aspergillus niger* (10% vol.).

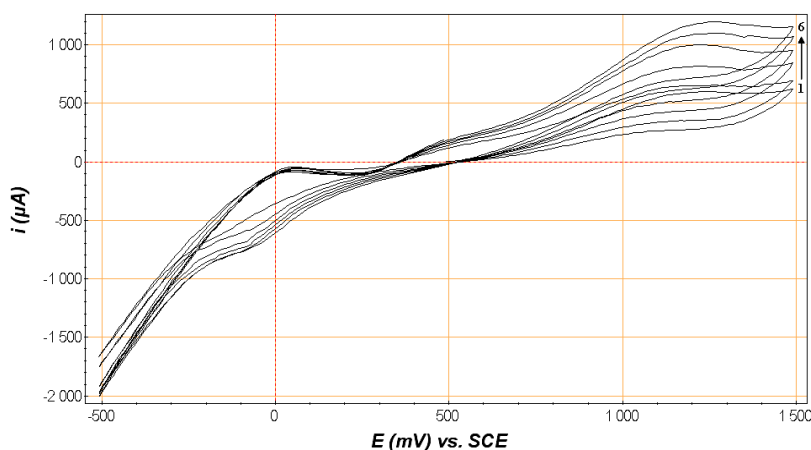


Figura 2: Voltamograme ciclice succesive (cyclic voltammograms - CVs) pentru sistemul electrochimic Pt/Neoseptal 1% cu suspensie *Aspergillus niger* (10% vol.); intervalul de potențial:

-500 mV +1500mV -500 mV(SCE); viteza de scanare: 20 mV/s; 1 - 6: scan 1 – scan 6.

Din Figurile 1 și 2, este ușor de observat că procesele care au loc pe electrodul de platină imersat în soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie *Aspergillus niger* (10% vol.), nu sunt similare cu procesele care au loc pe electrodul

de platină imersat doar în Neoseptal 1%. În timp ce pe voltamograma soluției de referință (Figura 1) apar mici unde caracteristice reacțiilor de degajare și reducere a oxigenului, neevidențiindu-se unde de oxidare sau reducere, în prezența suspensiei *Aspergillus niger* (Figura 2) se poate observa apariția a două unde anodice distincte și a unei unde catodice. În sistemul electrochimic ce conține soluția mixtă, există un curent de fond datorat descărcării oxigenului, care se intensifică pe măsura creșterii concentrației de oxigen (intensitatea peak-ului de curent catodic crește de la scanul 1 la scanul 6. Datorită prezenței oxigenului (potențialul experimental produce liza sporilor [6], iar biomoleculele sunt oxidate în soluție de către moleculele biocide oxidante) este dificil de a detecta un proces electrochimic, în acest domeniu. În zona liniară, potențialul nu este suficient pentru descărcarea ionilor electrolitului, însă în apropierea acestui potențial, curba capătă o direcție ascendentă, ionii se decarcă la electrod și se stabilește un flux de ioni spre volumul soluției. În zona descendentă, în apropierea electrodului concentrația speciilor electroactive este zero, curentul descrește iar compușii electroactivi nu sunt capabili să îmbogățească electrodul. În timp ce în Figura 1 scanurile 2 și 3 se suprapun și se dispun sub primul scan, ceea ce corespunde unei stări stabilizate a proceselor anodice, în Figura 2 se observă că *scanurile* se dispun succesiv peste *scanul* 1 ceea ce semnifică o intensificare a proceselor anodice.

Tabelul 2: Potențialele de maxim anodic și catodic, și intensitățile maxime de curent anodic și catodic, corespunzătoare soluției mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensie *Aspergillus niger* (10% vol.), pentru șase *scanuri* succesive

Soluția	Nr. scan	E_a (mV)	I_a (μA)	E_c (mV)	I_c (μA)
Neoseptal 1% + <i>Aspergillus niger</i>	1	1491	620	-508	-1600
	2	1492	690	-508	-1700
	3	1491	840	-508	-1900
	4	1239	990	-508	-2000
	5	1270	1100	-508	-2000
	6	1270	1200	-508	-2000

Tabelul 2 prezintă potențialele de maxim anodic și catodic, și intensitățile maxime de curent anodic și catodic, corespunzătoare soluției mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensie *Aspergillus niger* (10% vol.), pentru șase *scanuri* succesive. Potențialul aplicat expune spori de *Aspergillus niger* la acțiunea câmpului electric, ceea ce poate avea drept consecințe polarizarea acestora și apariția fenomenului de *dielectric breakdown*. Din datele înscrise în Tabelul 2, se poate observa că intensitatea curentului de *maximum* anodic înregistrează o creștere paralelă cu numărul de baleaje, iar intensitatea curentului de *maximum* catodic arată prezența în sistem a

oxigenului care este un depolarizant catodic. Evoluția curentului de maximum anodic poate fi în acord cu informațiile obținute de către unii cercetători care au studiat influența numărului de impulsuri în fenomenul de dielectric *breakdown* [7-10] și care au sugerat o proporționalitate între numărul de impulsuri electrice și numărul de microorganisme electropermeabilizate. Liza membranei celulare generează o creștere semnificativă a efluxului de ioni [11]. Tranzitul ionilor este un fenomen dificil de elucidat [12], dar este bine știut faptul că ionii din electroliți contribuie la transportul sarcinii în câmp electric, la fel ca electronii din conductorii electronici. Așadar, ionii extracelulari sporesc fluxul de curent în celula electrochimică, iar sistemul răspunde printr-un curent ce poate accelera disoluția metalului.

Date voltametrice pentru soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie Saccharomyces cerevisiae (10% vol.)

Figura 3 arată voltamogramele ciclice succesive obținute pentru soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie *Saccharomyces cerevisiae* (10% vol.).

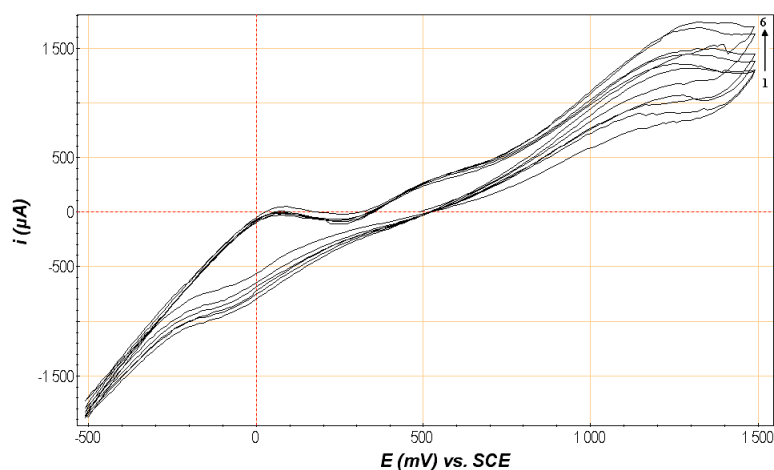


Figura 3: Voltamograme ciclice succesive (cyclic voltammograms - CVs) pentru sistemul electrochimic Pt/Neoseptal 1% cu suspensie *Saccharomyces cerevisiae* (10% vol.); intervalul de potențial: -500 mV +1500mV -500 mV(SCE); viteza de scanare: 20 mV/s; 1 - 6: scan 1 – scan 6.

Din Figurile 1 și 3, se observă că procesele care au loc pe electrodul de platină imersat în soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie *Saccharomyces cerevisiae* (10% vol.), nu sunt similare cu procesele care au loc pe electrodul de platină imersat doar în Neoseptal 1%. În prezența suspensiei *Saccharomyces cerevisiae* (Figura 3) se poate observa apariția a două unde anodice distincte și a unei unde catodice. Se poate remarca de asemenea, dispunerea celor șase scanuri într-un mod similar dispunerii scanurilor în soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie *Aspergillus niger*, ceea ce semnifică o intensificare a proceselor anodice.

Tabelul 3: Potențialele de maxim anodic și catodic, și intensitățile maxime de curent anodic și catodic, corespunzătoare soluției mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensie *Saccharomyces cerevisiae* (10% vol.), pentru șase scanuri succesive

Soluția	Nr. scan	E _a (mV)	I _a (μA)	E _c (mV)	I _c (μA)
Neoseptal 1% + <i>Saccharomyces cerevisiae</i>	1	1293	1321	-510	-1732
	2	1258	1362	-510	-1796
	3	1298	1451	-510	-1832
	4	1370	1504	-510	-1863
	5	1318	1696	-510	-1863
	6	1318	1743	-510	-1883

Tabelul 3 prezintă potențialele de maxim anodic și catodic, și intensitățile maxime de curent anodic și catodic, corespunzătoare soluției mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensie *Saccharomyces cerevisiae* (10% vol.), pentru șase scanuri succesive. Potențialul aplicat expune celulele de *Saccharomyces cerevisiae* la acțiunea câmpului electric, ceea ce poate avea drept consecințe polarizarea acestora și apariția fenomenului de dielectric *breakdown*. Din datele înscrise în Tabelul 3, se poate observa că intensitatea curentului de *maximum* anodic este mult mai mare decât intensitatea curentului de *maximum* anodic, măsurat în soluția de referință (Tabelul 1). De asemeni, curentul de *maximum* anodic înregistrează o creștere paralelă cu numărul de baleaje, deși se observă o stabilizare a potențialului anodic. Valorile intensității curentului de *maximum* catodic arată prezența în sistem a oxigenului. Evoluția curentului de *maximum* anodic poate sugera de asemeni, o proporționalitate între numărul de impulsuri electrice și numărul de celule electropermeabilizate. Efluxul ionic sporește fluxul de curent în celula electrochimică, iar sistemul răspunde printr-un curent ce poate accelera disoluția metalului.

Concluzii

Experimentele voltametrice de tipul voltametriei ciclice sugerează faptul că în sistemele electrochimice mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensii fungice (10% vol.), intensitățile curenților care străpung electrodul de lucru sunt mai mari decât valoarea intensității curentului care străpunge electrodul de lucru imersat doar în soluția de referință. Rezultatele obținute indică faptul că soluțiile mixte formate din Neoseptal 1% cu suspensii fungice (10% vol.) sunt factori activatori ai degradării suprafețelor metalice. Comparând agresivitatea celor două soluții mixte, reiese că soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie *Saccharomyces cerevisiae* (10% vol.) este mai agresivă decât soluția mixtă formată din Neoseptal 1% cu suspensie *Aspergillus niger* (10% vol.). Valorile mai mici ale intensității curentului de *maximum* anodic, înregistrate în cazul soluției mixte formate din Neoseptal cu suspensie *Aspergillus niger* sugerează o rezistență mai mare a acestui microorganism la condițiile mediului extern.

Bibliografie

[1] Stoica, M. (2010). Cercetări privind utilizarea unor metode moderne de dezinfectie. Teză de doctorat;

[2] Government Decision no. 545/2008 amending and completing Government Decision no. 956/2005 concerning the placing on the market of biocide products, decision no. 545/2008 Official Gazette of Romania, Part I No. 416/2008;

[3] Cong, Y., Wu, Z. și Li, Y. (2008). "Electrochemical Inactivation of Coliforms by In-Situ Generated Hydroxyl Radicals." Korean Journal of Chemical Engineering. 25(4): 727–731;

[4] Lensing, H. H. și Oei, H. L. (1984). "A Study of the Efficacy of Disinfectants against Anthrax Spores." Tijdschr. Diergeneeskd. 109(13): 557–561;

[5] Bouchard, G., Pagliara, A., Plemper van Balen, G., Carrupt, P. A., Testa, B., Gobry, V., Girault, H. H., Caron, G., Ermondi, G. și Fruttero, R. (2001). "Ionic Partition Diagram of the Zwitterionic Antihistamine Cetirizine." Helvetica Chimica Acta. 84(2): 375–387;

[6] Vega-Mercado, H., Martín-Belloso, O., Chang, F. J., Barbosa-Cánovas, G. V. și Swanson, B. G. (1996). "Inactivation of Escherichia Coli and Bacillus Subtilis Suspended in Pea Soup using Pulsed Electric Fields." Journal of Food Processing and Preservation. 20(6): 501–510;

[7] Sale, A. J. H. și Hamilton, W. A. (1967). "Effects of High Electric Fields on Microorganisms. I. Killing of Bacteria and Yeasts." Biochemica et Biophysica Acta. 148(3): 781–788;

[8] Hülshager, H., Potel, J. și Niemann, E. G. (1981). "Killing of Bacteria with Electric Pulses of High Field Strength." Radiation and Environmental Biophysics. 20(1): 53–65;

[9] Qin, B. L., Barbosa-Cánovas, G. V., Swanson, B. G. și Pedrow, P. D. (1994). "Inactivation of Microorganisms by Pulsed Electric Field of Different Voltage Waveforms." IEEE Transactions on Dielectrics and Electrical Insulation. 1(6): 1047–1057;

[10] Jeyamkondan, S., Jayas, D. S. și Holley, R. A. (1999). «Pulsed Electric Field Processing of Foods: a review.» Journal of Food Protection. 62(9): 1088–1096;

[11] Kinoshita, K. Jr., Ashikawa, I., Saita, N., Yoshimura, H., Itoh, H., Nagayama, K. și Ikegami, A. (1988). "Electroporation of cell membrane visualized under a pulsed-laser fluorescence microscope." Biophys. J. 53: 1015–1019;

[12] Sukhorukov, V.L., Endter, J.M., Zimmermann, D., Shirakashi, R., Fehrmann, S., Kiesel, M., Reuss, R., Becker, D., Hedrich, R., Bamberg, E., Roitsch, Th. și Zimmermann, U. (2007). "Mechanisms of Electrically Mediated Cytosolic Ca²⁺ Transients in Aequorin-Transformed Tobacco Cells." Biophys J. 93(9): 3324–3337;

Recenzenți: C. Apetrei, dr., conf., univ.

L. Artișomov, dr., conf., univ. (UCCM)

АКТУАЛЬНЫЕ ЗАДАЧИ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ТОВАРОВЕДЕНИЯ И ЭКСПЕРТИЗЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ТОВАРОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

*Сергейчик С.А., доктор биол. наук, профессор,
УО Белорусский государственный
экономический университет, г. Минск, Республика Беларусь*

In this paper actual questions of food out danger and examine qualities of the food commodity in Belarus Republic were studied. During work have been carried out theoretical and practical researches of quality of the food commodity on biological, physical and chemical parameters; the analysis of assortment and estimation of competitiveness of samples of the food commodity.

Продовольственная безопасность - важнейшая составляющая экономической безопасности государства. Анализ состояния продовольственного обеспечения анализируемых регионов по инициативе Республики Беларусь. Продовольственная безопасность государства направлена на достижение продовольственной безопасности как важнейшего условия сохранения суверенитета и независимости, экономической самостоятельности и социальной устойчивости страны.

Для Республики Беларусь продовольственная безопасность является не только фактором сохранения суверенитета и независимости, но и приоритетным условием поддержания конкурентоспособности на национальном и региональных рынках, обеспечивая и достаточно высокий уровень снабжения населения и эффективно работающей внешней торговли продовольствиями и сырьевыми товарами, усиление экспортоориентации агропромышленного комплекса.

В 2004 г. в Беларуси принята концепция национальной продовольственной безопасности. В данном документе определен минимальный критический уровень безопасности продовольствия ниже которого наступит зависимость от импорта и ослабление экономической безопасности страны. В количественном выражении минимальный критический уровень безопасности продовольствия для Беларуси имеет следующие значения (м.н.): зерно - 5,5-6,0, картофель - 6,0-6,5, овощи - 0,8-1,0, плоды и ягоды - 0,35-0,45, сахарная свекла - 1,3-1,5, рапс - 0,13, молоко - 4,2-4,5, мясо всех видов - 0,9-1,0 м.н.

Мировая практика свидетельствует о том, что страна сохраняет свою независимость, если доля импорта во внутреннем потреблении не превышает

25%. ревы ение э о о уровня порождает с ра е ически ависимос о с ран-импор еров продово с вия, ос аб яе экономические по и осударс ва. В е аруси в пос едние оды до я импор а в по реб ении а продук ов пи ания, как мясо и мясопродук ы сос ав яе 18-19%, мо око и мо окопродук ы - 1,5%, яй а -0,5%. В нас оя ее время уде ный вес импор а продово с вия в с рук уре оварооборо а продово с вен оваров сос ав яе в е ом менее 20%, ч о соо ве с вуе пока а продово с венной бе опаснос и и начи е но ниже 25%-ной кри ически п анки.

Дос ижение продово с венной бе опаснос и своди ся не о к ус ранени ависимос и о импор а, но и к поддержани снабжения продук ами на уровне, дос а очном д я дорово опи ания. оэ ому бо внимание уде яе ся уче уфи ической и экономической дос упнос и продук ов пи ания, а акже вопросам качес ва и бе опаснос и продово с вия.

Дос упнос продово с вия по ене необ одимо обеспечива поддержанием равновесия между уровнем ен на продук ы пи ания и до одами с ем, ч обы рас оды на продово с вие не превы а и 50%, а в перспек иве-30-35% о об и рас одов насе ения (сейчас до я рас одов на пи ание в е аруси сос ав яе в среднем око о 40%).

е арус ради ионно о носи ся к осударс вам с высоким уровнем пи ания. Ныне по реб ение продук ов в энер е ическом о но ении на оди о на б и ком к норма ивному уровн по реб ения - 3100 кка и не начи е о с ае о уровня по реб ения в с рана С - 3400 кка .

Д я ус овий е аруси 9 рупп продово с венны оваров (мо о мясо, яй а, еб, кар офе , мас о рас и е ное, п оды, ово и, са продук ы и перерабо ки в ра ионе пи ания насе ения на 90% обеспечива энер е ически по ребнос и на 85% - по ребнос в основны пи еви ве ес ва .

Насе ение е аруси испы ьвае дефи и в ра ионе пи ания рыбы, ви аминов, неко оры макро- и микроэ емен ов, по иненасы енны жирны кис о . Д я обеспечения насе ения о де ными видами продово с ви недос а очно о и и вооб е не прои водимо о в респуб ике, осу ес в яе и акупка в дру и с рана . В е арус импор ируе ся еже одно око ыс. рыбы, 266 ыс. п одов и ово ей, 142 ыс. . рас и е но о мас а ыс. ерна.

С проб емой продово с венной бе опаснос и есно свя аны проб емы качес ва и бе опаснос и продук ов пи ания, а акже под о овк высококвал ифи ированные спе иа ис ов - овароведов-экспер ов.

В е аруси кон ро качес ва продук ии осу ес в яе ся на все э а начиная о прои водс ва и аканчивая ор ов ей. Особое внимание уде яе с

контроль качества продовольственной продукции в районах, а также не радионуклидами после аварии на Чернобыльской АЭС. Не менее его внимание уделяется и контролю качества поступающего продовольствия по импорту. Зарубежные партнеры нередко поставляют некачественный и даже ядовитый товар. Например, с овощами периодически контролируются Минсельхозпрода в 2000-2001 годах браковано и во враждебно импортируемых более 2 тыс. недоброкачественных продуктов.

Республика Беларусь относится к странам с индустриально-аграрной экономикой. Она располагает значительными емкими ресурсами. Занимает в мире 0,15% территории и имея 0,17% населения, ее ресурс продукции составляет 6,24% картофеля, 2,8% картошки, 0,9% молока, 0,6% сахарной свеклы, 0,3% мяса и 0,24% зерна. Далекий ее нарастание объемов связано с интенсификацией производства и повышением эффективности. Именно это позволяет обеспечивать продовольствием, и экономическую безопасность страны.

Европейский Союз в начале 2000-х годов в области продовольственной безопасности способствовал также принятию и выполнению государственных программ возрождения и развития села на 2005-2010 годы; постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 12.01.2007 г. № 28 «О некоторых вопросах продукции и поставок на внутренний рынок импортными товарами и продуктами сельскохозяйственных животных»; постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 31 августа 2006 г. № 1102 «О совершенствовании организации проведения работ по обеспечению повышения качества и конкурентоспособности продукции и услуг».

Европейский Союз постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 31 августа 2006 г. формирует серьезные предпосылки не только обеспечения конкурентоспособности отечественной пищевой продукции на внутреннем рынке, но и расширения экспортных возможностей белорусских производителей пищевой продукции через преодоление неарифмичных рыночных барьеров, таких как внедрение систем управления качеством и безопасностью пищевой продукции, соответствие и международным стандартам СО 9 000, 22 000 с учетом системы НАССР - анализа рисков и критически контролируемые точки. Значимой этой проблемой особенно в условиях распада мировой экономической конкуренции.

Достижение продовольственной безопасности сводится не только к решению количественных задач, но и к производству продукции высокого качества по доступным для потребителей ценам.

Современный потребительский рынок продовольственных товаров характеризуется не только насыщением продуктами питания и разнообразием ассортимента и разнообразием качества, но и постоянной и мучительной

под влиянием спроса и предложения, осударственно регулирование и покупательской способности.

Ситуация на рынке сельскохозяйственной продукции всеми субъектами (конечными потребителями, оптовыми и промышленными предприятиями, оптовыми организациями) с учетом принимаемых правовых актов регулируется.

Ориентируясь на потребности и потребности, производители и совершенствуют свои производственные программы и инвестиционные средства на перевооружение производственных мощностей, добиваясь снижения себестоимости и повышения качества выпускаемой продукции.

Вместе с тем, органы государственной власти, осуществляя государственное регулирование производства на потребительском рынке, регулярно выявляют недоброкачественную и фальсифицированную продукцию, нарушения по условиям транспортировки и хранения пищевой продукции, сроков реализации и информации по ней информации на маркировочных ярлыках, несоответствиям санитарно-гигиеническому режиму. В соответствии с вышеизложенным, в период продвижения продукции до конечного потребителя выявляются случаи нарушения санитарно-гигиенических норм, нередко граничащие с криминалом.

Учитывая вышесказанное, усиление государственного регулирования пищевой продукции на соответствие требованиям ТН А и потребностям потребителей, проведение сравнительного анализа и оценки продукции различных поставщиков отечественно-зарубежно происхождения приобретает особую актуальность.

Всероссийское исследование рыночной ситуации на конкретный момент, а также анализ и поучительные материалы, доведение информации до общественности и возможность оказания действенного влияния на порядок на рынке сельскохозяйственной продукции органами государственного управления.

Значительный вклад в регулирование проблемы продовольственно-обеспечения населения вносят овощеводы. Проблема безопасности, улучшения качества и ассортимента продовольственных овощей может быть успешно решена только при участии высокопрофессиональной подотраслевой организации овощеводов-экспертов, задача которой состоит в том, чтобы на основе глубокого фитохимического, физиологического и биохимического свойства пищевой продукции оказывалось действенное влияние на промышленность, стимулирование выпуска продукции высокой пищевой ценности и овощных культур, безопасной в потреблении, обновление и совершенствование ассортимента продовольственных овощей, а также внедрение наиболее рациональные способы и режимы хранения, прогрессивные методы обработки и, обеспечивая безопасность потребления пищевой продукции.

Специально овощеводы должны ориентироваться на фитохимическую пищевую ценность продукции, основы ее формирования и производства

ассортимент требований к безопасности и качеству, существенно прояснив, проецируя и в продовольственные овары при производстве овародвижении, а также приводя к появлению различных дефектов. Способы предупреждения и исправления этих дефектов. Кроме того, овароведы должны в адекватные меры одами ораторно эпидемиологической и инспекционной экспертизы оваров, особенно на усложнение ранения различных групп при продовольственно-сырьевых, корпоративных, природных, физических и химических и биохимических свойствах, определяемых усложнением сывороточных реакций, выращивания, обработки, транспортировки и хранения.

Таким образом, рыночные отношения, и меняющиеся приоритеты экономической науки в последние десятилетия, охватывающие овароведение, особую роль. На конкурентной среде в усложнение рыночной экономики акцентировать внимание овароведов на проблематике качества и управления качеством продукции. Следовательно, новые овары по принципам, но новым требованиям обяжут овароведа и участвующих овары, определять влияние факторов производства и свойства. Современному овароведу необходимы также знания кризисной экспертизы оваров и замороженной оленки.

В связи с увеличением ассортимента оваров объективно и импортно производственная продукция является объектом выбора необходимо овары высоко качества и выявления факторов производственной продукции, поэтому особую актуальность приобретает задача обеспечения оварной экспертизы и подотчетности высококвалифицированных овароведов-экспертов.

Необходимо подотчетности овароведов-экспертов в нашей стране обусловлена актуальность проблем безопасности оваров, производственных предприятий республике, естественные экспортные и другие страны.

В последние годы в естественности охватывается увеличение пока адекватных здоровья населения, роста актуальности заболеваний, как и естественная боевая, гиперония, атеросклероз, онкологические заболевания. Среди мероприятий на формирование высокого уровня здоровья населения и снижения воздействия неблагоприятных факторов окружающей среды, важная роль принадлежит безопасности продукции. Произведенные в естественности содержания продукции пока адекватны, что ряд продукции адекватны уже повышенным содержанием кислорода, содержанием магния, минералов, недостаточное количество кальция, незаменимые аминокислоты и пивные дрожжи. Кроме того, существенно накопление ксенобактериальных споров, связанных с продуктами естественности экологической безопасности в результате аварии на АЭС. Безусловно, широким применением пестицидов в течение нескольких десятилетий охватываемые естественности содержат недостаточное количество йода и селена, что в естественности адекватной высокой проходимости заболеваний и очевидной же естественности, нарушению иммунной системы организма и обмена веществ.

ачес во и бе опаснос продово с венно о сыр я и пи евы продук ов; обеспечивае ся пу м:

- осу ес в ения осударс венно о ре у ирования в об ас и обеспечени качес ва и бе опаснос и продово с венно о сыр я и пи евы продук ов;
- е ническо о нормирования и с андар и а ии качес ва и бе опаснос продово с венно о сыр я и продук ов;
- и ен ирования о де ны видов дея е нос и по вырабо прои водс венно о сыр я и пи евы продук ов и и оборо у;
- сер ифика ии продово с венно о сыр я и пи евы продук ов, ма ериа и и де ий, сис ем качес ва;
- осударс венно о над ора и кон ро я а качес вом и бе опаснос св продук ов;
- проведения ридическими и фи ическими и ами, в ом чис е индивиду а ныи предпринима е ями, ряда ор ани а ионны , а ро имически , ве еринарны , е но о ически , инженерно- е ничес сани арно-эпидемио о ически и фи осани арны мероприя ий по соб дени ребований норма ивны правовы ак ов еспуб ики е арус продово с венному сыр и пи евым продук ам, ус овиям и прои водс и оборо а;
- внедрения сис ем управ ения качес вом продово с венно о сыр я и пи евы продук ов, в ом чис е, внедрение на предприя ия пи евой промы еннос и сис емы кон ро ны кри ически очек при проведен прои водс венно о кон ро я.

осударс венная с ра е ия в об ас и обеспечения качес ва и бе опаснос по ребн е ски оваров о мечае необ одимос под о овки высококв а ифи ированы овароведов-экспер ов. и фак оры вы ва перес ройку и совер енс вование учебны про рамм по спе иа нос и 1-25 01 09 «Товароведение и экспер и а оваров» УО е орусский осударс венный экономический универси е . В еспуб ике е арус на вание спе иа нос и спе иа и а ий овароведно о профи я бы и с еду ими: 1 - Товароведни и ор ани а ия ор ов и (до 1985 .), 2 - Товароведение пи евы продук с (до 1992 .), 3 - оммерческая дея е нос и овароведение (с 1993 .), 4 - Товароведение и экспер и а оваров (с 2002 . по нас оя ее время). ри э ом выпускникам соо ве с венно присваива ис с еду ие ква ифика ии: 1 - оваровед выс ей ква ифика ии, 2 - оваровед-инженер, 3 - Л оваровед-коммерсан , 4 - оваровед-экспер .

Наименование ква ифика ий яв яе ся о ражением не о ко на вани спе иа нос и спе иа и а ии, но и опреде енной направ еннос и под о спе иа ис ов с ее о ображением в с рук ура учебно о п ана.

о адани Минис ерс ва ор ов и еспуб ики е арус каф
овароведения продо во с венны оваров УО е орусский осударс венны
экономический универси е выпо ни а исс едование по экспер и е качес ва и
о енке конкурен оспособнос и 245 обра ов продо во с венны оваров (
ни 119 -о ечес венны и 126 - арубежны прои води е ей), о нося и
руппам: 1 -мясные по уфабрика ы, 2 - рыбные консервы, 3 - п одоово ные
консервы (соки, ке чупы), 4 - пи евые жиры (мар арин и спреды), 5 - майоне ы,
6 - конди ерские и де ия (печен е, око ад), 7 - йо ур ы, 8 - пиво. ы
ус анов ено, ч о мно ие о ечес венные овары не о ко не ус упа , но
превос одя по качес ву ряд импор ны продо во с венны оваров.

На основании проведенны исс едований сравни е ной о енки
качес ва и конкурен оспособнос и ироко о спек ра продо во с венны
оваров о ечес венны и арубежны прои води е ей ра рабо
рекомеда ии д я на иона ны суб ек ов о яйс вования и ор а
осударс венно о управ ения д я приня ия ре ений по совер енс вовани
с рук уры ассор имен а оваров и повы ени качес ва о ечес венно
пи евой продук ии, напо нени о ечес венно о рынка продук ами о
высоко о качес ва, в дос а очном д я выбора ассор имен е.

Д я о енки качес ва исс едуемы об ек ов испо ова ис к ассич
ор ано еп ические и инс румен а ные фи ико- имические ме од
исс едований; комп ерные про раммы о енки конкурен оспособнос и
прод оваров, ра рабо анные на кафедре овароведения продо во с венны
оваров УО У; ме од анке но о опроса по реби е е в WOT»ды «
ана и а и ABC - ана и а.

Secțiunea IV
PERFECTIONAREA MECANISMULUI FINANCIAR-CREDITAR, A
EVIDENȚEI CONTABILE, AUDITULUI ȘI ANALIZEI ECONOMICE ÎN
ACTIVITATEA COOPERĂȚIEI DE CONSUM

EVALUAREA PATRIMONIALĂ ÎN BILANȚUL CONTABIL

Tudor Tuhari, dr.hab., prof. univ. (UCCM)

Evaluarea patrimoniului prezintă un punct culminant și principal în determinarea și aprecierea stării economico-financiară și stabilității financiare a întreprinderii. Avera unor persoane fizice sau juridice poate fi apreciată în valori care poartă forma naturală și bănească (în valutele națională sau străină).

Contabilitatea curentă a patrimoniului se ține în mărime naturală și bănească sau numai bănească.

Majoritatea standardelor naționale și internaționale de contabilitate și de raportare financiară exprimă aspectul de bază a evidenței contabile prin constatarea și evaluarea patrimoniului și a operațiunilor ce se referă la modificările patrimoniului și determinării rezultatelor financiare din diferite tipuri de activități și în principal din cea operațională.

Oglinda întreprinderii prezintă bilanțul contabil prin care se reflectă starea patrimoniului în forma valorică în lei moldovenești. Prin activul bilanțului se reflectă mijloacele economice de caracter cu termen lung de folosință și mijloace circulante cu folosința lor pe termen scurt. Pasivul bilanțului prezintă partea opusă a patrimoniului, care caracterizează apartenența juridică sau sursa lui de proveniență la întreprindere. În baza prevederilor standardelor de contabilitate se specifică principiile și convențiile de recunoaștere și evaluare a elementelor principale ale patrimoniului întreprinderii.

În baza SNC 16 „Contabilitatea activelor materiale pe termen lung” și SNC 13 „Contabilitatea activelor nemateriale” se constituie componența elementelor valorice, care prin procesul de acumulare se formează valorile de intrare a activelor corporale și necorporale (imobilizărilor) ale întreprinderii. Metoda alternativă de evaluare prevăzută de SNC 16, concretizează determinarea valorilor noi obținute din rezultatele reevaluării. Însă, după părerea noastră, standardul nu descrie conținutul metodei alternative și nu lămurește cauza, necesitatea evaluării activelor pe termen lung, probabil din motivul lipsei IAS 36 „Deprecierea activelor”.

La multe întreprinderi insolubile în interesele revigorării activității lor și păstrării proprietății se decid diverse măsuri împotriva înstrăinării și mai ales a imobilizărilor, care în structura activelor întreprinderii constituie undeva la 40-50 la sută și mai mult din proprietate.

De aceea, credem că ar fi binevenită prin hotărârea de Guvern să fie adoptată o practică de plafonarea nivelelor de depreciere a bunurilor, mai cu seamă activele de imobilizări deoarece prin efectuarea deprecierei patrimoniului entității insolubile

situația duce la starea lor de lichidare și dispariția definitivă mai cu seamă a entităților din proprietatea de stat și a cooperăției de consum.

Pentru a asigura patrimoniul la întreprinderi insolvabile și în stare de faliment se recomandă ca să fie urgentată de administrator efectuarea inventarierii bunurilor și aprecierea valorilor reale reieșind din prețurile istorice (de intrare). Însă dacă s-a hotărât prin organe corespunzătoare că întreprinderea va fi pusă la lichidare, atunci e binevenită acțiunea de formare a prețurilor de vânzare la bunurile întreprinderii, întocmind un bilanț contabil de lichidare și raportul administratorului prin care se determină procedura de acoperire a datoriilor cu activele și sumele formate din vânzări ale patrimoniului.

Procedurile de reevaluare și formare a noilor prețuri la patrimoniu, de obicei, se efectuează prin specialiști și experți de evaluare a imobililor și prețuri apreciate din datele pieții la momentul inventarierii.

Deci după proceduri de inventariere și reevaluare a patrimoniului prin formarea prețurilor reale, e necesar să se întocmească un bilanț nou cu valori de vânzare (pentru lichidare) sau un bilanț cu prețuri de cost (în cazuri de reînviere) la întreprinderea concretă.

Referitor la stocuri de mărfuri și materiale în SNC 2 „Stocuri de mărfuri și materiale” este descrisă metoda formării valorilor de intrare și determinarea prețurilor acestora în procesul contabilității curente. Mărfurile în bilanțul contabil pentru entități de comerț cu amănuntul se reflectă cu costul lor. Ar fi binevenită demonstrarea adaosului comercial în bilanț pentru a analiza perspectiva stării financiare a acesteia.

Totodată, standardul accentuează și momentul ca valoarea stocurilor în rapoarte financiare la încheierea perioadei de gestiune să se reflecte cu valoarea cea mai mică dintre valoarea de intrare (istorică) și valoarea realizabilă netă. În cazul dat respectarea acestei prevederi a standardului în starea inflaționistă duce la creșterea prețurilor la mărfuri și materiale și nu apar cazuri de reducerea valorilor. Cu părere de rău, au fost cazuri când prin aducerea prețurilor la cele mai mici conform SNC 2 se formau căi de înstrăinare a bunurilor la întreprinderi neprivate (statale, cooperăției de consum etc.).

În practica activității entităților comerciale apar și alte probleme de evaluare a mărfurilor. La formarea valorilor (prețurilor) la mărfuri în comerț en-gros și cu amănuntul cheltuielile de transportare și aprovizionare în loc sa le includă în preț de intrare (costul lor) sau să le reflecte aparte într-un cont analitic separat, unele întreprinderi le trec la cheltuieli comerciale sau cele generale și administrative. În acest caz mărfurile și materialele sînt evaluate incorect, ceea ce duce la micșorarea profitului și creșterea pierderilor.

Deoarece la obiecte de inventar, conform SNC 2, uzura se calculează la 100% din valoarea de uzură a acestora, sîntem de părere că la entități de alimentație publică (restaurante, baruri, cantine etc.) la schimbarea veselei sau la deschiderii întreprinderii de acest tip uzura calculată la obiecte de mică valoare și scurtă durată (la obiecte cu valoare mai mare de 1500 lei bucata) sau la valoarea casată a obiectelor de inventar cu valoarea mai mică de 1500 lei bucata să fie trecută prin formarea provizioanelor pe 3-5 ani depreciind acestea în formă lentă pentru reflectarea corectă a profitului și

pierderilor. În cazurile date se vor folosi în bilanțul contabil conturile 141 „Cheltuieli anticipate pe termen lung” și contul 251 „Cheltuieli anticipate curente”.

În proces de lichidare a entității valoarea patrimoniului va „îmbrăca” o formă de valorizare pentru situația pregătită către vânzare a acestuia. De obicei, valoarea de lichidare poate fi mai scăzută în comparație cu valoarea de piață, fiindcă în aceste condiții poate fi vânzarea bunurilor în perioadă scurtă în formă forțată (silită). Bunurile în careva împrejurări pierd utilitatea sa și valoarea de vânzare va fi mai mică, iar la unele obiecte și mai mare decât valoarea de bilanț reflectată în ultimele rapoarte financiare.

La estimarea valorii de vânzare a activelor se pot constata următoarele:

- Activele nemateriale de caracter organizatoric la deschiderea întreprinderii se trec direct la cheltuieli;
- Activele materiale pe termen lung se estimează în corespundere cu prețul pieței sau pe baza expertizei tehnico-economice în condiții concrete de revizuire;
- Stocurile de mărfuri și materiale, producția în curs de execuție se evaluează la preț de vânzare mai mare sau mai mic decât cel din bilanțul precedent de raportare.
- Cotele de participare, investițiile se evaluează la preț de vânzare, care poate fi mai mic decât valoarea nominală sau de utilizare;
- Cheltuieli anticipate (pe termen lung și cele curente), în condiții de lichidare a entității se trec, de obicei, la cheltuieli de perioadă și dispar din activul bilanțului.

În condiții de lichidare este binevenită schema evaluării patrimoniului determinată de N.Zlatina în teza de doctor „Probleme ale contabilității în condiții de deschidere și lichidare a întreprinderilor”, ASEM, 2002.

Posturi, rubrici sau mase patrimoniale (bilanțiere)	Cost istoric (valoarea de bilanț)	Valori de lichidare
Cheltuieli de constituire	Amortizarea sistematică pe o durată de maximum cinci ani.	Constatare imediată la pierderi (înregistrare în conturile de cheltuieli). Nonvalori.
Alte active nemateriale	Costul de achiziție (eventual, reevaluat). Amortisment pentru depreciere, în funcție de durata de utilizare.	Valoarea actuală (venală). O prudență maximă este necesară atunci când nu există promisiunea de vânzare, deoarece valoarea acestor active depinde adesea de capacitatea întreprinderii de a se dezvolta și a realiza profituri, ceea ce nu corespunde deloc acestei situații.
Active materiale pe termen lung	Costul de achiziție (eventual, reevaluat sau de producție). Amortisment pentru depreciere, în funcție de durata de funcționare (viață).	Valoarea actuală, determină prin referință la o valoare de piață sau de expertiză sau valoarea rezultată dintr-o promisiune de vânzare.

Stocuri și producție în curs de execuție	Costul de achiziție sau de producție.	Valoarea de realizare adesea inferioară valorii nete contabile. O atenție particulară trebuie să fie acordată producției neterminată, a cărei valoare poate fi nulă dacă nu există posibilitatea vânzării în aceeași stare.
Alte valori realizabile (creanțe)	Valoarea nominală.	Conturile de regularizare, cheltuielile, ce se referă la diverse perioade, sunt virate imediat la cheltuielile perioadei.
Activele financiare, cu excepția mijloacelor bănești	Costul de achiziție.	Valoarea bursieră sau valoarea probabilă de negociere pentru titlurile necotate.
Datoriile	Valoarea nominală.	<p>Pasivul va trebui să țină cont de toate cheltuielile operaționale, pînă la încetarea activității, și de toate datoriile cauzate de încetarea activității.</p> <p>O atenție particulară trebuie acordată:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Oprirea – încetarea contractelor în curs care antrenează penalizări; – Pasivul fiscal: impozitele directe și indirecte rezultate din lichidare, luare în considerație a pasivului fiscal latent (rezerve reglementate); – Subvenții pentru investiții de raportat în rezultat; – Indemnizații în caz de desfacere a contractului de muncă.

Schema : Evaluarea patrimoniului în condiții de lichidare

Bibliografia:

1. Legea contabilității, nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007/ Monitor Oficial, nr. 90-93, din 29.VI.2007;
2. Standardele Internaționale de Raportare Financiară/ Monitorul Oficial, ediție specială din 30 decembrie 2008.

Recenzenți: E.Fuior, dr., conf. univ. (UCCM)
D.Prodan, lect.sup.univ. (UCCM)

TRATAMENTUL CONTABIL AL EVENIMENTELOR ULTERIOARE DATEI RAPORTĂRII FINANCIARE

Ina Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

During the examination of the subsequent events of financial reporting there can occur a lot of problems. The main of them being examined in this article, keep the following aspects: till which moment after the closing period an event may affect the financial statements, what conditions must be met for an event to adjust the values determined for the items published in financial reports, what events make only the subject of information in the notes and what is the impact of the going concern on these events.

Problemele principale în examinarea evenimentelor ulterioare datei raportării financiare se reduc la examinarea următoarelor aspecte:

- până în ce moment un eveniment ulterior închiderii exercițiului poate afecta rapoartele financiare?
- ce condiții trebuie să fie îndeplinite pentru ca un eveniment să ajusteze valorile determinate pentru elementele publicate în rapoartele financiare?
- ce evenimente fac doar obiectul unei informări în notele explicative?
- care este impactul continuității activității asupra tratamentului acestor evenimente?

Prezentarea informațiilor cu privire la evenimentele ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare sînt reglementate de SNC 10 „Evenimente ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare” și IAS 10 „Evenimente ulterioare datei bilanțului”.

Evenimente ulterioare datei bilanțului sînt definite de IAS 10 ca acele evenimente, atît favorabile, cît și nefavorabile, care au loc între data întocmirii rapoartelor financiare și data autorizării pentru emitere, care au influențat sau pot influența situația financiară, fluxul mijloacelor bănești sau rezultatul activității entității. Data autorizării pentru emitere reprezintă data la care rapoartele financiare sunt semnate de directori sau de conducere și aprobate pentru publicare sau pentru prezentarea lor către utilizatori.

Evenimentele ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare includ toate evenimentele ce au loc de la data întocmirii rapoartelor financiare și pînă la data la care rapoartele financiare sînt prezentate, chiar dacă acele evenimente au loc după publicarea unei informații privind rezultatele financiare sau a altor informații financiare selective.

De exemplu, conducerea entității Viitorul definitivează rapoartele financiare pentru exercițiul contabil închis pe 31.12.2009 pe data de 26 februarie 2010. Consiliul de administrație analizează rapoartele financiare și le autorizează spre emiteră pe 15 martie 2010. Rapoartele financiare sunt puse la dispoziția acționarilor pe 2 aprilie 2010. Adunarea Generală a Acționarilor aprobă rapoartele financiare pe 29 aprilie 2010.

Data la care rapoartele financiare ale entității Viitorul sunt autorizate pentru emiteră este 15 martie 2010. Deci, se consideră eveniment ulterior închiderii exercițiului 2009, în sensul definit de norma IAS 10, orice eveniment care are loc între 31 decembrie 2009 și 15 martie 2010.

Procesul de autorizare al rapoartelor financiare pentru emiteră depinde de forma de organizare a entității, de structura conducerii acesteia, de asemenea de cerințele normative în ceea ce privește întocmirea și perfectarea definitivă a rapoartelor financiare. De obicei, autorizarea rapoartelor financiare semnifică permiterea acestora pentru publicare.

Evenimentele ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare, dar care au loc înainte de data la care rapoartele financiare sunt autorizate pentru emiteră, pot conduce fie la ajustarea rapoartelor financiare, fie la prezentarea lor în notele explicative.

Astfel, pot fi identificate două tipuri de evenimente:

- a) care confirmă existența condițiilor care au existat la data întocmirii rapoartelor financiare (conduc la ajustarea rapoartelor financiare);
- b) oferă indicații despre condiții apărute ulterior datei întocmirii rapoartelor financiare (nu conduc la ajustarea rapoartelor financiare ci se prezintă în notele explicative).

Evenimente ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare care generează modificarea rapoartelor financiare se reflectă în rapoartele financiare prin modificarea (corectarea) elementelor (posturilor) rapoartelor financiare (activelor, datoriilor, capitalului, veniturilor, cheltuielilor) sau prin recunoașterea (înregistrarea) elementelor ce nu au fost anterior recunoscute.

Eveniment care confirmă existența unor condiții economice, în care entitatea își desfășura activitatea, la data întocmirii rapoartelor financiare servește declararea în modul stabilit de legislația în vigoare a insolvabilității unui debitor al entității, dacă la data întocmirii rapoartelor financiare împotriva acestui debitor s-a intentat deja procesul de insolvabilitate (de faliment). De exemplu, entitatea Viitorul la 31.12.2009 deține o datorie debitoare în suma 230 000 lei a entității Reflex, înregistrată în luna octombrie a aceluiași an. În luna ianuarie 2010 managementul entității Viitorul a aflat că entitatea Reflex a intrat în faliment și că va fi incapabilă să-și plătească datoria. Entitatea Reflex a intrat în faliment în ianuarie 2010, deci avea dificultăți financiare înainte de a se încheia anul 2009. Rezultă deci că, Viitorul va ajusta rapoartele sale financiare, înregistrând un provizion pentru deprecierea creanței față de entitatea Reflex.

Printre alte evenimente ce conduc la ajustarea rapoartelor financiare se enumeră:

- reevaluarea activelor efectuată după data întocmirii rapoartelor financiare, rezultatele căreia confirmă micșorarea esențială și continuă a valorii lor, determinată conform situației la data întocmirii rapoartelor financiare;

- vânzarea activelor curente după data întocmirii rapoartelor financiare care indică faptul că valoarea realizabilă netă a acestor active la data întocmirii rapoartelor financiare a fost determinată incorect;

- primirea de la compania de asigurări a materialelor privind concretizarea compensării de asigurare, care se afla în proces de negociere la data întocmirii rapoartelor financiare;

- primirea informației privind situația financiară și rezultatele financiare ale activității entității fiice sau asociate, titlurile de valoare ale căreia se cotează la Bursa de Valori, care confirmă diminuarea esențială și continuă a investițiilor financiare pe termen lung ale entității;

- depistarea după data întocmirii rapoartelor financiare a unor fraude sau erori esențiale în evidența contabilă sau încălcarea legislației în vigoare care au generat rapoarte eronate financiare etc.

Evenimente ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare care nu generează modificarea rapoartelor financiare se reflectă în nota explicativă la rapoartele financiare și nu generează modificarea (corectarea) elementelor (posturilor) rapoartelor financiare.

Exemple de evenimente care confirmă apariția condițiilor economice, în care entitatea își desfășoară activitatea, după data întocmirii rapoartelor financiare servesc:

- adoptarea hotărârii privind reorganizarea entității;
- reconstrucția entității sau planificarea efectuării reconstrucției;
- adoptarea hotărârii privind emiterea titlurilor de valoare;
- efectuarea unei tranzacții de proporții privind procurarea sau ieșirea mijloacelor fixe și investițiilor financiare;

- situații excepționale (accidente, incendii, calamități naturale etc.), în urma cărora a fost deteriorată o parte importantă a activelor entității;

- asocieri de întreprinderi care se efectuează ulterior datei întocmirii rapoartelor financiare (SNC 22 „Asocierea întreprinderilor”, respectiv IFRS 3 „Combinări de întreprinderi” prevede publicitatea unor informații specifice în astfel de cazuri) sau înstrăinarea unei filiale importante;

- anunțarea unui plan de întrerupere a unei activități, cedarea de active sau justificarea de datorii aferente unei activități în curs de întrerupere sau participarea la acorduri pentru vânzarea de astfel de active sau justificarea unor astfel de datorii;

- acțiunile organelor de stat (naționalizarea, exproprierea unor active importante etc.);

- tranzacții importante cu acțiuni comune și tranzacții potențiale cu acțiuni comune, ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare (IAS 33 „Rezultatul pe acțiune” încurajează entitățile să prezinte o descriere a unor astfel de tranzacții, altele decât divizarea acțiunilor și elementele de capitalizare);

- modificarea neprognostată a cursului de schimb valutar survenită ulterior datei întocmirii rapoartelor financiare;

- diminuarea esențială a valorii activelor pe termen lung după data întocmirii rapoartelor financiare;

- modificări ale cotelor de impozitare sau ale legislației fiscale privind impozitele aprobate sau declarate ulterior datei întocmirii rapoartelor financiare care au un efect semnificativ asupra activelor sau datoriilor amânate sau curente privind impozitul pe venit (SNC 12 „Contabilitatea impozitului pe venit”, respectiv IAS 12 „Impozitul pe profit”);

- începerea unei acțiuni în judecată generată în exclusivitate de evenimentele ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare etc.

Dacă evenimentele care nu conduc la ajustarea rapoartelor financiare sunt semnificative, neprezentarea lor ar putea influența deciziile economice ale utilizatorilor luate pe baza rapoartelor financiare. În consecință, o entitate va prezenta în nota explicativă următoarele informații pentru fiecare categorie semnificativă de astfel de evenimente ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare:

1) natura evenimentului;

2) o estimare a efectului financiar sau o declarație conform căreia o astfel de estimare nu poate fi făcută.

Dacă entitatea declară *dividende* deținătorilor de instrumente de capitaluri proprii, conform rezultatelor activității în perioada de gestiune, după data întocmirii rapoartelor financiare, atunci aceste dividende nu vor fi recunoscute ca datorie la data întocmirii rapoartelor financiare deoarece ele nu îndeplinesc criteriile unei obligații prezentate de IAS 37 „Provizioane, datorii contingente și active contingente”. Totodată, în conformitate cu SNC 5 „Prezentarea rapoartelor financiare” și IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”, dacă dividendele sînt declarate după data întocmirii rapoartelor financiare, dar înainte ca acestea să fie autorizate pentru emitere, atunci dividendele sînt prezentate în notele explicative.

IAS 10 „Evenimente ulterioare datei bilanțului” este strîns legat de principiul continuității activității. În legătură cu acest principiu, în paragraful al 13-lea se recomandă ca o entitate să nu își întocmească rapoartele financiare pe baza continuității activității dacă, după data bilanțului, conducerea ia decizia de a intra în stare de lichidare sau de încetare a activității comerciale, ori se ajunge la concluzia că nu există nici o altă variantă fiabilă în afara precedentelor. Standardul cere, de asemenea, ca o entitate să nu-și întocmească rapoartele financiare pe baza principiului continuității activității dacă evenimentele ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare indică faptul că acest principiu este adecvat.

Continuitatea activității presupune că entitatea își va desfășura în mod normal activitatea într-o perioadă viitoare previzibilă, fără a intra în stare de lichidare sau de diminuare considerabilă a activității sale. Din IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare” rezultă că, indicatorii de performanță oferă suficiente informații pentru a concluziona dacă activitatea economică a entității va decurge în limita parametrilor normali în următoarele 12 luni. Pe termen lung, se presupune că activitatea va continua în mod firesc atît timp cît nu există indicii asupra unor factori perturbători,

care să destabilizeze entitatea. Un alt aspect al continuității activității este acela că resursele unei entități vor fi utilizate pentru a susține procesele tehnologice creatoare de valoare și nu vor fi valorificate ca atare. În momentul vânzării, contabilitatea va recunoaște valoarea bunurilor ca fiind determinată de prețul de vânzare. În situațiile în care entitatea intră în blocaj financiar sau juridic rapoartele financiare nu vor prezenta activele imobilizate la costul istoric sau de înlocuire, acestea fiind prezentate la valoarea de lichidare sau la valoarea realizabilă netă.

În cazul activelor circulante, dacă ulterior datei întocmirii rapoartelor financiare apar indicii că entitatea va intra în stare de faliment, materiile prime și materialele vor fi evaluate la cost istoric și nu la valoare de lichidare. Se presupune că, existența entității nu va înceta pînă la obținerea ultimului stoc de produse finite, din raționamente de rentabilitate. Managementul știe că în urma lichidării se obține o valoare mult mai mică decît în cazul propriei valorificări a bunurilor.

Principiul continuității se reflectă puternic în relația dintre costurile contabilității de gestiune și cheltuielile contabilității financiare. La achiziția unei imobilizări, suma plătită este recunoscută ca fiind un cost. Acesta devine o cheltuială pe măsura utilizării respectivului, în urma transferării treptate a valorii asupra rezultatului financiar, fapt reflectat în Raportul de profit și pierdere. În situația în care în urma unor evenimente desfășurate între data bilanțului și data autorizării rapoartelor financiare pentru depunere se constată existența unor condiții care ar pune sub semnul întrebării continuitatea activității înainte de sfîrșitul exercițiului financiar, relația dintre conceptul de cost și cel de cheltuială nu își mai urmează cursul normal. Încetarea activității presupune faptul că respectivul activ nu își va mai transfera valoarea asupra producției, prin urmare costul de achiziție nu va fi recunoscut ca și cheltuială. Costul istoric va fi înlocuit, după cum s-a menționat în paragrafele anterioare, de valoarea realizabilă netă sau de valoarea de lichidare.

Consecințele abandonării principiului continuității activității sînt dizolvarea și lichidarea entității. Diferențele dintre cei doi termeni sunt de natură juridică. Dizolvarea presupune păstrarea personalității juridice a entității ulterior încetării activității de exploatare în vederea lichidării. Lichidarea reprezintă ansamblul de operații demarate în urma dizolvării ce au ca obiect valorificarea activelor societății în scopul plății creditorilor și partajării activului net rămas între asociați.

Legislația în vigoare presupune că toate documentele rezultate în urma dizolvării trebuie să menționeze starea de lichidare a entității. Lichidatorii pot fi numiți de către Adunarea Generală a Acționarilor sau Asociaților sau, în caz de abandon, aceștia vor fi desemnați de instanța judecătorească. Aceștia vor inventaria bunurile și vor întocmi bilanța de lichidare, avînd la bază valoarea de lichidare a bunurilor.

Valoarea de lichidare este, prin definiție, valoarea ce se poate obține într-un termen limitat în urma vânzării activului entității și este inferioară valorii de piață. Renunțarea la principiul continuității are impact și asupra altor principii contabile. Afectate de acest eveniment sînt în special principiul independenței exercițiului, principiul permanenței metodelor și principiul prudenței.

În mod normal activitatea entității se desfășoară în perioada de raportare financiară 1 ianuarie – 31 decembrie. În urma falimentului sau încetării de drept a activității, ultimul exercițiu se va desfășura între data de 1 ianuarie și data la care entitatea este iradiată din Registrul Camerei de Înregistrare de Stat.

Permanența metodelor este afectată în sensul că în urma determinării incapacității entității de a continua activitatea, tratamentele contabile adoptate diferă de cele utilizate în mod normal. Ne referim în principal la modul în care se evaluează activele patrimoniale.

Standardele de audit, care au la bază verificarea continuității activității oferă o serie de indicatori ai poziției financiare și ai activității de exploatare care facilitează sesizarea încălcării principiului continuității, precum:

- situația scadenței creditelor fără posibilitatea de refinanțare;
- pierderi însemnate din activitatea de exploatare;
- restanțe și incapacități de plată;
- pierderea de clienți, furnizori sau de drepturi de licență sau de franciză;
- schimbări în legislație sau în politica guvernamentală;
- acțiuni în justiție împotriva entității ce ar putea avea drept rezultat penalități imposibil de achitat etc.

Din paragraful 15 al IAS 10 rezultă că trebuie menționate doar acele indicii de incertitudine a continuării activității considerate relevante și semnificative. Acestea pot viza probleme grave de management sau de finanțare, ori tendințe nefavorabile ale pieței. Conform Cadrului general pentru pregătirea și prezentarea rapoartelor financiare, informația este semnificativă dacă omiterea ei sau erorile de prezentare ar avea drept consecințe luarea unor decizii inoportune, care ar putea pune în pericol derularea normală a vieții entității.

Bibliografie:

1. Legea contabilității nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007 // Monitorul Oficial, nr. 90-93/399 din 29.06.2007
2. IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare” // Monitorul oficial al Republicii Moldova din 30.12.2008, ediție specială
3. IAS 10 „Evenimente ulterioare datei bilanțului” // Monitorul oficial al Republicii Moldova din 30.12.2008, ediție specială
4. SNC 10 „Evenimente ulterioare datei întocmirii rapoartelor financiare” // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 234 din 24.11.2008
5. Contabilitate internațională / Turcanu V., Golocealova I. Ch.: Editura ASEM, 2008 - 274p.
6. Standarde Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) inclusiv Standarde Internaționale de Contabilitate (IAS) și Interpretări la 1 ianuarie 2005. – București, Editura CECCAR, 2005. – 2422 p.

Recenzenți: Tudor Tuhari, prof. univ., dr. hab. (UCCM)
Elena Fuior, dr., conf. univ. (UCCM)

TEHNOLOGII EDUCAȚIONALE DE PREDARE A CONTABILITĂȚII

Sofia Căpățînă, lector superior (UCCM)

Une méthode de formation est une bonne formation suffisante et les questions de conception pédagogique, la conception de la connaissance approfondie du personnel d'exploitation.

Qualité didactique reflète diverses disciplines économiques, les relations pratiques établies au niveau du système et de processus entre théorie de l'éducation - une théorie de l'apprentissage - et d'enseignement appliqué.

Une approche méthodique pour le contenu scientifique de la discipline économique, si notre comptabilité, de démontrer sa valeur et l'efficacité dans la pratique, le rôle de l'enseignant est d'assurer un fonctionnement optimal du processus éducatif.

Avantages de la méthode des études de cas sont les suivants: dans cette situation - si elle est choisie par l'enseignant, relève l'étude, et les étudiants sont engagés à trouver des solutions, il fournit une approximation de leur vie réelle et des problèmes qu'ils peuvent rencontrer a une forte, exécutez le groupe, et la confrontation active avec un cas pratique.

Didactica aplicată la contabilitate se bazează pe sisteme structurate de termeni, concepte, noțiuni și scheme logice cu care operează contabilitatea. Fundamentul științific al disciplinei este asigurat de repere psihologice, didactica generală și de științele economice predate în universitate.

Din domeniul pedagogiei și al didacticii generale, metodică preia conceptele de: sistem de învățământ, conținut, strategie didactică, principii didactice, scop educațional, obiective educaționale, proiectare curriculară, forme de organizare a activității didactice, forme de evaluare, itemi etc.

Din domeniul psihologiei, metodică preia noțiuni cum ar fi: învățare, modele și teorii ale învățării, capacități de învățare, particularități de vârstă și individuale, motivație și motivare a învățării.

O bună pregătire metodică presupune și suficientă instruire de probleme de design instrucțional, pornind de la cunoașterea aprofundată a operațiilor proiectării didactice.

Calitatea didacticii diferitelor discipline economice reflectă, practic, raporturile instituite la nivel de sistem și de proces între teoria educației – teoria instruirii – și didactica aplicativă, articulate la nivelul unui „design pedagogic” care angajează

resursele proiectării curriculare și ale managementului instrucțional în vederea obținerii de produse didactice eficiente. În plus, abordarea didactică a contabilității este configurată în noile programe universitare nu ca dimensiuni academice izolate, ci ca perspective reale asupra omului și a societății, pe care studenții și le apropie cu scopul formării competențelor necesare valorificării propriului potențial și inserției active în viața social – economică.

Cunoștințele dobândite, deprinderile formate și valorile internalizate prin participarea la activitățile didactice permit studenților identificarea și selectarea unor criterii în baza cărora să se poată raporta critic la realitatea economică, să exprime atitudini active, pozitive față de aspectele și problemele lumii reale. Importantă este și perspectiva interdisciplinară în abordarea didactică a disciplinelor economice, precum și contribuția semnificativă a acestora la formarea competențelor crosscurriculare.

Abordarea metodică a conținutului științific al unei discipline economice, în cazul nostru a contabilității, își demonstrează valoarea și eficiența în practică, rolul profesorului fiind acela de a asigura procesului educațional o funcționalitate optimă.

Studiul de caz constă în analizarea și dezbaterăa unui caz, reprezentat de o situație particulară problematică în care se află un individ, un grup social sau o instituție.

Etape de parcurs în prelucrarea unui caz:

Sesizarea situației cazului (înțelegerea cu claritate a situației existente):

- prezentarea cazului;
- procurarea informațiilor necesare (documentare în problemă);
- sistematizarea informațiilor.

Stabilirea variantelor de soluționare:

- analiza situațiilor de drept;
- elaborarea nucleului probabil.

Luarea hotărârii:

- realizarea unei confruntări a variantelor.

Susținerea hotărârii:

- compararea valorii variantelor;
- precizarea unei ierarhii a variantelor;
- luarea hotărârii [3, p.64].

Învățarea bazată pe studiu de caz este o metodă didactică activă pentru că...

- îi motivează intrinsec pe studenți și îi implică în activitate, reușind să apropie universitatea de viață și oferind studenților șansa unei *confruntări cu situații-problemă reale, veridice*, extrase din conținuturi și reprezentative pentru o categorie de situații, evenimente, fenomene etc.;
- îi pune pe studenți în situația de a-și utiliza cunoștințele, *capacitățile de extrapolare, generalizare, particularizare, transfer al achizițiilor*, precum și *competențele disciplinare și transversale* pe care le dețin, în realizarea de demersuri inductive și deductive, în dobândirea și descoperirea noului;
- constituind un autentic exercițiu de căutări active și interactive, de realizare de descoperiri, de soluționări și argumentări, îi ajută pe studenți să se implice cu rezultate bune, activ și interactiv, în analiza și înțelegerea altor „cazuri”;

- îi determină pe studenți să cerceteze, să culegă informații pe cele mai diverse căi, să le sistematizeze, să le structureze și să le operaționalizeze, contribuind la elaborarea, în comun, a mai multor variante de soluționare a „cazului” și, implicit, la luarea deciziilor;
- îi determină pe studenți să adopte atitudine critică și spirit critic față de diferite variante de soluționare a „cazului” și față de strategiile cu care acestea sunt corelate, să le compare, să le ierarhizeze și să aleagă varianta optimă, argumentând-o în mod rațional;
- presupune dezbateri colective, în cursul cărora se produc schimbări intelectuale, confruntări de puncte de vedere, formulări de ipoteze, argumentări, predicții, sinteze, evaluări, formulări de concluzii, alegeri de variante optime, elaborări de decizii argumentate și pertinente;
- presupune participarea tuturor studenților la dezbaterile și soluționarea cazului și le permite acestora ca, prin intermediul muncii cooperative, să atingă cele mai complexe nivele taxonomice de gândire și învățare activă, trecând de la aplicare la analiză, sinteză și evaluare;
- având în vedere considerațiile de mai sus, putem spune că acest tip de învățare are valențe aplicative, formative, ludice și euristice speciale.

Instruirea este cu atât mai formativă, mai activă și mai interactivă, cu cât se bazează pe inițiativa studenților și cu cât răspunde mai bine intereselor de cunoaștere ale acestora. Exploatarea în activități cooperative a unui „caz” cu potențial educativ, sesizat de studenți în viața de zi cu zi și care prezintă relevanță pentru aceștia, poate crea premisele favorabile unei instruiți interactive. De cele mai multe ori, însă, profesorul este cel care selectează „cazul” și îl expune studenților, urmând ca aceștia să contribuie la rezolvarea lui, prin cooperare.

Luând în atenție această ultimă situație, prezentăm etapele care se parcurg, de obicei, în învățarea bazată pe studiu de caz și activitățile realizate de profesor, care, deține rol de îndrumător al întregii activități de învățare desfășurate de studenți și de ghid al acestora.

- ✓ *Etapa de confruntare a studenților cu situația-problemă, cu „cazul” și de înțelegere a acestuia.* De regulă, „cazul” este selectat în prealabil de către profesor, prezentat apoi studenților și supus dezbaterii lor colective.
- ✓ *Etapa de analizare și cercetare a „cazului”, a situației-problemă, etapă care presupune, din partea studenților, realizarea următoarelor demersuri:*
 - reflectare personală asupra „cazului”;
 - documentare în diverse moduri, în funcție de natura „cazului”: inițiind o conversație cu profesorul și cu colegii, (documentare bibliografică), (documentare practică);
 - realizare de interpretări, analize, sinteze, generalizări, conceptualizări etc.
- ✓ *Etapa de elaborare/propunere a mai multor variante de rezolvare a situației-problemă și, implicit a „cazului”, etapă ale cărei rezultate depind de experiența de cunoaștere a studenților și de competențele disciplinare și transversale ale acestora.*

- ✓ *Etapa de alegere a variantei de rezolvare optime*, care presupune din partea studenților efectuare de demersuri de examinare critică a diferitelor variante, de confruntare a lor, de comparare a eficacității lor în raport cu contextul dat, ierarhizarea lor în funcție de acest criteriu, stabilirea variantei de rezolvare optime și argumentarea ei.
- ✓ *Etapa de personalizare a noilor achiziții și de integrare a lor în sistemul cognitiv propriu, în viziune sistemică.*

La fel ca și în cazul celorlalte metode active, și în acest caz rolul profesorului de organizator al activității de învățare a studentului se păstrează și se nuanțează într-un mod specific, având în vedere particularitățile metodei. Ilustrăm aceste nuanțări, aducând în atenție câteva recomandări metodice legate de utilizarea acestei metode în instruirea interactivă:

- *Asigurați-vă o cazuistică, o arhivă de „cazuri” adecvate și adaptate disciplinei dvs., unităților de învățare și particularităților studenților cu care lucrați.* Încercați să alegeți „cazuri” tipice pentru domeniul profesional pentru care se pregătesc studenții, dar și pentru cel social! Pentru aceasta, culegeți informații apelând la interviuri, discutând cu manageri de instituții, cu colegii, studiind dosare și diverse documente.
- *În etapa de proiectare didactică, alegeți cu grijă cazul pe care o să îl valorificați*, în funcție de obiectivele operaționale (formulate în termeni de comportament observabil) urmărite și armonizați-l cu ansamblul strategiei didactice imaginate.
- *Ajutați studenții să se familiarizeze cu „cazul”, cu coordonatele situației-problemă și să le înțeleagă corect*, inițiind un dialog clarificator și folosind un limbaj clar și sugestiv, astfel încât să reușiți ca studenții să o perceapă corect, să o considere o problemă personală și să se implice în soluționarea ei ca actori și nu ca spectatori.

De asemenea, formulați cu claritate sarcinile de învățare, derivându-le în mod direct din obiectivele operaționale prestabilite:

- *Încurajați studenții să emită cât mai multe variante de soluționare și să-și expună în comun propriile opinii și argumentări, să le evalueze, să formuleze judecăți de valoare asupra lor și să ajungă, în urma discuției colective, la stabilirea variantei de soluționare optimă.*
- *În eventualitatea în care „cazul” discutat a fost rezolvat în realitate altfel decât în sala de curs, nu trebuie să vă îngrijorați sau să fiți dezamăgiți! Important este exercițiul activizant pe care l-au efectuat studenții! Oricum, le puteți prezenta și cealaltă variantă!*
- *Nu precizați și, în nici un caz, nu vă impuneți punct de vedere referitor la „cazul” discutat!* Ajutați studenții să se implice efectiv în activitate, să se exprime liber, argumentat și critic, dirijând dezbaterile, eventual sugerând cât mai multe variante de soluționare, incitând studenții la căutări active și interactive, oferindu-le, la nevoie, puncte de sprijin (însă fără să anticipați ipoteze sau soluții).

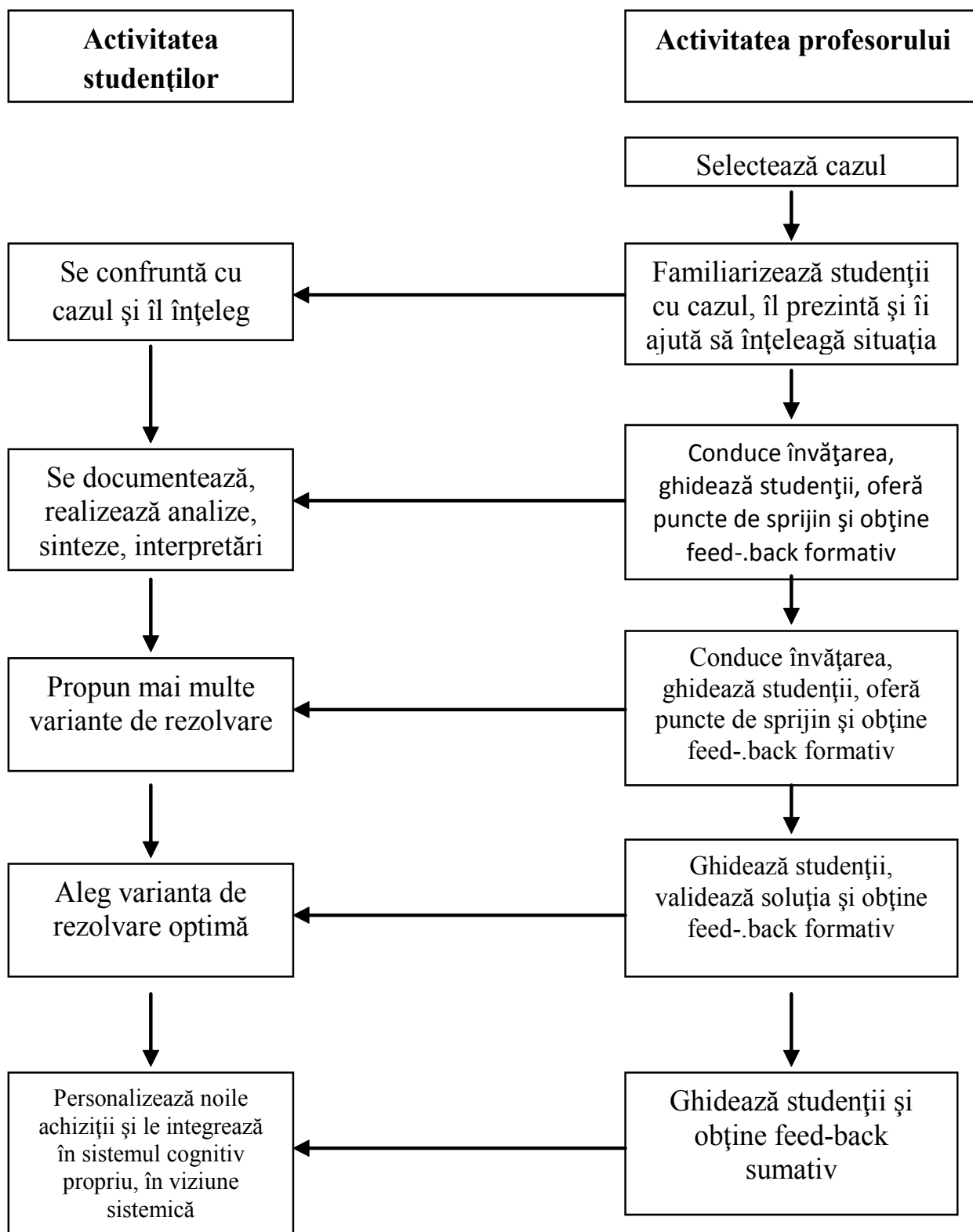


Figura 1. Etapele învățării bazate pe studiu de caz

Avantajele metodei studiului de caz sunt următoarele :

- prin faptul că situația – caz, aleasă de profesor, aparține domeniului studiat, iar studenții sunt antrenați în găsirea de soluții, se asigură o apropiere a acestora de viața reală și de eventualele probleme cu care se pot confrunta , „familiarizându-i cu o strategie de abordare a faptului real” [1, p.207];

- prin faptul că are un pronunțat caracter activ, metoda contribuie la dezvoltarea capacităților psihice, de analiză critică, de elaborare a deciziilor și soluționare promptă a cazului, formând abilitățile de argumentare;
- prin faptul că se desfășoară în grup, dezvoltă inteligența interpersonală, spiritul de echipă, toleranța și ajutor reciproc, specific învățării prin cooperare;
- prin confruntarea activă cu un caz practic, metoda oferă oportunități în construirea unei punți între teorie și practică.

Limitele aplicării metodei studiului de caz:

- dificultăți legate de realizarea portofoliului de cazuri adecvate disciplinei contabilității, fapt care solicită mult timp de prelucrare și experimentare a fiecărui caz;
- dificultăți în evaluarea participării fiecărui student la soluționarea cazului, concomitent cu manifestarea fenomenului de complezență, lăsând pe seama celorlalți responsabilitatea rezolvării cazului;
- dificultăți legate de eventualele surse de informare, necesare soluționării cazului;
- experiența redusă a unora dintre participanți poate crea dificultăți în soluționarea cazului, acest lucru conducând la scăderea interesului și a gradului de implicare motivațională în activitate [2, p. 221-222].

Bibliografie:

1. Cerghit, I. Metode de învățământ. București: EDP, R.A., 1997, 480 p.
2. Oprea, Crenguța-Lăcrămioara. Strategii didactice interactive. București: Editura didactică și pedagogică, R.A., , 2006, 304 p.
3. Pâslaru, Vl., Negură, I., Papuc, L. Construcție și dezvoltare curriculară. Partea II. Ghid metodologic. Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „In Creangă”, 2005, 170 p.

Recenzenți: Tudor Tuhari, prof. univ., dr. hab. (UCCM)
Nicolae Silistraru, prof. univ., dr. hab. (UCCM)

FINANȚĂRILE ASOCIAȚIILOR OBȘTEȘTI

Djulieta Prodan, lector superior, (UCCM)

Association with humanist character gambles for supporting their caper on various sources of financing, both-foreign and own. Therefore, it is enjoin a detailed study of the structure of this financing, of how to apply for and completing their documentary.

Orice asociație obștească e obligată să se adapteze mediului în care funcționează, asigurându-și activitatea cu finanțările necesare.

Necesarul de finanțe se determină prin analiza indicatorilor de evoluție a cheltuielilor generate de dezvoltarea organizației. Acest necesar trebuie determinat încă din faza de planificare a dezvoltării.

Finanțările asociațiilor obștești depind de forma organizatorico-juridică a acestora, de tipurile de activitate practicate, de caracterul serviciilor oferite beneficiarilor etc.

Finanțarea poate fi realizată apelând la surse proprii sau la surse externe.

Principalele surse de finanțări ale asociațiilor obștești în spectrul clasificării sus-numite sînt:

1. Surse proprii:

- venituri din cotizațiile membrilor;
- venituri obținute din contribuțiile bănești ale membrilor și simpatizanților;
- venituri din taxe de aderare;
- venituri din dobânzi și dividende, obținute din plasarea disponibilităților rezultate din activitatea fără scop patrimonial;
- venituri din încasările de la organizarea lecțiilor publice, expozițiilor, loteriilor, licitațiilor, acțiunilor sportive petrecute de asociațiile obștești în corespundere cu prevederile statului;
- venituri din activitatea de antreprenariat.

2. Surse externe:

- venituri din donații, sponsorizări, granturi;
- venituri din subvenții din partea statului;

Spre deosebire de entitățile ce practică activitate de antreprenariat, asociațiile obștești pentru formarea patrimoniului său folosesc pe larg veniturile din cotizațiile membrilor, veniturile din taxele de aderare, finanțările și încasările cu destinație specială, veniturile din donații, sponsorizări și granturi. Dreptul de a atrage astfel de surse de venituri se oferă asociațiilor obștești în schimbul obligațiilor de a servi scopurilor obștești, de a presta servicii obștești prevăzute în statut și de a nu repartiza profitul posibil între membri și participanți.

Limitări la o sursă de venituri pot fi reglementate de legislația în vigoare sau de fondatori.

De exemplu, fondatorul poate prevedea în documentul de fondare imposibilitatea obținerii veniturilor din activitatea economică externă.

Ordinea încasării *taxelor de aderare și de membru* în asociațiile obștești se stabilește de statut sau de hotărârea organului de gestiune. De obicei, aceste cotizații sînt neesențiale și simbolice și se folosesc pentru activitatea prevăzută de statut și pentru acoperirea cheltuielilor generale și administrative.

Contribuțiile și donațiile benevole pot intra atît de la persoane fizice, cît și de la persoane juridice. Ele sînt destinate pentru activitatea fără scop patrimonial, prevăzută de statutul asociațiilor obștești și pot fi folosite atît pentru îndeplinirea programelor cu destinație specială concretă, cît și pentru acoperirea cheltuielilor generale și administrative. Persoanele fizice pot dona bani în mod confidențial. Legea nu prevede formulare tipizate pentru reflectarea operațiilor de acest tip, de aceea asociația obștească de sine stătător elaborează formulare de documente pentru recepționarea donațiilor de la persoane anonime.

Un astfel de document trebuie să întrunească cerințele stabilite de aliniatul 6 articolul 19 al Legii Contabilității Nr.113-XVI din 27.04.2007.

Donațiile de la persoanele fizice se pot perfecta prin:

- actul de primire a donațiilor de la o persoană fizică concretă;
- actul de primire a donațiilor de la o persoană anonimă;
- actul de primire a donațiilor cu folosirea lădiței (cutiei) de acumulare a donațiilor.

Forma actului de primire a donațiilor de la o persoană fizică concretă se deosebește de forma actului de primire a donațiilor de la persoană anonimă prin faptul că în el suplimentar se indică familia, numele, prenumele, adresa și datele buletinului donatorului. Asociațiile obștești pot aduna mijloace pentru activitatea lor prin așa-numitele „lădițe de acumulare a donațiilor” care pot fi instalate atît în clădirea asociației obștești, cît și în afara ei. Lădița trebuie să fie sigilată și poate fi deschisă doar de o comisie special formată cu întocmirea unui act respectiv. Organizațiile comerciale oferă cotizații și donații benevole sub forma defalcărilor cu destinație specială pentru întreținerea asociațiilor obștești după achitarea impozitului pe venit. La fel, organizația comercială poate oferi o donație în scopuri filantropice și de sponsorizare ,care va fi dedusă la calculul impozitului pe venit, dar nu mai mult de 10% din venitul impozabil (alin.1 art.36 C.F). Dar trebuie de avut în vedere că se permit spre deducere doar donații în scopuri filantropice și de sponsorizare în favoarea autorităților publice și instituțiilor publice specificate în art.51 și cel al organizațiilor necomerciale scutite de impozitul pe venit, specificate în art.52 alin.(1) lit. a), b) și c) și în art.53 ale Codului Fiscal. Asociațiile obștești trebuie să folosească aceste mijloace în scopuri de binefacere în conformitate cu statutul.

Statul poate să acorde sprijin asociațiilor obștești prin finanțare cu destinație specială, la cererea acestora, a unor programe sociale, științifice și culturale prin încheierea unor contracte pentru executarea de lucrări, prestarea de servicii, precum și prin plasarea, pe bază de concurs, a unor comenzi sociale de realizare a diferitor programe de stat (art.11 al Legii R.M cu privire la asociațiile obștești). La fel statul promovează față de ele o politică fiscală preferențială.

Finanțarea din buget se face, de obicei, din bugetele locale. Deseori, între asociațiile obștești și stat se stabilesc relații contractuale de lungă durată. De regulă, însă, statul finanțează programe în care e interesat el, dar nu și cele cu care se ocupă asociația obștească.

Veniturile din activitatea de antreprenoriat includ veniturile din activitatea economică productivă și altă activitate de întreprinzător, practică în exclusivitate pentru susținerea activității statutare a asociației obștești (alin. 1 art. 28 al Legii cu privire la asociațiile obștești). Asociația obștească are dreptul să creeze întreprinderi și alte organizații economice cu personalitate juridică, să procure complexuri patrimoniale necesare atât activității fără scop patrimonial, cât și activității de întreprinzător (alin. 2 art. 28 al Legii cu privire la asociațiile obștești Nr. 837-XIII din 17 mai 1996).

Întreprinderile și alte organizații economice create de asociațiile obștești varsă la buget plățile în modul și în cuantumul stabilite de legislație și sînt obligate să obțină licențe pentru activitatea care se desfășoară pe bază de licențe (alin. 5, 6 art. 28 al Legii cu privire la asociațiile obștești).

Aceste venituri din activitatea de întreprinzător, numite în Codul Fiscal activități auxiliare, nu implică scutire de impozitul pe venit (art. 53 al Codului Fiscal al R.M.).

La alte încasări se pot referi surplusurile constante cu ocazia inventarierii, datoria cu termenul de prescripție expirat, încasările din vânzarea activelor inutile asociației obștești etc.

Finanțările cu destinație specială de la persoanele juridice, inclusiv organizații neguvernamentale internaționale și bugetare ocupă o pondere esențială în veniturile asociațiilor obștești. Aceste mijloace au o destinație specială pentru realizarea programelor și proiectelor concrete.

Astfel de mijloace deseori sînt încasate prin intermediul fondurilor de binefacere și a altor fonduri cu destinație specială. Aceste fonduri, fiind organizații neguvernamentale, efectuează finanțarea proiectelor cu titlu gratuit, nerambursabil și nu urmăresc scop patrimonial.

Finanțările nerambursabile sînt destinate sprijinirii desfășurării unor activități importante pentru anumite segmente ale societății, în care există, în mod tradițional, nevoie de resurse financiare accesibile în mod curent. Cele mai multe finanțări de acest tip sînt acordate de organizații din alte state sau instituții internaționale. Sistemul finanțărilor nerambursabile publice externe este una din componentele mecanismelor mai ample de colaborare dintre diverse state, el avînd caracterul unui ajutor acordat prin sprijinirea rezolvării unor situații excepționale în care statul beneficiar al acestui ajutor nu are expertiza sau resursele umane și materiale necesare pentru a încerca o rezolvare eficientă pe cont propriu.

Din acest motiv, resursele financiare propriu-zise sînt însoțite de o întregă metodologie specifică ce trebuie respectată în procesul de acordare a finanțărilor prin care se urmărește implementarea unor elemente de filosofie socială, care și-au dovedit validitatea în situații similare întîlnite în alte state.

Finanțarea externă este necesară în cazul în care organizația nu dispune de resurse interne suficiente pentru acoperirea activităților planificate. Cel mai important

element al sistemului de căutare de finanțe este contactarea preliminară a potențialelor finanțatori, înainte de a începe realizarea proiectului.

În unele cazuri, procedura de solicitare a fondurilor presupune, în prima fază, trimiterea unei scrisori de intenție. Aceasta conține, în principiu, o prezentare generală a proiectului și ajută potențialul finanțator să înțeleagă importanța problemei care este abordată în proiect, de ce se impune finanțarea proiectului, când începe și când se termină proiectul precum și cât costă acesta.

O asemenea scrisoare permite evitarea situațiilor în care organizațiile depun efort pentru a elabora cereri de finanțare care, din anumite considerente (lipsa de credibilitate a organizației care propune proiectul) nu au șanse de a fi aprobate. Răspunzând la scrisoarea de intenție, finanțatorul anunță organizația în cauză dacă este sau nu interesat în a sprijini financiar proiectul pe care organizația îl are în vedere. Abia în cazul în care răspunsul este pozitiv, membrii organizației pot începe redactarea documentației complete pentru solicitarea finanțării. De regulă, scrisoarea de intenție trebuie să cuprindă, în forma succintă, următoarele elemente:

- prezentarea solicitantului;
- problema abordată în proiect și scopul proiectului;
- argumentarea importanței proiectului;
- obiectivele proiectului;
- rezultatele așteptate;
- modul în care va fi implementat proiectul (activitățile esențiale, în linii generale);
- bugetul total (estimativ) și menționarea altor co-finanțatori (dacă există).

Scrisoarea de intenție nu trebuie trimisă numai finanțatorilor care cer așa ceva. Orice organizație neguvernamentală poate trimite aproape oricărui finanțator o scrisoare de intenție înainte de a elabora propunerea de finanțare pentru a evita efortul inutil de a redacta această propunere fără ca ea să aibă vreo șansă de a fi aprobată de către finanțatorul în cauză.

Bibliografie:

1. Legea Contabilității nr.113-XVI din 27.04.2007. Monitorul Oficial nr. 90-93/399 din 29.06.2007.
2. Codul fiscal. Contabilitate și audit nr.1, 2010.
3. Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837-XIII din 17 mai 1996. Monitorul Oficial nr.6 din 23.01.1997.
4. Legea RM „ Cu privire la filantropie și sponsorizare” nr. 521-XIII din 7 iunie 1995. Monitorul Oficial nr. 47 din 24.08.1995.
5. . . а и орева, В. . и ипенко „Уче в некоммерчески ор ани а ия и ер, 2002, 176 с р.

Recenzenți: Elena Fuior, dr., conf. univ.
Viorica Fulga, lector superior,

ANALIZA EFICIENȚEI UTILIZĂRII RESURSELOR UMANE ÎN CADRUL ENTITĂȚII COMERCIALE

Alina Popa, asistent universitar (UCCM)

In the context of market economy relations attention should be paid to factors of production efficiency because both the quantity and quality essential influence on financial and economic results obtained from business activity. Currently, Moldova, the majority of material used in the production sphere are very expensive and only human resources continues to be unreasonably cheap.

Datorită condițiilor actuale ale economiei, procesului de reforme structurale ale entităților comerciale, indiferent de poziția lor ierarhică, aceste entități trebuie să își intensifice tot mai mult eforturile în ceea ce privește participarea lor directă la utilizarea și dezvoltarea resurselor umane, conștienți fiind de influența acestora asupra succesului organizației. Apariția unor mecanisme care să asigure adaptarea rațională a numărului și structurii resurselor umane la necesitățile întreprinderii a fost determinată de ideea unei utilizări eficiente a acestora.

La momentul actual, se pare că nu există un consens în ceea ce privește definirea conceptului de eficiență a utilizării resurselor umane. Cel mai adesea se face referire la modul de folosire a timpului de muncă, eficiența resurselor umane fiind definită din punct de vedere cantitativ. Utilizarea eficientă trebuie să țină seama și de aspectul calitativ, ceea ce include procesele de recrutare, selecția, pregătirea, repartizarea, organizare și folosirea resurselor umane. Aceste aspecte constituie însă un câmp de analiză al managementului și din acest motiv nu ne propunem să efectuăm o detaliere a lor.

Din punct de vedere economico-financiar, analiza eficienței resurselor umane se realizează pe baza a doi indicatori, și anume:

- productivitatea muncii;
- profitul pe un salariat.

Productivitatea muncii este definită în literatura de specialitate ca fiind forța productivă a muncii, adică sub forma capacității (posibilității) forței de muncă de a crea, într-o perioadă de timp, un anumit volum de bunuri și de a presta anumite servicii.

În ultimă instanță, caracterizează eficiența cu care este cheltuită o anumită cantitate de muncă.

Productivitatea muncii (W) este o categorie economică, complexă și dinamică, care în primul caz, se exprimă ca raport între volumul vânzărilor de mărfuri (Q) și cheltuielile de muncă (T) efectuate în cursul perioadei de calcul: $W = Q/T$, iar cel de-al doilea, utilizează raportul invers: $W = T/Q$.

Creșterea neîntreruptă a productivității muncii entităților comerciale constituie cel mai important factor de sporire a volumului vânzărilor de mărfuri, de reducere a costurilor vânzărilor și de obținere a unor acumulări bănești tot mai mari, ceea ce permite asigurarea unui ritm înalt de dezvoltare a economiei naționale și ridicarea nivelului de trai al populației. De aceea, fiecare entitate comercială trebuie să se preocupe în permanență de descoperirea și mobilizarea tuturor rezervelor interne, de creșterea productivității muncii.

În analiza eficienței resurselor umane, nu ne referim la productivitatea muncii în general, ci este necesar să folosim doi indicatori derivați: productivitatea medie a muncii și productivitatea marginală a muncii.

Productivitatea medie a muncii (W_m) poate fi definită ca fiind cantitatea de mărfuri realizate (exprimată în cifră de afaceri, valoare adăugată, volumul vânzărilor de mărfuri) în medie prin utilizarea unui singur salariat.

Productivitatea marginală a muncii (W_m), reflectă creșterea vânzărilor (exprimată în cifră de afaceri, valoare adăugată, vânzările de mărfuri) prin suplimentarea cu o unitate a forței de muncă utilizate.

Analiza eficienței utilizării resurselor umane pe baza productivității medii și marginale a muncii are drept scop:

- analiza situației generale a productivității muncii;
- analiza volumului vânzărilor ca efect al utilizării resurselor umane;
- analiza productivității medii a muncii;
- analiza productivității marginale a muncii;
- evidențierea consecințelor economice ale modificării productivității muncii asupra indicatorilor economico-financiari.

a) Analiza productivității medii a muncii

În general productivitatea medie a muncii poate fi exprimată valoric (cifra de afaceri medie/salariat etc.) sau în unități fizice.(natural-convenționale).

În raport de cheltuieli de muncă deosebim:

- productivitatea medie anuală - când cheltuielile de muncă sunt exprimate prin numărul mediu scriptic (total personal sau muncitori) (W_a):

$$W_a = \frac{Q}{N}$$

- productivitatea zilnică – când cheltuielile de muncă sunt exprimate prin consumul zilnic de timp om-zile (W_z):

$$W_z = \frac{Q}{T_z}$$

- productivitatea orară – când cheltuielile de muncă sunt exprimate prin consumul de timp om-ore (W_h):

$$W_h = \frac{Q}{T_h}$$

Pe baza productivității medii a muncii se pot calcula o serie de indicatori valorici, astfel:

1. Valoarea medie anuală a mărfurilor (Q_m):

- pe salariat:
$$W_{ma} = \frac{Q_m}{N}$$

- zilnică
$$W_{mz} = \frac{Q_m}{T_z}$$

- orară
$$W_{mh} = \frac{Q_m}{T_h}$$

2. Valoarea medie a mărfurilor destinate livrării (Q_{ml})

- pe salariat:
$$W_{ma} = \frac{Q_{ml}}{N}$$

- zilnică
$$W_{mz} = \frac{Q_{ml}}{T_z}$$

- orară
$$W_{mh} = \frac{Q_{ml}}{T_h}$$

unde
$$Q_{ml} = \sum_{i=1}^n (q_i \times p_i)$$

q_i = cantitatea de marfă „i” destinată vânzării;
 p_i = prețul de vânzare unitar corespunzător mărfii „i”.

3. Cifra de afaceri medie (CA_m):

- pe un salariat:
$$W_{ma} = \frac{CA_m}{N}$$

- zilnică:
$$W_{mz} = \frac{CA_m}{T_z}$$

- orară:
$$W_{mh} = \frac{CA_m}{T_h}$$

unde:
$$CA_m = \sum_{i=1}^n (q_{v_i} \times p_i)$$

q_{v_i} = cantitatea din marfa „i” vândută;

p_i = prețul de vânzare unitar corespunzător mărfii „i”.

4. Valoarea medie adăugată brută (VA_{mb})

- pe un salariat:
$$W_{ma} = \frac{VA_{mb}}{N}$$

- zilnică:
$$W_{mz} = \frac{VA_{mb}}{T_z}$$

- orară:
$$W_{mh} = \frac{VA_{mb}}{T_h}$$

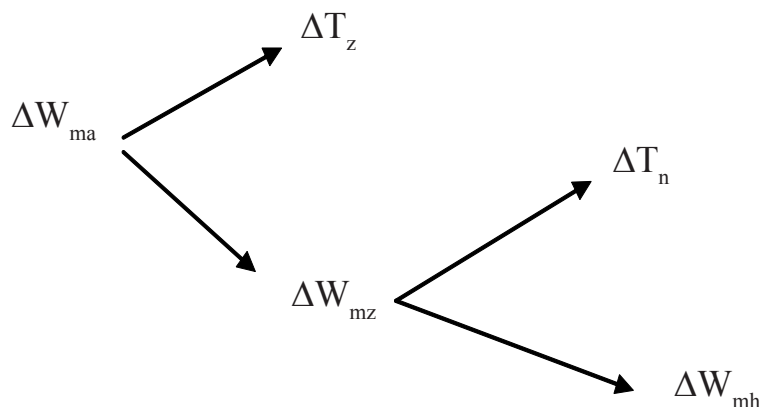
5. Valoarea medie adăugată netă (valoarea adăugată mai puțin amortizarea) (VA_{mn})

- pe un salariat:
$$W_{ma} = \frac{VA_{mn}}{N}$$

- zilnică:
$$W_{mz} = \frac{VA_{mn}}{T_z}$$

- orară:
$$W_{mh} = \frac{VA_{mn}}{T_h}$$

Analiza factorială a productivității medii a muncii este necesară în sensul determinării influenței fiecărui element component și se efectuează pornind de la raționamentul care rezultă din conținutul indicatorilor productivității medii a muncii conform următoarelor scheme:



Conform acestei structuri, modificarea productivității medii anuale se poate explica pe seama influenței modificării timpului exprimat în zile și productivității medii zilnice. Productivitatea medie zilnică poate fi influențată de modificarea timpului exprimat în ore și a productivității medii orare. Productivitatea medie orară se poate modifica datorită structurii producției și a productivității orare pe produs.

În mod similar se determină schema analizei factoriale a productivității medii a muncii calculată pe baza cifrei de afaceri medie sau a valorii adăugate precum și cea a volumului vânzărilor de mărfuri.

Analiza productivității medii a muncii poate fi abordată și prin prisma legăturii dintre eficiența muncii și gradul de înzestrare tehnic al salariaților. Dotarea tehnică corespunzătoare are ca efect ușurarea condițiilor de muncă, creșterea productivității muncii, îmbunătățirea calității mărfurilor. În analiza economică aprecierea de ansamblu a eficienței înzestrării tehnice se face prin corelația dintre dinamica gradului de înzestrare tehnică a personalului (ca raport între totalul mijloacelor fixe și numărul mediu de salariați) și indicele productivității muncii (exprimată prin cifra de afaceri medii anuală pe un salariat). Utilizarea eficientă a mijloacelor fixe impune, ca o cerință obligatorie, devansarea indicelui înzestrării tehnice de către indicele productivității muncii.

b) Analiza productivității marginale a muncii

Productivitatea marginală (W_{mg}) se determină ca raport între sporul de marfă (ΔQ) și cantitatea suplimentară de muncă utilizată (ΔT).

$$\text{unde: } \Delta Q = Q_1 - Q_0$$

$$\Delta T = T_1 - T_0$$

Cu ajutorul productivității marginale se poate caracteriza elasticitatea volumului mărfurilor vândute (E), care reflectă creșterea procentuală a vânzărilor la o modificare cu un procent a factorului muncă.

$$\frac{\frac{\Delta Q}{Q}}{\frac{\Delta T}{T}} = \frac{\Delta Q}{Q} \times \frac{T}{\Delta T} = \frac{Wm}{W}$$

De asemenea, productivitatea marginală reflectă creșterea cifrei de afaceri obținută prin folosirea unei unități suplimentare de resurse umane. Se utilizează raportul dintre variația cifrei de afaceri și variația cantității de muncă.

Spre deosebire de productivitatea medie, care reflectă modul de utilizare a resurselor umane în ansamblu, productivitatea marginală se referă doar la consecințele suplimentării cu o unitate a resurselor umane utilizate. Punctul de echilibru se atinge în momentul în care productivitatea medie este egală cu cea marginală, de la acest punct orice suplimentare cu resurse umane având un efect negativ asupra productivității medii a muncii.

Analiza eficienței utilizării resurselor umane pe baza profitului pe un salariat

Profitul pe un salariat (se are în vedere profitul aferent cifrei de afaceri), prin capacitatea sa informațională, reprezintă un indicator semnificativ pentru relevarea eficienței muncii.

În analiza eficienței utilizării resurselor umane pe baza acestui indicator, se pot avea în vedere modele ca:

$$\text{a) } \frac{\text{Pr}}{N} = \frac{Q}{N} \times \frac{CA}{Q} \times \frac{\text{Pr}}{CA} = W_{ma} \times \beta \times \overline{\text{Pr}}$$

$$\text{b) } \frac{\text{Pr}}{N} = \frac{T}{N} \times \frac{Q}{T} \times \frac{\text{Pr}}{Q}$$

$$\text{c) } \frac{\text{Pr}}{N} = \frac{CA}{N} \times \frac{\text{Pr}}{CA}$$

Dezvoltarea teoriei și practicii în domeniul gestionării resurselor umane necesită cunoașterea și înțelegerea cât mai deplină a rolului și particularităților resurselor umane în cadrul organizației. Însă, dacă se dorește o mai mare eficiență a utilizării resurselor umane, atunci motivarea acestora trebuie să fie corespunzătoare.

*Recenzenți: Tudor Tuhari, prof. univ., dr.hab.,
D.Prodan, lect.sup.univ.*

UNELE PROBLEME PRIVIND CONTABILITATEA TVA ÎN COOPERAȚIA DE CONSUM

Viorica Guțan, lector superior (UCCM)

Value added tax (VAT) is state principal source of income. At the some time is one of the most burdensome taxes for taxpayers. Aspects problematic value added tax certain activities you consumer cooperatives and variants their solution subject this article.

Impozitele și taxele constituie mijlocul principal de procurare a resurselor financiare pentru acoperirea cheltuielilor publice, precum și încercările statului de a folosi impozitele ca un mijloc de intervenție în activitatea economică, care se pot manifesta ca un instrument de stimulare sau de frânare a unei activități, de creștere ori de reducere a producției sau a consumului unui anumit produs, de stimulare ori de îngrădire a comerțului exterior etc.

Sistemul cooperăției de consum cuprinde o rețea largă de întreprinderi comerciale cu amănuntul și cu ridicata, de alimentație publică, panificație, întreprinderi industriale și alte unități, care oferă diferite tipuri de servicii. Acesta este unicul sistem social-economic, care manifestă grijă privind asigurarea și aprovizionarea consumatorilor din mediul rural. Strategia de dezvoltare a cooperăției de consum pentru anii 2008-2011 (în continuare Strategie) are menirea de a asigura continuitatea și amplificarea tendințelor de creștere economică și consolidare a bazei sociale a acestui sistem. Progresele înregistrate, în ultimii ani, în domeniul cooperativelor confirmă existența premiselor pentru realizarea acestui imperativ. Susținerea acțiunilor de creștere economică și dezvoltare durabilă se va asigura prin investiții în capital fix, re tehnologizarea sectoarelor industrial, comercial, eficientizarea managementului financiar și al patrimoniului. Se vor implementa tehnologii moderne de condiționare (păstrare, prelucrare, congelare, ambalare) a produselor agricole.

În scopul creării condițiilor pentru asigurarea stabilității dezvoltării economice se vor realiza acțiuni și strategii în colaborarea cu organele statale în domeniul investițional și fiscal:

- Privind creării condițiilor fiscale echitabile pentru achiziționarea produselor agricole de la persoane fizice și juridice neplătitoare de TVA și cooperarea cu autoritățile de resort pentru operarea modificărilor respective în legislație
- Se vor întreprinde acțiuni în vederea modificării modalității de calculare a TVA la achiziționarea și comercializarea produselor agricole achiziționate de la agenții economici și persoane fizice neplătitoare de această taxă.

- În scopul stimulării activității de achiziționare, de promovare a produselor agricole autohtone în piața internă și externă se va solicita alocarea surselor financiare din fondul pentru susținerea producătorilor agricoli cu destinație exclusiv pentru activități de achiziționare a acestor produse în cooperarea de consum, subvenționarea dezvoltării bazei tehnico-materiale a acestui sector, inclusiv din fonduri externe.
- Se va restabili achiziționarea și exportul produselor de altă natură decât cea agricolă și zootehnică .

Luând în considerație aspectul agroalimentar al Moldovei, precum și faptul că în sectoarele rurale activează mai mult de 60 % din cetățenii republicii, rolul cooperăției de consum este foarte important. Crearea unităților de comerț și de alimentație publică, extinderea de puncte și filiale de achiziționare a produselor agricole, deschiderea mini-brutăriilor, morilor, secțiilor de extragere a uleiului și întreprinderilor mici de prelucrare a produselor agroalimentare, precum și diversificarea serviciilor oferite antreprenorilor agricoli, sunt prioritățile politice, economice ale cooperăției de consum.

Din cauza presiunii fiscale înalte, multiplelor reguli fiscale, modificării metodologiei de calcul a TVA, cât și a timpului scurt de intrare în vigoare a modificărilor în legislația fiscală, contabilii din sistem întâmpină greutăți, iar cooperarea și-a stopat unele activități.

În scopul perfecționării contabilității impozitării și protejării intereselor membrilor cooperatori prin prisma legislației fiscale și asigurării financiare a entităților cooperatiste de consum din Republica Moldova vom determina unele probleme ale contabilității taxei pe valoarea adăugată, precum și variante de soluționare.

La moment TVA este principala sursă de venit al statului. O modalitate de micșorare a poverii fiscale privind TVA este micșorarea cotei standard a TVA. Însă este necesar efectuarea calculelor privind influența posibilei micșorări a TVA asupra veniturilor bugetului de stat. De exemplu, în Cazahstan micșorarea cotei TVA la 1 ianuarie 2004 de la 20 la 15 % a avut o influență benefică de sporire a încasărilor în bugetul statului. Micșorarea cotei TVA a favorizat sporirea investițiilor îndreptate de agenții economici în capitalul de bază ceea ce a favorizat sporirea surselor suplimentare de încasări în bugetul de stat [2 , p 59-73].

O modalitate de a micșora cota standard a TVA fără diminuări a venitului bugetului statului este anularea livrărilor scutite de TVA. Totodată, TVA este aplicat asupra tuturor stadiilor de reproducție, ceea ce-l clasează în rândul impozitelor neutre.

Taxa pe valoarea adăugată este una dintre cele mai importante sub aspectul fiscal al contabilității. Taxa pe valoare adăugată (TVA) se reflectă în majoritate operațiilor contabile ce se realizează între întreprindere și mediu exterior. Modul de determinare și achitare a TVA este stabilit în titlul III al Codul fiscal. TVA se reflectă în contabilitate în baza principiului metodei de angajamente. TVA este complicat și contradictoriu pentru calcularea corectă din următoarele cauze:

- sunt stabilite un număr mare de cote: standard (20%), cote reduse (8 și 6%), cota zero;
- TVA se achită atât de subiecții plătitori înregistrați oficial, cât și de cei neplătitori (la importul serviciilor de întreprinderi și cetățeni la importul mărfurilor ce depășește limita stabilită);
- Reguli dificile de determinare a valorii impozabile (pe preț efectiv, pe preț de piață, pe preț nu mai mic ca consumurile de producție și prețurile de procurare, valoarea vamală etc.);
- Regulile de determinare a trecerii în cont a TVA (standarde, pentru entitățile agricole, livrări gratuite, livrări scutite, livrări mixte etc.);
- Ordinea de restituire a TVA (export, localități rurale, diplomații, prelucrare pe teritoriul vamal, magazine duty-free etc.);
- Termenii obligațiilor fiscale (data eliberării mărfii, prestării serviciilor, data transportării, cu excepție a mărfurilor exportat e data livrării cărora se consideră data intrării pe teritoriul Republicii Moldova, data declarării la importul mărfurilor etc.);
- Regulile de calculare și plată a TVA implică multiple regime fiscale cu regulile aparte, cu un număr impunător de excepții și interpretări nedeterminate clar.

În continuare vom examina unele probleme de caracter fiscal, soluționarea cărora va permite obținerea unor rezultate mai eficiente ale activității cooperăției de consum și respectiv sporirea asigurării financiare a acesteia.

Taxa pe valoarea adăugată este denumirea impozitului pe cifra de afaceri netă, care a fost perfecționat și generalizat, în primul rând, în țările membre ale Comunității Economice Europene.

Operațiile de reflectare a TVA cuprind livrări de mărfuri și livrări de servicii.

Denumirea de „**taxa pe valoarea adăugată**” – consacrată de legislațiile naționale și de documentele organizațiilor internaționale – **este inadecvată**, pornind de la cel puțin două considerente:

1) acest impozit are rol și caracteristici diferite de ceea ce se numește în fiscalitate cu termenul „taxe”;

2) sintagma „pe valoarea adăugată” este și ea imperfectă, deoarece prin legislațiile naționale a fost consacrată procedura stabilirii acestui impozit ca diferența între taxă asupra prețului de vânzare din care se deduce taxa (calculată în același fel), aferentă prețului de vânzare din stadiul anterior.

Considerăm că mecanismul determinării taxei pe valoarea adăugată adoptat prin Codul fiscal nu corespunde conținutului valorii adăugate. **Valoarea adăugată** reprezintă diferența dintre prețul de vânzare și prețul de cumpărare. Considerăm, că mai corect ar fi calcularea TVA de la valoare adăugată, ceea ce este mai echitabil.

În cazul modificării mecanismului determinării taxei pe valoarea adăugată, substanțial se va majora volumul vânzărilor de mărfuri în unitățile comerciale, de alimentație publică și achiziție ale organizațiilor cooperăției de consum. După toate

prevederile teoretice și practice TVA trebuie calculată la cota de 20% sau 8% de la suma **adevăratei valori adăugate**:

- în comerț și alimentația publică din sumele adaosului comercial din vânzări;
- în întreprinderile de producție valoarea adăugată este suma de diferență dintre valoarea vânzării produselor și valoarea costului acestora.

Conform legislației fiscale în prezent TVA se calculează de la suma vânzărilor și în rezultat întreprinderile de achiziție înregistrează pierderi. Acest factor de determinare incorectă a sumelor de TVA stopează în primul rând activitatea de achiziție în întregul sistem al cooperăției de consum.

O modificare importantă privind activitatea de achiziție este includerea în surse de venit neimpozabile în baza art. 20 lit. (y) al Codului fiscal a veniturilor obținute de persoane fizice de la predarea materiei prime secundare, precum și de la livrarea producției din fitotehnie și horticultură în formă naturală și a producției din zootehnie în formă naturală, în masă vie și sacrificată. La predarea acestor produse de la persoane fizice nu se reține impozitul pe venit în mărime de 5 % de la sursa de plată. Potrivit Legii nr. 261 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul fiscal - art.20, 49; Legea pentru punerea în aplicare a titlurilor I și II al Codului fiscal - art.24) din 27.10.2005 din anul 2006 s-a anulat prevederea de prezentarea confirmărilor de la primarii privind adevărarea apartenenței produselor agricole de către producători individuali, persoanele fizice la livrarea producției agricole.

Precum s-a mai menționat anterior o cauză a declinului acestei activități este metodologia de calcul a TVA. Făcând apel la legislația Rusiei stabilim, că potrivit **art. 154 alin. 4 al Codului Fiscal al Federației Rusiei**, TVA se calculează din „ produsele agricole și produsele pentru prelucrare, procurate de la persoane fizice (neplătitori de TVA), potrivit unei liste aprobate de Guvernul Federației Rusiei, baza impozabilă fiind determinată ca diferența dintre prețul de vânzare calculat în corespundere cu art. 40 al C.F. al F.R., inclusiv TVA și prețul de achiziție a producției” [3 , pag. 131-133].

Ar fi benefică renașterea activității de achiziție și în Republica Moldova fiind utilizată această abordare de calcul a TVA. *Propunem întru susținerea activității de achiziționare a produselor agricole* să fie completat art. 97 al Codului Fiscal, care ar prevedea determinarea TVA de la diferența dintre prețul de vânzare și prețul de achiziționare în cazurile comercializării, prelucrării produselor agricole, materiilor prime zootehnice și de altă natură, cumpărate de la agenții economici și persoane fizice neplătitoare de TVA.

Problema modificării art.97 al Codului Fiscal constă în prevederea calculării TVA de la adaosul comercial - în achiziție, comerț, alimentație publică, de la taxa de comision - în comerțul de consignație.

Pentru a ocoli unele divergențe în calcularea și plata sumelor TVA de la persoane fizice și juridice necontribuabile de TVA, se propune calcularea valorilor impozabile numai din diferența dintre prețul de vânzare și achiziție, deci din suma adaosului comercial.

Un alt moment fiscal negativ care influențează defavorabil dezvoltarea activității entităților de alimentație publică se referă la prepararea și vânzarea produselor preparate în care se includ produsele lactate.

La procurarea produselor de panificație, laptelui și produselor lactate TVA este prevăzută la cota 8%. Începând cu 1 ianuarie 2010 s-a stabilit cota redusă de 8% și la alte produse cum ar fi: zaharul importat și/sau livrat pe teritoriul țării, producția din fitotehnie și horticultură în formă naturală, masă vie și sacrificată, produsă și livrată pe teritoriul țării. Pe când la prepararea bucatelor din produse lactate în alimentația publică suma vânzării se impozitează cu TVA la cota de 20%. Este clar că entitatea de alimentație publică trebuie să plătească TVA din propriul său venit. Această situație este paradoxală și necesită soluționare.

Totodată, considerăm că acest fapt este în contradicție cu titlul III al Codului fiscal, conform căruia T.V.A. este un impozit indirect care cuprinde toate stadiile circuitului economic. Diferența de TVA unitățile de alimentație publică o compensează din contul adaosului aplicat în alimentația publică. Aceasta însă generează majorarea prețului de vânzare și este în defavoarea consumatorului.

Considerăm, că această problemă poate fi soluționată prin determinarea cotei TVA în dependență de ponderea produselor utilizate la cotele respective. Un argument în plus este și faptul, că în multe cazuri produsele utilizate pentru prepararea bucatelor la cota de 8% sunt în proporții de 70-90 %.

Deoarece unitățile cooperatiste dispun de bunuri imobiliare, un gen de activitate a acesteia reprezintă **arenda**. Potrivit **comunicatului informativ al M.F. № 17-13-02/1-6897/68 din 10 decembrie 2007 „ Despre ordinea de întocmire a facturilor fiscale la livrarea serviciilor de eliberare a bunurilor în chirie”** se stabilește următoarea ordine de evidență a TVA:

- la arendator baza de impozitare la transmiterea bunurilor în folosință este plata pentru chirie.

- cheltuielile privind serviciile aferente chiriei, compensate de arendaș, nu se consideră livrare a arendatorului și respectiv în baza de impozitare cu TVA privind acordarea serviciilor nu se include.

În registru de evidență a livrărilor se reflectă numai plata pentru chirie. În registrul procurărilor se înregistrează suma TVA cu semnul « - », ce se referă la cheltuielile de compensare, deoarece TVA aferent serviciilor furnizorilor arendatorului le trece în cont. Potrivit **art. 117 alin. (10)** al C.F. refacturarea cheltuielilor compensate se efectuează prin înscrierea lor într-un rând separat în factura fiscală eliberată pentru livrarea de mărfuri, servicii.

Considerăm că în urma modificărilor **s-a complicat înregistrarea aferent plății de chirie și a serviciilor compensatorii fiind reflectată în două registre:** în registru de evidență a livrărilor se reflectă numai plata pentru chirie, iar în registrul procurărilor se reflectă suma TVA cu semnul « - » aferent serviciilor compensate.

De asemenea, apar probleme ale modului de reflectare a TVA în contabilitate. Varianta actuală de evidență a TVA aferentă serviciilor compensate presupune încălcarea principiului simplității impozitării stabilit prin punctul 4.2. al Concepției reformei contabilității aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova №1165-XIII din 24.04.1997.

În acest context, în scopul ușurării evidenței, este necesar stabilirea unor variante alternative de evidență a TVA în cazul serviciilor de arendă:

- includerea în plata de arenda a serviciilor compensate prin determinarea în contract a unei plăți de arendă variabile;
- arendașul încheie contracte direct cu furnizorii serviciilor. Această variantă poate fi utilizată în cazul primirii în arendă a întregului imobil. Dar apare problemă în cazul întoarcerii bunului imobiliar și reîncheierii contractelor de acordare a serviciilor.

După părerea autorului, sunt necesare modificări în baza normativă, ce ar permite refacturarea facturilor fiscale în adresa arendașului.

Poate fi utilizată în acest caz experiența altor țări. Astfel în Ucraina în actele normative fiscale serviciile compensate aferente plății de arendă se tratează în felul următor ”sumele tranzitorii primite de la arendator vor fi incluse în veniturile acestuia și consumurile arendașului” [4, p. 10]. De fapt în Republica Moldova se efectua aceiași înregistrare până la introducerea art. 117 (10) al Codului fiscal.

Reieșind din problematica determinării și eficienței activității unităților cooperatiste vom determina unele **strategii de optimizare** a TVA:

- ***Micșorarea ponderii plăților „nedeductibile” în decontările cu furnizorii.***

Suma TVA, care urmează să fie achitată în buget se determină ca diferență între sumele TVA primite sau care urmează să fie primite de la consumatori din livrările de mărfuri și servicii și sumele TVA achitate sau care urmează să fie achitate furnizorilor pentru procurările de valori de mărfuri și materiale, servicii. Sarcina de bază a plătitorului de TVA este sporirea valorii, care urmează să fie dedusă din suma impozitului. La fel este necesar maximal de a spori numărul furnizorilor – plătitori de TVA sau a exclude din numărul furnizorilor neplătitorii de TVA.

- ***De înlocuit operațiunile de barter cu operații de vânzări-cumpărări.***

Din punctul de vedere al prelevărilor cu TVA operațiunile de barter se află în situație defavorizată în comparație cu altele. La aceste tranzacții se utilizează categoria „valoarea de piață” (art. 97 (2) a Codului Fiscal), utilizarea căreia, ca regulă, înrăutățesc obligațiile fiscale ale întreprinderii. La livrarea mărfurilor (prestării serviciilor) de agentul economic, conform contractului de barter, înainte de a primi valoarea mărfurilor (serviciilor), a doua unitate economică se consideră că primește avans. Ca rezultat apar obligații fiscale aferent TVA.

Aceste situații pot fi evitate, dacă în loc de un contract de barter se va încheia două contracte de vânzare-cumpărare. După efectuarea livrărilor reciproce de mărfuri (servicii), părțile întocmesc un acord de trecere în cont a cererilor reciproce.

➤ **Comisionul în loc de contracte de cumpărare-vânzare.**

Una dintre modalitățile de a amâna în timp obligațiile fiscale este transformarea contractului de cumpărare-vânzare în contractul de comision. Ordinea de aplicare a TVA la îndeplinirea contractului de comision este determinat de scrisorile №(17-13-02/1-6706) 62 din 26.01.07. „Unele aspecte de aplicarea TVA, impozitului pe venit, eliberării facturii fiscale și ordinii de completare a registrelor de procurare și vânzare la efectuarea livrărilor de mărfuri și servicii în cadrul contractului de comision ...” și „Contractul de comision” № (17-13-02/1-6878) 67 din 07.12.07. Această ordine permite de a amâna obligațiile fiscale aferent TVA din momentul expedierii în momentul achitării.

Înstrăinarea mijloacelor fixe – fără TVA.

Vânzarea, livrarea gratuită și alte ieșiri de mijloace fixe se referă la livrările impozabile cu TVA. Includerea mijloacelor fixe în capitalul statutar al altei întreprinderi este livrare scutită de TVA (art.103 (1) p. 23 al C.F.). Această scutire poate fi utilizată.

➤ **Amenzile.**

Uneori apar situații, când vânzătorul își poate mări profitul și pe cumpărător nu-l deranjează valoarea TVA spre trecere în cont. În acest caz poate fi inclus în contract un număr de amenzi. Amenzile, după cum se cunoaște, nu sunt obiecte impozabile cu TVA. Însă este necesar să se țină cont de faptul să sancțiunile trebuie să fie clar indicate în contract.

➤ **Arvuna.**

Conform art. 631 (1) al Codului civil este o sumă de bani sau un alt bun pe care o parte contractantă o dă celeilalte pentru a confirma încheierea contractului și a-i garanta executarea. Încheierea contractului de arvună va permite evitarea prelevărilor cu TVA în cazul obținerii avansurilor. Însă trebuie să ținem cont și de faptul, că în caz de dubii, suma plătită este considerată avans.

Deci, considerăm că, pentru a obține o activitate eficientă, entitățile cooperăției de consum trebuie să întreprindă următoarele măsuri:

- să utilizeze strategiile de optimizare a taxei pe valoarea adăugată, care vor permite obținerea unor rezultate mai eficiente în cooperăția de consum;
- să se înainteze organelor legislative și executive motivația și metodologia de calcul a TVA din valoarea adăugată pentru a fi implementată în unele activități a entităților economice (de exemplu , achiziția);
- să fie stabilite de organe legislative și executive posibilitatea reducerii taxei pe valoarea adăugată de la 20 la 15% printr-o analiză profundă.

Bibliografie:

1. Codul fiscal nr. 1163 din 24 aprilie 1997// Revista „Contabilitate și audit” , nr.1, 2010.
2. А исенов А.С. Сравни е ный ана и эффек ивнос и применения на о на добав енну с оимос в оссии и а а с ане на пу и и во мо ин е ра ии» // Вес ник Московско о Универси е а. Сурия 6. кономика, № 4, 2006, с р.59-73.
3. янкова Л. М. В ияние на о ооб ожения на ра ви ие а о ови е сферы по реби е ской коопера ии. Сибирский универси е по реби е ской коопера ии. оссия.// Научная международная конферен ия «Тради ии и иннова ии в коопера ивнок оре на иона ной экономики» оопера ивно о Универси е а оссии, ород Мы и и, февра 2008, с. 131-133.
4. Тос о ан аве . «Уче НДС при иму ес венном найме: проб емы и ре ения» // Contabilitate și audit, 2008, № 5, p. 8-10.

Recenzenți: Tudor Tuhari, dr. hab., prof.univ. (UCCM)
Elena Fuior, dr., conf. univ. (UCCM)

PREZENTAREA OPERAȚIILOR DE COMERȚ EXTERIOR ÎN RAPOARTELE FINANCIARE

Viorica Fulga, lector superior, (UCCM)

This article addresses the quality of financial reports prepared by entities that foreign trade practice. The author proposes completions and refinement for the annexes to the balance sheet and profit and loss report, cash flow report designed to help create a true and faithful to foreign trade activities, improving quality of products offered user accounts outside the country.

În conformitate cu Planul de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2011 aprobat prin hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1507 din 31 decembrie 2008 sistemul actual de raportare financiară al entităților nu permite în măsura necesară obținerea de către utilizatori a informațiilor financiare pentru luarea deciziilor economice și nu asigură transparența acestora. În același timp, informațiile din rapoartele financiare nu sînt accesibile utilizatorilor externi, ceea ce creează dificultăți considerabile în luarea deciziilor economice de către aceștia.

Analiza SWOT a contabilității a permis identificarea punctelor slabe aferente întocmirii rapoartelor financiare:

- 1) Întocmirea rapoartelor financiare potrivit formularelor tipizate care cuprind un volum considerabil de informații și, totodată, nu reflectă situația patrimonială și financiară reală a entității;
- 2) Dezvăluirea insuficientă a informațiilor financiare de către majoritatea entităților;
- 3) Inaccesibilitatea rapoartelor financiare pentru diferite categorii de utilizatori, inclusiv publicul larg.

În acest context, apare necesitatea armonizării actelor normative contabile actuale cu prevederile Directivelor UE și SIRF. Orientarea principală constă în ralierea cadrului normativ național de raportare financiară la Directivele UE, SIRF și alte standarde acceptate în practica internațională, adică corelarea legislației autohtone cu privire la activitățile entităților, contabilitate, audit, piețele financiare și instituțiile financiare cu practicile internaționale, avînd drept scop atragerea investitorilor locali și străini și dezvoltarea unui cerc de afaceri ce s-ar extinde pe plan global.

Actualmente mediul de afaceri pretinde la un nivel al culturii, în care transparența și calitatea rapoartelor financiare prezintă un criteriu al încrederii în partener și fundamentul cooperării ulterioare. Asimilarea nivelului respectiv al culturii se impune, primordial, entităților care participă la circuitul economic mondial și practică activitate de comerț exterior. Clienții, cumpărătorii, furnizorii și antreprenorii externi prezintă categoria utilizatorilor informației contabile care minuțios examinează situația financiară și reputația viitorului partener. Acest factor presupune acordarea unei atenții deosebite componentei indicatorilor rapoartelor financiare.

Raportul financiar reprezintă o totalitate sistematizată de indicatori ce caracterizează situația patrimonială și financiară, existența și fluxul capitalului propriu și al mijloacelor bănești ale entității pe o perioadă de gestiune. Rapoartele se întocmesc în conformitate cu prevederile Legii contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007, ale standardelor de contabilitate și au drept obiectiv oferirea unei imagini reale și fidele a elementelor contabile ale entității.

Entitățile participante la comerțul exterior întocmesc, după caz, rapoarte financiare semianuale și anuale. Rapoartele financiare semianuale cuprind: a) bilanțul contabil condensat; b) raportul de profit și pierdere condensat; c) raportul privind fluxul mijloacelor bănești condensat; d) raportul privind fluxul capitalului propriu condensat; e) notele explicative selectate, iar anuale: a) bilanțul contabil; b) raportul de profit și pierdere; c) raportul privind fluxul mijloacelor bănești; d) raportul privind fluxul capitalului propriu; e) notele explicative, inclusiv anexele la rapoartele financiare.

Potrivit art. 30 alin. (2) din Legea contabilității în condiția în care aplicarea prevederilor legale nu este suficientă pentru a oferi imaginea reală și fidelă a elementelor contabile ale entității, nota explicativă poate conține informații suplimentare.

Întru sporirea calității informației contabile oferite utilizatorilor și corespunderea caracteristicilor calitative inteligibilitate, relevanță, credibilitate, comparabilitate nu e suficient de a reflecta informații suplimentare numai în nota explicativă. După părerea autorului sunt necesare completări, detalizări în anexele la Bilanțul contabil, Raportul de profit și pierderi, inclusiv Raportul privind fluxul mijloacelor bănești (tabelele 1-3).

Tabelul 1

**Posturile suplimentare în Anexa la Bilanțul contabil
întocmit de entitățile care practică operații de comerț exterior**

<i>N d/o</i>	<i>Posturile de bază</i>	<i>Posturile suplimentare</i>
		<i>Activ</i>
1.	Active nemateriale	Inclusiv active nemateriale importate
2.	Active materiale pe termen lung	Inclusiv active materiale pe termen lung importate
3.	Creanțe pe termen lung	Inclusiv aferente facturilor comerciale în valută străină
4.	Avansuri pe termen lung acordate	Inclusiv aferente operațiilor comerciale în valută străină
5.	Materiale	Inclusiv materiale importate
6.	Produse	Inclusiv produse destinate exportului
7.	Mărfuri	Inclusiv mărfuri importate
		Inclusiv mărfuri destinate exportului
		<i>Pasiv</i>
8.	Datorii pe termen lung	Inclusiv aferente facturilor comerciale în valută străină
9.	Avansuri pe termen lung primite	Inclusiv aferente operațiilor comerciale în valută străină

O importanță evidentă are detalierea veniturilor, cheltuielilor, profitului brut pe obiecte ale exportului.

Tabelul 2

Posturile suplimentare în Anexa la Raportul de profit și pierderi întocmit de entitățile care practică operații de comerț exterior

<i>N d/o</i>	<i>Posturile de bază</i>	<i>Posturile suplimentare</i>
1.	Venituri din vânzarea produselor activității operaționale	Inclusiv din exportul produselor
		Inclusiv din exportul mărfurilor
		Inclusiv din exportul serviciilor
		Inclusiv din schimbul exterior
2.	Costul vânzării	Inclusiv din exportul produselor
		Inclusiv din exportul mărfurilor
		Inclusiv din exportul serviciilor
		Inclusiv din schimbul exterior
3.	Profit brut	Inclusiv din exportul produselor
		Inclusiv din exportul mărfurilor
		Inclusiv din exportul serviciilor
4.	Cheltuieli comerciale	Inclusiv din operațiile de export
5.	Cheltuieli generale și administrative	Inclusiv aferente operațiilor de comerț exterior
6.	Alte cheltuieli operaționale	Inclusiv aferente operațiilor de comerț exterior
7.	Alte venituri operaționale	Inclusiv aferente operațiilor de comerț exterior
8.	Diferențe de curs valutar	Inclusiv din operațiile de import
		Inclusiv din operațiile de export

Raportul privind fluxul mijloacelor bănești poate oferi conducerii date importante necesare procesului adoptării deciziilor manageriale aferente derulării activității de comerț exterior.

Tabelul 3

**Posturile suplimentare la Raportul privind fluxul mijloacelor bănești
întocmit de entitățile care practică operații de comerț exterior**

<i>N d/o</i>	<i>Posturile de bază</i>	<i>Posturile suplimentare</i>
1.	Încasări bănești din vânzări	Inclusiv din operațiile de export
2.	Plăți bănești furnizorilor și antreprenorilor	Inclusiv din operațiile de import
3.	Plata dobânzilor	Inclusiv din operațiile de import
4.	Alte încasări ale mijloacelor bănești	Inclusiv aferente operațiilor de comerț exterior
5.	Alte plăți ale mijloacelor bănești	Inclusiv aferente operațiilor de comerț exterior
6.	Dobânzi încasate	Inclusiv din operațiile de export
7.	Diferențe de curs favorabile (nefavorabile)	Inclusiv din operațiile de import
		Inclusiv din operațiile de export
8.	Soldul mijloacelor bănești la începutul anului	Inclusiv în valută străină
9.	Soldul mijloacelor bănești la sfârșitul perioadei de gestiune	Inclusiv în valută străină

Completările propuse vor asigura transparența și creșterea gradului de dezvăluire a informațiilor financiare, comparabilitatea informațiilor din rapoartele financiare ale entităților. Suplimentar propunerile își vor demonstra utilitatea în conducerea și analiza activității entității ce practică comerț exterior, informarea partenerilor de afaceri străini, crearea unei baze de calcul a indicatorilor macroeconomici.

Bibliografie:

- 1) Legea contabilității. Nr.113-XVI din 27.04.2007. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 90-93 din 29.06.2007.
- 2) Planul de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2011. Aprobata prin hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1507 din 31 decembrie 2008. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 10-11 din 23 ianuarie 2009.

Recenzenți: Tudor Tuhari, dr. hab., prof. univ. (UCCM)
Ina Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

NECESITATEA ȘI ACTUALITATEA TRECERII LA STANDARDELE INTERNAȚIONALE DE RAPORTARE FINANCIARĂ

Natalia Curagău, dr., conf. univ. (ASEM)

The International Financial Reporting Standards (IFRS) constitutes an entire system of creative views, which requires a specific mentality and courage when formulating well-thought out professional concepts. These concepts should be well reasoned for the purposes of the professionals using them. One must assume their responsibility and hold enough trust that the solutions established in the IFRS will lead to the generation of a financial statement of proper quality. The main objective of the statements prepared under the principles of the International Financial Reporting Standards is the acceptance or taking of efficient decisions relative to the current operational and financial activities of the target entities, and the provision of forecasts for the future with a view to achieving the desired business advantages.

At an international level, the relevance of introduction of the International Financial Reporting Standards is firstly determined by the need to utilize, among most countries over the world, a uniform international language in financial reporting

Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS)– reprezintă un întreg sistem de viziuni asupra acestei entități, care necesita o anumita mentalitate și îndrăzneală de a formula concepții profesionale bine întemeiate de către specialiștii care le abordează, de a-și asuma responsabilitatea acestora, de a avea destulă încredere, că hotărârile (deciziile) luate vor duce la formarea unui raport financiar calitativ. Scopul principal al rapoartelor financiare, întocmite (întemeiate) în conformitate cu principiile Standardelor Internaționale de Raportare Financiară (SIRF), este acceptarea / luarea de către utilizatori a unor hotărâri eficiente privind activitatea economico – financiară a entităților curentă și prognozarea acesteia pe viitor cu efect de obținere a unor avantaje economice dorite.

La nivel internațional relevanța de introducere a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară e definită în primul rând prin necesitatea utilizării unei singure limbi internaționale de raportare financiară în marea majoritate a țărilor lumii.

Investitorul, investind resurse financiare în orice țară a lumii, vrea să știe cum banii lui vor „lucra”, ce profit ii vor aduce. În cazul când investitorul are afaceri în mai multe țări ale lumii, poate primi informația totală privind eficacitatea afacerii și a rezultatelor financiare comune de activitate a grupului de entități care îi aparține investitorului companiei doar dintr-un raport financiar consolidat al grupului internațional. Însă consolidarea raportului financiar la nivelul entității - mamă este

posibilă doar în cazul când acesta este întocmit reieșind din aceleași principii de evidență, a politicii contabile unice. Reieșind din acestea, până la consolidarea raportului financiar a unui grup de societăți la nivelul entității – mamă, este necesar de a-l transforma într-un raport financiar compatibil cu cerințele SIRF.

Standardizarea internațională în sfera rapoartelor financiare, corespunde totalmente intereselor companiilor transnaționale, numărul cărora crește din an în an.

În condițiile existenței unor înalte riscuri de recunoaștere a standardelor internaționale de raportare financiară în Republica Moldova – acest procedeu este, totuși, un pas important în atragerea investițiilor străine, care sunt atât de necesare pentru dezvoltarea multor sfere de activitate autohtone.

Din păcate, astăzi aplicarea SIRF în practica locală mai mult se declară decât se implementează cu adevărat. În principiu SIRF, benevol sau reglementat de la caz la caz, le aplică în practică doar companiile naționale cu investiții internaționale la cererea proprietarilor străini. Trebuie remarcat că, începând cu anii de raportare 2009-2010, organizațiile de creditare de interes public – băncile comerciale, de exemplu, în mod legal au trecut la pregătirea rapoartelor financiare în conformitate cu SIRF, însă rapoartele lor financiare se formează reieșind din raportarea contabilă, întocmită conform legislației autohtone, apoi se modifica, se recalculează conform SIRF.

Actualmente, numărul companiilor care întocmesc rapoartele financiare în conformitate cu cerințele SIRF sunt puține la număr comparativ cu numărul total de entități existente în Republica Moldova care își desfășoară în mod normal activitatea economico - financiară. Această situație se datorează anumitor cauze, la care se poate de atribuit factorii ca: nedezvoltarea dorită a economiei de piață în Republica Moldova și lipsa reală a aprecierii dinamicii relațiilor de piață; normele de drept autohtone care împiedică refuzul la prioritatea formei juridice a unui contract (act, document purtător de informație) asupra conținutului său economic; menținerea priorității cerințelor Codului Fiscal al Republicii Moldova asupra cerințelor principiilor de evidență contabilă, ce se refera la întocmirea rapoartelor financiare contabile și lipsa responsabilității pentru neaplicarea / nerespectarea acestor principii; nivelul scăzut de calificare a personalului financiar autohton în sfera SIRF și lipsa parțială a elaborărilor metodice de aplicare a SIRF în Republica Moldova.

Rezolvarea problemelor menționate poate fi posibilă prin aplicarea unor complexe măsuri, de asemenea, și bineînțeles, pregătirea specialiștilor calificați locali în SIRF. Anume această necesitate în cadre calificate este unul din scopurile principale de trecere și implementare a SIRF-lor, care poate fi realizat prin susținerea în pregătire a cadrelor naționale de înaltă calificare în sfera SIRF, de a face un pas înainte către schimbarea mentalității specialiștilor autohtoni în finanțe, de a le ajuta să înțeleagă necesitatea formării unui raport financiar calitativ, care ar reflecta prioritatea conținutului economic, a faptelor efectuate asupra formei juridice prin care acestea sunt înregistrate și în ultimul rând de a putea fi generată informația de preț (esențială), necesară utilizatorilor rapoartelor financiare pentru luarea hotărârilor de dirijare.

După intrarea în vigoare a Legii contabilității nr. 113–XVI din 27.04.2007 (Monitorul Oficial, nr. 90-93/399 din 29.06.2007) și SIRF reglementate conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 238 din 29.02.2008 (Monitorul Oficial, nr. 47-48/302 din 07.03.20078) majoritatea grupurilor de companii autohtone ca instrument de pregătire a raportului financiar de calitate au reglementările SIRF-lor.

Astfel, schimbările intervenite în legislația Republicii Moldova vor duce în viitorul apropiat la sporirea în mod semnificativ a cererii pentru profesioniști calificați, specializați în SIRF.

În condițiile integrării piețelor de bunuri și servicii autohtone în spațiul economic unic la nivel mondial, atenție deosebită se acordă întrebărilor de unificare a standardelor în diferite domenii de activitate a entităților. De exemplu, există standarde în domeniul sistemului de control a calității produselor finite, norme ecologice, etc. Fără îndoială, există necesitatea de perfectare a unei standardizări și în domeniul întocmirii și prezentării rapoartelor financiare.

Succesele pot fi explicate prin atitudinea companiilor industrial-financiare față de promovarea afacerilor, având drept obiectiv nu atât obținerea profitului net al perioadei de gestiune maximal în cel mai scurt timp, ci în deosebi investirea de mijloace în elaborarea și comercializarea ulterioară a produselor și piețelor interdependente.

Astfel, experiența mondială de dezvoltare a economiei vorbește despre faptul că :

- În condițiile economiei de piață, forma cea mai reușită de promovare a afacerilor o constituie grupul financiar-industrial, ca bază organizatorică a dezvoltării forțelor de producție contemporane care necesită agregarea / integrarea informațiilor bazată pe aplicarea SIRF-lor;
- Principalul avantaj al grupului financiar-industrial îl constituie transnaționalizarea dezvoltării industriale, atragerea investițiilor străine și a experienței tehnice, extinderea pieței de desfacere;
- Formarea companiilor principale în cadrul grupului financiar-industrial înseamnă crearea unei verigi generatoare de sisteme ce permite menținerea și însușirea unor noi segmente de piață, amplificarea infrastructurii prin organizarea unor noi entități și în primul rând stimularea dezvoltării afacerilor mici și medii;
- Participarea grupului financiar-industrial la confruntarea concurențială pentru crearea unor tehnologii avansate, le impune să inițieze proiecte investiționale mari, ceea ce determină în mare parte progresul tehnico-științific.

Totodată, țările care primesc investiții străine pe teritoriul lor, ca și în cazul Republicii Moldova, trebuie să cunoască în prealabil potențialul acestora și ceea ce rezidă în îmbinarea cunoștințelor fundamentale – general accesibile, cu tehnologiile performante, cu grad înalt de specificare, ce reprezintă know-how-ul companiilor care doresc implantarea investiției și care s-a format pe parcursul a mai multor ani de activitate a acestora.

Realizarea compatibilității informațiilor entităților care doresc să investească și entităților autohtone care vor beneficia de resursele financiare pentru generarea avantajelor economice suplimentare poate fi doar prin perceperea datelor supuse analizei de toți utilizatorii de informație. În final, această posibilitate poate fi realizată doar prin aplicarea a unor standarde unice ce ar facilita continuitatea agregării informațiilor și asigurarea comparabilității indicatorilor economici la nivel micro și macro economic – soluție realizată doar prin aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară.

Realizarea cu succes a implementării Standardelor Internaționale de Raportare Financiară va duce la integrarea cu succes a capitalurilor autohtone și străine, opțiuni care pot genera plusvaloare la nivel național și internațional.

Bibliografie:

1. *Legea contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 90-93 / 399*
2. *IAS 27 „Situatii financiare consolidate și individuale”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008, nr. 237-240/692*
3. *SNC 27 „Rapoartele financiare consolidate și contabilitatea investițiilor în întreprinderile fice”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1999, nr. 35-38/70*

Recenzenți: Tudor Tuhari, dr.hab., prof. univ. (UCCM)
Ina Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

INFLUENȚA PROCESELOR DE ARMONIZARE CONTABILĂ ASUPRA COMUNICĂRII ECONOMICO-FINANCIARE

Liliana Lazari, dr., conf. univ. (ASEM)

Dans le contexte du phenomene d harmonisation comptable internationale, la qualite de l information financiere-comptable s est echange considerablement durant les dernieres annees. Le developpement d ensemble de la societe, la modernisation et la restructuration de l economie favorisent l amplification et la diversification de la demande d information provenant du domaine financier – comptable.

Trăim într-o societate în care comunicarea reprezintă principalul mijloc de rezolvare a problemelor cu care ne confruntăm, în orice domeniu ne-am afla. Unul din aceste domenii îl reprezintă întreprinderea și relațiile acesteia cu mediul său. Relațiile întreprinderii cu mediul dau naștere la o serie de nevoi informaționale. Satisfacerea acestora necesită producerea de informații relevante și obiective. Așa cum creatorii de produse noi sunt din ce în ce mai atenți la nevoile consumatorilor, contabilii trebuie să urmărească producerea acelor informații care răspund cererii diferiților utilizatori. În caz contrar, scade încrederea în metodele utilizate și chiar față de competența profesiei contabile.

În contextul fenomenului de armonizare contabilă internațională, calitatea informației financiar-contabile se ameliorează. Abundența de informații permite agenților economici să-și sporească parametrii de competitivitate din punct de vedere informațional în raport cu concurenții de pe piața internă și internațională. Informația reprezintă unica resursă inepuizabilă, un factor de putere care influențează gradul de prosperitate al unei națiuni. În plină revoluție informațională, cea mai profundă schimbare este legată de culegerea, prelucrarea, producerea și prezentarea informației. O parte însemnată a informațiilor din mediul economic o reprezintă informația contabilă, fapt pentru care Oscar Morgestern afirma că „contabilitatea reprezintă cea mai importantă sursă de informare a unei națiuni”¹.

Dezvoltarea societății în ansamblu, modernizarea și restructurarea economiei, conduc la diversificarea cererii de informație din sfera financiar-contabilă. În acest context misiunea contabilității capătă o importanță deosebită. O conducere performantă, o gestionare a actualei situații, cu multiple fenomene de criză, presupun fundamentarea deciziilor pe baza unui sistem de informații reale, relevante, furnizate în timp util.

Dinamismul și creativitatea profesiei contabile sunt susținute de avalanșa de noi provocări pe care dezvoltarea producției și a comerțului, sectorului serviciilor,

¹ Emil Horomnea. Bazele contabilității. Concepte și aplicații. Iași 2004

încurajarea inițiativei private, sporirea numărului de entități economice de toate tipurile și intensificarea activității bursiere, a tranzacțiilor financiare, apariția operațiilor de fuziune și a fenomenelor de faliment, dezvoltarea instituțiilor de credit, influențele de natură inflaționistă, ameliorarea constantă a calității standardelor și a reglementărilor naționale și internaționale de contabilitate, raportare financiară și audit etc. Toate aceste variabile macro- și microeconomice provoacă modificări continue în mărimea și structura patrimoniului unei entități economice, în evoluția acestuia. Se remarcă că profesia contabilă beneficiază, în permanență, de o atenție sporită din partea specialiștilor.

Riscurile la care este expusă o întreprindere în condițiile economiei de piață face deosebit de oportună și utilă obținerea și valorificarea informației contabile și financiare în timp real. Informația financiar-contabilă, fidelă realității, trebuie să fie bine folosită, în direcția fixării de obiective în funcție de resursele disponibile sau posibil de procurat, de aspirațiile individuale ale persoanelor implicate și de mediul în care evoluează o întreprindere producătoare de bunuri ori prestatoare de servicii.

În general, un sistem contabil prelucrează datele care descriu toate activitățile, pentru care se dispune de informații, atestate de documente justificative și exprimate în etalon monetar, care trebuie să servească planificării, controlului și prezentării situației patrimoniale a unei entități economice. Multitudinea nevoilor informaționale ale diverșilor utilizatori de informație contabilă determină constituirea a două reprezentări ale aceleiași realități: o reprezentare „internă” și alta „externă”. În plan formal, această reprezentare duală își găsește concretizare în existența a două componente în sistemul informațional contabil al întreprinderii: contabilitatea financiară (numită și contabilitatea generală) și contabilitatea de gestiune (numită și contabilitatea managerială). Contabilitatea financiară are rolul de a înregistra tranzacțiile unei entități economice cu mediul extern, pentru determinarea periodică și sistematică a situației patrimoniale și financiare, cât și a rezultatelor operațiilor efectuate; informațiile contabilității financiare au caracter retrospectiv și se fac publice, conform prevederilor legislației în vigoare. Contabilitatea de gestiune produce majoritatea informațiilor destinate proceselor decizionale. Necesitatea unui sistem de informare internă, care să creeze premisele unei diagnosticări corecte a entității economice, la sprijinirea decidenților în alegerea unor variante optime de soluții diverselor probleme de gestiune, la detectarea anomaliilor și pericolelor care planează asupra întreprinderii, s-a concretizat în sistemul său de contabilitate managerială. Ea nu servește unei comunicări cu exteriorul întreprinderii, prin urmare, nu este normalizată, fiind un „instrument de modelare a întreprinderilor” la îndemâna managerilor acestora.

Mecanismul și metodologia de realizare a corespondențelor, a comunicării interne, a schimburilor de informații între aceste două circuite sunt foarte importante pentru organizarea și conducerea contabilității oricărei entități economice.

Eficiențizarea gestiunii financiar-contabile vizează, în contextul actual, dublarea sistemului contabil cu un sistem eficient de comunicare a informațiilor,

asigurarea flexibilității structurilor contabile, colaborarea și coordonarea cu celelalte compartimente în atingerea obiectivelor globale ale întreprinderii.

„Comunicarea este un act complex, ce asigură reprezentarea unei realități, pornind de la date structurate și selecționate care sunt prelucrate în informații inteligibile cu ajutorul unui limbaj”². Între entitățile economice se manifestă același proces al comunicării precum între oameni. Deosebirea constând în faptul că pentru entitățile economice mesajul are, de cele mai multe ori, forma informației economice, contabile, financiare.

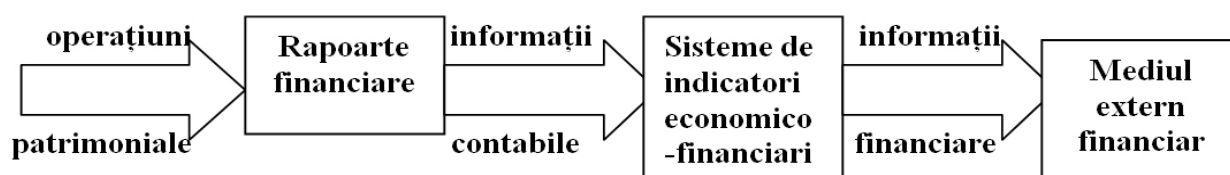
Strategia de prezentare a rezultatelor financiar-contabile face obiectul unei atenții deosebite, constituind un *element central al comunicării financiar-contabile a unei întreprinderi*.

În general, există două tipuri de comunicare: *informarea contabilă legală și oferta voluntară de informații*. În primul caz, se are în vedere, cel al informației transmise reglementate de lege și de norme contabile, forma de prezentare nefiind întotdeauna „prietenosă”, fiind mai dificil de interpretat de către nespecialiști. Cel de-al doilea tip este în totalitate la dispoziția conducerii unei întreprinderi și ilustrează, cu titlu voluntar, eventuale mărimi previzionale ori de altă natură, de regulă, în momentul când se produc sau există posibilitatea să aibă loc, transformări importante, extinderi sau restrângeri ale activității unei întreprinderi.

Fenomenul de comunicare financiar-contabilă definit ca posibilitatea de a furniza informații contabile și financiare cu ajutorul rapoartelor financiare și analizei financiare astfel, încât mediul extern al întreprinderii să fie satisfăcut. Din acest mod de definire al comunicării financiar-contabile se realizează următoarele trăsături:

- ✓ comunicarea financiar-contabilă furnizează informații contabile și financiare – doi produși diferiți atât ca sursă de furnizare cât și ca finalitate;
- ✓ sursele de furnizare a informațiilor le constituie rapoartele financiare pentru informațiile contabile și sistemele de indicatori economico-financiar pentru informațiile financiare;
- ✓ destinația informațiilor o reprezintă mediul extern al întreprinderii format pe de o parte din proprietarii de întreprinderi, salariați, stat, etc., iar pe de altă parte din întreprinderile care „furnizează” capitalul acestora.

Informația financiară este rezultatul unor transformări succesive ale operațiunilor patrimoniale reflectate în rapoartele financiare, după cum urmează din schema de mai jos:



² Minu M. Contabilitatea ca instrument de putere. Editura Economică, București, 2002.

Calitatea informației financiare este determinată de calitatea informației contabile, între cele două categorii de informații existând o serie de caracteristici prin care se diferențiază (tabelul 1).

Tabelul 1

Analiza comparativă între informația contabilă și financiară

<i>Criteriul de comparare</i>	<i>Informația contabilă</i>	<i>Informația financiară</i>
Modul de obținere al informației	Prelucrarea operațiilor patrimoniale cu ajutorul conturilor contabile	Prelucrarea informațiilor contabile utilizând indicatorii economico-financiar
Sursa de furnizare a informației	Rapoartele financiare	Rapoartele financiare prelucrate, prin prezentarea indicatorilor economico-financiar
Producătorii informației	Contabilii	Analiștii financiar
Utilizatorii informației	Utilizatorii interni și externi: proprietarii, salariații, statul, întreprinderea însăși, etc.	Mediul financiar extern: proprietarii, instituțiile financiare, piața de capital, noii investitori, etc.

Se poate afirma că în cazul întreprinderilor comunicarea financiar-contabilă ocupă un loc central în universul economic, constituind aparatul respirator pentru schimb de oxigen cu mediul economic.

Pentru îmbunătățirea comunicării financiar-contabile, asigurarea transparenței și pentru crearea unui mediu de afaceri sănătos și credibil, se fac eforturi la nivel global privind folosirea unui singur limbaj în derularea afacerilor prin găsirea unui punct de convergență între contabilitatea europeană și cea americană.

Pentru entitățile economice din Republica Moldova, trecerea la standardele internaționale de raportare financiară constituie o adevărată provocare. Această armonizare contabilă nu este un proces ușor, afirmație atestată de experiența unor țări dezvoltate din Uniunea Europeană. Se resimte o nevoie acută pentru materialele vizate, pentru formarea de specialiști în aplicarea standardelor și pentru diseminarea ulterioară a cunoștințelor acestora, activități care generează costuri serioase și consumă timp, însă procedurile în acest sens au fost demarate și continuă. În fond, aceste eforturi servesc pentru atingerea unui anumit grad de transparență în comunicarea financiar-contabilă și pentru interpretarea cu ușurință a informațiilor financiar-contabile puse la dispoziție de către întreprinderi din întreaga lume, proces de pe urma căruia vor avea de câștigat entitățile economice și specialiștii din Republica Moldova.

Achiziționarea unui fond de cunoștințe și experiență privind aplicarea IFRS trebuie să fie dublată de soluționarea problemelor legate de condițiile tehnice de trecere la aceste standarde de raportare financiară și de acoperire a costurilor suplimentare de evaluare, generate în scopul determinării valorii juste a activelor din bilanțurile contabile. Costurile legate de evaluare depind de structura activelor întreprinderii și de tipul acesteia. Cele mai mici costuri vor fi generate la entitățile economice străine, unde practicile de audit, de evaluare și de expertiză sunt o cerință mai veche. În întreprinderile autohtone, se pare că evaluările vor cauza costuri importante, în special la cele cu un volum mare al activelor materiale pe termen lung.

Armonizarea contabilității la nivel mondial a apărut ca o necesitate practică având în vedere că studiile comparative au reliefat o prezentare diferită a situației patrimoniale, financiare și a rezultatelor aceleiași întreprinderi, în urma folosirii de metode specifice diferitor țări. Nevoia de armonizare și uniformitate în contabilitate impune normalizarea sa.

Importanța informației financiar-contabile contribuie la examinarea continuă a cerințelor și caracteristicilor acesteia atât la nivel național, cât și mondial. În general, lucrările de armonizare contabilă stimulează și îmbunătățesc practica, gândirea contabilă, contribuie la perfecționarea contabilității.

Bibliografie:

1. Legea contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007 // Monitorul Oficial nr.90-93 din 29.06.2007.
2. Horomnea E. Bazele contabilității, concepte și aplicații. Editura Sedcom libris, Iași 2004.
3. Minu M. Contabilitatea ca instrument de putere. Editura Economică, București 2002.
4. Ristea M., Dumitru C. Contabilitate aprofundată. Editura Universitară, București 2004.

Recenzenți: Tudor Tuhari, dr.hab., prof. univ. (UCCM)
Ina Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

INFORMAȚIA CONTABILĂ – O TREAPTĂ SPRE UN VIITOR DE SUCCES

*Lecturer PhD. **Camelia Cătălina Mihalciuc**
Valeria Goțonoaga
Stefan cel Mare University of Suceava*

In recent decades, due to economic progress the role of accounting information has increased significantly, affecting more and more user's behaviour in the process of making business decisions. Globalization caused the need of producing qualitative accounting information in the order to help efficiently manage the company and increase its market value. The basic form of publishing the accounting information of a company is represented by the annual financial statements, useful for a wide range of users. Their complex objective consists of, on one hand, satisfying the needs of investors and other users, and support managers in managing the business and, on the other hand, insurance and correction of accounting estimates and assessments. Moreover, the financial statements are a part of the information system of the enterprises and enable the understanding its activity and development. The data from the annual financial statements are used in the macroeconomic analysis and forecasting. Thus, the balance sheets submitted by enterprises are an important information source for the evaluation of the real economy performance. Information technology plays a vital role in the activity of all the organizations, thus for a successful future the accountant must develop in the same time with the evolution of information technologies.

INTRODUCERE

Unul dintre principalele obiective în viața unei întreprinderi îl reprezintă gestionarea sistemului informațional, în cadrul fiecărei organizații existând un flux informațional care trebuie cunoscut exact astfel încât, întreprinderea să poată face față cerințelor pieței. Experiența mondială a demonstrat că principalii factori care condiționează obținerea succeselor economice sau de altă natură și care separă, după performanțele lor, țări, ramuri de activitate, societăți comerciale și alte organisme sunt în principal managementul, tehnologiile și capacitatea de a folosi inteligent resursele informaționale și umane. Niciun sistem natural sau social nu este posibil a exista fără un schimb de informații, atât în interiorul sistemului, între componentele acestuia, dar și între sistemul respectiv și alte organisme externe.

Cercetările continue, începute în anii '90 au arătat că informația constituie un vector central al politicii de comunicare a întreprinderilor, un bun de consum "de masă" fiind folosită de o mulțime de utilizatori: întreprinderi mici și mijlocii, societăți cotate la bursă, investitori, stat etc. Astfel, informația, ceea ce se comunică, reprezintă

o componentă de bază a sistemului informațional. Avalanșa informațională la care suntem astăzi martori nu ocolește sistemul informațional contabil al întreprinderii. Punctul de plecare acceptat de majoritatea autorilor care au analizat rolul economic al informației contabile reunește opinii potrivit cărora contabilitatea are rolul de a furniza informații care să reprezinte cu fidelitate (cu adevăr și echidistanță – „true an fair”) poziția financiară, performanțele și modificările poziției financiare, într-o modalitate și formă cât mai utile celor care folosesc informațiile contabile pentru a-și fundamenta deciziile.

Cea mai mare parte a activităților existente este ghidată prin intermediul organizațiilor, reprezentate de grupuri de persoane care lucrează împreună pentru a îndeplini unul sau mai multe obiective. Pentru a răspunde obiectivelor sale, o organizație are nevoie de resurse, care, la rândul lor, trebuie finanțate sau plătite. Pentru a fi eficiente, persoanele din aceste organizații au nevoie de informații referitoare la mărimea resurselor, la modalitățile de finanțare a acestora și la rezultatele obținute cu ajutorul lor. Persoane externe organizației au nevoie de informații asemănătoare pentru a-și forma opiniile în legătură cu activitatea organizațiilor. Putem clasifica informațiile oferite de contabilitate în trei tipuri: *informații privind exploatarea*, necesare pentru a conduce o organizație; *informații financiare*, necesare atât managerilor cât și terților (investitori, bănci și creditori, agenții guvernamentale, public); *informații manageriale*, necesare îndeplinirii a trei funcții ale unei organizații: planificare, implementare și control.

1. Aspecte cu privire la conceptul de calitate a informației contabile

Ca orice știință și contabilitatea nu are finalitate dacă nu vizează o anumită utilitate, și din această perspectivă, ea trebuie să-și ajusteze în mod permanent oferta informațională la cererea socială. Astfel, se consideră că știința contabilității îndeplinește trei funcții sociale importante: creează încrederea între protagoniștii vieții economice; constituie un mijloc auxiliar al puterii statului; joacă un rol de mediator în raporturile sociale și favorizează negocierile între participanții la viața socială. În aceste condiții, informațiile furnizate de contabilitate sunt destinate unor largi categorii de utilizatori, și ca atare, orice structură de cadru conceptual pleacă de la identificarea obiectivelor informației contabile și definirea caracteristicilor sale calitative, pentru a trece ulterior la determinarea situațiilor financiare și a elementelor componente, ca și a modului în care ele vor fi recunoscute și evaluate.

Rolul contabilității a crescut în mod semnificativ în ultimele decenii și aceasta datorită faptului că informațiile care le furnizează influențează tot mai mult comportamentul utilizatorilor în procesul de fundamentare a deciziilor. Astfel, un rol primordial în cadrul profesiei contabile îl reprezintă calitatea informației furnizată de situațiile financiare anuale. Este evident că fiecare utilizator dorește să dispună de informații corecte și reale, care să-i ofere posibilitatea de a lua cele mai bune decizii, aceste cerințe desemnând, de fapt, necesitatea producerii de către contabilitate a unor informații de calitate. Definirea conceptului de calitate și a caracteristicilor calitative

ce privesc informația contabilă este prezentată în mod explicit prin intermediul unor documente cu caracter oficial:

- ✓ Organismul american de normalizare (FASB), Comitetul normelor de contabilitate financiară (Financial Accounting Standards Board), a publicat în anul 1980, prin intermediul normei SFAC 2 intitulată *Caracteristici calitative ale informației contabile*

(Qualitative Characteristics of Accounting Information), elemente relevante cu privire la aceasta problemă.

- ✓ Consiliul Internațional pentru Standarde Contabile (IASB) a inclus în anul 1989, în cadrul său conceptual, caracteristicile calitative ale situațiilor financiare și restricțiile care trebuie respectate pentru obținerea unei informații de calitate.
- ✓ Organismul britanic de normalizare în domeniu, Consiliul normalizării contabile (ASB) a publicat în anul 1991 calitățile informațiilor financiare prin intermediul documentului *Prezentare de principii; Caracteristicile calitative ale informațiilor financiare* (Statement of Principles; The Qualitative Characteristics of financial information).

Ierarhizarea caracteristicilor calitative ale informațiilor contabile atât în cadrul conceptual propus de FASB, cât și în acel impus de IASB, observă promovarea acelorași patru caracteristici calitative: inteligibilitatea, relevanța, fiabilitatea și comparabilitatea, precum și supunerea aceleiași restricții generale superioritatea beneficiilor obținute față de costul obținerii acestora. Ierarhizarea caracteristicilor calitative ale informației contabile conform FASB este prezentată în figura nr. 1.

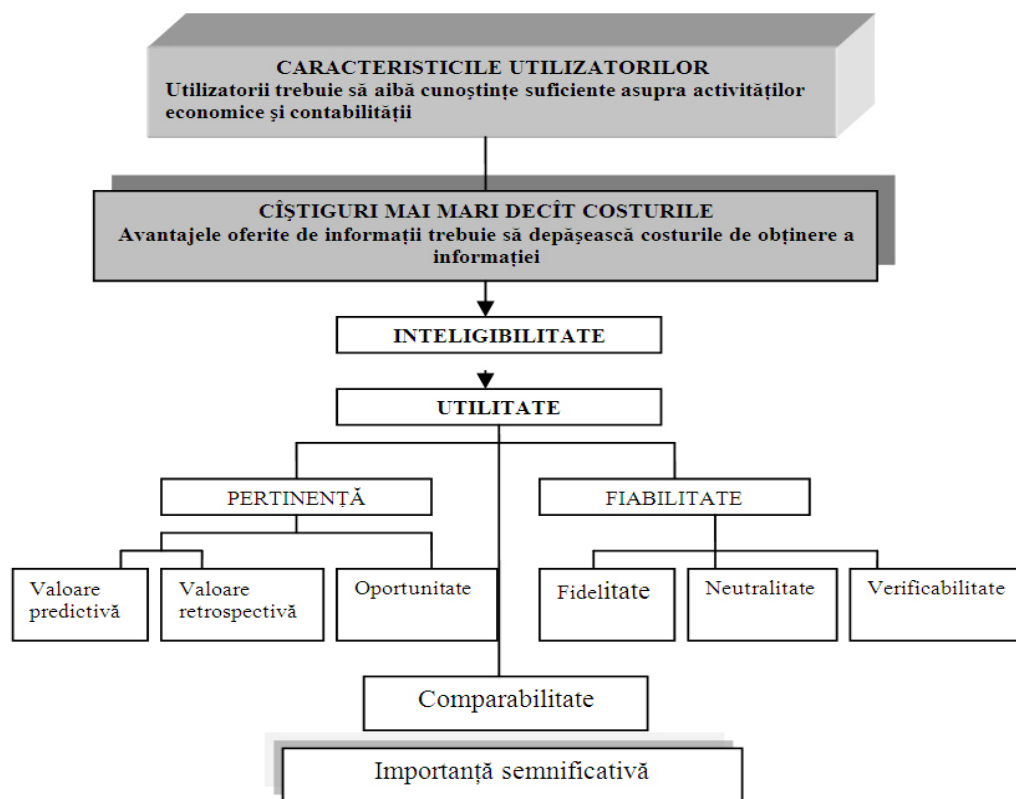


Fig. Nr. 1. Ierarhizarea caracteristicilor calitative ale informației contabile conform FASB

Spre deosebire de opinia FASB și IASB, organismul Britanic ASB consideră calitatea primordială a informației contabile fiind importanța relativă și include în categoria calităților principale relevanța și fiabilitatea, în timp ce din categoria secundară fac parte comparabilitatea și inteligibilitatea. Dacă organismul american și cel internațional consideră restricția generală că beneficiul obținut ca urmare a utilizării informațiilor trebuie să fie mai mare decât costul de producție sau de analiză a informațiilor, atunci organismul englez vine cu trei restricții: echilibru între calități, oportunitatea și raportul cost-beneficiu.

Informațiile financiar contabile de calitate și prompte contribuie la administrarea eficientă a întreprinderii și la creșterea valorii de piață a acesteia. În perioada contemporană, documentele contabile de sinteză și de raportare au cunoscut o serie de modificări esențiale, în formă și conținut, jurisdicția și normele care guvernează piețele financiare internaționale punându-și tot mai mult amprenta asupra caracteristicilor informațiilor contabile.

2. Impactul noilor dezvoltări a tehnologiei informațiilor asupra profesiei contabile

Noua aspirație a întreprinderilor este de a deveni „inteligente” și de a-și desfășura activitatea într-un mediu global informatizat. Tehnologiile informaționale joacă un rol vital în realizarea activității tuturor organizațiilor, orientate atât spre obținere de profit cât și non-profit.

Orice contabil trebuie să utilizeze pe scară largă variatele tipuri ale tehnologiilor informaționale, precum Internetul și diversele sale aplicații (Intranet, Extranet, poșta electronică, e-marketingul, comerțul electronic), utilizarea bancomatelor. El trebuie să joace un rol activ în evaluarea procedurilor de adaptare, dezvoltare și utilizare a tehnologiilor informaționale de către organizații. Societatea așteaptă ca profesioniștii contabili să dobândească nivelul cerut de competențe pentru a efectua aceste servicii. Tehnologiile informaționale afectează modul în care organizațiile sunt structurate, conduse și își desfășoară activitatea și ca urmare sunt în măsură să schimbe natura și aspectul financiar al activității contabile. Pentru profesia contabilă, dobândirea unei competențe în acord cu aceste tehnologii constituie un imperativ, prin urmare pentru un viitor de succes contabilul trebuie să se perfecționeze cu aceeași „viteză” ca cea a dezvoltării tehnologiilor informaționale.

3. Rolul situațiilor financiare anuale în furnizarea informațiilor financiar-contabile

Situațiile financiare anuale reprezintă forma de bază în publicarea informației contabile a unei întreprinderi utile unei game largi de utilizatori în luarea deciziilor economice. Organismul internațional de normalizare - International Accounting Standards Board (IASB), prin *IAS 1 „Prezentarea situațiilor financiare”*, definește situațiile financiare ca o reprezentare structurată a poziției financiare a unei întreprinderi și a tranzacțiilor efectuate de aceasta, având drept obiectiv oferirea de informații

despre poziția financiară, performanța și modificările poziției financiare ale unei întreprinderi unei game diversificate de utilizatori. *Cadrul general de întocmire și prezentare a situațiilor financiare* precizează că situațiile financiare reprezintă o parte a procesului de raportare financiară și cuprind bilanțul, contul de profit și pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxurilor de numerar/trezorerie, politicile contabile și notele explicative.

Conformarea la obligațiile directivelor privind întocmirea situațiilor financiare anuale reprezintă un lucru costisitor mai ales pentru întreprinderile mici și mijlocii. Conform unui studiu recent, aproape 7,2 milioane de companii europene sunt supuse reglementărilor de raportare prevăzute de directivele comunitare (Directiva a IV-a) privind conturile anuale, 5,4 milioane (aproape 75%) dintre acestea sunt “micro-entități”, de exemplu magazinele de flori sau micile brutării (figura nr. 2). Acestea sunt active la nivel local sau regional și cu activități transfrontaliere reduse sau inexistente.

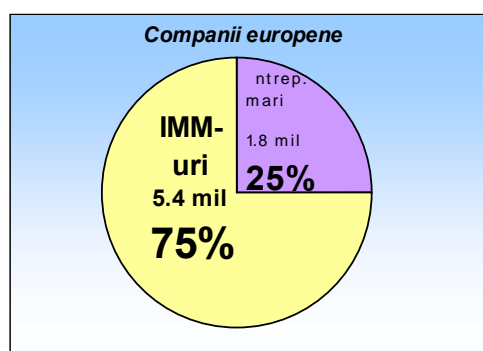


Fig. 2. Companiile europene supuse reglementărilor de raportare prevăzute de directivele comunitare privind situațiile financiare anuale

În momentul de față microentitățile sunt supuse aceluiași reguli ca și întreprinderile mai mari, dar de-a lungul timpului s-a constatat că regulile de raportare extensivă aplicate acestora nu sunt proporționale cu nevoile lor contabile specifice, creând un cost suplimentar și putând împiedica utilizarea eficientă a capitalului în scopuri productive. Pornind de la acest aspect considerăm foarte importantă propunerea reflectată în Articolul 44 alineatul (1) din Tratatul de instituire a Comunității Europene din 11 martie 2010 de la Strasbourg de a scuti microîntreprinderile de obligația întocmirii situațiilor financiare anuale. Această propunere ar permite statelor membre să-și îmbunătățească mediul de afaceri pentru micro-companii prin eliminarea obligațiilor de raportare care le sunt aplicate acum și să crească astfel competitivitatea acestora, precum și potențialul de creștere economică. Cu toate că în rezoluția adoptată de Parlamentul European 445 de voturi pro, 196 contra și 21 abțineri, acesta cere o revizuire generală în 2010 a celei de-a patra și a celei de-a șaptea Directive privind dreptul societăților comerciale. Ca urmare ar putea fi scutite companiile care îndeplinesc două din următoarele criterii: totalul bilanțului mai mic de 500.000 de euro, quantumul net al cifrei de afaceri inferior sumei de 1 milion de euro și/sau o medie de 10 angajați pe durata anului financiar.

Conform unei cercetări de analiză este estimat un cost mediu de 1.558 de euro suportat de întreprinderi în scopul conformării la obligațiile directivelor. Din această sumă, sarcina administrativă (care se referă la colectarea și prelucrarea informațiilor exclusiv în scopul conformării la obligațiile legale, fără vreo necesitate

economică reală) ar fi de 1.169 de euro. Parlamentul European a ajuns la concluzia că aceste excepții ar trebui acordate de statele membre, în funcție de impactul pe care directiva o va avea în fiecare stat membru. O cerință minimă ar fi faptul că companiile vor continua să păstreze înregistrări ale tranzacțiilor comerciale și ale situației lor financiare.

CONCLUZII

Tehnologiile informaționale joacă un rol vital în realizarea activității tuturor organizațiilor, prin urmare pentru un viitor de succes contabilul trebuie să se perfecționeze în același ritm cu cel al dezvoltării tehnologiilor informaționale. În perioada contemporană, documentele contabile de sinteză și de raportare au cunoscut o serie de modificări esențiale, în formă și conținut, jurisdicția și normele care guvernează piețele financiare internaționale punându-și tot mai mult amprenta asupra caracteristicilor informațiilor contabile. Cu toate că situațiile financiare pot părea asemănătoare de la o țară la alta, există diferențieri generate de diversitatea din mediile legale, economice și sociale, precum și de nevoile diferite ale utilizatorilor determinate de specificul cerințelor naționale. Situațiile financiare anuale au devenit o importantă sursă de informații, analizată cu deosebită atenție de toți participanții de pe piețele de capital, acestea, în prezent, stând la baza deciziilor de investiții, acuratețea și relevanța lor influențând în mod decisiv atingerea nivelului optim al rezultatelor scontate.

Bibliografie:

1. Botez D., *Tradiții; actualități și perspective ale profesiunii contabile din România*, Editura Sedcom libris, Iași, 2005.
2. Capron, M., *Contabilitatea în perspectivă*, Editura Humanitas, București, 1994.
3. Choi, F., Meek, G., *International Accounting, 5TH edition*, Pearson-Prentice Hall, New Jersey, 2005.
4. Colasse, B., *Fundamentele contabilității*, traducere Tabără, N., Editura Tipomoldova, Iași, 2009
5. Domnișoru, S., ș.a., *Delimitări și interferențe privind conceptual de calitate a informației contabile*, Editura CECCAR, București, 2006.
6. Feleagă, N., Feleagă, L., *Contabilitate financiară o abordare europeană și internațională, vol. 1 și 2*, Editura Economică, București, 2007.
7. Istrate C., *Contabilitatea nu-i doar pentru contabili!*, Editura Universul Juridic, București, 2009.
8. Mihalciuc, C. C., *Valorificarea informației financiar-contabile în diagnosticul întreprinderii*, Editura Sedcom libris, Iași, 2009.
9. Tabără, N., Horomnea, E., Mircea, M., *Contabilitatea internațională*, Editura Tipomoldova, Iași 2009.
10. <http://www.europarl.europa.eu>

ВЛИЯНИЕ КРИЗИСА НА ОТЧЕТНОСТЬ ПО МСФО

Светлана Мороз, doctorand (КТУМ)

The article brings up the questions connected with reflection in the financial reports under IFRS standard the crisis phenomena in economy. The basic question, in connection with adoption of International Financial Reporting Standards in Moldova is expediency of measurement of assets on fair value.

В Европе и ряде других стран мира с 2005 года финансовая отчетность всех компаний, публичные бумаги и корпоративные облигации, представленные в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности (МСФО). Введение МСФО предусматривает переход к более объективной информации для принятия экономически обоснованных и эффективных решений участников рынка. Многие страны присоединились к числу стран, применяющих МСФО. Субъекты публичного интереса в соответствии с МСФО (IFRS) 1 «Первое применение Международных стандартов финансовой отчетности» должны рассмотреть в 2011 году в качестве сравнительной отчетности и подотчетности все упущенные балансы на дату перехода на МСФО.

Во всяком случае закономерный вопрос: удачно ли выбрано время для этого перехода? Конечно, да. Американский кредитный кризис сентябрь 2008 года, если порока является кризисом в отношении всей мировой экономики. В акциях усилилась финансовая отчетность, подотчетная на основе МСФО, выявила менее привлекательной для инвесторов, чем отчетность, подотчетная на основе конвенций и исторической стоимости. Однако вряд ли кто-то сможет вообразить, что рынки сейчас имеют более высокий и влиятельный аспект и для нормы, но о функционировании с учетом исполнения обязательств по одному качественным стандартам бухгалтерского учета.

В то же самое время финансовый кризис оказал огромное влияние не только на финансовую отчетность компаний, но и на стандарты, используемые для ее составления. Совет по МСФО, а также регуляторы и надзорные органы различных стран принимают необходимые меры по усовершенствованию стандартов финансовой отчетности и преодолению последствий кризиса.

Следует выделить несколько аспектов кризисного влияния на финансовую отчетность:

1. обесценение внеоборотных активов;
2. обесценение инвестиций и дебиторской задолженности;
3. нарушения компаниями учетных кредитных соглашений;
4. невозможность измерения обязательств на рыночные активы;

5. рост стоимости обремененных активов;

6. невозможность применения концепции продаж ейсядея е нос и п
составлении финансовой отчетности.

1. Обесценение внеоборотных активов. МСФО (IAS) 36 «Обесценение активов» применяется к активам предприятия, как основные средства, нематериальные активы, включая goodwill, а также по добыче полезных ископаемых, вложения в дочерние, зависимые компании, совместные предприятия в односторонней финансовой отчетности и инвестора.

Основная цель внеоборотных нефинансовых активов должна проверяться на предмет обесценения только при наличии признаков, которые включают в себя внутреннее и внешнее факторы, такие как:

- снижение рыночной стоимости актива;
- изменение рыночных и экономических условий, в которых компания осуществляет свою деятельность, приводящие к значительному уменьшению денежных потоков, связанных с активом. Например, падение спроса и цены на продукты, услуги, производимые с помощью актива;
- увеличение процентных ставок и рисков актива, что влечет собой повышение ставки дисконтирования при расчете его стоимости;
- превышение балансовой стоимости активов компании над ее рыночной капитализацией;
- значительные сдвиги в экономике и в законодательной сфере.

У goodwill, а также нематериальные активы с неопределенным сроком полезного использования и инвентаризация в процессе создания, должны подвергаться ежегодной проверке на обесценение независимо от наличия признаков.

Метод обесценения в МСФО не допускает оценки актива сверх его рыночной стоимости. Во время расчета стоимости - это обоим значениям, справедливая стоимость актива и рыночная стоимость на дату оценки. С первым все более и менее понятно. Однако, что под рыночными ценами на продажу подразумеваются только прямые и косвенные, которые можно и избежать участия в операциях и ании. Стоимость определяется как дисконтированная сумма денежных потоков, ожидаемых от будущего использования актива и его продажи в конце срока полезного использования.

Вычисление обесценения необходимо не всегда, поскольку, если бы одна из них превышала балансовую стоимость, то актив не является обесцененным, и его оценку пересматривать не нужно.

Снижение рыночной стоимости окажется ниже, чем балансовая, то актив считается обесцененным, и его текущая балансовая стоимость должна быть уменьшена до рыночной. В противном случае это приведет к снижению прибыли компании и увеличению ее убытков. В соответствии с МСФО

убы от обесценения, признанный в отчете носитель, можно восстановить по величине, как и в том случае, когда компания не имеет никаких обязательств по отношению к своим кредиторам, кроме уплаты налогов, и если компания не имеет никаких обязательств по отношению к своим кредиторам.

При проверке на обесценение компаниям необходимо определить величину, которую компания должна вернуть своим кредиторам. При этом необходимо учитывать особенности определения справедливой стоимости и особенно особенности определения справедливой стоимости.

Справедливая стоимость. Как и всегда, среди специалистов существует разногласие по поводу справедливой стоимости и неоднозначное – существует как с оценщиками, так и с оппонентами данной концепции. Финансовый кризис, начавшийся в 2008 году, обострил дискуссии о справедливой стоимости. В западной периодике в начале 2008 года ряд авторов высказывал мнение по поводу справедливой стоимости и среди причин финансового кризиса, так как в результате обвала финансовых рынков держатели обесценены и вынуждены списать свои доли в капиталы компаний, а также убытки, сократившиеся в результате кризиса, в конечном итоге списаны с балансов компаний, что повлекло за собой банкротств. В результате оценки по справедливой стоимости и убытки и банкротств, которые произошли в результате кризиса, сократились, а также в конечном итоге списаны с балансов компаний, что повлекло за собой банкротств.

В эти условия компания, считающая недооцененной свою стоимость, может рассмотреть возможность временно прекратить деятельность, если компания по справедливой стоимости и в результате банкротств, по крайней мере, в будущем будет ей справедливо и акционерам и инвесторам, по крайней мере, акционеры бы и приобрели. Другими словами, предлагается рассмотреть возможность справедливого возврата к историческим оценкам, ибо по крайней мере на субъективные оценки менеджмента.

Особенно, аналогично с тем, что произошло с недвижимостью, а появление многих вынужденных сделок, когда продавец получает выгоду от дисконтирования справедливой стоимости, что обычно происходит у ликвидности. Такие сделки могут быть рассмотрены с точки зрения информации о справедливой стоимости.

Ценность от использования определяется с помощью дисконтированных денежных потоков. Именно на денежные потоки наиболее существенно и во многом влияет финансовый кризис, особенно на те, что ожидаются в будущем. В случае спада на них может уменьшиться и даже существенно упасть при оценке денежных средств. Определение и поступление в компании акционерных средств – это всегда риск. Поэтому, что касается денежных средств компании на будущие периоды, должны быть очень осторожны подходы. Сложнее всего применение перспективных прогнозов, в которых при оценке продаж основывается на данных предыдущих периодов. Во время кризиса прогнозы и держатели должны быть осторожны с денежными средствами, начинающие по мере необходимости скорректировать свои прогнозы.

В соответствии с МСФО (IAS) 36 расчеты относительно impairment дожны быть сделаны как минимум ежегодно. Однако, если компания не видит признаков impairment, то она не обязана проводить расчеты. В случае, когда компания уже принимает корректирующие меры, она не обязана проводить расчеты impairment.

Многие вопросы возникают также с дисконтированием, когда требуется определить стоимость в момент расчета. Финансовые менеджеры склоняются к мнению, что для целей дисконтирования должна использоваться ставка WACC, которая определяется как средневзвешенная стоимость капитала фирмы. Однако, как среднеарифметическое до одной группы инвестиций – в адемии и кредиторами компании, в зависимости от пропорции каждого источника финансирования.

Конкретно, в качестве примечания, для Moody's, учитываемая ставка для учета ставки по налогу на прибыль, ставка дисконтирования «капитал» учитывается на основе. Для определения стоимости собственного капитала, учитываемая особенность законодательства, необходимо провести корректировку, учитывая стоимость дисконтирования на основе прибыли. Однако открытым остается вопрос, как именно определить стоимость собственного капитала в случае суверенных финансовых рынков. Но как ставка капитала отражает и держки упущенны возможности до одной дожны бы, по крайней мере, равен до одной ставки. а именно инвестиционный риск.

2. Инвестиции и дебиторская задолженность. Уже во второй половине 2008 года начались и на рынке с оимос ценны бумага. В случае это приводит к необходимости и убытки от обесценения вложений в эти бумаги и в финансовой отчетности. Кроме того, обесценение обязательств и дебиторской задолженности.

Объективным свидетельством обесценения инвестиций в акции является либо начисление, либо продолжительное снижение рыночной (справедливой стоимости) по сравнению с оимос приобретения.

Вложения в ценные бумаги. Инвестиции в акции, классифицируемые как «имеющиеся в наличии для продажи» в соответствии с МСФО (IAS) 39 «Финансовые инструменты: признание и оценка», переоцениваются по справедливой стоимости, а результаты переоценки отражаются непосредственно в капитале. В случае обесценения вложений все накопленные убытки, учтенные ранее в капитале, должны немедленно отражены в отчете о прибылях и убытках. Однако, если в дальнейшем рыночная стоимость акций восстановится, то в данном случае убытки от обесценения акций не восстанавливаются. Оценка стоимости и необходимо отражать непосредственно в капитале. На нарабатывание убытков, и как следствие, непригодная финансовая отчетность компании.

Инвестиции в компании. 1 января 2009 года всупи в силу ряд и месяцев в МСФО(IAS) 28 «Инвестиции в ассоциированные предприятия». Изменения - меры, которые IASB предприняла во время кризиса и касаются они обеспечения инвестиций в ассоциированные компании. Значительное и более справедливое снижение стоимости инвестиций в ассоциированные компании и совместные предприятия по сравнению с первоначальной стоимостью свидетельствует о том, что эти инвестиции. В этом участвует определение и во время ему с в том же порядке, что и для нефинансовых активов. с и во время аемая стоимость инвестиций окажется ниже балансовой стоимости, что означает убыток от обеспечения.

Сомнительная дебиторская задолженность. В МСФО неспециально о стандарта, посвященном дебиторской задолженности. Дебиторская задолженность выделяется в отдельный класс финансовых активов, которые определяются как «непроданные финансовые активы с фиксированными и определенными платежами, которые не котируются на активном рынке» (согласно параграфу 9 МСФО (IAS) 39). Углубление дебиторской задолженности с учетом иска в стандарта, к которому относятся, например, дебиторская задолженность от продажи товаров и услуг регулируется МСФО (IAS) 18 «Выручка».

Компании, как правило, сомнительные дебиторские задолженности. В случае если у вас нужно проанализировать финансовое состояние покупателя и других дебиторов, увеличив при необходимости реверс.

Существует несколько способов определения суммы резерва по МСФО:

1. определение вероятности взыскания задолженности по каждому дебитору и начисление резерва только по тем дебиторам, взыскание задолженности которыми сомнительно;
2. начисление резерва в процентном отношении к выручке за период;
3. разделение дебиторской задолженности на несколько групп, в зависимости от периодов просрочки и начисление резерва в процентном отношении, определенном для каждой группы.

Наиболее распространенным в судебной практике является следующий способ - сочетание первого и второго. Резерв начисляется в отношении некоторых дебиторов, которые и все же, хотя вероятности взыскания задолженности является низкой (судебный процесс по взысканию до информации о явке финансового погребения, процедура банкротства), а в отношении остальных дебиторов резерв начисляется в зависимости от времени просрочки. Однако в судебной массово увеличении кассовых разрывов произошло совместно даже по работам ранее сбалансированным.

Второй способ суду применяется с осторожностью, так как он работает с данными за предыдущие периоды, а они в условиях кризиса не актуальны.

Свидетельство о проблеме, уже имеющейся у должника по состоянию на отчетную дату, могут содержать платежной, в частности по ее. В этом случае также по требованию участника реверс, со ссылкой на отчетную дату это приведет к признанию доли ее убытков в отчетном периоде.

3. Нарушение условий кредитных соглашений. Обеспреднаой практикой для финансовых учреждений является включение в кредитный договор условия требований к финансовой отчетности заемщика. Они могут включать в себя поддержание на определенном уровне некоторых финансовых показателей, например, рентабельности, ликвидности и финансовой устойчивости, динамики роста продаж и т.д. Могут они также в выполнении и недопущении определенных действий. Несоблюдение дает право кредитору объявить дефолт заемщика и потребовать досрочно исполнения задолженности.

Для обеспечения соответствия критериев при принятии, отнесении к классификации кредитной задолженности в зависимости от вида операции и перспектив а собой в отношении задолженности, применяются МСФО 37 «Финансовые обязательства - признание и оценка» и МСФО 37 «Обязательства и резервы». Скорее всего в течение отчетного периода нарушения условий, выдвинутые кредиторами, в финансовой отчетности объявлены по нарушенным соглашениям дожны бы признаны как резервы. Такое требование вытекает из принципа консерватизма, поскольку высокая вероятность досрочного исполнения обязательств, в свою очередь, может привести к ухудшению финансовых показателей компании, в частности, ее ликвидности. Невообразимо поучительно финансирование в условиях дефицита оборотных средств является индикатором риска банкротства компании.

4. Отложенные налоговые активы. Одно из основополагающих правил МСФО - принцип консерватизма. Он требует, чтобы компания не завышала свои активы и доходы и не занижала расходы и обязательства. Важный вывод из этого принципа состоит в том, что компания должна признавать резервы, а не доходы. В результате компания рассчитывает на ожидаемый отложенный налог на прибыль, который она не сможет использовать в будущем, но при составлении отчетности отчетной, тем не менее, фиксирует как дополнительную прибыль компании. Предположим, что фирма не уверена, сумеет ли она в будущем возместить и бездеятельный отложенный налоговый актив. В этом случае

до жна о ража е о как ак ив. у сумму нужно сра у о нес и к рас
еку е о периода в О че е о прибы я и убы ка .

Со асно МСФО (IAS) 12 одним и кри ериев при нания о оженно о
на о ово о ак ива яв яе ся дос а очнос в буду ем на о ооб а
прибы и д я покры ия вычи аемы ра ни , ко орые приве и к во никновени
ако о ак ива. В ус овия кри иса во мно и с учая приде ся аново ду
о ом, уда ся и арабо а об а аему на о ову прибы в бу
ч обы во мес и с оимос э и ак ивов. с и не , о и при нание
сокра и и и прекра и .

В современны ус овия ,ко да об емы продажи ены во мно и о рас я
пада , а прибы , соо ве с венно, снижае ся, компании до жны а е
ана и ирова во ме аемос при нанны ранее о оженны на о
ак ивов. Не иск чено, ч о при неб а оприя ном про но е пос уп ен
прибы и и и даже во никновении на о овы убы ков в буду ем, компании
приде ся списа ранее при нанные о оженны на о овы ак ивы. е ус о
э о о ра и ся на ее прибы я и и убы ка во че ном периоде.

5. Обременительные контракты. е одним с едс вием финансово о
кри иса и падения ен на ак ивы може с а превра ение ак ченн
компанией кон рак ов в аведомо убы очные. с и компания по ус овиям
со а ения не може и не о вый и бе су ес венны а ра (нап
до овор ак чен на опреде енный об ем продук ии и и на опреде енный
срок), о акой кон рак с анови ся обрени е ным.

В соо ве с вии с МСФО (IAS) 37 « е ервы, ус овные обя а е с
и ус овные ак ивы» по обрени е ным кон ракам компания обя ана
начис я ре ерв в ра мере наимен и а ра , ко орые ей приде ся по
ч обы испо ни до оворные обя а е с ва. о мо у бы а
выпо нение основны ус овий до овора, ак и свя анные се о рас оржением,
например, рафы а нару ение обя а е с ва. е ерв со дае ся
прибы и о че но о периода и, аким обра ом, о ри а е но в ие
ре у а ыдея е нос и компании.

6. Концепция продолжающейся деятельности. Одним и основны
прин ипов, акреп енны в МСФО, яв яе ся кон еп ия продо жа ейс
дея е нос и. Она предпо а ае , ч о компания буде продо жа
дея е нос в обо римом буду ем, по крайней мере, в ечение 12 меся ев
пос е окончания о че но о периода.

ри испо овании э о о предпо ожения ак ивы и обя а е
к ассифи иру ся в ба ансе как до осрочные и и кра косрочные - в
ависимос и о о о, ко да компания намерена и реа и ова и и по
при норма ном оде собы ий. Однако в свя и с финансовым кри исом мо у

повысились риски банкротства и существенно о сокращениях би не компаний. Соответственно, исполнение конепии продажей действующей и при составлении отчетности будет неправомерным.

Приведем некоторые индикаторы выявления рисков:

- отрицательная величина чисел активов и дефицит оборотных активов;
- отрицательные денежные потоки операционной деятельности;
- убытки;
- невыполнение условий кредитных соглашений;
- невозможность получения нового финансирования в условиях дефицита оборотных средств.

Обнаружив такие риски, компания обязана раскрыть в отчетности действия руководства, направленные на снижение риска операционной и существенное сокращение деятельности компании, причем как уже реализованные, так и планируемые. Свое же руководство компании не может утверждать, что компания будет продавать свои активы в любом случае, если отчетность дожна бы составлена по иному принципу, чем МСФО. Например, на ликвидационной основе.

Заключение

В кризисные времена проблема достоверной финансовой отчетности выдвигается на первый план. Международные Стандарты Финансовой Отчетности уделяют особое внимание раскрытию информации о предпосылках и допущениях, использованных руководством компании для подготовки отчетности. Спору нет, и в будущем, компании будут вынуждены бороться всеми силами за прибыль в отчете МСФО. Хочется предостеречь вас от непродуманных действий. Лучшим способом избежать отчетности в непроспективный период – быть максимально прозрачными для ее пользователей.

В настоящее время в Мотиве не объявлено о применении МСФО. Однако компании, имеющие иностранные инвесторов, параллельно с отчетом по РСБУ составляют и отчет по МСФО. Она, по сути, выполняет двойную функцию: с одной стороны, свидетельствует о репутации компании, акая отчетность увеличивает доверие инвесторов, ака предпологается, что если отчетность ведется по международным стандартам, в компании хороши ее качества управления финансами и системы внутреннего контроля. С другой стороны, сами пока не объявляют о правовых пунктах для формирования ожиданий инвесторов и кредиторов.

В свою очередь, обязательный финансовый кризис сильно повлиял на деятельность МСФО в 2009 году и продажей определены ее основные повешения в отчете. Ожидается, что с учетом этих два года будут

беспре еден ными по ко ичес ву и менений в МСФО. рупные проек ы, на одя иеся на с адии обсуждения, вк ча проек ы по финансовым инс румен ам, предс ав ени финансовой о че нос и, до оворам аренды п анам во на раждения со рудников по окончании рудовой дея е нос и при нани выручки. МСФО расочи ывае авер и про едурь у верждения и выпуска с андар ов по э им проек ам к середине 2011 ода.

Литература

1. Закон о бу а ерском уче е №113-XVI о 27.04.2007 // «Monitorul Oficial al Republicii Moldova» № 90-93/399, 29.06.2007
2. Международные с андар ы финансовой о че нос и МСФО (IFRS) МСФО (IAS) // Спе иа ный выпуск «Monitorul Oficial al Republicii Moldova» 30 декабря 2008. //Опуб икованы на офи иа ном сай е Минис ерс ва финансов <http://www.minfin.md>
3. Ма ериа ы конферен ии по МСФО ор ани а ор « рнс энд н) оссия, Москва, 02.02.2010 . <http://www.ey.com/RU/ru/Services/ Assurance/ Accounting-and-Financial-Reporting/IFRS-Conference-materials-2010>
4. « ри нание и о енка финансовы инс румен ов» Дми рий Вайн ейн, менеджер «PricewaterhouseCoopers», урна «Финансовый дирек р» февра 2010. <http://www.fd.ru/>

Рецензенты: Тудор Тухарь, д.э.н. проф. (КТУМ)
Инна Малека, к.э.н., доцент (КТУМ)

АВТОМАТИЗИРОВАННОЕ РАБОЧЕЕ МЕСТО, ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЕ НОРМАЛЬНУЮ РАБОТУ БУХГАЛТЕРА

Ж.И. Метелкина, ассистент (КТУМ)

To borrow in the lead position in the market, to raise an overall performance of the personnel, to create optimum structure of management - here priorities of the director.

In accounting and bank activity it is especially important, that causes widespread use of accounting packages and programs owing to which introduction efficiency of data processing and reliability of the business information raises, more objective financial and administrative decisions make.

That is, the modern accounting is mainly computer account which is realized by means of modern means of computer facilities and accounting software products.

Заня лидирующее положение на рынке, повысить эффективность работы персонала, создать оптимальную структуру управления - первоочередные задачи руководителя предприятия. В бухгалтерской и банковской деятельности это особенно важно, поскольку обеспечивает широкое применение бухгалтерских пакетов и программ, благодаря чему внедрены компьютеры повышаются оперативность обработки данных и достоверность деловой информации, принимаются более объективные финансовые и управленческие решения. То есть, современный бухгалтерский учет - это преимущественно компьютерный учет, который реализуется с помощью современных средств вычислительной техники и бухгалтерские программы производятся.

В результате, компьютерная программа не является методом, но по возможности экономит время и силы а также автоматизирует операции, найденные арифметические ошибки в учете и отчетность, обеспечивая ее финансовое положение предприятия и его перспективы.

Необходимо автоматизировать деятельность, как бухгалтерский учет, обусловлена не только причинами всеобщего усовершенствования и рудоемкости ведения бухгалтерского учета, но и объективной тенденцией к компьютеризации всего общества, которое призвано обеспечить обслуживание работы человека в области обработки информации. Методы ведения бухгалтерского учета, как и другие отрасли человеческой деятельности, постоянно совершенствуются и развиваются. Как и все же, «первым в мире бухгалтером считается итальянский математик Лука Пачоли, написавший в 1494 году «Трактат о счете и арифметике», где впервые были обоснованы первые правила ведения учета доходов и расходов описаны в его субъекте

С е порэ о видче овеческой дея е нос и порядком эво иониро пос епенно ус ожняяс , при э ом испо уя пос едние дос ижения наук и е ники. В да ней ем бу а еры все с ран в бо ей с епени испы ыва по ребнос в помо и вычис и е ны ме ани мов и ма

Сейчас же бу а ер испы ывае руднос и уже с самим уче о о яйс венной дея е нос и, вед экономические о но ения в ныне н время нас о ко ус ожни ис ,ч од я уче а все опера ий, совер енны ибо, при оди ся ра и чу и не онны бума и (каждое дейс вие – б покупка ручки и и при м с анков на ск ад - при оди ся докумен ирова).

Автоматизированным рабочим местом специалиста на ывае ся рабочее мес о, оборудованное персона ной ВМ с необ одимыми е ническими средс вами и про раммным обеспечением, по во я им с наимен ими а ра ами ре а с оя ие перед ним адачи по обрабо ке информа ии.

А М, кроме ВМ, осна ае ся печа а им ус роис вом, а при необ одимос и и множи е ным оборудованием.

Д я свя и с ана о ичными А М и и дру ими ВМ в сос ав е ническ средс в мо у в оди спе иа ные ус роис ва свя и.

ро раммное обеспечение А М сос ав я прик адные про раммы (ба овые и спе иа ные) и справочные ма ериа ы (норма ивы, с андар ы и др. докумен ы).

Основой ба ово о про раммно о обеспечения современны А М яв я ся про раммные паке ы: редак оры, екс овая информа ия, аб ичн про ессоры, сис емы управ ения ба ами данны .

Пакет специальных программ включает программы, разработанные для конкретного АРМ и определяемые спецификой решаемых задач. Например, для АРМ бухгалтера-экономиста такими программами могут быть, в частности, следующие:

- *учет основных средств;*
- *расчет заработной платы;*
- *учет и контроль движения материалов и др.*

Ав ома и и рованные рабочие мес а мо у бы соединены дру с дру ом обра овыва се и ВМ.

Таким обра ом, А М можно опреде и как комп екс информа ионны ресурсов, про раммно- е нически и ор ани а ионно- е но о ическ средс в индивидуа но о и ко ек ивно о по ования, об единен д я выпо нения опреде енны функ ий профессиона но о рабо ника бу а ерии.

С помо А М бу а ер може обраба ыва екс ы, посы принима сооб ения, рая иеся в памя и ВМ, учас вова в сове ания ор ани овыва и вес и ичные ар ивы докумен ов, выпо ня расче по уча о овые ре у а ы в аб ичной и рафической форме.

В основу конс руирования А М по ожены с еду ие основные прин ипы:

1. Максимальная ориентация на конечною половаея, дос и а с оданием инструмента ны средств адап а ии А М к уровн под о по ова е я, во можнос ей е обучения и самообучения.

2. Форма и а ия профессиона ны наний, о ес , во можнос помо А М самос оя е но ав ома и ирова новые функ ии и р новые адачи в про ессе накоп ения опы а рабо ы с сис емой.

3. роб емная ориен а ия А М на ре ение опреде енно о к асса адач об единенны об ей е но о ией обрабо ки информа ии, единс вом режиме рабо ы и эксп уа а ии, ч о арак ерно д я спе иа ис ов экономическ с ужб.

4. Моду нос пос роения, обеспечива ая сопряжение А М с дру ими э емен ами сис емы обрабо ки информа ии, а акже модифика и и нара ивание во можнос ей А М бе прерывания е о функ ионирования.

5. р ономическ , о ес со дание д я по ова е я комфор ны руда и дружес венно о ин ерфейса об ения с сис емой.

В основу к ассифика ии А М може бы по ожен ряд к ассифика ионны при наков. С уче ом об ас ей применения во можна к ассифика ия А М по функ иона ному при наку:

1. А М админис ра ивно - управ енческо о персона а;

2. А М проек иров ика радиоэ ек ронной аппара уры, ав ома и ированны сис ем управ ения и .д.

3. А М спе иа ис ав об ас и экономики, ма ема ики, фи ики, и .д.

4. А М прои водс венно- е но о ическо она начения.

Важным к ассифика ионным при наком А М яв яе ся режим е о эксп уа а ии, по ко орому выде я ся одиночный, рупповой и се евой режимы эксп уа а ии. В первом с учае А М реа и уе ся на обособ енной

ВМ, все ресурсы ко орой на одя ся в монопо ном распоряжении по ова е я. Такое рабочее мес о ориен ировано на ре ение нес андар ны спе ифически адач, и д я е о реа и а ии применя ся ВМ небо мо нос и.

ри рупповом режиме эксп уа а ии на ба е одной ВМ реа и уе с неско ко рабочи мес , об единенны по прин ипу админис ра ивной и функ иона ной об нос и. В э ом с учае ребу ся уже бо ее мо ные ВМ дос а очно с ожное про рамное обеспечение. рупповой режим эксп уа а ии обычно испо уе ся д я ор ани а ии распреде енной обрабо ки данн в преде а о де но о подра де ения и и ор ани а ии д я обс уж с аби ны руппспе иа ис ов и руководи е ей.

Се евой режим эксп уа а ии А М об единяе дос оинс ва перво и в оро о. В э ом с учае каждое А М с рои ся на ба е одной ВМ, но в же время имеет ся во можнос испо ования неко оры об и ресур вычис и е ной се и.

Одним и под одов к к ассифика ии А М яв яе ся и сис ема и а ии видам ре аемы адач. Во можны с еду ие руппы А М:

1. д я ре ения информа ионно-вычис и е ны адач;
2. д я ре ения адач под о овки и ввода данны ;
3. д я ре ения информа ионно-справочны адач;
4. д я ре ения адач бу а ерско о уче а;
5. д я ре ения адач с а ис ической обрабо ки данны ;
6. д я ре ения адач ана и ически расче ов.

Обоснованное о несение А М к опреде енной руппе буде способс вова бо ее убокому и а е ному ана и у, во мож сравни е ной о енки ра ичны одно ипны А М с е внаибо ее предпоч и е но о.

В ус овия рыночной экономики б а опо учие предприя ия все е о ависи о эффек ивнос и управ ения. ачес венное управ ение ребу по ной, дос оверной и своевременно по ученной информа ии. у а ерия на оди ся на с ыке информа ионны по оков ра ны подра де ени и прак ически о ко она може формирова информа и о реа н финансовом сос оянии предприя ия. оэ ому нередко именно о о о, в адее и руководс во опера ивной и дос оверной информа ией, по ученной о бу а ерски с ужб, ависи , буде и предприя ие банкро ом ибо ра вива ся с аби но и динамично. роме о о, не с едуге абыва ак ионера и инвес ора , вед именно они яв я ся по ова е вне ней о че нос и.

Накоп ение информа ионны по оков в бу а ерии акономерно приводит к ому, ч о дес о ражае ся по ный спек р финансово-экономическо функ ии предприя ия.

Все бо ее чис о ор ани а ий испо уе в уче е современ средс ва вычис и е ной е ники и самое ра нообра ное про раммн обеспечение. аждый по ова е може выбра про раммное обеспечен соо ве с ву ее по ребнос ям и во можнос ям предприя ия.

В комп ексны информа ионны сис ема важно о, ч о они увя ыва в единое е ое все информа ионные по оки предприя ия, раня вс информа и в единой ба е. а одаря э ому су ес венно снижает ся рудоемкос выпо нения мно и про едур ре ения бу а ерски ад

омп ексные информа ионные сис емы высвобожда ворческий по ен иа спе иа ис ов, по во я п анирова ма ериа ные, фин и рудовые ресурсы, по уча информа и , ко ору бе испо ова подобны сис ем нево можно о ыска в воро е ифр, о че ов, сводок.

В нас оя ее время су ес вуе ирокий выбор ра ичны сис ем ав ома и а ии бу а ерско о уче а. Не с едуге де и и на оро ие, си ные и с абые. Все они оро и, и и во можнос и на одя прак ическое применение на предприя ия ра ичны по мас абу, профи и рудудея е нос и. ри ав ома и а ии с едуге выбра необ одиму с ав ома и а ии бу а ерско о уче а, ис одя и адач и име и ся ре

Для очеловечивания перевода бухгалтерии на компьютер бы эффективным решением является, следовательно, учет следующих аспектов.

Во-первых, важно правильно выбрать время для внедрения автоматизации и определить ее сроки. Не следует вводить эксплуатацию и программы в «орiente» и в период массовых отпусков сотрудников. Следует уделяться доработка типовых конфигураций, чтобы избежать и времени на подписание технического задания и работу по программным требованиям внедренческой фирмы. Важно проверить все аспекты деятельности фирмы учтены.

Во-вторых, уделять особое внимание подготовке персонала.

Необходимо принять в качестве технического специалиста, который поддерживает и отвечает за исправную работу системы, компьютерной системой по программным обеспечениям.

е целесообразно предварительно провести обучение сотрудников работе на компьютере, новой программе и новым возможностям, которые она дает.

В-третьих, реально оценить возможности сотрудников и автоматизации и привлекаемых участников.

В-четвертых, необходимо организовать все, что касается взаимодействия автоматизации и привлекаемых участников (складов, секций, бухгалтерии) и распределения функций по сотрудникам.

При автоматизации бухгалтерии важно не проследить за бумажной работой на компьютере. Важно, чтобы это означало эффективное использование бухгалтерии и учет окончательных финансово-экономических данных предприятия, что, в свою очередь, означает эффективное управление предприятием, и, как следствие, эффективное решение работы.

Таким образом, бухгалтерия перестает работать исключительно на вычислительных машинах и начинается ее поновление на принятие управленческих решений.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Valorificarea informațiilor contabilității în activitatea managerială a unităților de turism / Cezar Florin Ivanof – Iași: Tehnopress, 2007, 265.
2. Contabilizare – Prof 3.6. – Chișinău 2003, 96.
3. С. . Табунак. Насколько книга бухгалтерии по эксплуатации и ИС. Практическое пособие. - ИИЭУ 2005, 95.

*Рецензенты: Тудор Тухарь, д.э.н. проф. (КТУМ)
Г. Караганчу, к.э.н., доцент (КТУМ)*

THE ANALYSIS OF THE FINANCIAL INDICATORS AND OF THE ROMANIAN BANKING SYSTEM'S RISKS, TWO YEARS AFTER THE EU INTEGRATION

Lecturer PhD. Student Apetri Anisoara Niculina
Lecturer PhD. Cibotariu Irina Stefana
Stefan cel Mare University Suceava
e-mail: anisoarad@seap.usv.ro
irinac@seap.usv.ro

The financial system of Romania evolved under conditions that were marked of the virulent manifestation of the financial and economical global crisis. At the beginning of the crisis, the Romanian economy went through a multi-year economical growth period, at high levels, but it was accompanied by the accumulation of a relatively important external deficit and the increase of the external debt on short-term. The banking sector, having a dominant position in the financial system, resisted well to these pressures. The financial stability was put to the test by a new vulnerability- the volatility of the external financing. From the conducted research, we reached the conclusion that the banking sector continued- even after the EU integration, to record financial health indicators in the positive specter, being well capitalized and having appreciable financial results. The stress testing analysis also indicate a good absorption capacity of moderate shocks. There are two vulnerabilities manifested more significantly, fueled by the global financial and economical crisis: the credit and liquidity risks.

1. INTRODUCERE

Declinul economic este deja o realitate și pentru România. Persistă incertitudini privind orizontul reluării creșterii economice. Comparații internaționale sugerează că, în condițiile crizei globale, țările cu ritmuri de creștere ridicate tind să parcurgă scăderi de amploare. Acest risc trebuie avut în vedere în *configurarea/ajustarea politicilor economice și financiare ale autorităților române*.

Sistemul financiar din România a evoluat în condiții puternic marcate de manifestarea virulentă a crizei financiare și economice globale. La debutul crizei, economia românească parcursese o perioadă de mai mulți ani de creștere economică în ritmuri înalte, dar însoțită de acumularea unui deficit extern relativ important, precum și de majorarea datoriei externe pe termen scurt.

2. ANALIZA RISCURILOR SISTEMULUI BANCAR ROMÂNESC LA DOI ANI DUPĂ INTEGRAREA ÎN UE

Sectorul bancar, cu poziție dominantă în sistemul financiar, a rezistat bine acestor presiuni. Stabilitatea financiară a fost pusă la încercare de o vulnerabilitate nouă – volatilitatea finanțării externe. Cu un mic decalaj s-au manifestat și repercusiunile deteriorării climatului economic extern asupra economiei românești, cu consecințe negative asupra calității portofoliului de credite, și care continuă să se manifeste. Riscul de credit rămâne vulnerabilitatea majoră a sectorului bancar. Instituțiile de credit și cele financiare nebancare au continuat să dețină cea mai mare parte din totalul activelor financiare din anul 2008.

Banca Națională a României, ca autoritate de supraveghere, a reacționat la noile amenințări prin¹:

- asigurarea punctuală de lichiditate,
- monitorizarea mai strictă a băncilor,
- măsuri de îmbunătățire a cadrului de reglementare prudențială și,
- împreună cu Guvernul, semnarea unor acorduri de finanțare cu Fondul Monetar Internațional și Uniunea Europeană. Aceste acorduri asigură finanțarea corespunzătoare a deficitului de cont curent și transmit o credibilitate sporită politicilor economice și financiare.

Sectorul bancar a continuat să înregistreze indicatori de sănătate financiară în spectrul pozitiv, fiind bine capitalizat și cu rezultate financiare apreciabile. Analizele de testare la stres indică o bună capacitate de absorbție a unor șocuri moderate. Două vulnerabilități se manifestă mai pregnant, alimentate de criza economică și financiară globală: *riscul de credit și riscul de lichiditate*.

Începând cu ultima perioadă a anului 2008, se înregistrează o deteriorare mai accentuată a *calității portofoliului de credite*, reflectând îndeosebi încetinirea activității economice și deprecierea cursului monedei naționale. Deteriorarea nu este uniformă pe bănci, cele mai mari consemnând niveluri mai ridicate ale creditelor restante și îndoielnice. În pofida înrăutățirii mai rapide a portofoliilor de credite în ultima perioadă, pe ansamblu calitatea acestor portofolii se încadrează favorabil în context european. De asemenea, gradul de acoperire cu provizioane a creditelor neperformante din bilanțurile instituțiilor de credit din România este superior celui raportat de mai multe țări din Uniunea Europeană.

Adecvarea capitalului este bună atât la nivel agregat, cât și la nivel individual. Persistența efectelor crizei economice și financiare globale aduce însă în actualitate necesitatea întăririi băncilor pentru a face față unor șocuri potențiale puternice.

În acest sens, Banca Națională a României a decis, ca măsură prudențială, ca băncile să asigure și să mențină, cel puțin pe *perioada 2009-2010, un nivel al solvabilității de minim 10 la sută*. Această măsură a fost recomandată și de FMI.

1 *Raport asupra stabilității financiare 2009* www.bnr.ro

Totodată, pentru a evalua nevoia de capital suplimentar corespunzătoare pragului de solvabilitate stabilit în condițiile unei posibile înrăutățiri a mediului economic, Banca Națională a României a convenit cu FMI rularea unor scenarii de testare la stres a băncilor. Rezultatele acestor scenarii indică nivelul fondurilor proprii după aplicarea setului de șocuri și, implicit, necesarul de fonduri pentru atingerea ratei de solvabilitate de 10 la sută. Exercițiul de testare la stres, bazat pe factori de stres regăsiți în programul economic al Guvernului, s-a aplicat tuturor băncilor. În condițiile scenariului de bază folosit în testare, fondurile proprii scad cu circa 21 la sută, iar atingerea pragului de solvabilitate stabilit ar necesita un aport suplimentar de capital de aproximativ 1 miliard euro. Băncile aflate în situația de a aduce fonduri suplimentare au confirmat intenția acționarilor lor de a respecta cerința de solvabilitate de minim 10 la sută pentru anii 2009 și 2010.²

Turbulențele financiare au determinat preocupări pe linia *gestionării riscului de lichiditate*. Totuși, apariția crizei economice mărește probabilitatea ca riscul de solvabilitate la nivelul companiilor să devină mai important decât cel de lichiditate.

Riscul de lichiditate. Băncile centrale din țările de proveniență a capitalului bancar românesc au injectat sume importante în sistemele lor financiare în scopul reluării creditării și a funcționalității pieței monetare. Aceste injecții au avut impact diferit asupra resurselor financiare ale filialelor băncilor românești: la unele s-au înregistrat creșteri de capitaluri proprii și pasive externe, în timp ce la altele situația a fost inversă. În aceste condiții, rolul fondurilor atrase de pe plan local tinde să devină tot mai important.

Tabel 1. *Furnizarea de lichidități de către autoritățile din țările de origine și efectele asupra finanțării în țara gazdă (România), septembrie 2008 – martie 2009 - milioane EUR-*

Țara de proveniență a capitalului	Creditul acordat de autoritățile din țara de origine instituțiilor lor financiare	Modificarea capitalurilor proprii ale filialelor românești a, b	Modificarea pasivelor externe ale filialelor românești ^a
Grecia	n.a.	-99	-1.641
Austria	2.988	-373	-652
Olanda	17.755	76	36
Italia	13.199	-31	134
Ungaria	15.437	-30	26
Franța	1.002	18	722

² *Raport asupra stabilității financiare 2009, www.bnr.ro*

a - reprezintă modificarea în perioada menționată a elementelor de pasiv bancar; o contribuție importantă în rezultat se datorează ajustării sumelor în euro (moneda națională s-a depreciat în respectivul interval cu peste 13 la sută); scăderea pasivelor externe nu presupune neapărat diminuarea expunerii unui grup bancar pe România.

b - include și efectul deteriorării calității portofoliului bancar, ce a condus la creșterea provizioanelor.

Sursa: Raport asupra stabilității financiare 2009 www.bnr.ro

Riscul de solvabilitate. Criza economico-financiară ce anticipează a genera pierderi importante la nivel mondial. Estimările FMI arată că acestea ar putea totaliza circa 4 000 miliarde dolari, din care două treimi ar fi localizate la bănci. Diminuarea activității economice mondiale și concretizarea pierderilor vor genera prin contagiune implicații și asupra sectorului bancar autohton și economiei reale românești.

Tabel 2. Componentele contagiunii crizei internaționale (decembrie 2008)

I prin sistem bancar românesc			II prin economia României			
Țara de proveniență a acționarului	PIB estimat pentru 2009	Pondere în capitalul sectorului bancar românesc	Țara de proveniență a acționarului	PIB estimat pentru 2009	Pondere	
					În credit bancar intern	VAB
Grecia	-0,9	30	Olanda	-3,5	2,2	6,8
Austria	-4,0	24	Italia	-4,4	1,3	1,5
Olanda	-3,5	12	Franța	-3,0	1,2	3,0
Italia	-4,4	6	Germania	-5,4	1,2	3,7
Ungaria	-6,3	6	Austria	-4,0	0,5	3,7
Franța	-3,0	6	Turcia	-3,7	0,6	0,5

Sursa: Raport asupra stabilității financiare 2009, www.bnr.ro

3. EVOLUȚII STRUCTURALE ALE SISTEMULUI BANCAR ROMÂNESC

În anul 2008 și prima parte a anului 2009 nu s-au remarcat modificări notabile în structura sectorului bancar românesc. Tendința de extindere a activității în teritoriu ca și a numărului de angajați își pierde din intensitate în ultima parte a anului, în contextul crizei globale. Gradul de concentrare, moderat, continuă trendul descendent.

În 2008 și trimestrul I 2009 nu se constată mutații importante în structura sectorului bancar românesc. Autorizarea unei bănci cu capital străin (BCR Banca Pentru Locuințe), deschiderea unei noi sucursale la București (DEPFA Bank Plc. Dublin), după ce o altă bancă își înceta activitatea în urma unei fuziuni (Banca di Roma) sau modificările produse în structura acționarului unei bănci (ABN AMRO Bank, în prezent RBS Bank România S.A., în urma preluării ei de către Royal Bank of Scotland) nu au modificat substanțial structura sectorului bancar. Începând cu

ianuarie 2009, CitiBank România S.A. și-a modificat statutul de bancă – persoană juridică română cu capital străin, devenind sucursala din România a CitiBank Europe cu sediul la Dublin.

La sfârșitul anului 2008, pe teritoriul României existau 43 de instituții de credit, față de 42 la finele anului 2007, dintre care 32 autorizate de BNR să funcționeze ca persoane juridice române, 10 sucursale ale unor grupuri bancare din UE și o rețea cooperatistă de credit. Același număr de instituții de credit regăsim și la 31 martie 2009, singura modificare, și aceasta doar la nivel de structură, fiind noul statut al CitiBank.

De remarcat sunt, de asemenea, notificările privind intenția unui număr de 174 de instituții din străinătate de a oferi în mod direct servicii financiare pe teritoriul României. Unii dintre solicitanți se aflau în fața unui prim contact cu piața financiară românească, în încercarea de a uza de avantajul pașaportului european în condițiile în care operațiunile transfrontaliere s-au dovedit pentru aceștia o oportunitate, în special pe segmentul finanțării corporațiilor.

Tabel 3. Indicatori structurali ai sistemului bancar românesc

Indicatorul	Anii										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nr. Instituții de credit*	41	41	41	39	39	40	40	39	42	43	43
Nr. bănci cu capital majoritar privat	37	37	38	36	36	38	38	37	40	41	41
Nr. bănci cu capital majoritar străin	26	29	32	32	32	30	30	33	36	37	37
- din care	7	8	8	8	8	7	6	7	10	10	11
Nr. Bănci la 100.00 locuitori	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,19	0,18	0,19	0,2	0,2
Pondere în total active a băncilor cu capital majoritar privat (%)	53,2	53,9	58,2	59,6	62,5	93,1	94,0	94,5	94,7	94,7	93,6
Pondere în total active a băncilor cu capital majoritar străin (%)	47,5	50,9	55,2	56,4	58,2	62,1	62,2	88,6	88,0	88,3	86,7
Pondere primelor cinci bănci în total active (%)	66,7	65,5	66,1	62,8	63,9	59,2	58,8	60,3	56,3	54,5	54,3

* inclusiv CREDITCOOP

Sursa: www.bnr.ro

Sub aspectul țării de origine a capitalului investit în instituțiile de credit ce funcționau pe piața bancară românească la finele anului 2009 noutatea a constat în rocada ocupantelor primelor două poziții. Astfel, în funcție de aportul de capital, Grecia a trecut pe primul loc, cu o pondere de 30,7 la sută din capitalul străin agregat înregistrat la finele lunii martie 2009 de sectorul bancar autohton, Austria a ocupat poziția secundă cu 23,5 la sută, iar ocupanta locului trei a rămas Olanda cu 11,9 la sută.

Cu privire la gradul de intermediere, România continuă să prezinte valori situate cu mult sub media țărilor din UE în pofida ritmurilor înalte de creștere a creditului neguvernamental consemnate până în prima parte a anului 2008.

Comparativ cu anul 2007, *gradul de concentrare* în sectorul bancar românesc s-a diminuat ușor în anul 2008 și în prima parte a anului 2009, pe ambele componente (credite și depozite). La finele lunii martie 2009, cota de piață a primelor cinci bănci în total active a consemnat o scădere până la 54,3 la sută, însă pe elemente de activ evoluțiile nu sunt omogene.

Cota pe piață a creditelor s-a diminuat la 53,7 la sută, iar pe portofoliul de titluri de stat aceasta a ajuns la 39,9 la sută. Scăderea gradului de concentrare a sistemului bancar s-a manifestat și pe partea de pasiv bilanțier, primele cinci bănci din sistem deținând 53,91 din totalul depozitelor.

Comparativ cu celelalte state membre ale Uniunii Europene, sub aspectul ponderii deținute de cele mai mari cinci bănci în activul agregat, România se situează în imediata apropiere a mediei celor 25 de state membre UE .

CONCLUZII

În urma cercetării efectuate am ajuns la concluzia că sectorul bancar a continuat după integrarea în UE să înregistreze indicatori de sănătate financiară în spectrul pozitiv, fiind bine capitalizat și cu rezultate financiare apreciabile. Analizele de testare la stres indică de asemenea o bună capacitate de absorbție a unor șocuri moderate. Două vulnerabilități se manifestă mai pregnant, alimentate de criza economică și financiară globală: riscul de credit și riscul de lichiditate.

Instituțiile financiare din România nu au expuneri pe activele cu grad ridicat de risc ce au destabilizat sistemul financiar internațional, însă efectele indirecte s-au resimțit, în proporții diferite, la nivelul tuturor segmentelor sistemului financiar intern. Începerea colectării de resurse de către fondurile de pensii (pilonul 2) a constituit principalul element în dezvoltarea sistemului financiar în anul 2008 și în prima parte a anului 2009.

Bibliografie:

1. Cocriș, V., Chirleşan, D.,(2008) Economie bancară, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2008
2. Isărescu, M., (2009), Criza financiar - bancară și economică: strategii, programe și măsuri anticriză. Implicațiile și perspectivele unei agende naționale, Brașov, 6 martie
3. Șpulbăr, C., Nanu, R., Gherghinescu, O., (2008) Economie monetară si bancară,Editura Universitaria Craiova,
4. Raport asupra stabilității financiare 2009, www.bnr.ro
5. *Regulamentul BNR nr. 18/2009* privind cadrul de administrare a activității instituțiilor de credit, procesul intern de evaluare a adecvării capitalului la riscuri și condițiile de externalizare a activităților acestora
6. Rapoarte anuale, www.bnr.ro

SITUAȚIA CRITICĂ A ÎNTREPRINDERII: DEPISTAREA CAUZELOR ȘI A MODALITĂȚILOR DE DEPĂȘIRE

Corina Cușnir, dr., conf. univ. (UCCM)

Currently, the economic and financial crisis is a reality of domestic enterprises work, including system units and consumer cooperatives. This is having a negative impact is conditional and entail an inappropriate and inadequate management of heritage or his alienation. Also involves training the business relationship between various market participants, leading trader mutual connection with various business partners, including suppliers, customers, state banks, financial institutions and other bodies. Typically, for these links are provided cash flows that can be enacted through legislation, contract or arrangement. For these reasons, the cases highlight the need to detect the occurrence and development and implementation of forms and methods of overcoming that would ensure economic growth and enterprises should fully realize the intended purpose. It is well known that if the companies recorded cases of difficulty, it affects both the results of enterprise data and business partners, and hence the national economy.

Schimbările, care au loc în mediul extern de afaceri, în mod firesc, condiționează apariția unor noi principii de gestiune a activității. Cu cât mai vădit se manifestă influența mediului extern, cu atât mai mult gestionarii entităților autohtone trebuie să acorde atenție studiului proceselor care au loc în vecinătate, precum și formulării răspunsurilor adecvate la posibilele influențe externe și elaborării metodelor de dezvoltare în perspectivă.

Actualmente, centrul atenției s-a deplasat către mediul extern, iar managerii și-au îndreptat obiectivul în direcția asigurării unei stabilități durabile. Situația precară a întreprinderilor se observă, în Republica Moldova, în toate ramurile de activitate. În conformitate cu totalurile activității economico-financiare a cooperației de consum pentru anul 2009, din 174 de agenți economici, care au prezentat rapoartele financiare Moldocoop, 110 unități sau 63,2% au finalizat exercițiul cu un profit de 13,08 mln. lei, iar 64 sau 36,8% - cu pierderi de 6,7 mln. lei. Totodată, din 100 de cooperative de consum, 61 au înregistrat profit, însumând 7,2 mln. lei, iar restul unităților lucrează în pierderi de circa 4,3 mln. lei. Din 36 de întreprinderi ale organizațiilor cooperatiste teritoriale, 22 au încheiat anul de gestiune cu profit în sumă de 1,6 mln. lei, iar 14 – pierderi, cifrându-se la 1,2 mln. lei. În acest context, remarcăm și deficitul surselor proprii al organizațiilor cooperatiste, care alcătuiește circa 11,8 mln. lei.

Apare întrebarea: „Care sunt cauzele situației critice a întreprinderilor? De ce întreprinderile care anterior erau prospere acum se află în stare de insolvabilitate?” Starea financiară dificilă a întreprinderilor cooperatiste este condiționată, în mare măsură, de diferențele ei specifice, care se confirmă periodic prin statut, forma de proprietate, complexitate, autofinanțare, orientări sociale, ierarhizare în conducere, multiple strategii folosite în gestionare, democrația elaborării și discutarea programelor de stabilizare, particularitățile caracteristice fiecărei direcții de activitate și subordonarea organelor de conducere.

Este binecunoscut faptul că activitatea oricărei întreprinderi comerciale are sens, dacă la finele perioadei de gestiune se înregistrează profit. Entitățile prospere, de regulă, înregistrează anumite avantaje competitive: ele ocupă o poziție dominantă pe piața bunurilor și serviciilor; produsele lor sunt competitive și se bucură de o cerere în ascensiune; monitorizează schimbările intervenite în conjunctura pieței, în timp util și eficient răspund la schimbările mediului extern. Înregistrând profituri, întreprinderile date își majorează capitalul propriu și, din practică, întotdeauna, sunt capabile să-și îndeplinească obligațiunile sale financiare, precum și să-și acopere necesarul de finanțare, în principal, pe seama eforturilor proprii.

Menționăm că o trăsătură caracteristică a economiei de piață este faptul că situațiile de criză apar la toate fazele ciclului de viață al întreprinderii: în unele momente ea nu poate înregistra profituri sau pierderi. Dar, acestea sunt situații episodice, pe termen scurt, care nu modifică esența întreprinderii ca producător de profituri. Ele pot fi înlăturate cu ajutorul unui complex de măsuri operative. Dacă însă întreprinderea este, în ansamblu, neeficientă, criza economică „îmbracă” un caracter prelungit și se poate solda cu lichidarea acesteia, vânzarea de active pentru onorarea obligațiilor față de creditori, ceea ce se numește faliment al întreprinderii.

În opinia noastră, pentru a preveni acest lucru, este necesar la timp de înțeles motivele pentru care economia întreprinderii se află în situații de criză, precum și de elaborat măsuri adecvate cu scopul eliminării acestora.

Procedura, care, într-un anumit fel, stipulează pericolul crizei, presupune analiza particularităților ei și elaborarea măsurilor, ce țin de diminuarea consecințelor crizei și utilizarea factorilor, ce vor influența dezvoltarea întreprinderii. Totalitatea factorilor, care ar putea cauza la întreprindere criza economică pot fi sistematizați în două grupe:

- 1) externi sau străini întreprinderii, asupra cărora ea nu poate și nu are capacitate de a influența sau influența ei este limitată;
- 2) interni, care iau naștere în rezultatul activității întreprinderii.

Suntem de părerea că cauzele situației critice a întreprinderilor, atât din sistemul cooperăției de consum, cât și a economiei naționale sunt condițiile externe nefavorabile ale mediului de afaceri: încălcarea relațiilor economice tradiționale; declinul cererii; modificări imprevizibile ale politicii economice guvernamentale; inflația; dezechilibrele pieței; instabilitatea politică.

În Republica Moldova, scăderea producției industriale, în anul 2006 cu circa 12 puncte procentuale față de perioada precedentă (de la 107% în anul 2005 la 95,2% în anul 2006) a dobândit un caracter structural. În același timp, odată cu scăderea nivelului producției de un anumit tip, se atestă stabilizarea nivelului producției altor produse. În ansamblu, începând cu anul 2007 situația relativ s-a stabilizat. Actualmente, economia autohtonă este totuși nestabilă și se află în faza de declin. Creșterea prețurilor și scăderea nivelului producției, concomitent, a fost însoțită de o creștere progresivă a tuturor tipurilor de neplăți și, mai întâi de toate, între întreprinderi.

În opinia noastră, starea economiei naționale, în mare măsură, de asemenea, ar putea afecta capacitatea entității de a obține resurse pentru acoperirea necesităților sale de finanțare. Acest lucru se datorează, în principal, faptului că guvernul poate încerca să atenueze efectele înrăutățirii mediului economic, reglementând fiscalitatea, masa monetară și rata dobânzii bancare.

Majorarea cotelor de impozitare nu este propice pentru stimularea activității de antreprenariat, iar „scumpirea” creditelor conduce la creșterea costurilor.

Printre factorii de ordin politic, care ar putea provoca situația de criză la întreprindere, pot fi evidențiați atitudinea statului față de spiritul antreprenorial sau caracterul restrictiv al acestuia; instabilitatea politică; naționalizarea proprietății etc. Toate acestea afectează climatul investițional și favorizează ieșirea capitalului din țară.

Așa factori ai domeniului juridic ca reglementarea antimonopol insuficientă, reglementarea limitată a activității economice externe, cadrul juridic neadecvat aferent activității de antreprenariat, de asemenea, pot favoriza înregistrarea situației critice în activitatea întreprinderii.

Factorii social-culturali, în cadrul cărora predomină valorile și tradițiile de viață, de asemenea, au impact asupra activității entității. Economia social-administrativă planificată a dezvoltat o mentalitate orientată spre:

- executarea planurilor și devizelor, dar care nu țin seama de îndemnările managementului financiar;
- în situația cea mai convenabilă trebuie să ceri statului, considerând acest lucru un drept firesc;
- cheltuirea resurselor câștigate și încasate pentru ceea ce anterior nu era permis sau se efectuau constrângeri: austeritatea forțată multianuală, nivelul scăzut al culturii gestionarilor au dau naștere imoralității, care s-a arătat imediat ce s-au creat condițiile corespunzătoare.

Factori sociali suplimentari, care contribuie la apariția și dezvoltarea crizei economice a întreprinderii sunt criminalitatea și corupția, care, din păcate, există în Republica Moldova și devin pentru multe entități o barieră importantă pentru afaceri.

În această ordine de idei, toate caracteristicile specifice identificate au determinat calea de urmat a multor întreprinderi autohtone înspre criză și fenomene

prefalimentare în contextul reformei economice. Concomitent, inovațiile tehnologice au impact asupra eficienței cu care produsele pot fi fabricate și vândute, asupra ritmului de “îmbătrânire” a produsului, asupra modului de colectare, stocare și distribuire a informației, precum și asupra naturii serviciilor și produselor pe care consumatorii le așteaptă de la întreprindere.

Menționăm că cheltuielile publice reduse în domeniul științei și tehnologiei, duc la stagnarea tehnologică. În această situație, întreprinderea pentru producerea de bunuri și prestarea de servicii utilizează tehnologii demodate, iar protecția inadecvată a brevetelor nu încurajează antreprenorii să dobândească cele mai recente tehnologii. Toate acestea reduc competitivitatea produselor și conduce întreprinderea spre situația critică. La documentarea factorilor externi, care ar putea provoca criza economică la întreprindere, trebuie remarcat faptul că entitatea poate avea un impact semnificativ asupra acestora, precum și poate preveni apariția lor. Acești factori țin de mediul concurențial al întreprinderii și determină formele concurenței, printre care: nivelul ridicat al prețurilor produselor fabricate; nivelul redus al aplicării tehnologiilor; calitatea proastă a producției etc.

Ținem să remarcăm că nivelul tehnologiilor aplicate determină toate etapele procesului de producție și a competitivității acesteia. Modificările în cadrul tehnologiilor de producție, efectuate de către întreprindere în scopul de a asigura un avantaj competitiv, necesită investiții substanțiale și se poate realiza într-o perioadă, relativ, lungă de timp, ceea ce afectează în mod negativ rentabilitatea întreprinderii, inclusiv și cele ce rezultă din eșecurile punerii în aplicare a noilor tehnologii. Suntem de părerea că rentabilitatea și scăderea volumului vânzărilor ar putea fi afectate negativ și din cauza apariției pe piață a produselor la costuri mai mici, în producerea cărora se utilizează tehnologii avansate, care îmbunătățesc calitatea.

În opinia noastră, nu mai puțin importante, printre factorii externi, sunt și relațiile cu clienții și furnizorii. Încetinirea ritmului de creștere a veniturilor din vânzări, sau scăderea absolută a acestuia se atestă în situația creșterii creanțelor aferente bunurilor transportate, în cazul în care entitatea lucrează cu cumpărători străini (improprie) sau nu este liberă în alegerea acestora. Întârzierile în livrările materiilor prime și materialelor, sau calitatea proastă a acestora pot reduce volumul de producție și calitatea produsului finit.

Este cunoscut că condițiile externe sunt aceleași pentru toate întreprinderile. De ce însă, după cum arată experiența din ultimii ani, nu toate întreprinderile autohtone sunt în măsură să facă față concurenței? Cu toate acestea, chiar și existența produselor competitive nu permit multor întreprinderi cu eficiență să realizeze acest avantaj. Ca urmare, pierderea avantajelor competitive va conduce, în mod inevitabil, întreprinderea înspre criză.

În consecință, cauzele crizei economice ale întreprinderilor din Republica Moldova rezidă în ele însăși. Și, după cum au confirmat analizele efectuate, anume factorii interni au exacerbât impactul factorilor externi. În calitate de întrebare inițială pentru clarificarea cauzelor interne ale crizei economice se prezintă posibilitatea

alegerii chestiunii: „Care sunt dinamica vânzărilor din ultimii 1 - 2 ani?” În opinia noastră, schema logică de depistare a motivelor interne care au dus entitatea la criză este asociată cu alegerea a două alternative de răspunsuri:

1) volumul vânzărilor se majorează, sau 2) volumul vânzărilor descrește.

Dacă nu există dificultăți în sfera comercializării producției, rezultă că cauzele sunt în altă direcție. Prin urmare, trebuie clarificată situația în domeniul rotației activelor curente. În cazul în care viteza de rotație este redusă, atunci problema constă în durată lungă a ciclului operațional și, corespunzător, necesită a fi identificată veriga slabă a ciclului. O cauză poate fi, spre exemplu, durata de plată a produselor eliberate. Atunci, cauzele crizei sunt legate de politica de prețuri și controlul prețurilor, termenii contractului de vânzare (de exemplu, livrarea de bunuri în avans).

Prețurile ridicate pot fi legate de costurile de producție, ceea ce atrage atenția asupra analizei dinamicii costului de producție, precum și motivele creșterii acestora. Pentru entitățile autohtone, de regulă, costurile ridicate sunt legate de resursele energetice.

În cazul în care viteza de rotație este mare, motivele crizei economice sunt legate de rentabilitatea vânzărilor. Reducerea volumului vânzărilor este și cauza marketing-ului inadecvat. În opinia noastră, alte întrebări care necesită a fi clarificate sunt existența stocurilor de produse nerealizate, caracteristicile produselor, politica de prețuri și sistemul de distribuție și promovare a produselor, răspunsurile la care pot prezenta cauzele crizei economice actuale ale entității.

Conchidem că managerii financiari trebuie să aplice măsuri de protecție pentru susținerea întreprinderilor până când ele, încă, nu au ajuns la declararea oficială a stării critice, în această direcție fiind nevoie de folosirea fondului de rezervă pentru derularea acțiunilor de asanare, instaurarea administrării externe în perioada critică, acordarea creditului comercial, consultațiilor etc. Astfel, documentarea cauzelor apariției situațiilor critice la întreprindere și implementarea măsurilor optime de depășire a acestora va conduce spre revigorarea activității nu numai a întreprinderii în cauză, ci și a partenerilor de afaceri și, în consecință, a economiei naționale.

Recenzenți: *L.Cobzari, dr.hab., prof.univ. (ASEM)*
I.Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

RELEVĂRI PRIVIND MECANISMUL FINANCIAR DE EVALUARE A CAPITALULUI ÎNTRINDERII IN CONTEXTUL EVOLUȚIILOR CONTEMPORANE

Elena Fuior, dr., conf. univ. (UCCM)

Currently, the economic reforms in Moldova aim to achieve a high level of national economic development and increase living standards of the population. Among the many financial issues, raises the interest related to the establishment of a financial mechanism for assessing the capital company as a line of business within the financial recovery of contemporary economic practice. The success of enterprise activity completely depends on the financial situation, which largely focuses on the effective use of heritage. Search of the procedures to ensure the efficient functioning of enterprises, in order to achieve a high level of development, requires a proper implementation of evaluation policy of the performance, which is why wide range of indicators must be applied.

În prezent, schimbările structurale și legislative au atras după sine necesitatea desăvârșirii mecanismului de gestiune financiară a întreprinderii. Din acest punct de vedere într-o economie concurențială, obiectivul major al activității structurilor antreprenoriale, indiferent de forma organizatorico-juridică, sfera de activitate sau situația financiară, constă în obținerea unui volum de profit, suficient pentru extinderea potențialului întreprinderii, maximizarea valorii patrimoniului și asigurarea unei creșteri economice durabile.

Întrucât în economia de piață obiectivul major al agentului economic constă în maximizarea valorii patrimoniului și majorarea concomitentă a profitului și rentabilității, în scopul atingerii acestuia este necesar de a selecta și implementa cele mai avantajoase mecanisme ce vor permite de a obține performanțe financiare înalte. Din acest punct de vedere, în scopul desfășurării funcționării mai profitabile și mai avantajoase a structurilor antreprenoriale, este necesar de a efectua un studiu temeinic privind problema stabilirii volumului oportun a capitalului, ca un complex patrimonial, ce trebuie să asigure eficiența activității, atât sub aspectul creșterii rentabilității, cât și a optimizării proceselor de gestiune a afacerii.

Așadar, luându-se în considerație necesitatea favorizării dezvoltării activității și sporirii eficienței folosirii patrimoniului, managerii financiari, în condițiile instabilității economice, sunt impuși de a efectua cercetări privind poziționarea întreprinderii pe piață, nivelul concurenței, surse de finanțare, posibilitățile de creștere a capitalului, măsurile și direcțiile de diminuare a riscurilor etc. La examinarea

problemelor cu privire la creșterea eficienței folosirii patrimoniului, principala țintă a deciziilor manageriale necesită a fi axată pe aplicarea unui sistem de indicatori de evaluare a performanțelor folosirii capitalului entităților antreprenoriale. După cum arată practica, mecanismul desăvârșirii sistemului de indicatori, ce ar permite de a estima integral eficiența funcționării întreprinderii, trebuie să fie justificat. Crearea unui mecanism flexibil va asigura posibilitatea estimării veridice a rezultatelor activității întreprinderii, de a stabili punctele tari și slabe, de a determina căile de redresare a situației existente și de a fundamenta obiectivele strategice și deciziile manageriale.

Vom consemna că, conform abordărilor conceptuale, un sistem de evaluare modern trebuie să reliefeze criteriile decizionale, ce vor permite de a adopta hotărâri corecte și vor favoriza creșterea economică, indiferent de etapele ciclului de viață al întreprinderii și mediul economic. Pentru a atinge atare obiectiv, în vederea reglementării direcțiilor prioritare de dezvoltare, crearea condițiilor optimale pentru activitate și sporirea eficienței în perioadele viitoare, agenții economici, trebuie să-și perfecționeze procedura de evaluare a patrimoniului. Din aceste considerente, problema elaborării unui mecanism financiar de evaluare și gestionare a întreprinderii devine tot mai actuală.

Caracteristic este că, în ultimii ani în Republicii Moldova, prevederile teoretico-metodologice fixează, în linii generale, mecanismul estimării valorii patrimoniului întreprinderilor autohtone, întrucât, ca regulă, legiferează aspectul reorganizării, finanțării sau asigurării funcționării continue în perioadele viitoare. Prin urmare, în cazul dat, se folosesc metode ce reflectă situația de ansamblu și nu se iau în considerație totalitatea de aspecte aferente funcționării și posibilităților reale de dezvoltare a acestora. În aceste condiții, în scopul atingerii unui nivel înalt de dezvoltare, atât a entităților, cât și respectiv a economiei naționale, este necesar de a implementa un mecanism financiar performant de evaluare a capitalului.

Este binecunoscut faptul că succesul activității entităților antreprenoriale depinde de potențialul și situația financiară, care, la rândul său, în foarte mare măsură, rezultă din eficiența utilizării patrimoniului. Prin urmare, folosirea acestui mecanism, ca o părgie de asigurare a performanțelor, este o necesitate și un instrument managerial important, prin intermediul căruia se adoptă decizii corelate cu condițiile și practica economică contemporană. În aceleași timp specificăm că, în scopul atingerii unui nivel înalt de dezvoltare a entităților antreprenoriale, la căutarea procedurilor de asigurare a eficienței funcționării lor este necesar de a realiza o politică adecvată de evaluare a rezultatelor, motiv pentru care acestea trebuie să aplice un spectru larg de indicatori, prin intermediul căruia pot fi examinate toate direcțiile de activitate.

Potrivit viziunii dezvoltării economice, sistemul de indicatorii, ce țin de estimarea rezultatelor financiare a întreprinderii, precum și cei aferenți mărimii și structurii capitalului și eficienței folosirii patrimoniului, sunt cei mai importanți la caracteristica priorităților creșterii potențialului și, respectiv, a posibilităților de extindere a activității. Metodologia stabilirii performanțelor financiare presupune divizarea totalității de indicatori în următoarele categorii: evaluarea situației financiar-

patrimoniale a agentului economic și a modificărilor ei în perioada de gestiune, care, în cea mai mare măsură, permite de a stabili căile de menținere a autonomiei financiare; estimarea nivelului de lichiditate, solvabilitate, vitezei de rotație a activelor și nu în ultimul rând, determinarea eficienței activității de afaceri, profitabilității, rentabilității, stabilității și gestionării financiare a întreprinderii.

Astfel, putem menționa că, din punct de vedere al aspectului practic, în scopul examinării imaginii întreprinderii, posibilităților extinderii segmentului de piață, aprecierii eficienței direcțiilor de funcționare și identificării performanțelor activității, managerii trebuie să dispună de un sistem de indicatori de evaluare a patrimoniului, care ar permite de a obține informații veridice privitor la situația reală a activității acesteia. Sub acest aspect, strategia bine determinată, ce ține de formarea capitalului întreprinderii, permite de a spori eficiența activității de afaceri, iar asigurarea mărimii optimale a capitalului servește ca un indicator generalizator de realizare a stabilității financiare.

De remarcat că, în scopul asigurării eficienței mecanismului de gestiune a întreprinderii, managerii au nevoie de un sistem complex de indicatori, ce ar permite integral de a evalua oportunitatea folosirii patrimoniului. Concomitent, entitatea antreprenorială mai are nevoie de un număr relativ redus de indicatori, întrucât, de regulă, cea mai însemnată problemă este dependența ei de posibilitatea atragerii surselor împrumutate și eficiența utilizării lor. Din acest motiv, important este de a reliefa interconexiunea indicatorilor și a factorilor ce influențează asupra activității întreprinderii și intensitatea acestuia sub influența fenomenelor interne și externe.

Este important de evidențiat că, din punct de vedere conceptual, inițial se impune de a stabili domeniul activității și caracteristicile concurențiale ale întreprinderii, după care se proiectează sistemul de indicatori formalizați și cei neformalizați, ce trebuie să fie aplicați pentru evaluarea patrimoniului. De reținut că ei asigură posibilități esențiale de gestiune. Acest fapt se explică prin aceea că, anume capitalul întreprinderii caracterizează valoarea integrală a mijloacelor financiare exprimate în formă bănească, materială și nematerială și care sunt investite în activele întreprinderii. Cu toate că, în esență, indicatorii formalizați se stabilesc pe baza datelor rapoartelor financiare, iar cei neformalizați cer a fi apreciați de experți, la evaluarea valorii capitalului cei mai importanți sunt parametrii formalizați, întrucât permit o estimare structurală veridică și relativ complexă a activității, care în cea mai mare măsură poate fi gestionată de către manageri, astfel obținându-se o apreciere complexă a funcționării entității.

Se știe că mărimea capitalului influențează nemijlocit asupra rezultatelor activității întreprinderii, ceea ce presupune o examinare complexă, ce poate fi efectuată prin intermediul unui sistem de indicatori cantitativi și calitativi, care, la rândul său, se pot aprecia din punct de vedere static și dinamic, sub aspectul efectului economic și financiar, sau a performanțelor funcționării.

Merită să reținem că pentru a administra eficienta entitate antreprenorială, trebuie să se țină cont de totalitatea de riscuri, ce ar putea avea un impact asupra utilizării acestuia cu estimarea consecințelor asupra activității întreprinderii. Din

aceste considerente gestiunea factorilor calitativi, ce influențează valoarea capitalului, constituie parametrul de bază al eficienței funcționării întreprinderii și atractivității acestora.

Este necesar de evidențiat că mecanismul de evaluare a performanțelor folosirii capitalului structurilor antreprenoriale, trebuie să includă neapărat procedura de diagnostic și analiză. La rândul său, fluxurile informaționale obținute în urma diagnosticului financiar servesc pentru planificarea activității întreprinderii. În acest mod, estimarea performanțelor financiare, presupune determinarea principalilor parametri spre care trebuie să fie orientat agentul economic și care permit, totodată, stabilirea performanțelor activității lui.

Din punct de vedere conceptual, structurile antreprenoriale pot fi privite din două puncte de vedere: pe de o parte – ca o sumă de active, care pot fi urmărite de potențialii investitori, iar pe de altă parte – ca o entitate ce are capacitate de a genera profit în perioadele viitoare, acest aspect fiind de o importanță majoră. Se știe că capacitatea de concurență a acestora este influențată de mecanismele pieței, iar eficiența utilizării factorilor de producție necesită a fi exprimată prin intermediul profitului și rentabilității, maximizarea cărora constituie obiectivul strategic de dezvoltare. S-a stabilit că atingerea unui nivel maximal al acestor indicatori permite de a majora valoarea patrimoniului și de a asigura o stabilitate a activității întreprinderii.

Așadar, nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că procedura estimării profitului cere efectuarea diagnosticului procesului de exercițiu și a volumului de vânzări. Vom reține că, din punct de vedere a maximizării profitului și rentabilității, principalul obiectiv al întreprinderii constă în determinarea ritmului de creștere a profitului cu evidențierea direcțiilor de activitate, în care se înregistrează performanțe. În același timp, menționăm că e foarte important de a efectua o examinare a nivelului de profit a vânzărilor, în cadrul căreia se evidențiază așa poziții ca: volumul și prețul de vânzare, structura vânzărilor, prețul de achiziție, mai ales, costul surselor energetice și de transportare, nivelul cheltuielilor materiale etc. Totodată, în baza studiului dinamicii majorării mărimii profitului se crează posibilități de elaborare a deciziilor ce permit evitarea cauzelor ce provoacă o dereglare a activității și a măsurilor de desăvârșire a întregii activități economico-financiare.

Merită să reținem că, în condițiile economiei de piață, pe lângă evaluarea mărimii profitului, gestionarii au nevoie și de informații privitor la rate de rentabilitate, întrucât aceasta oferă informații privitor la rezultatele activității entității antreprenoriale. Mai mult decât atât, estimarea rentabilității, printr-un sistem de rate de rentabilitate exprimate prin diferite varietăți permite de a evalua multiple laturi ale activității economico-financiare a întreprinderii. Sub acest aspect, ca indicator de măsurare a performanței întreprinderii specificăm ratele de rentabilitate comercială, care caracterizează eficiența activității comerciale și a politicii de prețuri practicate de

structuri antreprenoriale și rata rentabilității comerciale nete (ROS). Calitatea gestiunii întreprinderii necesită a fi validată prin ratele de rentabilitate economică, fiindcă acestea permit de a măsura performanțele activului pornind de la rezultatul economic, adică de la rezultatul brut al exploatării sau rezultatul exploatării și ansamblul mijloacelor utilizate, rata excedentului brut de exploatare; rata marjei comerciale; rata rezultatului exploatării; rata marjei nete; rata marjei de autofinanțare.

Deși aceste rate pot fi utilizate ca mijloc de evidențiere a dificultăților ce țin de situația financiară a întreprinderii, motiv pentru care aceste se folosesc atât în scopuri de gestiune, cât și de control, aplicarea lor este limitată, deoarece raporturile atestă ceea ce s-a petrecut, iar nu motivele ce au determinat o asemenea situație. Din aceste considerente, luându-se în considerație faptul că rata rentabilității economice constituie un indicator de apreciere a performanțelor, în cazul estimării acesteia apare necesitatea de a concoordona mărimea ratei efective cu obiectivele preconizate. Totodată, nu poate fi trecută cu vederea cerința de a asigura corelația dintre mărimea patrimoniului și capacitatea pieței, precum și poziționarea ratei rentabilității realizate vizavi de media înregistrată de alte întreprinderi. Deci, întrucât rentabilitatea constituie o formă sintetică de exprimare a eficienței, gestionarii patrimoniului întreprinderii, pe de o parte, se axează pe rentabilitate, iar pe de altă parte, pe constatarea rezultatelor.

O altă modalitate de apreciere a performanțelor ține de diagnosticul acestora prin intermediul ratelor de rentabilitate financiară, care permit de a estima capacitatea întreprinderii de a degaja profitul din folosirea capitalului propriu. Aceste rate, reflectând scopul final al activității și fiind un indicator relevant în aprecierea poziției întreprinderii pe piață, țin cont de direcțiile de constituire a capitalului și de impactul structurii financiare și efectului de îndatorare asupra performanțelor financiare. Acest proces are o bază temeinică, deoarece este bine cunoscut faptul că întreprinderile, care activează utilizând numai capitalul propriu, înregistrează o stabilitate financiară mai înaltă.

În același timp, efectuând activitatea pe baza capitalului propriu, se limitează ritmul creșterii economice, fiindcă nu se formează volumul necesar de active în perioadele favorabile conjuncturii pieței, și respectiv, nu se utilizează posibilitățile financiare de creștere a profitului aferent plasamentelor de capital. Din această cauză, important este de a găsi raportul optimal dintre aceste două modalități de finanțare. Iată de ce, determinarea performanțelor activității întreprinderii presupune evaluarea bazei structurale financiare ca rezultat al deciziilor de finanțare din contul capitalului propriu și a celui împrumutat. În cadrul întreprinderii aceste aspecte se reflectă prin mărimea și structura mijloacelor fixe și a celor circulante, precum și prin eficiența utilizării lor. Pe de altă parte, având în vedere că structura capitalului se reflectă prin raportul dintre capitalul propriu și angajamente pe termene stabilite e necesar de a examina raționalitatea și eficiența utilizării capitalului împrumutat.

Ca o problemă separată a procedurii de evaluare menționăm estimarea fluxurilor monetare prognozate, întrucât anume banii, iar nu venitul, în general, sunt principalul în decizia managerială. Aceste metode se axează pe principiul anticipării, potrivit căruia valoarea întreprinderii se poate determina în baza veniturilor viitoare. Referindu-ne la practica mondială, menționăm că pentru estimarea acestor venituri se folosesc așa metode ca: metoda capitalizării venitului (profitului); metoda actualizării fluxurilor bănești sau metoda Cash-Flow-ului Net Actualizat (Discounted cash-flow), metoda veniturilor reziduale etc. Dar înainte de a decide asupra unei sau altei metode de evaluare bazate pe venit, este necesară alegerea corectă a ratelelor de rentabilitate, care vor fi luate în calcul, și asupra factorilor de influență asupra acestora.

E bine cunoscut faptul că procesul de evaluare se axează nu numai pe estimarea ratelor financiare, dar preconizează și determinarea capacității întreprinderii de a genera venituri și de a asigura nivelul corespunzător de profitabilitate, solvabilitate și lichiditate. Referindu-ne la practica mondială, specificăm că metodele de rate pe larg se folosesc pentru examinarea situației financiare. În cadrul acestor metode un loc aparte îi revine indicatorilor de rotație a capitalului, prin care se indică calitatea activelor curente, coeficientul de acoperire, precum și coeficienții de atragere a surselor financiare, întrucât permit de a calcula dependența întreprinderii de mijloacele atrase. Dimensionarea coeficientului global de acoperire demonstrează că întreprinderea va fi în stare să achite datoriile din contul creanțelor sale numai mobilizând toate activele, inclusiv și cele materiale. Nivelul redus al lichidității se poate asocia cu sistarea aprovizionărilor și a plății salariilor, iar al rentabilității cu reducerea programelor de investiții și cu nemulțumirea acționarilor, ceea ce influențează negativ asupra valorii activelor. În raport cu acești indicatori, menționăm că diagnosticul acestora ne oferă informații privitor la resurse și performanțe, și totodată, permit de a scoate în evidență punctele forte și slabe ale activității agenților economici.

Concomitent, potențialul economic al întreprinderii e necesar de a fi examinat, atât din punctul de vedere al situației patrimoniale, cât și sub aspectul situației financiare. Ambele aspecte economico-financiare ale activității sunt legate reciproc: structura nerațională a proprietății, componența necalitativă a acesteia pot conduce la înrăutățirea situației financiare și invers. În așa fel, înghețarea nejustificată a resurselor în producție finită, creanțe, stocuri de mărfuri și materiale poate influența negativ asupra posibilității întreprinderii de a face față plăților curente și de a efectua investiții, iar creșterea resurselor împrumutate – conduc spre necesitatea realizării patrimoniului întreprinderii pentru stingerea datoriilor față de creditorii. Stabilitatea situației financiare a întreprinderii, într-o mare măsură, depinde de oportunitatea economică și corectitudinea plasării resurselor financiare în active și în proiecte de investiții. Activele sunt dinamice potrivit naturii lor, întrucât în procesul funcționării întreprinderii, mărimea și structura lor suferă modificări permanente. O prezentare

generală despre modificările calitative în structura resurselor și izvoarelor lor, precum și în dinamică poate fi obținută cu ajutorul mecanismului de gestiune.

Pentru o administrare eficientă a activității agentului economic e nevoie de evaluarea randamentului activelor prin care se examinează eficiența utilizării patrimoniului. În cadrul acestor metode se evidențiază metoda activului net contabil corectat, care permite determinarea valorii de piață a unități economice în momentul evaluării. Concomitent, se determină o totalitate de rate a randamentului activelor, printre care: rata de randament a activelor (ROI); rata rentabilității fondurilor avansate (R_{FA}); rentabilitatea activelor totale (ROA) etc. Întrucât eficiența folosirii activelor, de regulă, se determină prin stabilirea rotației și se estimează la diferite prețuri, mărimea activelor trebuie să fie evaluată la valoarea de piață.

Este oportun de menționat că metodele tradiționale de evaluare a patrimoniului, bazate pe analiza dinamicii indicatorilor financiari, sunt fragmentare și nu permit de a caracteriza procesele din punct de vedere a interconexiunii lor. Mai mult decât atât, există pericolul preocupării antreprenorilor doar de creșterea profitului, astfel neatrăgându-se atenție altor aspecte strategice ale activității, cum ar fi: producția, inovația, politica de atragere a clienților etc., ceea ce poate atrage după sine diminuarea segmentului de piață și chiar insolvabilitatea întreprinderii. Dificultățile cu care se confruntă entitățile antreprenoriale la evaluarea patrimoniului sunt: indicatorii de analiză financiară, sub formă de coeficienți sau rate necesită existența unor criterii sau normative de comparație; este destul de dificil de a comenta rezultatele în situații când nu există legătură reciprocă între indicatori, calcularea cărora se cere să fie realizată la o dată prestabilită; absența metodologiei de selectare a parametrilor de evaluare a performanțelor folosirii patrimoniului etc.

Din aceste considerente este binevenită folosirea unui model de estimare integrală a eficienței folosirii capitalului, format din așa componente ca: situația financiară; circuitul de resurse, dreptul de proprietate, eficiența vânzărilor. Acest model va permite obținerea informațiilor privind activitatea întreprinderii sub aspect dinamic, quasi-static și static. Legăturile de modelare se stabilesc între variabile determinate, iar proiectarea fenomenului presupune stabilirea unui număr de variabile, sub forma de coordonate generalizatoare, prin intermediul cărora se exercită descrierea procesului. Stabilind punctele-cheie ale sarcinii, se selectează sistemul de realizare. În esență, această metodă permite de a stabili un număr redus de parametri, necesari pentru descrierea totalității de fenomene aferente activității structurilor analizate.

Astfel, se rezolvă problema selectării criteriului de comparație a indicatorilor rezultativi, întrucât modelul evidențiază două categorii de factori cu impact asupra rezultatelor, și anume: factorii din sfera financiară, care reprezintă direcțiile politicii financiare și înglobează gestiunea creanțelor, stocurilor, politicii de dividend, îndatorarea și decontările și factorii activității de afaceri, care includ: structura

organizatorico-funcțională a întreprinderii, categoriile de active imobilizate și amortizarea acestora etc. Ca rezultat, se evidențiază două abordări ale performanțelor: situația financiară favorabilă și cea nefavorabilă. În cazul când situația este favorabilă, indicatorii incluși în sistemul de estimare corespund valorilor teoretice, iar în caz contrar este necesar de a implementa decizii respective vis-a-vis de posibilitățile reducerii probabilității apariției situației de faliment.

Reeșind din cele expuse, menționăm că întreprinderile pot estima eficiența activității lor atât din punctul de vedere a creșterii rentabilității, cât și al optimizării proceselor de gestiune a afacerii. Din acest motiv, cu toate că eficiența afacerii, exprimată prin profitabilitate și rentabilitate, este strâns legată de eficiența gestiunii acesteia, în cadrul întreprinderii este necesar de a delimita aceste două direcții de activitate, întrucât modelul prevede completarea sistemului tradițional de indicatori financiari cu indicatorii estimării aspectelor strategice a activității. Prin aceasta sistemul se axează pe o abordare complexă a activității, la care o parte esențială de indicatori nu se atribuie celor financiari și care fiind un model de gestiune strategică cuprinde așa direcții principale ca cea financiară, legăturile cu clienții, eficiența operațională, inovațiile și instruirea.

Mai mult decât atât, componentele sistemului sunt legate reciproc și reprezintă veriga cauză-efect a strategiei întreprinderii. Ele includ în sine lanțul de la scopurile financiare finale până la totalitatea de resurse necesare realizării lor. Implementarea acestei strategii în practică se efectuează prin trecerea consecutivă de la obiectivele și scopurile strategice la bugete și planuri de măsuri necesare atingerii acestora. În acest sens, se utilizează sistemul de trasee care fixează: obiectivele sub aspectul principalelor direcții de activitate; totalitatea factorilor de succes și indicatori de evaluare a eficienței acestora. Întrucât sistemul reglementează evaluarea eficienței prin intermediul unui număr mare de indicatori, care vor permite de a lua în considerație toate direcțiile de activitate, acesta transformă misiunea și strategia firmei într-un sistem de indicatori interdependenți.

Toate deciziile strategice trebuie să se bazeze pe o abordare sistemică, adică să reprezinte rezultatul analizei și sintezei a strategiilor particulare ale întreprinderii. Această activitate trebuie să fie efectuată cu o anumită periodicitate, condiționată de particularitățile pieței și posibilitățile entității antreprenoriale. Ca rezultat poate fi elaborată tehnologia gestiunii strategice care stipulează legăturile dintre toate elementele procesului de gestiune. Astfel, această tehnologie prevede poziționarea strategică în cadrul căreia în baza analizei piețelor și situației întreprinderii pe piață se determină direcțiile de activitate și strategiile respective pentru efectuarea acestei activități.

Nemijlocit determinarea strategiei poate fi efectuată utilizând așa metode ca: BCG, GE/McKinsey, metoda SPACE etc. Analiza funcționării și stabilirii strategiilor

de dezvoltare a întreprinderii poate fi efectuată utilizând analiza SWOT. În paralel, pentru diagnosticul eficienței folosirii patrimoniului și optimizării sistemului de gestiune se propune folosirea modelului SCORE, care permite de a evalua și schimbarea parametrilor nefinanciari, ce influențează performanțele. Pentru a evita nonconformitățile folosirii în practică a metodei date, este necesar de a stabili legăturile cauză-efect dintre efectele financiare și cele nefinanciare. Din acest motiv, această evaluare trebuie să fie efectuată de jos în sus, utilizând un sistem de indicatori aflați în legături reciproce, prin intermediul căruia se efectuează diagnosticul afacerii și se permite de a elabora acest model.

Spre deosebire de sistemul BSC, acest model presupune estimarea eficienței proceselor, dar nu a strategiei, ceea ce influențează asupra evaluării, dar nu asupra principiilor. Pentru a evalua calitativ eficiența proiectului de optimizare a sistemului de gestiune, se cere informația respectivă. În cadrul sistemului BSC această informație inițial există sub formă de factori de succes și indicatori-cheie de eficiență. Ca rezultat a acestei diagnostici se stabilesc punctele slabe a sistemului existent și se analizează cauzele apariției lor, în baza cărora se stabilește situația spre care tinde întreprinderea în viitor. Această stare se exprimă sub formă de rezultate ce caracterizează starea cantitativă a sistemului de gestiune și efectele ce reflectă situația calitativă a sistemului viitor. Pentru evidențierea indicatorilor eficienței se construiesc diagramele legăturilor cauză-efect. În afară de rezultatele ce pot fi măsurate pentru gestionarea corectă a capitalului trebuie să fie analizate și așa numitele efecte, care reprezintă manifestarea rezultatului pe o perioadă îndelungată. Este binecunoscut faptul că efectele se supun măsurării mult mai greu decât rezultatele.

De obicei, sistemul BSC se elaborează de către întreprindere la nivelul superior de conducere, ulterior specificându-l pentru subdiviziunile structurale, ceea ce atrage după sine cheltuieli majore. În aceleași timp, ar fi mai util ca acest proces inițial să prevadă elaborarea sistemului pentru secții, iar după aceea pentru întreprindere în general.

Procesul de elaborare trebuie să se desfășoare conform următoarelor etape:

1. Elaborarea unei viziuni unice privitor la situația curentă și perspectivele de dezvoltare a subdiviziunii. Etapa dată presupune formularea direcțiilor de bază privind activitățile, misiunile subdiviziunii și scopurile de bază ale acesteia.
2. Formarea arborelui scopurilor, adică formalizarea viziunii despre viitorul subdiviziunii.
3. Divizarea scopurilor și formularea sarcinilor în conformitate cu direcțiile estimării.
4. Determinarea indicatorilor-cheie a eficienței utilizate pentru evaluarea scopurilor stipulate.
5. Determinarea importanței indicatorilor selectați.
6. Elaborarea măsurilor necesare pentru atingerea scopurilor subdiviziunii.

Astfel, sistemul reprezintă un instrument performant de gestiune strategică, utilizat pentru evaluarea oportunității folosirii patrimoniului și realizarea strategiei de dezvoltare a acesteia.

Astfel, putem concluziona că, din punct de vedere teoretic și practic, performanțele financiare ale întreprinderii sunt condiționate de eficiența formării, distribuirii și utilizării capitalului. În cele din urmă, problema evaluării patrimoniului constituie caracteristicile principale ale activității economico-financiare în condițiile actuale de activitate.

Totodată, potențialul economic e necesar să fie examinat, atât din punctul de vedere al situației patrimoniale, cât și sub aspectul situației financiare. Ambele aspecte sunt legate reciproc: structura nerațională a proprietății, componența necalitativă a acesteia pot conduce la înrăutățirea situației financiare și invers. Stabilitatea situației financiare a întreprinderii, într-o mare măsură, depinde de oportunitatea economică și corectitudinea plasării resurselor financiare în active.

Bibliografie:

1. Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea de evaluare, nr.989-XV din 18.04.2002 //Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - nr.102 din 16.07.2002.
2. Bucătaru D. Evaluarea întreprinderii./ D.Bucătaru /. Iași: Editura „Junimea”, 2006.
3. Deaconu A. Diagnosticul și evaluarea întreprinderii./A. Deaconu/.- București, Tribuna Economică, 2008.
4. Stan Sorin – coordonator – Evaluarea întreprinderii, Ediția a doua revizuită, Iroval, București, 2006

Recenzenți: *T.Chiosea, dr., conf. univ. (ASEM)*
I.Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

NOILE COORDONATE ÎN DOMENIUL POLITICII CONCURENȚIALE ÎN CONDIȚIILE CRIZEI FINANCIARE MONDIALE

Maxim Ion, dr., conf. univ. (UCCM)

The world-wide financial crisis affected deeply the international economic system and the Republic of Moldova is not an exception. The state, being requested to intervene in the economy for covering the consequences of the crisis, takes some actions that are not always in line with the competition policy and, in this framework, we can talk about new coordinates of the competition policy in conditions of the international crisis.

Cu toată integrarea modestă a sectorului financiar din Republica Moldova în sistemul financiar mondial, economia națională de asemenea a început să simtă impactul crizei financiare mondiale. Primele semne ale crizei, fiind deja identificate în toamna anului 2008, fiind confirmate statistic în primul trimestru a.2009. Aceasta s-a manifestat în special prin reducerea substanțială a transferurilor bănești de peste hotare de la muncitorii originari din Republica Moldova.

Creșterea economică bazată pe consum a fost dur criticată în această perioadă, datorită faptului că este caracterizată prin instabilitate și vulnerabilitate față de exterior. În acest context, se vorbește de o creștere economică bazată pe investiții, dar pentru realizarea acestei este nevoie de promovată o politică economică care ar contribui la atingerea acestui obiectiv.

Deși astăzi se vorbește tot mai insistent despre depășirea crizei financiare mondiale, acest lucru încă nu-l putem spune și despre Republica Moldova. Fiind conștientizată necesitatea orientării spre o creștere economică bazată pe investiții, statul totodată este solicitat să intervină pentru a reduce efectele negative ale crizei, și în acest sens experiența altor state este binevenită.

Planul european de redresare economică din 2008 presupune mai multe măsuri, orientate spre ieșirea Europei din criză financiară și se bazează pe două elemente, care se sprijină reciproc.

- În primul rând, cuprinde măsuri pe termen scurt pentru stimularea cererii, salvarea locurilor de muncă și restabilirea încrederii
- În al doilea rând, “investiții inteligente” pentru a determina o creștere mai importantă și o prosperitate durabilă pe termen mai lung.

Măsurile propuse în Planul european de redresare economică necesită a fi examinate minuțios în vederea examinării posibilității aplicării acestora în condițiile Republicii Moldova, dar totodată este necesar de evitat intervenția publică, care ar submina obiectivul de a se acorda ajutoare de stat mai puține și mai bine orientate.

Planul european de redresare economică cuprinde, inițiative de aplicare a normelor privind ajutoarele de stat, dar acestea se vor aplica astfel încât să existe o flexibilitate maximă în soluționarea crizei, menținându-se, în același timp, condiții de egalitate pe piață și evitându-se restricțiile nejustificate ale concurenței.

Măsurile întreprinse în țările afectate anterior de criză și care ar trebui examinate în vederea aplicării acestora și pentru Republica Moldova, pot fi divizate în câteva grupe:

- Măsuri orientate spre restabilirea sau păstrarea încrederii față de sectorul financiar și asigurarea stabilității acestuia;
- Măsuri orientate spre preîntâmpinarea extinderii și adâncirii crizei în sectorul real al economiei naționale;
- Măsuri de protecționism.

Realizarea măsurilor date ar putea ridica unele probleme de concurență atât pe plan național cât și la nivel internațional, în special cele legate de acordarea ajutorului de stat, acordurile anticoncurențiale per verticală și orizontală, concentrările economice etc.

Luând în considerare că situația de criză este mult prea diferită de o situație economică normală, în multe cazuri aplicarea legislației concurențiale necesită a fi privită prin prisma examinării în complex a efectelor pe care le poate provoca.

Experiența Uniunii Europene, SUA și altor țări denotă complexitatea problemelor abordate. În multe cazuri măsurile întreprinse de Guverne orientate spre depășirea crizei financiare mondiale au dus la încălcarea legislației concurențiale.

Măsurile statului orientate spre asigurarea încrederii față de sistemul financiar și stabilității sistemului financiar-bancar pot fi materializate prin diverse acțiuni, dar este important ca aceste măsuri să se facă în limitele cadrului normativ legal.

Restructurarea sectorului financiar și bancar în vederea ridicării stabilității acestora, modificarea normelor prudențiale, recapitalizarea băncilor comerciale și companiilor de asigurări poate crea probleme ce țin de concentrarea excesivă a capitalului.

Acordarea garanțiilor de stat pentru obligațiile instituțiilor financiare și acordarea sprijinului financiar instituțiilor financiare care pot avea deficit de lichidități, sunt niște măsuri de intervenție directă a statului în economie și în acest caz este important ca în urma acestor intervenții să nu se distorsioneze concurența. Măsurile date trebuie întreprinse de stat fără vreo discriminare. De exemplu, în cazul aplicării garanțiilor de stat a depozitelor este necesar ca această măsură să fie accesibilă tuturor instituțiilor financiare care activează pe teritoriul Republicii Moldova și nu numai celor la care proprietar este statul.

Măsuri orientate spre preîntâmpinarea extinderii și adâncirii crizei în sectorul real al economiei naționale, sunt orientate în special pentru stimularea economiei. Astfel de măsuri au fost întreprinse de majoritatea forțelor economice mondiale. În a.2009 SUA a adoptat Legea cu privire la restabilire și investiții, care conținea prevederi privind obligativitatea achiziției publice numai a bunurilor industriale și a oțelului produse în SUA. Ulterior această prevedere a fost modificată fiind admisă și achiziția pentru necesități publice a bunurilor produse în țările slab dezvoltate, în acest mod asigurându-se respectarea prevederilor acordurilor internaționale. Asemenea măsuri, probabil ca reacție la cele din SUA, au fost întreprinse și de China, care în noiembrie 2009 a emis o preîntâmpinare pentru autoritățile publice chineze privind necesitatea achiziției publice numai a produselor din China.

La fel, în contextul crizei financiare mondiale, Uniunea Europeană prin intermediul structurilor sale suprastatale a intervenit prin diverse reglementări pentru a preîntâmpina tentativele statelor membre să acționeze individual și, mai ales, să înceapă o competiție a subvențiilor pentru a sprijini societățile proprii. Acțiuni individuale nu pot fi eficace și ar putea afecta în mod grav piața internă a Uniunii Europene. Comisia Europeană a menționat că în momentul acordării de sprijin, luându-se în considerare pe deplin situația economică specifică actuală, este crucial să se asigure condiții de egalitate pentru societățile europene și să se evite situația în care statele membre ar începe o competiție a subvențiilor, care nu ar avea un caracter durabil și ar acționa în detrimentul întregii Comunități. Politica în domeniul concurenței are exact acest rol, și în acest context are o importanță deosebită, pentru depășirea crizei.

În concluzie este necesar de menționat că măsurile de stimulare a economiei se pot solda cu discriminarea agenților economici, limitarea concurenței și crearea tensiunilor pe plan național și internațional. Fiecare stat în condițiile crizei mondiale încearcă să-și protejeze proprii producători, și în rezultat promovează niște acțiuni anticoncurențiale. Aceste măsuri anticoncurențiale pot fi modificate sub presiunea politicii externe altelei nu.

Măsurile de protecționism întreprinse de state în perioada crizei financiare s-au materializat în special prin ridicarea taxelor vamale și au fost întreprinse de multe state, atât dezvoltate, cât și în curs de dezvoltare. În raportul Băncii Mondiale se menționează că în anii 2008-2009 a crescut semnificativ numărul investigațiilor antidumping cu circa 39% anual. Astfel statele încearcă prin intermediul acestor măsuri să argumenteze aplicarea taxelor antidumping. Conform acestui raport SUA și Uniunea Europeană au introdus cele mai multe taxe suplimentare, în special la produsele din China, Federația Rusă, Republica Belarus. Măsurile de protecționism provoacă o îngrijorare deosebită datorită reacției adverse care poate apărea din

partea țărilor afectate. În multe cazuri aceste măsuri sunt încălcări ale acordurilor internaționale și în special celor ce țin de OMC.

În urma declanșării crizei financiare mondiale asupra guvernelor tuturor statelor este efectuată o puternică presiune politică în vederea promovării diverselor măsuri care ar ameliora situația economică creată de criza dată și preîntâmpinarea crizelor viitoare.

În multe cazuri, cu excepția Uniunii Europene, acțiunile guvernaților de ieșire din criză nu au fost coordonate cu autoritățile de protecție a concurenței, necătfind la faptul că astfel de măsuri pot avea un impact semnificativ asupra concurenței și asupra comerțului internațional. Posibil acest lucru s-a întâmplat din cauza că guvernele statelor date nu au conștientizat că pentru politica statului în domeniul concurenței poartă responsabilitate nu numai autoritatea de protecție a concurenței, dar toate autoritățile publice centrale și locale.

În perioada crizei una din direcțiile fundamentale ale activității autorităților de protecție a concurenței ar fi promovarea culturii concurențiale și convingerea guvernaților referitor la necesitatea promovării unei politici transparente prin evaluarea impactului asupra concurenței. În multe cazuri, când guvernul încearcă să neglijeze aspectele concurențiale, survine intervenția organismelor internaționale. Astfel, măsurile guvernaților, ce vizează favorizarea agenților economici naționali, pot avea consecințe nedorite și pe plan internațional.

Printre problemele concurenței provocate de criză, se pot menționa câteva:

- În primul rând este necesar de menționat modificarea mediului concurențial ca urmare a crizei care se poate materializa prin reducerea cererii, scăderea comerțului internațional, falimentul unor societăți comerciale, deficitul de lichiditate pentru investiții etc.
- În al doilea rând, pericolul distorsionării concurenței legat de acțiunile anticriză ale guvernării, care se manifestă prin politica de protecționism, măsurile discriminatorii de stimulare a economiei, achiziții publice preferențiale, tentația de a reglementa mai drastic prețurile etc.
- În al treilea rând, are loc creșterea importanței strategiei de reducere a sărăciei.

În condițiile de criză apare întrebarea dacă autoritatea de concurență în procesul evaluării impactului asupra concurenței a acțiunilor anticriză a autorităților publice precum și acțiunile agenților economici care sunt orientate spre reducerea concurenței ar trebui să utilizeze aceleași etaloane și criterii care sunt în condiții economice normale.

În perioada de criză, deseori politica concurențială a statului poate fi dată în umbră, tentațiile de protecționism sunt foarte puternice, chiar se vorbește de o renaștere a politicii industriale protecționiste, dar aceste măsuri trebuie privite din

punct de vedere strategic. Deoarece încălcarea acordurilor internaționale la care este parte Republica Moldova poate aduce mai multe prejudicii decât beneficiile aduse de protecționism. În acest context, analiza efectelor intervenției statului în economie este necesară și nu poate fi ignorată la elaborarea și promovarea politicii economice.

Bibliografie:

1. Chad P. Bown The Global Resort to Antidumping, Safeguards, and other Trade Remedies amidst the Economic Crisis. The World Bank Poverty Reduction and Economic Management Network International Trade Department September 2009
2. Hiau Looi Kee, Cristina Neagu, Alessandro Nicita / Is Protectionism on the Rise? Assessing National Trade Policies during the Crisis of 2008. The World Bank Development Research Group Trade and Integration Team April 2010
3. Comunicarea Comisiei - Cadru temporar pentru măsurile de ajutor de stat de sprijinire a accesului la finanțare în contextul actualei crize financiare și economice (adoptată la 17 decembrie 2008) http://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/horizontal.html.

Recenzenți: L.Cobzari, dr.hab., prof.univ. (ASEM)
I.Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

PARADIGME ALE ACTIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR DIN SISTEMUL COOPERĂȚIEI DE CONSUM ÎN CONTEXTUL CRIZEI FINANCIARE

Inga Zugrav, dr., lector superior, (UCCM)

Analyzing the events that happened in the world, and the last two decades in the Republic, noted that due to intensifying financial crisis that has blocked many activities, companies consumption cooperation system suffered as essential.

Economically advanced countries experience shows us that all traders should take into account the risk factor, which may disfavor the expected results. Currently, cooperative enterprises is hampered by pressure from other economic and scientific and technical progress, which have better investment opportunities and innovative.

In this context, companies' consumption cooperation system, lacking sustainable and based paradigm, in terms of business management and lack of feasibility studies have reached a state of instability. But financial stability of the system of consumer cooperatives enterprises to strategic development phase can be obtained when registering a steady level.

Analizând evenimentele ce s-au petrecut în lume, și în ultimele doua decenii în Republica Moldova, observăm că din cauza intensificării crizei financiare, care a blocat multe activități, întreprinderile din sistemul cooperăției de consum la fel au suferit esențial.

Este evident faptul că în aceste condiții sporește gradul de risc economic care, din păcate, aduce numai pierderi. Riscul economic există, indiferent de faptul dacă îl conștientizează întreprinderea sau nu, reflectându-se în așa fenomene economice ca nerealizarea producției fabricate, reducerea eficienței investițiilor capitale, comparativ cu nivelul planificat fără evidența riscului, reducerea profitului, mărirea cheltuielilor etc.

Experiența țărilor economic avansate ne demonstrează faptul că toți agenții economici trebuie să țină cont de factorul de risc, care poate favoriza sau defavoriza obținerea rezultatelor preconizate. Principala problemă, pe care o au agenții economici din Republica Moldova, inclusiv și întreprinderile cooperatiste, este trecerea la modelul creșterii economice durabile.

Acest model de dezvoltare economică conține un potențial înalt al riscurilor, care este condiționat de: lipsa stimulentei pentru reproducerea lărgită, nivelul

scăzut al productivității muncii, nivelul scăzut al motivării în muncă, nivelul scăzut al veniturilor, nivelul scăzut al economiilor, ponderea ridicată a capitalului speculativ pe piața financiară, influența vădită a pieței tenebre asupra nivelului profiturilor și structurii economiilor. Atingerea scopurilor creșterii economice durabile poate fi posibilă numai în baza unui nivel înalt al inovării, care influențează creșterea capacității concurențiale internaționale.

Astfel, din cele expuse putem conchide că asigurarea stabilității financiare a întreprinderilor din sistemul cooperăției de consum în etapa strategică de dezvoltare poate fi obținută în cazul înregistrării unui nivel de echilibru. Perioada maximă de funcționare stabilă în cazul situației financiare echilibrate a întreprinderii, se determină de perioada corespunderii a ritmurilor sporirii capitalului propriu, cu valorile ce sunt estimate în baza modelului creșterii economice stabile. Orice deviere de la mărimile calculate conduce la dezechilibrarea stării financiare a întreprinderii și înregistrarea stării de insolvabilitate.

O creștere economică stabilă poate fi asigurată datorită următorilor parametri de bază, în caz când aceștia corespund mărimilor estimate, după cum urmează: coeficientul rentabilității volumului de vânzări; politica distribuirii profitului, reflectată prin intermediul coeficientului capitalizării profitului net; politica formării structurii capitalului, reflectată cu ajutorul coeficientului dependenței financiare; politica formării componentei activelor, reflectată prin intermediul coeficientului rotației activelor.

Evident că, modificând orice parametru aferent strategiei financiare, unitățile cooperatiste pot înregistra ritmuri susținute de creștere economică în condițiile echilibrului financiar.

Totalitatea de parametri a modelului creșterii economice stabile fluctuează în timp. Urmărind scopul asigurării echilibrului financiar, întreprinderea trebuie să efectueze o corectare periodică, luând în considerație condițiile interne de dezvoltare a acesteia, modificările în cadrul piețelor financiare și de mărfuri, precum și alți factori din mediul extern.

În prezent, activitatea întreprinderilor cooperatiste este stăvilită de presiunea altor agenți economici și progresul tehnico-științific, care dispun de posibilități inovatoare și investiționale mai bune privind formarea corespunzătoare a bazei tehnico-materiale, infrastructurii pieței, folosirii unei tehnologii moderne.

Intensificarea mediului concurențial, în etapa actuală, impune adaptarea unităților economice la condițiile existente. Din această cauză, managerii trebuie să depășească metodele intuitive și empirice de conducere, utilizând metode moderne de gestiune.

În această ordine de idei, întreprinderile din sistemul cooperăției de consum, fiind lipsite de paradigme durabile și fundamentate, din punctul de vedere al gestiunii activității și al lipsei unor studii de fezabilitate, au ajuns într-o stare de instabilitate.

Situația critică, existentă în cadrul cooperăției de consum, a fost determinată, în mare parte, de ineficiența mecanismelor financiare aplicate și de competența insuficientă a gestionarilor întreprinderilor. Foarte rar, problemele financiare ale întreprinderii constituie rezultatul unei singure decizii incorecte. Adesea, acestea sunt cauzate de diverse erori, consecințele cărora nu se conturează imediat, dar peste o anumită perioadă de timp.

Din momentul declarării independenței, până în prezent, cooperăția de consum a resimțit o scădere bruscă a circulației mărfurilor și tuturor indicilor economici. Rezultatele financiare pe întregul sistem al cooperăției de consum din anul 1990 și până în anul 1996 au înregistrat mărimi pozitive de 110 mii lei profit și 14288 mii lei profit, iar în perioada 1997-2004 a funcționat cu pierderi de 1980 mii lei și 997 mii lei, cel mai jos rezultat fiind în anul 1998, cu pierderi de 18940 mii lei. Activitatea agenților cu profit a fost în descreștere de la 539 unități în anul 1990 până la 83 unități în anul 1999, în prezent, se observă o lentă majorare a acestui indicator de la 107 unități în anul 2001 până la 147 de unități în anul 2007.

Tot în acest context accentuăm că numărul agenților economici, ce activează cu pierderi, s-a majorat de la 0 unități în anul 1990, până la 243 de unități în anul 1998 și se reduce esențial de la 222 unități în anul 1999 până la 38 unități în anul 2007. Dacă la sfârșitul anilor 80-începutul anilor '90 ai secolului trecut în sistemul cooperăției de consum din Republica Moldova funcționau cca 6676 unități comerciale, cca 2444 unități din alimentația publică, 40 – Colprodcoopuri, 1494,3 mii de membri asociați, iar numărul lucrătorilor în toate ramurile atingea 70,2 mii, apoi după anul 1990 a început declinul și degradarea vizibilă a sistemului. În anul 2007 funcționau 1900 unități comerciale, 278 unități din alimentația publică, 20 – Colprodcoopuri și 373,8 mii de membri asociați, iar numărul lucrătorilor s-a micșorat până la 8,1 mii.

Pentru reducerea efectelor negative ale declinului din ultimii ani în cadrul sistemul cooperăției de consum au fost elaborate diverse mecanisme și întreprinse măsuri în vederea stabilizării situației, printre care vom menționa:

- organizarea și adoptarea noilor practici comerciale;
- modernizarea ramurilor economiei cooperatiste;
- organizarea activității de perfecționare a cadrelor;
- creșterea potențialului inovator.

Actualmente, comerțul cooperatist oferă clienței sale cele mai variate metode progresiste de comercializare și servicii comerciale: vânzare pe bază de comenzi prealabile, vânzarea în credit, vânzare contra produse agricole, livrarea mărfurilor la domiciliu, deservirea post-vânzare, a fost implimentat conceptul de magazine “Coopprim” – 11 unități și “Coopplus” – 2 unități.

În perspectivă, se tinde la extinderea rețelei de unități de alimentație publică, prin redeschiderea acestora și implementarea tehnologiilor moderne, extinderea

ofertei de produse și servicii integrarea cu alte activități, în particular, cea de comerț prin crearea complexurilor de comerț-servicii, cu cea de servicii turistice, prin dezvoltarea agroturismului, modernizarea tehnologiilor de preparare a bucatelor, reutilizarea întreprinderilor, aplicarea formelor moderne de deservire.

Cooperația de consum joacă un rol important în organizarea achizițiilor produselor agricole și materiei prime. Ea achiziționează până la 50 de feluri de produse agricole și materie primă crescută în gospodăriile individuale auxiliare și altele. Pentru achiziționarea lor, în cadrul sistemului MOLDCOOP, funcționează Asociații raionale de achiziționare și prelucrare a produselor agricole numite “Colprodcoop”. Achizițiile asigură formarea sortimentului necesar de mărfuri în magazine și la întreprinderile alimentației publice.

Cooperația de consum creează posibilități de acumulare a resurselor de mărfuri pentru realizarea afacerilor de schimb, vizând schimbul de mărfuri care nu se produc în Republica Moldova. Cooperația de consum are 3 întreprinderi specializate de achiziționare la nivel republican, 20 de întreprinderi specializate de colectări cu personalitate juridică și 900 puncte specializate și filiale de achiziționare a produselor agricole.

Din cele menționate, putem constata că o dezvoltare durabilă trebuie nu numai să soluționeze problemele prezentului, dar și să țină cont de necesitățile viitoare, deci cooperația de consum trebuie să tindă spre modernizarea infrastructurii.

Pornind de la ideile reclamate de economistul american A. I. Ross, sporirea volumului de producție, în statele dezvoltate, cu 50-60%, este obținută pe baza înnoirii tehnologiilor și nu a creșterii consumului de resurse. Creșterea competitivității tehnologiilor constă în re tehnologizarea și modernizarea permanentă a procesului economic.

Pentru ca mijloacele investite în noile tehnologii să se recupereze, este necesar să se echilibreze nivelul tehnic al producției în necesitățile pieței concurente. În acest scop, un rol aparte revine creșterii gradului de profesionalism al specialiștilor, înzestrării tehnice a conducerii întreprinderilor, precum și cointeresării materiale a salariaților acesteia.

Eșecurile în afaceri și insolvabilitatea agenților economici au direcționat domeniul de preocupare a finanșiștilor spre rezolvarea problemelor legate de faliment și reorganizare, lichidare și reglementări.

Aprecierea capacității întreprinderii de a-și regla în termen obligațiile se face în dependență de condițiile economico-financiare în care-și desfășoară activitatea. Deci, o întreprindere poate avea dificultăți temporare sau ocazionale. Întreprinderea poate cunoaște dificultăți financiare periodice, așa ca întârzierea plăților în anumite momente sau în perioade de accelerare a creșterii.

În acest caz, chiar dacă viabilitatea întreprinderii nu e pusă în pericol, imaginea sa poate degrada. Din cele expuse reiese că permanența unor dificultăți de achitare a obligațiilor este expresia unei fragilități economice și financiare a unei ramuri, iar în cazul nostru a cooperăției de consum. Ele pot genera restrângerea activității, reducerea efectivului de salariați, restructurarea sistemului de gestiune sau chiar, falimentul întreprinderii.

Soarta de mai departe a cooperăției de consum, în mare măsură, va fi influențată de reformele economice. Scopul ei trebuie să fie condiționat de privilegiile sociale din țară: creșterea nivelului și calității vieții, achitățile la timp a salariilor și pensiilor, crearea noilor locuri de muncă în localitățile rurale.

Bibliografie:

1. Ан икри исный менеджмен / од ред. проф. ря новой А. . - М.: МОС, 1999., Сави кая .В. Ана и о яйс венной дея е нос и предприятия и д., перераб. и доп. - Минск: ООО «Новое нание», 2000.,
2. Дункан Джек У. Основопо а а ие идеи в менеджмен е. Уроки основопо ожников менеджмен а и управ еической прак ики./ ер. с ан . — М.: Де о, 1996. — С. 80.
3. <http://www.fd.ru/>
4. <http://www.moldcoop.md/>

Recenzenți: T.Chiosea, dr., conf. univ. (ASEM)
I.Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

UNELE ABORDĂRI METODOLOGICE ALE STABILITĂȚII FINANCIARE A ÎNTREPRINDERII

Sveatoslav Labliuc, drd.(USM)

In modern business, most entrepreneurs build their businesses using raised funds and it's a widely accepted international practice. However, excessive use of borrowed funds is considered risky because it can lead to financial insolvency (bankruptcy) of the company. Highlighting and determining the degree of insolvency (instability) of the enterprise is a very complicated problem. Financial Stability Review is a tool for detecting dysfunctional and disadvantaged position in the enterprise economy. It offers an opportunity not only for failure to improve or damage the company's position, but the probability of bankruptcy and measuring them, and where possible preventing them.

Company's financial stability is the most comprehensive and concise indicator, which reflects the level of security investment allocations given enterprise. Management of financial stability is an important task of administering the economic subject. According to one of the views, the essence is to ensure the solvency of financial stability stable enough of a portion of equity in total financing sources. This definition is given an interconnected financial stability and solvency. The concept of financial stability reflects the company's financial condition in the long term, and creditworthiness reflects the company's ability to honor its obligations to the current moment and only in cash. The main risk is the risk of failure to utilize borrowed funds for settlement of obligations in adverse conditions. Therefore, there is sufficient assets in cash to cover debt, provide risk mitigation and that a prerequisite for financial stability.

Proceeding from this, it is reasonable to reveal the composition of the assets of the company cash component, which can currently be used to settle obligations and without bringing a work injury, which significantly reduces the risk of bankruptcy. This cash component can be called financial stability indicator. This article examines this approach, which allows assessment of financial stability first and secondly to emphasize the factors of influence.

În activitatea economică modernă, majoritatea antreprenorilor își construiesc afacerile utilizând fondurile atrase și acesta este o practică internațională acceptată pe larg. Cu toate acestea, utilizarea excesivă a fondurilor împrumutate este destul de riscantă, deoarece aceasta poate duce la insolvabilitatea financiară (faliment) a

întreprinderii. Evidențierea și determinarea gradului de insolvență (instabilitate) a întreprinderii este o problemă destul de complicată. Evaluarea stabilității financiare este un instrument de detectare a situației disfuncționale și defavorizate în economia întreprinderii. Acesta oferă o oportunitate nu numai de constatare a îmbunătățirii sau deteriorării poziției firmei, dar și de măsurare a probabilității falimentului ei, inclusiv prevenirea apariției ei.

Stabilitatea financiară a întreprinderii este indicatorul cel mai cuprinzător și concis, care reflectă nivelul de securitate a alocărilor investițiilor în întreprinderea dată. Gestiunea stabilității financiare reprezintă o sarcină importantă a administrării subiectului economic. Conform uneia din păreri, esența stabilității financiare constă în asigurarea solvabilității stabile din contul unei părți suficiente a capitalului propriu în totalul surselor de finanțare. În această definiție este redată o interrelație a stabilității financiare și solvabilității. Conceptul stabilității financiare reflectă starea financiară a întreprinderii pe termen lung, iar solvabilitatea reflectă capacitatea întreprinderii de a-și onora obligațiile la momentul dat și exclusiv prin activele în forma bănească.

Starea financiară în ceea ce privește solvabilitatea poate fi schimbătoare. Dacă ieri întreprinderea a fost solvabilă, atunci astăzi situația s-ar putea schimba. De exemplu, e timpul de achitat datoriile, iar întreprinderea nu are bani în cont, deoarece plata pentru marfa livrată nu a parvenit la timp, adică ea a devenit insolubilă din cauza indisciplinei debitorilor săi. În cazul în care întârzierea plăților de intrare este de scurtă durată sau are o natura cazuală, situația s-ar putea schimba în bine, dar nu sunt excluse nici urmările mai puțin favorabile.

Referitor la fenomenul de insolvabilitate rapoartele financiare apar rubrici ca: “pierderi”, “credite și împrumuturi restante”, “datorii restante”.

În cadrul analizei solvabilității se efectuează calculele necesare pentru determinarea lichidității activelor întreprinderii, lichidității bilanțului, se calculează indicatorii absoluți și relativi de lichiditate. Lichiditatea activelor – mărimea, inversă timpului, necesară pentru transformarea lor în bani, adică, cu cât mai puțin timp e necesar pentru transformarea activelor în forma monetară, cu atât activele sunt considerate lichide. Lichiditatea bilanțului este exprimată în gradul de acoperire a obligațiilor cu activele lui, termenul de transformare a cărora în bani corespunde termenului scadenței obligațiilor.

Drept semnale autentice de scădere a lichidității este creșterea imobilizărilor din contul capitalului de lucru, manifestată într-o creștere a activelor nelichide, creanțelor restante etc.

Lichiditatea și solvabilitatea pot fi apreciate printr-o serie de indicatori absoluți și relativi. Din seria indicatorilor absoluți, se impune cel care caracterizează mărimea capitalului de lucru, estimat ca măsură a valorii capitalului de lucru și variațiile lui

Principalul risc în utilizarea surselor împrumutate este riscul insuficienței mijloacelor bănești pentru decontarea obligațiilor în condițiile adverse. Prin urmare, existența patrimoniului în forma bănească este suficientă pentru acoperirea datoriilor,

acesta deci asigură diminuarea riscului și, respectiv, reprezintă o condiție a stabilității financiare.

Reieșind din acestea, este rațional de evidențiat în componența activelor unei întreprinderi componenta bănească, care poate fi utilizată pentru decontarea obligațiilor momentan și fără aducerea unui prejudiciu activității, ceea ce reduce semnificativ riscul de faliment. Această componentă bănească poate fi numită indicatorul stabilității financiare. Această abordare în determinarea stabilității financiare permite, în primul rând, aprecierea ei și, în al doilea rând, de a evidenția factorii de influență.

Această abordare diferă de analiza prin coeficienți, care, de asemenea, se utilizează pentru aprecierea stabilității financiare. Dar este necesar de menționat că analiza prin coeficienți are câteva neajunsuri:

- formule de calcul a coeficienților utilizați și limitele recomandate de deviere a acestor indicatori nu sunt incontestabile;

- politica de evidență, conform metodelor posibile de utilizare, are o influență semnificativă asupra mărimii acestor coeficienți;

- calcularea indicatorilor pentru începutul și sfârșitul perioadei de gestiune și identificarea devierilor de la valorile normative încă nu evidențiază mecanismul atingerii acestor valori normative;

- nu există valori recomandate pentru ramuri aparte.

În contextul celor expuse, în literatura de specialitate se propun metode netradiționale de analiză și apreciere a stabilității financiare. Acestea sunt bazate pe evidențierea în componența activelor întreprinderii a activelor bănești.

Să examinăm două modalități de analiză a stabilității financiare, esența cărora se bazează pe cercetarea detaliată a structurii activelor și pasivelor, atât aparte, cât și în interdependența lor. Metodele se bazează pe mărimi absolute. Indicatorul-cheie pentru ambele metode este indicatorul stabilității financiare. Aici se folosește o clasificare netradițională a activelor și pasivelor bilanțului contabil.

Conform primei metode, pentru analiza în componența patrimoniului se evidențiază patrimoniul în forma nebănească (P_{NB}) și patrimoniul în forma bănească (P_B), și în componența pasivelor – capital propriu și împrumutat:

$$PNB = MF + SMM + TVA + Cr + AAC, (1)$$

unde, MF – mijloace fixe, SMM – stocuri, TVA – taxa pe valoarea adăugată pentru bunurile achiziționate, Cr – creanțe, AAC – alte active curente.

$$PB = MB + IFTS, (2)$$

unde, MB – mijloace bănești, IFTS – investiții financiare pe termen scurt.

Conform altei metode, la abordarea clasificării activelor întreprinderii se examinează conceptul de “active economice” (AE), care reprezintă suma activelor financiare (AF) și celor nefinanciare (ANF).

$$AF = MB + IFTS + IFTL + CrTS + CrTL, (3)$$

unde, IFT – investiții financiare pe termen lung, CrTS – creanțe pe termen scurt, CrTL – creanțe pe termen lung.

$$ANF = MF - IFTL + SMM + AAC, (4)$$

Activele financiare, la rândul său, se împart în imobile și mobile. Activele financiare mobile – sunt active cu lichiditate înaltă (mijloace bănești și alocări financiare curente ușor realizabile). Active financiare imobile includ alocări financiare pe termen lung, toate tipurile de creanțe, depozite la termen. Activele nefinanciare se împart în active nefinanciare pe termen lung, unde se includ mijloace fixe, active nemateriale, construcții nefinisate; și active nefinanciare curente, incluzând stocurile și consumurile. Active nefinanciare și active financiare imobile împreună formează grupa activelor imobile. Toate activele financiare și active nefinanciare curente – sunt active lichide.

Conform acestei concepții, echilibrul financiar și stabilitatea poziției financiare se ating, dacă active nefinanciare se acoperă cu capital propriu, iar cele financiare – cu capital împrumutat. Rezerva stabilității se mărește odată cu excedentul capitalului propriu asupra activelor nefinanciare sau același lucru sub aspectul excedentului activelor financiare asupra capitalului împrumutat. Abaterea inversă de la parametrii echilibrului în direcția excedentului activelor nefinanciare asupra capitalului propriu prezintă o pierdere a stabilității. În conformitate cu aceste devieri de la parametri ai echilibrului financiar, se menționează câteva variante ale stabilității (tabelul 1)

Tabelul 1

Variantele stării economico-financiare a întreprinderii

N/o	Caracteristica variantei	Denumirea variantei
1.	Activele financiare mobile > Obligațiuni totale	Superstabilitatea (solvabilitatea absolută)
2.	Activele financiare mobile < toate obligațiunile, Activele financiare > Obligațiuni totale	Stabilitatea suficientă (solvabilitatea garantată)
3.	Capital propriu = Active nefinanciare, Active financiare = Obligațiuni totale	Echilibrul financiar (solvabilitatea garantată)
4.	Capital propriu > Active financiare pe termen lung, Capital propriu < Activele nefinanciare	Tensiunea financiară admisibilă (solvabilitatea potențială)
5.	Capital propriu < Active nefinanciare pe termen lung	Zona riscului (pierderea solvabilității)

Capitalul (pasivele) de asemenea se împart în capital împrumutat (inclusiv capital împrumutat pe termen lung (CÎTL) și capital împrumutat pe termen scurt (CÎTS) și capital propriu (CP):

$$CP = \text{total capitolul III din bilanț, (5)}$$

$$CÎ = CÎTL + CÎTS,$$

$$CÎTL = \text{total capitolul IV din bilanț,}$$

$$CÎTS = CtTS + D,$$

unde, CtTS – credite și împrumuturi pe termen scurt, D – datorii

Astfel, în abordările analizate componența activelor bănești diferă esențial una de la alta. (tabelul 2).

Tabelul 2

Diferențele în clasificarea activelor

Metodica lui Gracev A.V.		Metodica lui Grebenșicova E.V.	
denumirea indicatorului	componența	denumirea indicatorului	componența
PNB	MF + SMM + TVA + Cr + AAC	ANF	MF – IFTL + SMM + AAC
PB	MB + IFTS	AF	MB + IFTS + IFTL + CrTS + CrTL

Calculul indicatorului stabilității financiare (ISF) se bazează pe raportul argumentat economic între active și pasive, luând în considerație structura satisfăcătoare a bilanțului. În același timp, structura bilanțului se consideră satisfăcătoare, dacă capitalul împrumutat este avansat judicios spre acoperirea părții lichide a activelor, pentru asigurarea posibilității întoarcerii urgente a datoriilor, din care motiv partea activelor curente cu lichiditatea cea mai redusă (SMM) trebuie să fie acoperită cu capital propriu. Astfel, se formează capital de lucru propriu (CLP), existența căruia reprezintă o condiție de baza a stabilității financiare. Anume o astfel de structură a bilanțului asigură o stabilitate financiară.

Să transpunem o astfel de structură a bilanțului în clasificarea a activelor analizată conform primei metode, când capitalul împrumutat acoperă partea lichidă a activelor.

În acest caz, ca indicator al stabilității financiare se prezintă capitalul bănesc (CB), care poate fi determinat ca diferență între capital propriu și PNB (ca rezultat primim active bănești proprii) sau ca diferența PB și capitalul împrumutat (ca rezultat putem observa, dacă activele bănești acoperă datoriile sau nu). Valoarea indicatorului va fi aceeași în contextul înscrierii duble:

$$\text{ISF} = \text{CB} = \text{CP} - \text{PNB} = \text{PB} - \text{CÎ}, (7)$$

Astfel, indicatorul stabilității financiare se prezintă ca solvabilitatea în expresia bănească. Valoarea indicatorului poate fi pozitivă, nulă sau negativă, ceea ce este legat cu raportul dintre părțile diferite ale activelor și pasivelor. Este important ca indicatorul să fie o valoare pozitivă, adică întreprinderea trebuie să posede o sursă proprie în expresie bănească pentru creșterea și dezvoltarea de mai departe. Dacă ISF are o valoare negativă, patrimoniul bănesc este mai mic decât valoarea capitalului împrumutat, iar capital propriu este mai mic decât patrimoniul nebănesc, se constată că toate sursele proprii în perioada de gestiune au fost utilizate totalmente, nu au fost îndeajuns pentru finanțarea activelor, deaceia au fost astrase surse împrumutate.

Să cercetăm determinarea indicatorului stabilității financiare după a doua modalitate, unde în calitate de indicator se prezintă capital financiar (CF), care se determină în felul următor:

$$\text{ISF} = \text{CF} = \text{CP} - \text{ANF} = \text{AF} - \text{CÎ}, (8)$$

Logica calculării indicatorului dat este următoarea – capital propriu depășește active nefinanciare, sau active financiare depășesc capital împrumutat. Valoarea capitalului financiar acordă o apreciere a suficienței acoperirii activelor întreprinderii cu sursele financiar stabile de formare a lor și caracterizează o posibilitate stabilă de a-și onora obligațiile în orice moment.

Analizând metodele propuse, de asemenea au fost observate unele neajunsuri. Ele nu acordă răspuns direct referitor la cauzele posibilei pierderi a stabilității financiare.

Realizând gestiunea stabilității financiare asupra alegerii unei sau altei metode, vor influența:

- particularitățile obiectului analizei, structura activelor;
- perioada pentru care este necesar de apreciat stabilitatea financiară;
- etapa evoluției crizei la întreprindere.

Cele două metode cercetate au condus la rezultate diferite, ceea ce se explică prin abordarea diferită la clasificarea activelor. Bineînțeles că, divergențele în clasificarea conduc la modificarea indicatorului stabilității financiare, iată de ce analistul trebuie să determine, ce clasificare este acceptabilă în condițiile întreprinderii analizate.

Avantajul principal al metodelor cercetate este faptul că nu sunt dependente de valori recomandabile sau medii pe ramură. Pentru evidențierea pericolului pierderii stabilității financiare este îndeajuns existența dinamicii negative a indicatorului dat. Dar negativitatea indicatorului nu înseamnă pierderea capitalului de lucru propriu, însă atunci se observă o acoperire tot mai accentuată a activelor curente cu surse împrumutate, respectiv apar amenințări pentru stabilitatea financiară. Încă un avantaj important al acestor metodici este faptul că permit determinarea exactă a factorilor, care influențează stabilitatea financiară, respectiv posibilitatea manipulării ei. Ceea ce este actual pentru întreprinderi, care sânt financiar stabile, deoarece permite detectarea la timp a amenințărilor posibile și de aplicat măsurile de prevenire al gestiunii anticriză. În situații de criză sau faliment la aplicarea măsurilor de reabilitare, aceste abordări permit determinarea cauzelor pierderii stabilității financiare.

În expresiile (7) și (8) putem vedea factorii, care pot conduce la pierderea stabilității financiare. Acestea sânt sau insuficiența capitalului propriu (CP), sau valorile prea mari a ANF și PNB. Evidențierea acestor factori necesită o analiză a structurii activelor și pasivelor.

Prin urmare, pentru gestiunea stabilității financiare întreprinderea poate regula una din direcțiile de dezvoltare – să-și lărgească activitatea sau să aloce mijloace în activitatea investițională, adică arată importanța alegerii alocărilor în stocuri sau investiții.

În concluzie, trebuie spus că gestiunea stabilității financiare necesită elaborarea unei abordări de definire a acestei noțiuni. În acest articol, noțiunea de stabilitate financiară se bazează pe existența componentei bănești în active, care caracterizează posibilitatea potențială de decontare a tuturor obligațiilor, ceea ce asigură o independență financiară de creditorii, va micșora riscul falimentului și va servi ca condiție lipsei problemelor financiare în viitor.

Bibliografie:

1. Рачев А.В. Финансовая устойчивость предприятия: анализ, оценка и управление: Учебно-практическое пособие / - М.: изд. «Деловый Сервис», 2004;
2. Рачев А.В. Моделирование финансовой устойчивости предприятия / Финансовый менеджмент. – 2003.- №5;
3. Ребенко И.В. Финансовая устойчивость промышленного предприятия и способы ее оценки: ФА при РВИЕ СВФ, 2007.

*Recenzenți: M.Cojocaru, dr., conf. univ.
D.Criclivaia, dr., conf. univ.*

IMPOZITE INDIRECTE: EVOLUȚIA ȘI ROLUL ACESTORA ÎN ȚĂRILE CU ECONOMIA DE PIAȚĂ

Irina Dracenco, laborant superior, (UCCM)

Taxes are the means by which a state for the accumulation of budget revenues and expenses generated by public needs. Taxes are known from antiquity, it is assumed that they occurred during the evolution of human society in the first state formations, being determined by maintaining the material needs of those who exercised public power, performing management tasks authoritarian state. Indirect taxes are an important contribution of budgetary resources, resources that the state can use to achieve economic and social programs on which it proposes.

Impozitele reprezintă mijloacele ce stau la dispoziția statului pentru acumularea veniturilor bugetare și pentru acoperirea cheltuielilor generate de nevoile publice.

Impozitele sunt cunoscute din antichitate, se presupune că ele au apărut pe parcursul evoluției societății umane în cadrul primelor formațiuni statale, fiind determinate de necesitățile întreținerii materiale a celor ce exercitau forța publică, îndeplinind atribuțiile autoritare de conducere statală.

Impozitele au fost concepute și aplicate diferit, în funcție de dezvoltare economico-socială și de cheltuielile publice acceptate de fiecare stat.

Date referitoare la impozite din antichitate se cunosc mai ales din istoria Greciei Antice și Imperiului Roman.

În fiecare din aceste state au fost instituite diverse impozite-unele ordinare sau curente, altele extraordinare.

În statul antic atenian, principalul impozit era perceput de la proprietarii de terenuri și de alte bunuri. Urmau apoi impozite asupra veniturilor meseriașilor, taxe pentru vânzare în piață a produselor agricole, precum și impozitul extraordinar pe veniturile cetățenilor bogați, perceput pe timp de război ca o datorie de onoare a cetățenilor.

În Roma Antică, în toate etapele de evoluție istorică, principalul impozit a fost *tributum*. La început, acest impozit era perceput numai de locuitorii provinciilor cucerite, fiind stabilit fie pe valoarea pământului stăpînit în mod individual, fie ca zecime din produsul brut. Ulterior, *tributum* a fost extins ca impozit cetățenesc permanent datorat de toți cetățenii statului roman care aveau proprietăți imobiliare, iar mai târziu erau impozitate și bunurile imobiliare.

Odată cu tributum , se percepea un impozit pe succesiuni. S-a introdus și un impozit asupra vânzărilor de bunuri, un impozit pe meșteșuguri, și, temporar, impozitul pe numărul de sclavi și impozitul plătit de celebrari.

Aceste impozite din epoca statului ateniian și Imperiului Roman sunt o dovadă a răspândirii și diversificării în antichitate a procedurii financiare de obligare a persoanelor fizice să plătească impozite în favoarea statului.

Impozite indirecte sunt cele care se percep cu prilejul vânzărilor unor bunuri, în special de consum, sau al punerii în circulație a unor bunuri, executării unor lucrări sau prestări de servicii etc.

Acestea impozite se calculează conform normelor legale incluse în prețurile de vânzare sau de punere în circulație a bunurilor, precum și în tarifele lucrărilor și serviciilor, se rețin de către agenții economici ai bunurilor puse în circulație și se plătesc în contul veniturilor publice. Suportatori ai acestor impozite nu sunt plătitorii lor, ci cumpărătorii bunurilor vândute sau comercializate, beneficiarii lucrărilor și ai serviciilor, acest fapt justificând denumirea de impozite indirecte.

Perceperea indirectă nu pretinde și nu ocazionaază nominalizarea și înscrierea nici plăților, nici a suportatorilor de impozite în registre de evidență. Avantajele impozitelor directe sunt: excluderea cheltuielilor administrative de calcul și de evidență a lor, realizarea cu certitudinea oferită de vânzarea bunurilor, ale căror prețuri sunt incluse în lucrările și serviciile prestate.

Principalele impozite indirecte în SUA sunt **accizele federale**, care au o însemnătate limitată și ocupă un loc modest în veniturile bugetului fiscal. Accizele federale sunt stabilite pe mărfuri ca: băuturi alcoolice, tutunul, serviciile de drum și de transport pe calea aeriană. Este introdus accizul în mărime de 10% pe automobile luxoase, blănuri, bijuterii și avioane proprii.

Sursa principală a veniturilor statelor care se împarte între bugetele orașelor constituie impozitul pe vânzări-impozit indirect pe consum (asemănător cu impozitul pe valoare adăugată). Impozitul de pe vânzări se utilizează în 44 (din 50) de state americane. De exemplu, acest impozit lipsește în: Alaska, Delaware, New-Jersey. În altele tariful variază între 3% și 8,25%, fiind stabilit de guvernele acestor state. Tariful cel mai mic e stabilit în statele: Michigan, Georgia, South Dakota, Iowa (4%); cel mai înalt tarif e în Kalifornia (7,25), Illinois (8%), New York (8,25%)

În **Canada** ponderea cea mai mare a veniturilor din bugetul federal constituie impozitul pe venit și impozite indirecte. Confruntându-se cu problemele impozitului federal pe vânzări, din 1987, Guvernul a hotărât să-și orienteze toate forțele în direcția reformării impozitului local de vânzări. Acest pas al Guvernului a dat naștere ideii de a dezvolta și a încasa impozitul național de vânzări după mecanismul european de încasare a TVA.

În 1991, a fost adoptat impozitul pe bunuri și servicii. Spre deosebire de TVA, impozitul pe bunuri și servicii în Canada are un avantaj, și anume-cota de impunere

proporțională este de 7%. În același timp produsele alimentare, medicamentele și utilajul nu se supun impozitării, de asemenea sunt scutite de impozit serviciile medicale și activitățile din sfera învățământului.

Concomitent cu întemeierea, în 1871, a Imperiului German, obiectivele de bază trasate au fost direcționate spre stabilirea tuturor impozitelor primare. Imperiul avea dreptul de a aplica doar impozitul vamal și impozitul pentru produsele din tutun, zahăr, sare și pentru consumul lor.

Scopul primordial al politicii fiscale a fost trasat de cancelarul Germaniei Otto von Bismark (1815-1898) în cadrul examinării problemelor privind introducerea impozitelor vamale pentru produsele agricole.

Din 1916 Germania a utilizat activ posibilitățile de impozitare directă. Se aplică tot mai larg și impozitarea indirectă, căci taxele și accizele nu erau suficiente pentru acoperirea cheltuielilor legate de război. În iulie 1918, Germania a introdus impozitul pe circulație, la început cu o cotă de 0,5%.

Cel mai important venit bugetar în Republica Federală Germania este perceput din TVA. Aportul ei în venitul bugetului este de aproximativ 28%. Cota de impozit comună la moment constituie 15%. La produsele principale și la editarea cărților și revistelor se aplică impozitarea de 7%. Acest tarif nu se aplică la veniturile din vânzarea cafelei în restaurante. Întreprinderile din sectorul rural și gospodăriile forestiere sunt scutite de TVA, de asemenea și mărfurile destinate exportului.

În ceea ce privește cotele accizelor, acestea se stabilesc în funcție de produs:

- Benzină- 0,98-1,08 DM la 1 litru;
- Păcură pentru încălzire -9,4 pfeningi pentru 1 kg;
- Produse din tutun- 13 pfeningi pentru o țigară;
- Cafea prăjită -4,3 DM pentru 1 kg;
- Băuturi alcoolice tari-2550 DM pentru 100 litri;
- Șampanie -2 DM pentru 0,75 litri;
- Asigurările- 12 din polița de asigurare.

În **Austria** există trei cote de bază ale TVA: cota standard, ce reprezintă 20%, cota de 10%, ce se utilizează la darea în arendă a imobilului, cu excepția garajelor și parcarilor, la anumite afaceri din domeniul culturii, științei, la realizarea producției alimentare și cota de 32%, ce se utilizează la vânzarea mijloacelor de transport. Unele tranzacții sunt scutite de TVA (de exemplu, operațiunile financiare, afacerile de export și de vânzare a pământului).

Perioada de calcul pentru determinarea mărimii TVA este anul calendaristic. Declarațiile fiscale anticipate trebuie să fie prezentate, de regulă, în decurs de o lună plus zece zile de la sfârșitul fiecărei luni.

La perceperea TVA este aplicat un șir de facilități. De exemplu, grupul de companii, organizate în holding (când o companie se subordonează integral alteia și este integrată cu aceasta din punct de vedere financiar, productiv și organizațional)

poate fi înregistrat ca subiect unic al impozitării. Cifra de afaceri din cadrul unui asemenea grup nu se impozitează. În acest caz societatea-mamă obligatoriu este rezident al Austriei, iar societatea-fiică nu este supusă TVA în Austria.

În **Franța** principalul element al sistemului de impunere este TVA. Într-adevăr, Franța este patria TVA-ului. Ea a fost elaborată în această țară la începutul anului 1950 și acționează din 1954. Anume în Franța există tradiții vechi și bogate de determinare teoretică a rolului impozitelor indirecte în finanțarea cheltuielilor de stat. Cota de bază a impozitului este de 18,6%, cota majorată 22%, se aplică la anumite tipuri de produse (automobile, produse cinema, foto, produse de tutun, parfumuri, blănuri scumpe). Cota diminuată (5,5%) se aplică la majoritatea produselor alimentare și la producția agricolă, la cărți și medicamente. Aceeași cotă se aplică și la tipuri aparte de servicii: servicii turistice și hoteliere, transport de mărfuri și pasageri, manifestații publice, mese pentru angajații întreprinderilor.

În **Imperiul Roman** existau impozite indirecte. Printre cele mai semnificative putem menționa: impozitul pe vânzări sau accizul pe consum intern, de obicei, egal cu 1%; impozitul pe vânzări în comerțul cu sclavi-4%, impozitul pe eliberarea sclavilor-5% din prețul lor de piață; accizul pe sare (era plătit doar de locuitorii provinciilor, cetățenii Romei fiind scutiți de această plată).

Împăratul August a introdus și unele tarife vamale noi în toate provinciile, la toate mărfurile introduse sau scoase pentru vânzare. Mărimea tarifelor era diferențiată, în mediu fiind egală cu 5%.

În **Italia** impozitul principal este TVA. Cota obișnuită a TVA este de 19%, încă există și cotele cu facilități-13,9% și 14. Unele tipuri de activități efectuate pe teritoriul Italiei sunt, de asemenea, scutite de TVA: operațiunile de garanție și acordare a creditelor, distribuirea acțiunilor și obligațiunilor, cheltuielile pentru asigurarea medicală, educația publică, cultură, tipurile noncomerciale de arendă, serviciile poștale și altele.

În **Marea Britanie** printre impozite indirecte locul principal îl ocupă TVA. Din punctul de vedere al veniturilor, ea formează aproximativ 17% din bugetul țării și se află pe locul II după impozitul pe venit. Tarifal standard în Marea Britanie este de 17,5%. Unele mărfuri și servicii nu sunt impozitate: produsele alimentare, medicamente, produse de import, export, carburanții și energia pentru uz casnic, plata pentru apă-canalizare, construcția de locuințe, serviciile de transport etc.

Printre impozitele indirecte locul doi îl ocupă accizele. Ele se folosesc în cazul băuturilor alcoolice, combustibilului, produselor de tutungerie, mijloacelor de transport. Sistemul aplicării impozitului TVA în **Suedia** coincide cu sistemul de impozitare de pe teritoriul Uniunii Europene. Întreprinderile ce au rulaje în mărime de peste 1 milion de coroane suedeze trebuie să fie supuse impozitării cu TVA, fiind înregistrată la organele locale. Dacă rulajele sunt mai mici atunci înregistrarea nu este obligatorie. Cota simplă a TVA este de 25%, cota redusă de 12%.

În statele cu economia de piață există o serie de tipuri specifice de impozite, care au fost deja reglementate în Republica Moldova.

Fiecare dintre aceste impozite îndeplinește anumite funcții și joacă un anumit rol, iar toate în ansamblul constituie un sistem de impozite, care reflectă atât capacitatea de contribuție a plătitorilor, cât și nivelul de dezvoltare economică a unei societăți.

Astăzi, în Republica Moldova se impune un sistem fiscal coerent și eficient, prin introducerea și aplicarea unor impozite devenite operaționale, adaptat dezvoltării economice în cadrul unui sistem elastic, chemat să răspundă creșterii economice.

Cînd se stabilesc impozite, e necesar ca această operațiune să se facă cu multă competență și profesionalism, în spiritul echității, pentru a nu lovi în contribuabil, fie prin natura sau quantumul impozitului, fie prin modul arbitrar de percepere.

Impozite indirecte aduc o contribuție importantă la formarea resurselor bugetare, resurse pe care statul le poate utiliza la realizarea programelor economice și sociale pe care și le propune.

În multe țări dezvoltate, pentru a încuraja exportul unor produse cu un grad înalt de prelucrare, statul acordă exportatorilor diferite facilități fiscale (scutiri, reduceri sau restituiri ale impozitelor indirecte instituite asupra exportului). În Belgia, Danemarca, Franța, Germania, Italia, Marea Britanie și Norvegia se acordă scutiri de plata taxei pe valoarea adăugată pentru produsele destinate exportului (în special manufacturate).

În vederea asigurării funcționării echitabile a sistemului impozitar, economiștii au propus unele principii și cerințe, respectarea lor în întregime ar duce la obținerea rezultatelor mult mai înalte. În cazul cînd sistemul fiscal adoptat în țară nu este orientat spre realizarea deplină a potențialului intern al categoriei de fiscalitate, rolul unui astfel de sistem va fi negativ.

Bibliografie:

1. Alexandru Armeniuc, „Fiscalitatea în statele contemporane”, Editura USM, 2003.
2. Certan A., „Taxa pe valoare adaugată pe plan internațional. Economica” 2000.
3. „Impozitele Republicii Moldova” Ediția I Economica –Expert CTD, Chișinău, 1992

Recenzenți: L.Cobzari, dr.hab., prof.univ. (ASEM)
I.Maleca, dr., conf. univ. (UCCM)

ANALIZA METODELOR DE DETERMINARE A PREȚURILOR ÎN BAZA COSTULUI

CORNESCU ZINAIDA, *lector universitar*
UNIVERSITATEA AGRARA DE STAT DIN MOLDOVA

FIȘTIC MARIA, *lector superior universitar*
UNIVERSITATEA AGRARA DE STAT DIN MOLDOVA

DOGA VALERIU, *dr. hab.*
INSTITUTUL DE FINANȚE ECONOMIE ȘI STATISTICĂ

From historical and practical, the determination of the cost price is the oldest and most secure approach, whereas on the basis of her stay so the actual categories, such as consumption and expenditure confirmed by accounting documents.

In the absence of knowledge of objective or subjective factors typical factors influence the process of training the price, the cost of production remains to be the most practical basis for fixing the price of the tender; representing the lower bound of.

Cost and price have an economic nature both express the consumption of social work. At the same time, the cost represents the highest value of the goods, the other part being made up of profit, VAT, excise duties, the addition of trade.

Din punct de vedere istoric și practic, determinarea prețului în baza costului este cea mai veche și cea mai sigură abordare, întrucât la baza ei stau așa categorii reale, cum sunt consumurile și cheltuielile întreprinderii confirmate prin documente contabile.

În lipsa posibilităților de cunoaștere a factorilor obiectivi sau subiectivi de influență a procesului de formare a prețului, costul de producție rămâne să fie cea mai concretă bază pentru fixarea prețului de ofertă, reprezentând limita inferioară a lui.

Potrivit standardelor contabile din R. Moldova, costul producției care stă la baza determinării prețului reprezintă consumurile care se atribuie produsului finit și serviciilor prestate. Consumurile totale (TC) reflectă resursele utilizate pentru fabricarea produselor și prestarea serviciilor în scopul obținerii unui venit. Structura consumurilor totale poate fi prezentată sub două aspecte: reieșind din modul de atribuire asupra producției și din evoluția odată cu modificarea cantității de producție.

În primul aspect, consumurile totale se formează din consumurile directe și cele indirecte.

CONSUMURILE DIRECTE (DC) sunt consumurile ce pot fi atribuite în mod direct la un produs concret. Ele sunt reprezentate de:

1. Consumurile directe de materiale:

- materia primă și materialele care formează baza producției fabricate;
- articole, accesorii și semifabricate supuse asamblării sau prelucrării suplimentare;
- combustibilul de toate tipurile consumat în scopuri tehnologice;
- valoarea serviciilor cu caracter de producție prestate de terți.

2. Consumurile directe privind retribuirea muncii:

- retribuțiile pentru munca prestată calculate în baza tarifelor de acord, salariile tarifare;
- sporurile la salariile plătite muncitorilor în conformitate cu specificul de lucru din ramură;
- primele;
- remunerarea zilelor de odihnă pentru munca ce depășește durata timpului de lucru;
- remunerarea concediilor, a orelor cu înlesniri pentru adolescenți, a timpului acordat îndeplinirii atribuțiilor de stat

3. Consumurile directe privind contribuțiile la asigurările sociale

- reprezintă 27% din fondul de remunerare a muncii.

CONSUMURILE INDIRECTE (IC) sunt consumurile ce nu pot fi identificate direct pentru un anumit produs. Ele sunt reprezentate de:

- consumurile de întreținere și deservire a mijloacelor fixe cu destinație productivă;
- uzura mijloacelor de producție cu destinație productivă;
- uzura obiectelor de mică valoare și scurtă durată folosite pentru deservirea capitalului de producție;
- consumurile aferente perfecționării tehnologiei, îmbunătățirii calității;
- salariile muncitorilor auxiliari, ale personalului administrativ și de conducere;
- consumuri de deplasare etc.

În al doilea aspect consumurile totale se formează din:

CONSUMURI VARIABLE (VC) sunt acele consumuri care se modifică în raport cu volumul producției, lucrărilor executate, serviciilor prestate.

CONSUMURI CONSTANTE (FC) sunt acele consumuri care rămân constante într-un anumit diapazon de modificări, indiferent de variația volumului producției sau activității de afacere a personalului de conducere.

La fel, problematica determinării prețului impune utilizarea COSTULUI MARGINAL (MC) care este definit ca costul suplimentar antrenat pentru producerea unei unități adiționale de bun.

$$MC = \Delta TC / \Delta Q.$$

Metodele de determinare a prețului în baza costului sunt:

- 1) metoda costului complet;
- 2) metoda costului parțial;

1) METODA COSTULUI COMPLET (TOTAL)

Esența și circumstanțele de aplicare: se determină costurile totale prin suma dintre consumurile directe și indirecte (sau fixe și variabile), la care se adaugă o marjă de profit ce corespunde efortului depus și riscului asumat. Marja trebuie dimensionată astfel încât să nu constituie o atracție de a intra în ramură pentru noii concurenți. Pentru anumite articole de consumuri, precum și pentru rentabilitatea anumitor produse statul, stabilește plafoane sau limitează mărimea.

Relația prin care se determină prețul este:

$$P = ATC (1 + Mp),$$

unde: ATC-costul mediu

Mp-marja unitară de profit, adaosul la cost.

De exemplu: dacă ATC constituie 100 lei iar Mp 20%, prețul unitar va fi:

$$P = 100 (1 + 0,2) = 120 \text{ lei}$$

Teoria și practica fundamentării prețurilor operează cu mai multe tipuri de marje ale profitului care, ulterior, se aplică la costuri în vederea determinării prețului.

Marja poate fi determinată în baza consumurilor variabile, a costului de producție, a sumei totale a consumurilor și cheltuielilor variabile, a consumurilor și cheltuielilor totale.

Atunci când marja se determină în baza consumurilor variabile este necesar de raportat suma dintre profitul bugetar (Pf), consumurile constante (FC) și cheltuieli ale perioadei (Ch) la produsul dintre volumul producției în unități fizice (Q) și consumuri variabile pe unitate de produs (AVC):

$$Mp = (Pf + FC + Ch) / (Q \times AVC)$$

Procentul adaosului în baza costului de producție poate fi calculat prin raportul dintre suma profitului bugetar și cheltuielilor perioadei către produsul dintre volumul fizic al producției și costul unitar pe produs (ATC):

$$Mp = (Pf + Ch) / (Q \times ATC)$$

Pentru a determina adaosul reieșind din consumurile și cheltuielile variabile este necesar de raportat suma dintre profitul bugetar și consumurile și cheltuielile constante totale (FCCh) la produsul dintre cantitatea producției și consumurile și cheltuielile variabile medii (AVCCh):

$$Mp = (Pf + FCCh) / (Q \times AVCCh)$$

Atunci când adaosul se determină în baza consumurilor și cheltuielilor totale este necesar de raportat profitul bugetar la produsul dintre cantitatea producției și a consumurilor și cheltuielilor totale medii (ATCCh):

$$Mp = Pf / (Q \times ATCCh)$$

Metoda costului complet a căpătat o largă răspândire datorită avantajelor pe care le oferă, și anume:

- a) este simplă în utilizare, fiindcă toată informația necesară este de uz intern,
- b) se consideră o metodă echitabilă atât pentru producători, cât și pentru consumatori,
- c) se recomandă pentru piețele cu un nivel redus de concurență,
- d) este eficientă în cazul produselor exclusiv noi și în cadrul producției cu o diferențiere clară între sortimentele existente.

În același timp metoda nu este lipsită de unele neajunsuri:

- a) este orientată mai mult spre ofertă, decât spre cerere,
- b) implică costurile curente și nu pe cele de perspectivă, luând în calcul inflația,
- c) există riscul nerealizării întregii cantități de producție pentru care s-au determinat costurile totale,
- d) mărimea prețului nu se corelează cu volumul vânzărilor;
- e) nu se ia în calcul elasticitatea cererii;
- f) nu se utilizează avantajele posibile privind practicarea unui preț mai mare reieșind din capacitatea de plată a consumatorilor.

2) METODA COSTULUI PARȚIAL (DIRECT COSTING, MARGINAL COSTING)

Esența și circumstanțele de aplicare: marja de profit se adaugă la consumurile medii variabile sau directe. În unele izvoare metoda se exprimă prin relația „marfa se vinde la un preț care este de 2,5 ori mai mare decât costurile variabile”. În acest caz este binevenit de a utiliza în locul afirmației „marjă de profit” afirmația „marjă de contribuție”, fiindcă ea este mai mare decât în cazul utilizării metodei costului complet, mărimea ei fiind menită să genereze rambursarea costurilor fixe și să asigure obținerea unui profit.

Relația prin care se determină prețul este:

$$P = AVC (1 + Mc) \text{ sau}$$

$$P = ADC (1 + Mc),$$

unde: AVC sunt consumurile variabile medii;

ADC sunt consumurile directe medii;

Mc este marja de contribuție ce reprezintă suma dintre costurile fixe medii și profitul planificat.

$$Mc = AFC + Pf \text{ unitar},$$

unde: AFC sunt consumurile fixe medii,

Pf unitar este valoarea profitului unitar.

De exemplu: dacă AVC reprezintă 80 lei, iar marja de contribuție e de 40 de lei (considerându-se că ea este suficientă pentru acoperirea consumurilor fixe, asigurând și obținerea unui profit), prețul unitar va fi:

$$P = 80 + 40 = 120 \text{ lei.}$$

Metoda costului parțial este utilizată pe larg în țările dezvoltate, pentru prima dată fiind folosită de unele firme din SUA, având denumirea de „direct costing”. În Europa această metodă a primit denumirea de „marginal costing”, esența ei fiind aceeași.

Utilizarea acestei metode în țările cu economie dezvoltată se datorează următoarelor avantaje:

- a) mărimea consumurilor fixe sau ale celor indirecte nu se distribuie asupra costului producției, dar este recuperată prin mărimea marjei adăugate la AVC (ADC),
- b) AVC sau ADC sunt flexibile în funcție de volumul producției,
- c) este eficientă la determinarea rezultatelor potențiale în cazul acceptării unei comenzi suplimentare

În același timp metoda nu este lipsită de unele neajunsuri:

- a) nu se iau în considerație cererea și utilitatea pe care le prezintă bunul pentru consumatori, costurile variabile medii considerându-se limita minimă a prețului,
- b) necesită controlul cantităților fabricate pentru a elimina influența costurilor fixe asupra marjei de contribuție.

Bibliografie:

1. Elemente de management financiar, Gabriel-Petru Luca, Neculai Olariu, ed. Dosoftei, Iași, 1994;
2. Fiscalitate și prețuri în economia de piață, Alexandru Felicia, Editura economică, București, 2002;
3. Performanța firmei, Bogdan-Constantin Andronic, ed. Polirom, Iași, 2000;
4. Prețul și formarea lui, Magdalena Platis; Editura Economică, București, 1997;
5. Prețuri, echilibru concurențial și bunăstare socială, Moșteanu Tatiana, Editura economică, București, 2001;
6. Prețuri și tarife, Tatiana Moșteanu, Dalina Dumitrescu, Constantin Floricel, Editura Economică, București, 1993;
7. Prețuri și tarife, Toader Gherasim, Mihail Carauș, Tipografia Centrală, Chișinău, 1998;
8. Prețuri, Viorel Beju, Editura economică, București, 2000.

Secțiunea V
TENDINȚE ACTUALE VIZÂND CADRUL LEGAL ȘI ROLUL SOCIAL AL
COOPERĂȚIEI DE CONSUM

UNELE PRECIZĂRI PRIVIND ASPECTELE TEORETICO-PRACTICE
ALE CLAUZEI PENALE

Liliana Dandara, dr., conf. univ. inter. (UCCM)

Penal clause is important tool for ensuring the enforcement of obligations, very significantly and profitable to the civil legal stability contract. Different views are presented and discussed in the literature regarding the essence of the penalty clause. In some works, penal clause is regarded as one of the main guarantees known in civil law. In others, it is studied in relation for safeguarding the obligations. Creditor with a penalty clause is not guaranteed creditor, which, in addition to general pledge, which confers certain powers consist of either a priority over other creditors, or the possibility that in case of default by the borrower, to follow another person who was obliged to execute it was for the debtor's obligation. But it is an unsecured creditor in the coming contest with other creditors, having no preference right.

Clauza penală reprezintă un important instrument de garantare a executării obligațiilor, contribuind semnificativ la asigurarea stabilității raporturilor juridice civile contractuale. În doctrină sunt prezentate și discutate diverse opinii în ceea ce privește esența *clauzei penale*. În unele lucrări clauza penală este privită ca una dintre principalele garanții recunoscute în dreptul civil.¹ În alte surse, este studiată problema garanțiilor acestor obligații.² Există și opinia potrivit căreia clauza penală are un caracter bivalent, în sensul că ea este „un mijloc de evaluare anticipată a despăgubirilor care ar putea da naștere neexecutarea unui contract, dar poate fi și un mijloc de garantare a executării obligațiilor”.³ Nefiind ignorat faptul că aceasta contribuie în mod indirect la executarea obligației, clauza penală nu reprezintă o garanție pe care creditorul o are la îndemână pentru satisfacerea creanței sale, ci constituie un mijloc de evaluare anticipată a prejudiciului suferit de creditor în caz de neexecutare a obligației debitorului.⁴ Creditorul obligației cu clauză penală nu este un creditor garantat, căruia, în afara dreptului de gaj general, îi sunt conferite anumite prerogative care constau fie într-o prioritate față de ceilalți creditori, fie în posibilitatea ca, în cazul neexecutării obligației de către debitor, să urmărească o altă persoană care s-a obligat să execute ea obligația ce revenea debitorului. Or, acesta

este un creditor chirografar care vine în concurs cu ceilalți creditori, neavând vreun drept de preferință.

Drept confirmare a celor indicate mai sus, Codul civil al Republicii Moldova definește clauza penală în art.624 ca fiind „prevederea contractuală prin care părțile evaluează anticipat prejudiciul, stipulând că debitorul, în cazul neexecutării obligației, urmează să remită creditorului o sumă de bani sau un alt bun.”⁵ Din această definiție reiese că debitorul se obligă să dea o sumă de bani sau un lucru drept daune interese, altfel spus debitorul se obligă la o prestație determinată, adică să dea o sumă de bani sau alt lucru.

În doctrină clauza penală a fost definită drept „convenția accesorie prin care părțile determină anticipat echivalentul prejudiciului suferit de creditor ca urmare a neexecutării, executării cu întârziere sau necorespunzătoare a obligației de către debitorul său”⁶ sau „convenția accesorie prin care părțile stabilesc prin apreciere anticipată, cuantumul daunelor interese compensatorii (sau moratorii) care vor fi datorate de partea în culpă în caz de neexecutare a obligației contractuale”.⁷

Clauza penală este un act juridic, prin care părțile stabilesc anticipat răspunderea debitorului pentru cazul când acesta nu-și va îndeplini obligațiile contractuale. Ca act juridic, clauza penală trebuie să îndeplinească condițiile de validitate ale oricărui contract. Prin urmare clauza penală este obligatorie pentru părți, deoarece ea are putere de lege între acestea, fiecare fiind obligată prin contractul pe care îl încheie la fel ca atunci când obligația i-ar fi impusă de lege. Astfel, instanța de judecată nu îi poate mări ori reduce cuantumul.

Clauza penală poate fi stipulată într-o clauză expresă cuprinsă în contractul din care se naște raportul de obligații sau într-o convenție ulterioară, dar încheiată înainte de producerea prejudiciului, de neexecutarea, executarea necorespunzătoare sau cu întârziere a obligațiilor. Așadar, clauza penală poate fi stipulată de către părți ulterior încheierii contractului principal și atunci apare ca o convenție separată. De regulă, clauza penală este inclusă în contractul principal, ea fiind, după cum arată și denumirea, o clauză a contractului.

În ceea ce privește caracterul juridice ale clauzei penale trebuie subliniat caracterul *accesoriu*⁸ al acesteia, care este condiționat de dependența validității clauzei penale, de validitatea clauzelor și obiectului contractului. Prin urmare, caracterul accesoriu al clauzei penale face ca această clauză să urmeze soarta juridică a obligației principale conform principiului *accessorium sequitur principale*.

Potrivit art.627 C. civ. „când prin clauza penală este garantată o obligație indivizibilă și neexecutarea acesteia se datorează vinovăției unui debitor, penalitatea poate fi cerută fie integral de la debitorul vinovat, fie de la fiecare codebitor pentru partea acestuia. În ultimul caz, fiecare codebitor are dreptul de acțiune împotriva celui care a făcut să curgă penalitatea.”

Art.628 C. civ. prevede că atunci „prin clauza penală, este garantată de o obligație divizibilă, penalitatea este de asemenea divizibilă, fiind orientată doar împotriva codebitorului care a executat obligația și doar pentru partea din obligație la care acesta este parte.”

În virtutea caracterului accesoriu, după cum reiese din cele două texte, dacă se transmite obligația principală, se transmite o dată cu aceasta și clauza penală.

Dacă debitorul se eliberează de obligația principală pentru cazul fortuit sau forță majoră, se va elibera și de obligația cuprinsă în clauza penală. Nulitatea obligației principale implică pe aceea a clauzei penale, pe când nulitatea clauzei penale nu atrage pe aceea a obligației principale. Astfel, dacă se anulează sau se stinge obligația principală, se anulează sau se stinge și clauza penală, nemaiputându-se pretinde despăgubirile prevăzute în ea. Dacă însă clauza penală este nulă, ea nu va influența în nici un fel obligația principală.

După cum am putut remarca, în articolele 624, 626 și 627 apare, pe lângă noțiunea de clauză penală, entitatea de penalitate. În acest context, se impune întrebarea dacă aceste noțiuni sunt sinonime? Răspunsul pare a fi negativ, în sensul că între cele două noțiuni există, totuși, deosebiri. Cum reiese din cele menționate mai sus, clauza penală este un act juridic accesoriu, prin care părțile determină anticipat întinderea despăgubirilor pe care debitorul le va plăti în cazul în care nu-și va respecta obligațiile.⁹ Penalitățile reprezintă obiectul clauzei penale. Acestea sunt sumele de bani care se plătesc cu titlu de daune, interese în caz de nerespectare a obligațiilor.

Clauza penală are și un caracter *secundar*¹⁰, deoarece obligația din clauză are un caracter secundar față de obligația principală din contract. Astfel, creditorul trebuie să ceară mai întâi executarea obligației principale și, în cazul în care aceasta nu este posibilă, va trece la executarea clauzei pentru a obține despăgubire. Clauza penală, în principiu, nu se cumulează cu executarea obligației principale. Aceasta înseamnă că nu se poate cere executarea concomitentă a obligației principale cu aceea din clauza penală.

Art.626 C. civ. dispune că „creditorul nu poate cere concomitent executarea prestației și plata clauzei penale dacă nu sunt stipulate penalități și pentru cazul în care debitorul nu execută obligația în modul corespunzător, mai ales pentru cazul neexecutării la timp a obligației.” Prin urmare, dacă s-a prevăzut clauza pentru întârzierea la executare, creditorul va putea cere atât executarea în natură, cât și clauza penală.

Când aceasta a fost prevăzută pentru neexecutare sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor, nu poate fi cumulată cu executarea lor în natură. Totodată, ea nu poate fi cumulată nici cu acordarea de daune interese compensatorii prin hotărâre judecătorească. Însă, suma stipulată în clauza penală se cumulează cu executarea parțială în natură, precum și în cazul în care a fost stabilită în vederea evaluării anticipate a daunelor interese moratorii.¹¹

Art.626 alin.2 C. civ. prevede „creditorul are dreptul să pretindă repararea prejudiciului în partea neacoperită prin clauza penală (clauza penală inclusivă). În cazurile prevăzute de lege sau contract, creditorul poate cere sau despăgubiri, sau penalitate (clauza penală alternativă), poate cere repararea prejudiciului peste penalitate (clauza penală punitivă) sau poate cere doar penalitate (clauza penală exclusivă).” Astfel, creditorul poate alege să ceară fie îndeplinirea obligației principale, fie clauza penală, dar numai când obligația principală, deși exigibilă, nu a fost executată în natură de debitor. Însă debitorul este lipsit de posibilitatea de a opta între executarea în natură a obligației principale și plata sumei prevăzute în clauză, el neputând refuza executarea obligației și acorda clauza penală.¹² Clauza penală devine exigibilă când sunt întrunite condițiile răspunderii contractuale a debitorului.

Acordarea penalităților prevăzute în clauza penală necesită îndeplinirea condițiilor răspunderii contractuale: existența unui contract valabil încheiat, producerea faptei ilicite, ce constă în nerespectarea unei obligații contractuale, aducându-se prin aceasta o atingere a unui drept subiectiv patrimonial al creditorului, existența unui prejudiciu patrimonial în care se concretizează această atingere și prezența raportului de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu (vinovăția celui ce săvârșește fapta ilicită).

Utilitatea clauzei penale rezultă din scutirea creditorului de a proba existența și întinderea prejudiciului și a cuantumului daunelor interese datorate de debitor, precum și în evitarea unui litigiu între părți având ca obiect stabilirea daunelor interese datorate de debitor ca urmare a prejudiciului cauzat. Pentru a obține plata sumei stabilite în clauza penală, este suficient ca creditorul să dovedească faptul neexecutării, executarea necorespunzătoare sau cu întârziere a obligației.

Și funcțiile clauzei penale, reieșind din doctrină și din practică, sunt multiple.

Majoritatea autorilor consideră că principalele funcții ale acesteia sunt : funcția sancționatorie, funcția reparatorie și funcția stimulatorie.¹³

Conform funcției sancționatorii, debitorul este obligat să plătească suma de bani sau să transmită un bun cu o valoare patrimonială cuprinsă în clauza penală, în cazul neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligației. Acceptarea clauzei penale punitive, care depășește limitele prejudiciului suferit de creditor, este valabilă laturii reparatorii. Concomitent, clauza penală reprezintă un mijloc de stimulare a debitorului la o conduită contractuală corespunzătoare pentru a evita consecințele ce rezultă din aceasta.

Este recunoscută și funcția compensatorie a clauzei penale, aceasta fiind o compensație a daunelor interese pe care creditorul le suportă.¹⁴ Funcția de evaluare a despăgubirilor pe care le-ar plăti partea culpabilă în cazul nerespectării obligațiilor prevăzute în contract și funcția de garanție, aceasta fiind eficientă numai în măsura în care cuantumul penalității este stabilit în mod corespunzător, într-o sumă care să fie cel puțin egală cu despăgubirile pe care debitorul ar fi obligat să le plătească în lipsa clauzei penale.¹⁵

Așa cum menționam, clauza penală, fiind un acord de voință (contract), este obligatorie între părți. Prin urmare, instanța nu poate nici să verifice întinderea prejudiciului suferit de creditor și nici să ceară acestuia să dovedească întinderea lui.

Potrivit art.630 C. civ. ,, în cazuri excepționale, luându-se în considerare împrejurările, instanța de judecată poate dispune reducerea clauzei penale disproporționat de mari. La reducerea clauzei penale, trebuie să se țină cont nu numai de interesele patrimoniale, ci și de alte interese, ocrotite de lege, ale creditorului. Nu se admite reducerea penalității în cazul în care a fost plătită.” Așadar, suma stabilită nu poate fi modificată de instanța de judecată decât în cazul prevăzut de art.630 alin.1. În situația neexecutării totale, din moment ce a fost stabilită prin înțelegerea valabilă a părților contractante, chiar dacă este mult superioară prejudiciului, instanțele de judecată nu au competența de a o modifica, fapt discutabil în literatura de specialitate.¹⁶ În dreptul francez, conform art.1152 C. civ. francez, în principiu, nu poate fi mărită sau micșorată suma convenită drept clauză penală, aliniatul următor

al aceluiași articol permițând judecătorului, chiar și din oficiu, să reducă sau să majoreze quantumul penalității convenite, dacă este, în mod evident, excesivă sau derizorie; orice stipulație contrară fiind considerată ca nescrisă. Această regulă a intervenției judecătorului francez în sensul posibilității modificării clauzei penale are un caracter imperativ. Suntem de părerea că existența unei prevederi imperative vizând posibilitatea majorării quantumului clauzei penale din oficiu intră în contradicție cu caracterul contractual (dispozitiv) al clauzei penale.

Bibliografie:

1. Anghel I., Deak Fr., Popa M. *Răspunderea civilă*, Ed. Științifică, București, 1970, p.370
2. Deak Fr. *Curs de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Universitatea București, 1963, p.460 și urm.
3. Zlătescu V., *Garanțiile creditorului*, Ed. Academiei, București, 1970, p.83 și urm.
4. Stătescu C., Bârsan C. *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ed. a III-a, Ed. All Beck, București, 2000, p.325
5. *Codul civil al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 06.06.2002 Nr. 1107-XV // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 82-861 din 22.06.2002, în vigoare din 12.06.2003*
6. Stătescu C., Bârsan C., *op. cit.*, p.325
7. Costin M., Mureșan M., Ursa V. *Dicționar de drept civil*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p.90
8. Baieș S., Băieșu A., Cebotari V., Crețu I., Volcinschi V. *Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor*, Chișinău, 2005, p.206
9. *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova*, vol.II. Chișinău: ARC, 2005. p.947
10. *Dreptul nr.3/1997*, p.122
11. Angheni S. *Clauza penală în dreptul civil și comercial*, Ed. Oscar Print, București, 1996, p.18
12. Deak Fr., *op.cit.*, p.461
13. Baieș S., Băieșu A., Cebotari V., Crețu I., Volcinschi V. *Drept civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor*, Chișinău, 2005, p.208; Costin M., Costin M. *Dicționar de drept civil*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p.97
14. *Codul civil al Republicii Moldova: Legea Republicii Moldova din 06.06.2002 Nr. 1107-XV // Monitorul oficial al Republicii Moldova nr. 82-861 din 22.06.2002, în vigoare din 12.06.2003, art.626 alin.2*
15. Angheni S., *op. cit.*, p.30
16. Stătescu C., Bârsan C., *op. cit.*, p.326

Recenzenți: T. Pașcanean, dr., conf. univ.
T.Osoianu, dr., conf. univ.

EVOLUȚIA INSTITUȚIEI JURIDICE A ARBITRAJULUI COMERCIAL INTERNAȚIONAL

L.Ciubuc, dr., conf. univ. (UCCM)

Depuis longtemps, les échanges commerciaux transnationaux ont suscité beaucoup de débats, étant donné le caractère transfrontalier de ces opérations, ainsi que la difficulté de pouvoir soumettre de la même façon un litige à plusieurs juridictions compétentes, mais en même temps concurrentes. Ainsi, l'institution de l'arbitrage international, dont les origines remontent à bien longtemps, vient résoudre ce délicat problème pouvant se poser en cas de litige commercial transnational, étant de plus en plus importante dans l'actuel contexte de la globalisation, de même que dans celui des investissements internationaux.

Arbitrajul a reprezentat o modalitate de soluționare a litigiilor încă din cele mai vechi timpuri. Cu mai mult de o sută cincizeci de ani în urmă, un jurist american vorbea altor juriști despre soluționarea disputelor pe cale extrajudiciară. Acel om a fost președintele Statelor Unite ale Americii, Abraham Lincoln. El a spus: „Oricând poți convinge vecinii tăi să ajungă la compromis. Arată-le cum deseori anume învingătorul nominal al unui proces este cel care pierde cu adevărat - în taxe, cheltuieli și irosiri de timp”.

Chiar dacă profesia de negustor nu este dintre cele mai vechi, omenirea s-a ocupat cu comerțul internațional încă de la începuturile civilizației. Asirienii făceau schimburi cu egiptenii; chinezii cu popoarele din India, grecii cu romanii. Întrucât comerțul internațional implică în mod inevitabil, cel puțin, un străin, iar xenofobia nu este doar un fenomen de dată recentă, adesea una dintre părți nu avea încredere în judecata celeilalte părți. În plus, judecătorii acelor curți erau de cele mai multe ori supraîncărcăți cu dispute interne (apărute între indivizi aparținând aceluiași stat). Aceasta a condus la obiceiul numirii de către părți a unei persoane private respectabile, care să acționeze ca arbitru în disputa dintre ei.¹ Din păcate, acea persoană nu totdeauna se comporta așa cum ar fi trebuit.

Unii autori sunt de părerea că arbitrajul ar fi apărut în Grecia Antică (sec. al VI-IV-lea î. e. n.). Astfel, mitologia greacă ne dă exemplul lui Paris, prințul troian, care, atunci, când i s-a cerut să stabilească care dintre cele trei zeițe – Hera, Atena sau Afrodita este cea mai frumoasă, nu a reușit să cântărească dovezile, în schimb a acceptat să fie mituit de către Afrodita, sub forma promisiunii de a fi ajutat să o răpească pe frumoasa prințesă, Elena, punând, astfel, în mișcare evenimentele

¹ Mark Huleatt-James, Nicholas Gould. Arbitrajul comercial internațional. – Chișinău: Ed. Arc, 2001, p.1.

care au dus la producerea războiului troian. Nenumăratele arbitraje au avut loc între orașele grecești, începând cu secolul al IV-lea î.e.n.. Solomon a introdus arbitrajul în reformele sale, iar Aristotel distinge judecătorul de arbitru: „arbitrul se referă la echitate, judecătorul la lege, arbitrul a fost inventat pentru că echitatea trebuia să fie aplicată”. Ulterior dreptul roman va impune arbitrajul odată cu trecerea lui Constantin în Bizanț.²

În Roma, la fel, arbitrajul era cunoscut din vechea antichitate: în perioada arhaică (sec. al VII-VI-lea î.e.n.) se cunoaște *arbirum liti aestimandae* prin care un arbitru fixa mărimea (totalul) reparației (prejudiciului), care se cuvenea vinovatului, după ce judecătorul (*iudex*) pronunța o hotărâre despre vinovăția persoanei. Prin urmare, arbitrajul spune *ex compromissum*, stabilind datoria curentă, iar Cicero este acel care a lansat ideea, potrivit căreia arbitrajul este o modalitate de a nu câștiga complet un proces bun și de a nu pierde complet un proces rău. Ceea ce este sigur, arbitrajul este prezent în opera lui Cicero, ca și în literatura română.

Cu toate acestea, arbitrajul nu este o instituție unică greco-romană, fiind atestată și în alte surse. Bunăoară, Coranul distinge *hacam* (arbitru) de *gadi* (judecător). La fel și în Biblie se face o asemenea mențiune. Instituția arbitrajului este, practic, întâlnită la toate popoarele lumii pe parcursul evoluției societății. Totuși, apariția și consolidarea instituției Arbitrajului Comercial Internațional este de dată mai recentă – în prima jumătate al secolului al XX-lea, fiind mai evidentă după cel de-al II-lea război mondial.

În perioada secolului al XVIII-XIX-lea, datorită dezvoltării științei, realizărilor tehnice, diversificării relațiilor comerciale și, respectiv, a litigiilor ce decurg din aceste relații, arbitrajul cunoaște o dezvoltare vertiginoasă. O contribuție însemnată la soluționarea diferendelor dintre state, în secolul al XVIII-lea, a adus-o Tratatul de prietenie, comerț și navigație, încheiat între SUA și Anglia în 1794 „Tratatul Jay.” Pentru reglementarea pe cale amiabilă a problemelor multiple și complexe, ivite între cele două țări în urma independenței americane (delimitarea frontierelor, probleme de contencios financiar și comercial etc.) Statele Unite și Marea Britanie au convenit prin tratatul amintit, supunerea contestațiilor lor arbitrajului - unor comisii mixte, având competența de a adopta decizii obligatorii.

În secolul al XVIII-lea, practica statelor a consacrat trei forme de arbitraj, în care rolul de arbitru a fost încredințat, în funcție de caz, unui șef de stat, unei comisii mixte sau unui tribunal arbitral. Dintre acestea, pentru evoluția ulterioară a instituției arbitrajului, un rol covârșitor l-a avut sentința tribunalului arbitral din 1872 în speța „Alabama”, care a pus capăt unui diferend între SUA și Anglia în favoarea SUA. În această perioadă se dezvoltă în special arbitrajul instituționalizat pe lângă burse comerciale și alte organizații naționale și internaționale, fiind constituite centre permanente de soluționare a litigiilor comerciale internaționale.

2 Avornic Gh. Arbitrajul comercial Internațional // Revista Națională de Drept – Nr.7.– 2001. – pag.4.

În 1905 are loc Congresul Camerelor de Comerț, la care este adoptată hotărârea de a crea Camera Internațională de Comerț de la Paris. Iar în 1923 a fost creată Curtea de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera Internațională de Comerț de la Paris. De asemenea, în 1923 la Geneva a fost încheiat Protocol cu privire la clauza de arbitraj, prin care fiecare din țările contractante recunoaște valabilitatea compromisului, precum și a clauzei respective, prin care părțile contractante se obligă să supună litigiile ce s-ar putea ivi din acel contract la un arbitraj, chiar dacă arbitrajul ar fi avut loc într-o altă țară decât cea la jurisdicția căreia este supusă una din părțile contractante. Potrivit articolului doi din Protocolul semnalat, procedura arbitrală, precum și constituirea tribunalului arbitral urmează a se reglementa conform voinței părților și legii pe teritoriul căreia se face arbitrajul.

Însă o importantă dezvoltare arbitrajului o cunoaște după cel de-al doilea război mondial, deoarece sunt adoptate un șir de acte internaționale, care recunosc rolul și importanța arbitrajului și care reglementează procedura arbitrală de soluționare a litigiilor comerciale internaționale.

Astfel, în 1958, la New-York este adoptată Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine. Potrivit textului ei, ea „... se aplică recunoașterii și executării sentințelor date pe teritoriul unui alt stat, decât acela unde se cere recunoașterea și executarea sentințelor rezultate din diferende între persoane fizice sau juridice. Ea se aplică de asemenea sentințelor arbitrale, care nu sunt considerate ca sentințe naționale în statul unde este cerută recunoașterea și executarea lor.”³

După semnarea convenției date, Protocolul de la Geneva din 1923 și Convenția de la Geneva din 1927 pentru executarea sentințelor arbitrale străine au încetat de a mai produce efecte între statele contractante.

În 1961, la Geneva este semnată Convenția europeană de arbitraj comercial internațional. La fel, potrivit textului ei, ea „... se aplică:

- a) convențiilor de arbitraj încheiate pentru reglementarea litigiilor apărute sau care se vor genera din operații de comerț internațional, între persoanele fizice sau juridice având, în momentul încheierii Convenției, reședința lor obținută sau sediul în State Contractante diferite;
- b) procedurilor și sentințelor arbitrale întemeiate pe convențiile arătate la par.1 lit. a din acest articol.”⁴

În aceeași ordine de idei, mai menționăm că în 1965 la Washington este semnată Convenția pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state. Conform prevederilor acestei convenții, este creat un Centru Internațional pentru reglementarea diferendelor relative la investiții, cu sediul la Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare. Obiectul de activitate al Centrului este acela de a oferi mijloace de conciliere și arbitraj pentru reglementarea diferendelor relative la investiții, care opun statele contractante unor persoane ale altor state contractante, potrivit dispozițiilor Convenției respective.

3 art. I Convenția de la New-York privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine din 1958.

4 art. I Convenția Europeană de arbitraj comercial internațional de la Geneva din 1961.

În scopul de a se crea condiții mai favorabile arbitrajului comercial internațional ad-hoc, ca formă jurisdicțională, comisiile economice regionale ale ONU, cum sunt cele pentru Europa (ECE) sau pentru Asia, Extremul Orient (ECAFE) au elaborat în 1966 regulamente facultative ale arbitrajului ad-hoc. Aceste norme au fost rar utilizate în practică. La 15.XII.1976, Adunarea Generală a ONU a adoptat Regulamentul UNCITRAL de arbitraj, prin care se recunoaște utilitatea arbitrajului ca metodă de soluționare a litigiilor născute din relațiile comerciale internaționale. Iar în 1985, la fel sub egida ONU, este elaborată și adoptată Legea (Dreptul) model de arbitraj, având ca scop unificarea tuturor prevederilor în materie de arbitraj.

Astfel, numărul impunător de acte normative internaționale, care reglementează activitatea arbitrajului comercial internațional ca instituție jurisdicțională, demonstrează în mod evident rolul și importanța arbitrajului pe plan mondial în soluționarea litigiilor comerciale internaționale.⁵

Bibliografie:

I. Acte normative:

1. Convenția de la New-York privind recunoașterea și exercitarea sentințelor arbitrale străine (1958).
2. Convenția Europeană de Arbitraj comercial internațional de la Geneva (1961).
3. Convenția de la Haga privind legea aplicabilă contractelor de vânzare internațională de mărfuri (1986).
4. Aranjamentul relativ la aplicarea Convenției Europene de arbitraj comercial internațional de la Paris din 17 decembrie 1962.
5. Regulamentul de arbitraj al UNCINTRAL (1976)
6. Legea model privind arbitrajul comercial internațional, adoptată de Comisia ONU pentru Dreptul Comercial Internațional, aprobată de Asamblăea Generală ONU din 1985

II. Monografii, tratate, cursuri universitare

1. Mazilu D. Dreptul comerțului internațional. Partea specială. – București: Lumina Lex, 2000.
2. Mark Huleatt-James, Nicholas Gould. Arbitrajul comercial internațional. – Chișinău: Ed. Arc, 2001.
3. **Avornic Gh. Arbitrajul Comercial Internațional.// Revista Națională de Drept. - 2000. - nr.3. - pag.7-9.**
4. Macovei I. Instituții în dreptul comerțului internațional. – Iași, 1987.

Recenzenți: *L.Dandara, dr., conf. univ.*
T.Osoianu, dr., conf. univ.

⁵ I.Zghibartă. Arbitrajul ca alternativă extrajudiciară în cauze naționale și internaționale.// Avocatul poporului. – nr.11. – 2003. – p.26.

NORME ȘI VALORI ETICO-MORALE ÎN ACTIVITATEA ECONOMICO-COMERCIALĂ

Raisa Samoteeva, dr., conf. univ. (UCCM)

Dans les sciences philosophiques ainsi que dans l'éthique, comme partie composante de celles-dernières, de nouveaux paradigmes apparaissent de plus en plus souvent l'un des plus importants étant celui du processus de formation des valeurs éthico-morales.

Dans l'activité économique, y compris dans le domaine de la coopération de consommation, une attention particulière est accordée à la création des valeurs matérielles et axiologiques. Une partie de ces valeurs sont des normes éthiques et morales qui, à leur tour, par cette perspective, seront acceptées ou non par les consommateurs.

L'importance méthodologique de cette étude consiste à réaliser la nécessité d'analyse et de recherche du processus de la création de la série de valeurs et de normes morales pour développer les activités d'ordre économique de l'homme et de la société.

Educația și formarea moralei personalității este un proces minuțios care este fundamentat de mai multe circumstanțe așa precum:

- distincția metodologică dintre etică, morală și moralitate (morală socială – conștiința morală a societății și morală individuală – conștiința morală individuală);
- dificultatea definirii unor termeni așa precum termenul valoare și normă morală;
- înșăși esența noțiunii de morală care este și formă a conștiinței sociale și valoare general-umană.

O importanță deosebită îi aparține contemporaneității în continuarea procesului etern de formare a personalității, iar etica, reprezentând teoria, studiul filosofic al moralei, este preocupată și de studiul principiilor, normelor și valorilor moralei, de studiul apariției, evoluției lor, justificării conținuturilor și esenței lor.

Procesul de definire a termenului de valoare, după cum am subliniat mai sus, este dificil. De cele mai dese ori valoarea este definită ca ceva util, necesar, de preț, drept o calitate a lucrurilor, fenomenelor, proceselor care corespunde așteptărilor, necesităților omului și societății.

Vom mai menționa că valoarea propriu zisă există doar în raportarea ei la om, ea nu poate fi neutră față de om, de societate, de aceea ea dă culoare atât exteriorului omului, cât și lumii lui interioare.

Mai toate valorile sunt elaborate, produse, create de om atît în sensul direct al acestor acțiuni, cât și în sensul „consumului”, „însușirii” lor de către om și societate, consumul fiind și el pînă la urmă unul cu caracter și amprentă umană.

Este necesar să mai subliniem că cunoaștem valori existente, dar „devenite”, grație atitudinii omului față de lucrul, fenomenul și procesul care „merg umăr la umăr” alături de om pe tot parcursul vieții sale și a societății, valori de o utilitate vitală, fără care viața oamenilor nu ar putea exista. Rînd pe rînd au fost create un șir de valori, așa numita „a doua natură”, altfel spus, acele lucruri, obiecte cu caracter de utilitate practică și cele ce poartă valențe etice, estetice, juridice, economice etc.

Vom mai sublinia și faptul că înseși valorile conform unor cercetători ai domeniului axiologic nu sunt „indiferente” față de oameni, că ele caracterizează omul, colectivul, societatea atît din exteriorul acestora, cât și din interior. T. Vianu consideră, de exemplu, că valorile propriu zise nu există, ele sunt o realizare a dorințelor noastre pentru ceva și acest lucru reprezintă o valoare.

Aceasta ar însemna că interacțiunea lumii înconjurătoare cu spiritualitatea, atitudinea omului față de ceea ce-l înconjoară, alegerea de către el a utilului, frumosului, binelui (dar și a ceea ce este contradictoriu), aprecierea dată de om acestor esențe produc valoarea propriu zisă.

Pe parcursul vieții sale omul a mers spre a crea valori, inexistente pînă atunci în lumea înconjurătoare, valori care î-i satisfăceau niște necesități în lucruri, obiecte, fenomene și procese ce-i schimbau și variau existența. Unele valori îi satisfăceau necesitățile practice, de utilitate, iar altele cele estetice, morale, etice, juridice, politice etc.

Așa, spre exemplu, conform concepției lui Aristotel, este necesar ca oamenii să-și dezvolte acele virtuți care generează acțiunile practice raționale, prin virtuți înțelegînd „un fel de medietate, ținta ei fiind măsura justă dintre două extreme” (Aristotel, *Etica nicomahică*, București, 1988, pag. 41).

Conform lui Aristotel omul, ca ființă socială, ca „zoon politikon”, ca ființă destinată vieții în comunitate, însușește, consumă și operează cu un șir impunător de valori.

În activitatea practică Aristotel distinge următoarele virtuți, valoarea morală a căroră rămîne a fi și astăzi extrem de înaltă: curajul, cumpătarea, generozitatea, mărinimia, blîndețea, sinceritatea, cordialitatea (grandoarea sufletească), dreptatea, înțelepciunea și prietenia.

Cea mai importantă valoare social-umană conform conceptului etic aristotelic este dreptatea, care-i o valoare perfectă prin faptul, că stă la baza intereselor, bunurilor materiale și a celor spirituale.

Este necesar ca societatea să se bazeze pe ideea dreptății. Aristotel subliniază această idee în felul următor: „dacă s-ar împărți flaute unor artiști egali între ei, ca unora ce se îndeletnicesc, toți, cu aceeași artă, nu li se vor da cele mai bune instrumente celor mai nobili, pentru că noblețea nu-i face mai destoinici în a cînta din flaut, ci va trebui să se dea instrumentul cel mai desăvîrșit artistului care va ști să se servească mai bine de el”. În alte situații, Aristotel consideră, că la bază vor sta alte calități în cele din urmă dependente și bazate pe virtutea cu numele de DREPTATE.

A defini valoare mai înseamnă a o raporta la procesul de educare și formare a omului înțelegând ca un sistem bine organizat de acțiuni de ordin gnoseologic și epistemologic, axiologic și un sistem de noi tehnologii de formare a personalității.

Educația și formarea omului prin și cu ajutorul axiologiei înseamnă o acțiune valorică generală ea constituind nu altceva decât reglementarea raporturilor sociale cu ajutorul sistemului de valori general umane.

În literatura de specialitate există două abordări a problemei valorilor:

- valori materiale sau acele valori care reprezintă prin sine utilitatea pentru existență, la început fiind conștientizate ca valori fără care n-ar putea exista omul și societatea;
- valori spirituale sau acele valori care vor exprima esența omului și omenescului, acele valori care depășesc cadrul utilității directe, așa numitele valori contextuale vieții și existenței sale, valori existente.

În diferite epoci și la diferite trepte de dezvoltare ale omului și societății au fost create sisteme și valori preferențiale ca conținut și esență, prioritate dându-li-se celor mai importante pentru moment.

Antichitatea, spre exemplu, s-a bazat pe valorile de Bine, Adevăr, Frumos.

Epoca medievală a dat prioritate credinței și sentimentului de sacru.

Epoca Renașterii a subliniat importanța egalității, fraternității, frumosului, armoniei dintre fizic, spiritual și divin.

Societatea epocii moderne a accentuat importanța valorilor sociale și celor științifice.

Epoca socialismului a pus accent pe valorile ideologice și politice, diminuând în realitate importanța tuturor celorlalte.

Societatea contemporană a anihilat toate valorile constituite pe parcursul istoriei cu atîta migală de generații și generații și a pus în capul mesei o singură valoare – banul, care de fapt nici nu este o valoare. Să ne amintim de exemplul banal despre valoarea aurului. Ca și banii, un echivalent care nici pe departe nu constituie un bun, o valoare, aurul este valoare doar convențională, în situația cînd el reprezintă lucrurile, obiectele necesare pentru viața fizică și spirituală a omului, o valoare dacă este raportată la necesitățile umane.

Un studiu mai mult sau mai complet al valorilor, structurarea lor în baza mai multor criterii îl reprezintă în esență sa axiologia.

Vom structura valorile în dependență de aria răspîndirii lor și le vom numi valori generale, fundamentale. Sunt recunoscute de cele mai dese ori drept fundamentale:

- adevărul;
- binele;
- frumosul;
- dreptatea;
- libertatea.

În unele lucrări vom întîlni încă o valoare – sentiment, valoare care caracterizează esența omului credincios, care-și organizează viața în baza religiei – valoarea sacralului.

Așadar, vom evidenția existența valorilor general-umane, a celor cu caracter etern și universal (adevăr, fals, bine, rău, frumos, urât) și valori de ordin social (dreptate, echitate, libertate, onestitate, patriotism, democrație, onoare, demnitate etc.). Să nu uităm că fiecare valoare are și sens polar revenindu-i o nonvaloare diametral opusă ca sens.

În baza unor altor principii vom evidenția un șir de valori de conotație etico-morală, valori ce reflectă un ansamblu de idei, concepții, norme, principii ce stau la baza reglementării relațiilor de orice gen și conduitei oamenilor în aceste relații, fie cele interpersonale în familie, în colectivul de activitate cotidiană, în societatea propriu-zisă.

Morala ca fenomen social își are reflectarea esenței sale în idealurile morale, în norme, principii, reguli și chiar în sistemele morale ale omului.

În această ordine de idei valorile morale apar și se bazează pe un sistem de exigențe, cerințe imperative impuse de societatea care are „elaborat” un ideal moral al său, normele, principiile, regulile morale servesc ca modele de comportament existente în societate folosite în situații concrete și apar în formă de permisiuni sau interdicții, de cerințe, exigențe și chiar imperative.

Vom mai sublinia și rolul important al idealului moral care este și el un model de existență și conduită, doar că conținutul său este teoretic și nu practic.

Cît privește aplicabilitatea practică a idealului moral o găsim ca parte componentă și necesară în procesul de educație morală conținutul căreia o formează morala propriu-zisă ca parte componentă a conștiinței morale, ca una dintre formele reglementării a celei din urmă și ca rezultat evaluat al procesului.

Așadar procesul de educație morală este o trecere de la sistemul de norme, reguli, interdicții, permisiuni, obligațiuni, imperative, adică de la morala propriu-zisă la moralitate, de la ideal la realitate, de la teorie la practică, astfel vorbind obținem, cum am subliniat mai sus, aplicabilitatea practică a idealului moral.

Procesul de educație și formare morală este un proces continuu. Elaborarea valorilor morale, evaluarea și consumul lor pe parcursul vieții însemnând valorificarea celor din urmă.

Acest proces trebuie să fie dirijat, dat fiind că valorile au un caracter polar, diametral opuse ca esență. Subliniind că pot fi elaborate atât valori pozitive (bine, frumos, dreptate etc.) cât și cele de conotație negativă (rău, urât, nedreptate etc.), vom aprecia necesitatea studierii lor atât la nivel teoretic, cât și la cel practic, fiind absolut încredințați că doar un management bine organizat ar putea servi cu bună credință celei mai nobile activități de formare a personalității.

În activitatea economico-comercială se pot evidenția aceleași procese de elaborare a valorilor și normelor morale în toate formele lor de existență și de specificare aparte în dependență de aria de activitate și de specificul celei din urmă.

Recenzenți: I.Sîrbu, dr.hab., prof.univ. (UCCM)

I.Cereș, dr., conf. univ. (UCCM)

ПРАВА ЧЕЛОВЕКА В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ

Ирина Череш, dr., conf. univ. (UCCM)

The article “Human Rights in the European Civilization” brings questions about establishment of human rights and citizenship in Europe. The idea of natural human rights that all humans are born with is presented in evolutionary order: beginning with slavery; while in other unique regions like Rome and Athens the democracy and high culture were developed; ending with human rights organizations that control are monitoring the observance of human rights (on the local, regional and global level). Author comes to conclusion that the controlling power that not executes the human rights is doomed to failure and not without participation in the human rights organizations.

Civil rights, European civilization, Inalienable rights, spiritual culture, the right to life, the right for freedom, the right for property, The declaration of human and civil rights.

« права человека являются правами, которыми мы обладаем просто потому, что мы люди... Они принадлежат всем людям на планете... и их нельзя отнять у человека, как бы бесчеловечно к тебе не относились ». и с этого, пожалуй, как некая учебная программа историко-культурно-нравственной культуры человека. Впервые понятие «права человека» встречается во французской Декларации «о правах человека и гражданина», принятой в 1789 году в ходе Великой Французской революции. Тем не менее и до этого события идея природной правоподобия была важными элементами в европейской истории бытия человека. Впервые в 1215 году английская «Великая хартия вольностей» (1215), американский Декларация о правах (1776) и американский Декларация о правах (1791).

а в настоящее время, инситу прав человека и гражданина сумели добиться принятия 10 декабря 1948 года Генеральной Ассамблеей ООН Всеобщей Декларации прав человека. Уже с 1950 года 10-го декабря отмечаются как День прав человека. В 2008 году мы отметили и 60-е со дня принятия этого важнейшего документа, который в основу конституционно-правовых основ государства. В этой связи хотелось бы отметить события и процессы, которые в последнее время, вспомнив о том, что ему предшествовало и о том, как оно изменилось в целом с теми, которые в настоящее время являются инситу прав человека и гражданина. В частности, в современных условиях они не являются универсальными, а большинство инситу государств являются правовыми.

с и исторически проследить путь становления идей прав человека и правового государства, особенно, нужно начать с рабовладельческой формы. Именно в ее развитии уникальны явления мира – Афинский полис – рабовладельческая демократия и сформированная высокая культурная традиция. Также появилась идея человека как высшей ценности, происшедшая непосредственно из философии индивидуализма.

При феодализме, в развитии распространения христианства, религия и идеология сформировали индивидуализм, но оставалось человеку во многом выбора между добром и злом, от которого ему пришлось совершить выбор.

Христианство провозгласило идею равенства всех людей перед Богом. «Как ни парадоксально, но это равенство послужило не объединением людей, а наоборот, к их разобщению, привело к формированию идеологии индивидуализма, идеи личного спасения, христианская религия, в определенной мере, подтолкнула общественное сознание к идее свободы, отсюда возник свой выбор.

Согласно воспоминаниям об античном культурном наследии, идея гуманизма выдвинута эпохой Возрождения, сформирована, которая в определенной мере способствовала утверждению свободы личности, провозгласила ценности по отношению к фактически существовавшие в Новое время.

Самым значимым периодом в становлении прав человека является период буржуазной революции с идеями свободы, равенства, справедливости. Возрождается идея человека как высшей ценности, несомненно с неравенством и сословными ограничениями феодала, но осознавая.

Идея прав человека сформировалась по исторической теории практики в Европе XVII века. Впервые теория естественных прав была опубликована в работе Джона Локка «Второй трактат о государстве» в 1688 году. Джон Локк в своей теории исходил из того, что на раннем, естественном этапе развития общества люди были равными и обладали естественными правами: жизнью, свободой и собственностью. Действующая теория и эти права основаны на естественном государстве, которое, по мнению Локка, основано на общественном договоре между правителями и управляемыми. Содание государства суждено

аран и ей равны во всем, каждый человек имеет право и свободу. Идея естественных прав человека, и неосомненно в первую очередь отражает интересы нового поколения буржуазии. Основательнейшим образом была сформулирована в борьбе с интересами феодала привилегий, с угнетением и рабскими условиями. Тем не менее, она не сформировалась в рамках абсолютизма, а каждый европейец. Общественные принципы универсальности, теория Локка на самом деле является правами в области собственности мужчин. Она не предусматривает африканцев «варварами», с женщинами и немощными работниками обоих полов.

¹ Джэкс Донне и. о каком права человека?// права человека. Основы права и философия.

² Ковалев. . . искусство и мировые религии. М., 1985. С.217.

Особое внимание заслуживает проблема надежды по политическим правам женщин. Для многих современников буржуазно-демократическая революция не была ничем иным, кроме того, что женщины обрели бы основные политические права. В то время Французская революция, которую в XX веке с адекватным уравниванием в правах предсказывали обоим полам. Однако это произошло не сразу повсеместно. Причина тому, главным образом, исторические и религиозные традиции, не поддающиеся быстрой перемене.

Особенно проследить расширение круга субъектов прав XIX века, что не приводит к напряженной политической борьбе в рамках рабочего движения в большинстве стран XIX века, когда продолжались

вплоть до первой Мировой войны, а в Соединенных Штатах — до 1918-1940 годов объясняется оспору с женщинами политическими правами. В то время они и уступили в 1923 году провозглашению всеобщего избирательного права при прямом голосовании, свободу совести, собраний, печати, равенство всех граждан.

Новые ориентиры в распространении прав XIX века достигаются и с учетом расовых, этнических и религиозных меньшинств, женщин и народонаселения, о которых она не упоминала. Особенно это касается ивными в это были и последние десятилетия. Несомненно, расширение прав XIX века в Советском Союзе — одной из основных причин распада СССР. Провозглашение неависимости вновь созданных государств на осколки бывшей империи сопровождается принятием международно-правовых актов. В 80-е годы в Японии и в странах Западной Америки авторитарные военные режимы были сменены демократическими. Однако остаются регионы, где процессы демократизации и начала социализации совпадают с введением правовой культуры, происходящих постепенно.

Важным шагом в развитии международных норм по правам человека является принятие в 1945 году ООН. 10 декабря 1948 года Генеральной Ассамблеей ООН принята Всеобщая декларация прав человека. Главным итогом этого важнейшего документа является то, что соблюдение прав человека перестало быть внутренним делом государства. Оно является предметом международных отношений и должно совпадать с волеизъявлением международного сообщества.

Сегодня право и иные организационные на международном уровне (всемирном региональном, национальном) связаны с соблюдением прав человека. Однако привлечение к ответственности и наказание за нарушение осуществляется главным образом, а не с помощью общественной оценки. Тем не менее, пока действует международная практика, данный способ является эффективным. Развитие и права человека оказываются рудно провозглашены. В настоящее время, не реализованы и права, обречена на провал без участия в этом право и иные организационные.

*Рецензенты: Б. Визир, д-р., проф.
Р. Самотеева, д-р. фил. н., доцент (КТУМ)*

PARTICULARITĂȚILE REGIMULUI JURIDIC AL CONTRACTULUI MATRIMONIAL ÎN VIZIUNEA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE

Liliana Dandara, dr., conf. univ. (UCCM)

Lilia Cecan, dr., conf. univ. (UCCM)

Double term etymologically referring extrapatrimoniale relations between spouses. In legal literature the term “matrimonial” shall designate the rules governing property consequences of marriage. Matrimonial regimes are only one set of legal rules applicable patrimonial effects of marriage, but not any effects, ie not all the economic relations between the spouses is the substance of a matrimonial (eg inheritance rights of spouses). Matrimonial property relations are certain regulations that the spouses in their entirety, constitute the substance of many subjects and disciplines.

Instituția juridică a căsătoriei generează între soți atât relații personale nepatrimoniale, cât și relații patrimoniale. Reieșind din esența și particularitățile, acestora le sunt specifice diferite regimuri juridice. Relațiile personale dintre soți, având un conținut specific, lipsit de evaluare bănească, au un regim juridic propriu, reglementat de legislația civilă sau cea familială, cele patrimoniale, care sunt evaluabile pecuniar, au o reglementare proprie atât în legislația civilă, cât și în cea familială. Doctrina juridică mai evidențiază și regimul matrimonial între soți, termenul *matrimonial*, etimologic, desemnând raporturile extrapatrimoniale dintre soți¹. Însă în literatura juridică prin „*regim matrimonial*” se desemnează regulile care guvernează efectele patrimoniale ale căsătoriei². La general, DEX-ul explică conceptul „regimului matrimonial” ca un sistem de reguli ce guvernează efectele căsătoriei.

Astfel, regimul matrimonial nu se poate aplica tuturor efectelor căsătoriei. Căsătoria ca instituție juridică generează două regimuri: unul *patrimonial*, celălalt *matrimonial*. Conceptele *regimului matrimonial* și cel al *relațiilor patrimoniale dintre soți* nu sunt identice, dar între ele există legături deosebit de strânse. Astfel, *regimurile matrimoniale* reprezintă doar un set de reguli juridice aplicabile efectelor patrimoniale ale căsătoriei, dar nu oricăror efecte, adică nu toate raporturile patrimoniale dintre soți constituie substanța unui regim matrimonial (de exemplu, drepturile succesoriale ale soților). Am putea conchide că *regimul matrimonial* reprezintă reglementările anumitor relații patrimoniale dintre soți care-n ansamblul lor constituie substanța mai multor materii și discipline³.

Doctrinal, regimurile matrimoniale se clasifică după mai multe criterii⁴. După izvoarele lor, se delimitează regimuri matrimoniale legale și convenționale, iar convențiile prin care se realizează aceste din urmă regimuri se numesc *convenții matrimoniale*. După structura lor, regimuri matrimoniale sunt de separație și regimuri de comunitate, după cum se pot sau nu se pot modifica în timpul căsătoriei, se disting regimuri matrimoniale modificabile și imutabile etc⁵.

Pe lângă regimul legal al bunurilor soților, legiuitorul, prin actualul Cod al familiei, reglementează și regimul contractual al bunurilor acestora, astfel că cei ce urmează să se căsătorească sau persoanele deja căsătorite, prin mijlocirea contractului⁶ matrimonial, își pot organiza relațiile patrimoniale pe timpul căsătoriei sau după desfacerea acesteia.

Contractul matrimonial (mai este numit și „*contractul de căsătorie*” sau „*convenția matrimonială*”) reprezintă „convenția prin care viitorii soți reglementează regimul lor matrimonial, condiția bunurilor prezente și viitoare, în raporturile pecuniare ce izvorăsc din căsătorie”⁷. Într-o altă opinie acesta este o facultate acordată de lege de a se reglementa în mod convențional și în limitele anume determinate efectele patrimoniale ale puterilor și ale incapacităților rezultând din căsătoria privită ca raport de stat civil”⁸ sau „*actul convențional prin care viitorii soți, uzând de libertatea conferită de legiuitor, își stabilesc regimul matrimonial propriu sau își modifică, în timpul căsătoriei, regimul matrimonial sub care s-au căsătorit*”⁹.

Actuala legislație a Republicii Moldova reglementează expres contractul matrimonial la art.27 din Codul Familiei care prevede: „Contractul matrimonial este convenția încheiată benevol între persoanele care doresc să se căsătorească sau între soți, în care se determină drepturile și obligațiile patrimoniale ale acestora în timpul căsătoriei și/sau în cazul desfacerii acesteia.”

Urmează a fi menționat că instituția juridică a contractului matrimonial se delimitează de instituția juridică a actului de căsătorie, cu toate că în doctrina juridică există opinia inversă care considera că însăși căsătoria este un contract principal, convenția matrimonială constituind un contract accesoriu al acesteia, întrucât existența și durata sa depind de existența și durata căsătoriei¹⁰.

Astfel, contractul matrimonial reprezintă un contract civil ordinar, căruia îi sunt aplicabile regulile generale în materia contractelor cu următoarele particularități: a) *părți ale acestui contract pot fi numai persoanele care încheie căsătoria sau au încheiat-o deja (soții sau viitorii soți); b) este aplicabil acest contract doar persoanelor fizice; c) prin acest contract se stabilesc exclusiv relațiile patrimoniale între soți sau se reglementează drepturile și obligațiile soților în cazul desfacerii căsătoriei*¹¹.

Însăși denumirea de contract matrimonial îi determină și conținutul. Contractul de căsătorie se poate încheia atât înainte de încheierea căsătoriei¹², cât și oricând în timpul acesteia și, ca efect, soții singuri pot să-și stabilească desfășurarea relațiilor patrimoniale între ei.

Caracteristicile juridice ale acestui contract sunt¹³:

- a) *este sinalagmatic*, deoarece se încheie între două persoane (soț și soție sau viitori soți), dând naștere la drepturi și obligații în sarcina ambelor părți¹⁴, cu toate că acest fapt este discutat în literatura de specialitate. Acest caracter reiese din prevederile art.27 CF al RM în care legiuitorul statuează că prin contractul dat părțile „determină drepturile și obligațiile patrimoniale ale acestora în timpul căsătoriei și/sau în cazul desfacerii acesteia”. De asemenea, conform dispozițiilor alineatului 4 art.29 Cod Fam., vedem că: „Soții sunt în drept să determine în contractul matrimonial drepturile și obligațiile privind întreținerea reciprocă și modul de participare a fiecăruia la veniturile obținute de fiecare dintre ei și la cheltuielile comune, bunurile ce vor fi transmise fiecăruia dintre soți în caz de partaj, precum și să stabilească alte clauze patrimoniale, inclusiv sancțiuni patrimoniale pentru soțul culpabil de desfacerea căsătoriei”. În prima parte a acestei norme se spune clar că „soții vor determina în contractul matrimonial drepturile și obligațiile privind întreținerea reciprocă și modul de participare la cheltuielile comune”. Deci, sunt niște drepturi și obligații reciproce care își au izvorul în actul juridic al căsătoriei și în acest contract, or nu credem că toate sarcinile căsniciei vor fi suportate doar de către unul din soți¹⁵
- b) *este oneros*, deoarece reglementează relațiile patrimoniale dintre soți (art.27 Cod Fam.). În același timp, alin.1 art.29 Cod Fam. prevede că: „Prin contractul matrimonial soții pot modifica regimul legal al proprietății în devălmășie stabilit la art.20”, astfel soții stabilesc regimul matrimonial căruia i se vor supune în timpul căsătoriei. Caracterul oneros al contractului matrimonial rezultă din însăși „instituția căsătoriei și specificul susținerii sarcinilor familiei, care exclud de principiu ca *de plano* convenția matrimonială să fie înțeleasă ca un act gratuit, o liberalitate sau ca un act unilateral”. Prin ipoteză, contractul matrimonial ar putea fi unul gratuit, în cazul în care unul din soți își asumă toate sarcinile căsniciei, celălalt neavând vreo obligație în acest sens, lucru care este destul de greu de imaginat;
- c) *este solemn*, deoarece trebuie să îmbrace forma scrisă și cu autentificare notarială, formă care este cerută *ad validitatem*, nerespectarea acesteia ducând la nulitatea contractului;
- d) *este comutativ*, pentru că părțile stabilesc, își cunosc întinderea și existența prestațiilor datorate unul altuia din momentul încheierii contractului;
- e) *este cu executare succesivă*. Acest caracter reiese din complexitatea raporturilor patrimoniale dintre soți care fac ca convenția matrimonială să nu-și poată produce efectele decât prelungite în timp: pe durata căsătoriei și/sau după desfacerea acesteia. Se susține, însă, că „contractul matrimonial, în general, nu poate fi cu executare succesivă, deoarece acesta nu presupune nimic altceva decât determinarea regimului juridic al bunurilor soților în timpul căsătoriei și/sau în cazul desfacerii acesteia”. Considerăm că efectele acestui contract sunt mult mai largi și nu se referă numai la bunurile soților, ci și la alte aspecte, iar menirea acestui contract

este a stabili anumite reguli pe care soții vor trebui să le respecte pentru a suporta împreună sarcinile căsătoriei, „pentru a putea astfel pune pe picioare un instrument pecuniar necesar familiei și menajului lor”.

- f) *este un contract numit*, fiind reglementat expres de Codul familiei;
- g) *este un contract principal*, deoarece soarta acestuia nu este legată de aceea a altor acte juridice sau contracte, cu toate că unii autori susțin că contractul matrimonial este unul accesoriu „deoarece potrivit art.28 alin2 Cod.Fam. contractul matrimonial încheiat până la înregistrarea căsătoriei intră în vigoare la data înregistrării acesteia”. Acest argument nu este nici pertinent și nici concludent, actul juridic al căsătoriei și contractul matrimonial sunt două acte juridice distincte, cu regimuri juridice proprii, chiar dacă rațiunea existenței acestui contract este reglementarea raporturilor patrimoniale dintre soți, „ceea ce înseamnă că efectele și cauza juridică a unei convenții matrimoniale sunt strâns legate de căsătorie”. Atât actul juridic al căsătoriei, cât și contractul matrimonial, pot fi încheiate în mod valabil, situație în care nu se ridică vreo întrebare în privința acestora, dar se poate întâmpla ca contractul matrimonial să fie încheiat în mod valabil, în schimb căsătoria nu. În cazul declarării nulității căsătoriei contractul matrimonial în speța de mai sus va fi caduc, deoarece nu se mai justifică existența lui. De asemenea, căsătoria poate fi încheiată în mod valabil, iar contractul matrimonial nu, deoarece existența căsătoriei condiționează existența contractului matrimonial și nu invers. În această situație soții nu se vor putea prevala de efectele contractului matrimonial fiindu-le aplicabil regimul matrimonial legal. Faptul că alin.2 art.28 Cod.Fam. stipulează că „Contractul matrimonial încheiat până la înregistrarea căsătoriei intră în vigoare la data înregistrării acesteia” nu condiționează existența sau valabilitatea acestuia, ci condiționează producerea efectelor, adică, dacă nu se încheie căsătoria între persoanele care au încheiat un contract matrimonial acesta din urmă nu va fi lovit de nulitate, ci va fi caduc, astfel, ca act juridic el va exista în mod valabil, numai că nu-și va produce efectele. Contractul matrimonial este accesoriu nu actului juridic al căsătoriei, ci instituției date;
- h) *este un contract negociat*, întrucât părțile negociază și discută clauzele sale;
- i) *este un act complex* și are un *caracter personal*, împrumutat de la actul juridic al căsătoriei, deoarece se încheie în considerarea persoanei cocontractantului;
- j) *poate fi afectat de modalități (termen sau condiție)*. Efectele contractului matrimonial pot fi limitate la un anumit termen sau pot fi puse în dependență de survenirea sau nesurvenirea anumitor condiții. În literatură se susține că soții pot prevedea că efectele contractului se vor produce în dependență de survenirea sau nesurvenirea anumitor condiții, chiar și de natură nepatrimonială.

Încheierea contractului matrimonial se face conform prevederilor art.28 Cod.Fam. și anume: „Contractul matrimonial poate fi încheiat până la înregistrarea căsătoriei sau, în orice moment, în timpul căsătoriei. Contractul matrimonial încheiat până la înregistrarea căsătoriei intră în vigoare la înregistrarea ei. Contractul matrimonial se încheie în formă scrisă și se autentifică notarial. Nerespectarea acestor prevederi atrage nulitatea contractului”.

Momentul încheierii contractului matrimonial nua are importanță, deoarece poate fi încheiat până la încheierea căsătoriei, odată cu încheierea acesteia sau în orice moment în timpul căsătoriei¹⁶, însă producerea efectelor juridice de către acesta va fi condiționată de înregistrarea căsătoriei. Mai mult ca atât, încheierea contractului matrimonial nu este o condiție necesară încheierii actului juridic al căsătoriei, acesta este un drept al soților și nicidecum o obligație a acestora. Legea mai prevede, că încheierea contractului matrimonial trebuie făcută fără vreo intervenție din exterior, prin liberul consimțământ al părților. Dacă, la încheierea contractului, consimțământul uneia sau ambelor părți va fi viciat prin eroare, dol sau violență, se vor aplica regulile de declarare a nulității relative a acestuia. În același timp, legiuitorul, impunând contractului matrimonial forma scrisă și cu autentificare notarială, statuează că nerespectarea condițiilor în cauză, de asemenea, va putea duce la declararea nulității contractului, deoarece aceste condiții sunt cerute nu *ad probationem*, ci *ad validitatem*.

Conținutul contractului depinde de voința părților, iar acesta nu trebuie să contravină dispozițiilor legale¹⁷ prevăzute în art.29 Cod.Fam..Clauzele contractuale pot fi foarte diverse, dar obligatorii cu referire la relațiile patrimoniale între soți. Acesta poate fi încheiat pe o anumită perioadă de timp sau el poate produce efecte în dependență de survenirea ori nesurvenirea unei anumite condiții etc.¹⁸ În al.6 a art.29 Cod.fam. se prevede expres că nu se pot stipula în contractul matrimonial clauze care ar afecta „*capacitatea juridică sau de exercițiu a soților*”. Astfel, prin contractul matrimonial părțile nu pot prevedea clauze prin care, de exemplu, unui soț i se interzice să exercite anumite activități profesionale, să încheie anumite acte juridice etc. sau, prin acest contract, nu se pot reglementa drepturile personale nepatrimoniale, cum ar fi, de exemplu, inserarea clauzelor cu privire la obligația soților de a se iubi reciproc, de a respecta obligația de fidelitate conjugală, de a repartiza obligațiile gospodăriei casnice între ei etc. Însă formularea dată de legiuitor în art.29 Cod.Fam. al.6 „*capacitatea juridică sau de exercițiu a soților*” nu este reușită, sintagma „*sau de exercițiu*” fiind de prisos.

Prin aceste dispozițiile art.36 CF al RM legiuitorul înlătură posibilitatea soților de a induce în eroare pe creditorii săi cu privire la masa de bunuri sau patrimoniul acestora, impunându-le obligația de a-i anunța pe ei despre toate modificările ce intervin în conținutul contractului matrimonial și oferindu-le posibilitatea să ceară modificarea sau rezilierea acestuia, dacă le lezează drepturile și interesele.

Contractul matrimonial, ca și celelalte contracte, poate fi modificat sau reziliat. Rezilierea este sancțiunea de drept civil, care se aplică în cazul neexecutării obligațiilor contractuale în contractele cu executare succesivă¹⁹. Fiind cu executare succesivă, contractului matrimonial i se poate aplica rezilierea sau acesta poate fi modificat în condițiile art.30 Cod.Fam.. După cum prevede Codul civil²⁰, pentru

a fi admisibilă rezilierea contractelor, trebuie îndeplinite condițiile: a) una dintre părți să nu-și fi executat obligațiile contractuale ce-i revin; b) neexecutarea să fi fost imputabilă părții care nu și-a îndeplinit obligațiile și să nu fie din cauze fortuite; c) debitorul obligației neexecutate să fi fost pus în întârziere, în condițiile prevăzute de lege²¹. Aceste condiții trebuie îndeplinite și pentru a fi admisă acțiunea cu privire la rezilierea contractului matrimonial.

Cauzele care duc la încetarea sau declararea nulității contractului dat sunt prevăzute în art.31 Cod.Fam. Astfel, clauzele contractului matrimonial se sting din momentul încetării căsătoriei, cu excepția celor care au fost stipulate pentru perioada de după încetarea căsătoriei. Contractul matrimonial, în baza temeiurilor prevăzute de Codul civil, poate fi declarat nul, total sau parțial, de către instanța judecătorească. La cererea unuia dintre soți sau a procurorului, instanța judecătorească este în drept să declare nulitatea, totală sau parțială, a contractului matrimonial dacă acesta conține clauze care lezează drepturile și interesele unuia dintre soți, ale copiilor minori ori ale altor persoane ocrotite prin lege. După cum vedem, la art.31 al.1 Cod. Fam. legiuitorul prevede: „Clauzele contractului matrimonial se sting din momentul încetării căsătoriei, cu excepția celor care au fost stipulate pentru perioada de după încetarea căsătoriei”.

Din cele expuse mai sus, rezultă că efectele contractului matrimonial se vor stinge numai în cazul încetării căsătoriei prin moartea sau declararea judecătorească a morții unuia dintre soți, nu și în cazul desfacerii căsătoriei prin divorț, cu toate că expres, art.27 Cod.Fam. prevede că prin acest contract se determină drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților „*în timpul căsătoriei și/sau în cazul desfacerii acesteia*”. Nu spunem că nu se vor stinge clauzele contractului matrimonial în cazul încetării căsătoriei, dar ele se vor stinge, de asemenea, și în cazul desfacerii acesteia prin divorț, cu excepția celor care sunt prevăzute pentru perioada de după desfacerea căsătoriei. Aceasta pentru faptul că contractul matrimonial are un caracter accesoriu la actul căsătoriei, astfel că efectele regimului patrimonial se vor epuiza odată cu această din ultimă instituție. Desfacerea căsătoriei prin divorț sau încetarea acesteia prin moartea unuia dintre soți vor constitui punctul terminus al efectelor convenției matrimoniale. În primul caz, momentul la care hotărârea de divorț va rămâne definitivă și irevocabilă va marca clipa în care convenția matrimonială și-a epuizat efectele. În al doilea caz, momentul decesului va semnifica limita ultimă în timp a producerii efectelor convenției matrimoniale. Dacă moartea va fi constatată judecătorește, situația se aseamănă cu cea de la divorț, în sensul că efectele convenției matrimoniale se vor considera epuizate la data la care hotărârea care se pronunță asupra decesului va rămâne definitivă și irevocabilă. Astfel, este imposibil de imaginat ca un regim matrimonial să supraviețuiască stării de căsătorie²². Considerăm că nu trebuie confundate „*încetarea*” cu „*desfacerea*” căsătoriei, sau „*încetarea căsătoriei*” cu

„încetarea relațiilor de căsătorie”. În concluzie, considerăm că alineatul întâi al art.31 Cod.Fam. trebuie modificat și propunem ca acesta să aibă următorul conținut: „Clauzele contractului matrimonial se sting din momentul încetării relațiilor de căsătorie, cu excepția celor care au fost stipulate pentru perioada de după desfacerea căsătoriei”. Din cele relatate de până acum vedem că încetarea raporturilor de căsătorie duce neapărat și la încetarea contractului de căsătorie, dar cu excepția clauzelor care prevăd, de exemplu, obligația de întreținere, modul de executare a acesteia atât soțului incapabil cât și copiilor, bunurile care aparțin fiecăruia dintre soți la desfacerea căsătoriei. Credem că și cauzele generale de încetare a contractelor pot fi aplicate contractului matrimonial.

Contractul de căsătorie sau contractul matrimonial, încheiat de către soți, asigură o mai mare stabilitate în relațiile patrimoniale dintre aceștia, reglementându-le din capul locului, astfel, atât în timpul căsătoriei, cât și la divorț, ei își cunosc din timp drepturile și obligațiile patrimoniale, ceea ce facilitează în mod cert procedura partajului proprietății lor, în caz de necesitate. Poate se aduce atingere, într-o oarecare măsură, scopului încheierii căsătoriei, funcțiilor familiei, relațiilor de familie, unora dintre principiile fundamentale ale dreptului familiei, însă ritmul alert al schimbărilor ce survin în țară atât pe plan economic, cât și social, a impus modificarea legislației familiei la acest capitol și contractul matrimonial este deja o necesitate pentru tot mai multe persoane căsătorite.

Bibliografie:

1. Vasilescu P. Regimuri matrimoniale. Parte generală, Editura Rosetti, București, 2003, p. 17.
2. Ibidem, p.18.
3. Dreptul familiei, Editura didactică și pedagogică, București, 1975, p.114.
4. Crăciunescu C.M. Regimuri matrimoniale, Editura ALL BECK, București, 2000, p.6- 8; Casilescu P., op.cit., p.56.
5. Zlătescu V.D. Tegimurile matrimoniale în dreptul de familie al statelor socialiste, R.R.D, Anul XXVI, 1970, Nr.8, p.19- 32.
6. Stătescu C., Bîrsan C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Editura ALL, București,1995, p.22.
7. Hamangiu C., Rosetti- Bălănescu I., Băicoianu Al. Tratat de drept civil român, Vol.III, Editura ALL, București, 1998, p.4.
8. Cantacuzino M.B. Elementele dreptului civil, Editura ALL, București, 1998, p.697.
9. Crăciunescu C.M., op.cit., p.11.
10. Hamangiu C., Rosetti- Bălănescu I., Băicoianu Al. , op.cit., pag. 4; Chirtoacă L. Tratat de dreptul familiei, Editura Bons Offices, Chișinău 2005, p.82.

11. ын ар В., я и Семейное право, и инэу, 2002, с .49-.51
12. Максимович Л. рачный до ов(рон рак), Москва, д. Ос - 89, с .41
13. Vasilescu P., op.cit., p.201 -212.
14. Chirtoacă L., op.cit., p.81.
15. Vasilescu P., op.cit., p.211.
16. Максимович Л, op.cit., p.44.
17. Нечаева А.М. Семейное право. урс ек ,ий д. рис , Москва,1998б
p.136- 143
18. Vasilescu V., op.cit., p.56- 74.
19. Stoica V. Rezoluțiunea și rezilierea contractelor civile, Editura ALL, București, 1997, p.157.
20. Art.735 C.civ. prevede: „(1) O parte poate rezilia contractul dacă există o neexecutare esențială din partea celeilalte părți. 2) Pentru determinarea neexecutării esențiale, în special se iau în considerare următoarele circumstanțe: -neexecutarea privează substanțial creditorul de ceea ce acesta se așteaptă de la executarea contractului, cu excepția cazului când debitorul demonstrează că nu a prevăzut și nu putea să prevadă în mod rezonabil rezultatul scontat; - executarea întocmai a obligațiilor ține de esența contractului; - neexecutarea este intenționată sau din culpă gravă; - neexecutarea dă temei creditorului să presupună că nu poate conta pe executarea în viitor a contractului.”
21. Stătescu C., Bîrsan C., op.cit.,p.84.
22. Vasilescu P., op.cit., p.220.

Recenzenți: T.Paşcaneanu, dr., conf. univ.
L.Ciubuc, dr., conf.univ.inter.

VALENȚE CONCEPTUAL-LEGALE PRIVIND PARTICULARITĂȚILE OBLIGAȚIILOR VAMALE

Liliana Dandara, dr., conf. univ. (UCCM)

Eduard Cunicica, asist.univ. (UCCM)

Customs Duty would be determined unilaterally by the State required by law or other normative acts in the burden of natural or legal persons referred to taxpayers, to pay a certain sum of money through tax or fee related to individual goods and vehicles crossing over the border Customs, the deadline established by a budget debt, voluntary or enforced by coercive state power on behalf of the state budget.

Obligația vamală reprezintă un element nou în legislația vamală a Republicii Moldova, noțiunea și reglementarea căreia fiind introduse în Codul Vamal al RM prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative 11-XV din 17.02.05¹, fapt care a determinat analiza particularităților acesteia în raport cu alte obligații: bugetare, fiscale, civile.

În literatura de specialitate financiară se menționează că conținutul fundamental al raportului juridic bugetar îl constituie obligația stabilită unilateral de către stat în sarcina persoanelor fizice sau juridice, denumite contribuabili, de a plăti o anumită sumă de bani, la termenul stabilit, în contul bugetului de stat².

Această sumă de bani, pe care contribuabilul are obligația de a o plăti, reprezintă un venit al bugetului, iar obligația respectivă, este denumită obligație bugetară sau obligație fiscală.

Obligația bugetară sau fiscală este o obligație juridică, deoarece ea definește conținutul unui raport juridic, ce ia naștere între stat și persoanele determinate de lege (contribuabili), raport juridic al cărui izvor este legea, iar, în caz de nevoie, executarea sa este asigurată prin intermediul constrângerii statale³.

Acest specific al raporturilor juridice bugetare, la care statul participă ca purtător al suveranității, al autorității publice, este de altfel în măsură să justifice diferențele ce disting obligația bugetară, de obligația civilă clasică.

Cele menționate mai sus s-ar putea, prin analogie, să le afirmăm și în cazul obligației vamale, analiza căreia urmează în continuare.

Codul Fiscal al Republicii Moldova prevede că obligația fiscală este obligație a contribuabilului de a plăti la buget o anumită sumă ca impozit, taxă, majorare de întârziere (penalitate) și/sau amendă⁴.

În conformitate cu art. 1 pct. 35 al Codului Vamal al RM⁵ prin obligație vamală se înțelege obligația de plată a drepturilor de import și de export (inclusiv a amenzilor

și penalităților), apărute conform legislației, precum și a celor constatate ulterior operațiunilor vamale.

Reieșind din prevederile art. 1 pct. 26 Cod Vamal - drepturi de import; drepturi de export sunt considerate: taxa vamală, taxa pentru procedurile vamale, taxa pe valoarea adăugată, accizele și orice alte sume care se cuvin statului la importul de mărfuri, încasate de organul vamal, în conformitate cu legislația; taxa pentru procedurile vamale, orice alte sume care se cuvin statului la exportul de mărfuri, încasate de organul vamal, în conformitate cu legislația

La fel și art. 117 al CV al RM stipulează că în cazul trecerii mărfurilor peste frontiera vamală și în alte cazuri, prevăzute de legislație, se percep, ca drepturi de import și, respectiv, drepturi de export, următoarele:

- a) taxa vamală;
- b) taxa pe valoarea adăugată;
- c) accizele;
- d) taxa pentru proceduri vamale;
- f) taxa pentru participare la licitație vamală;
- g) alte sume prevăzute de legislație

Analizând aceste prevederi, putem afirma că obligația vamală și obligația fiscală este o obligație de a achita anumite impozite și taxe, unele din acestea fiind reglementate de legislația fiscală. În acest context art. 119 al Codului fiscal al RM prevede că aplicarea taxei pe valoarea adăugată mărfurilor introduse pe teritoriul vamal se efectuează în conformitate cu legislația, la fel și art. 120 – aplicarea accizelor la mărfurile supuse accizelor se efectuează în conformitate cu legislația. Însăși baza acestor impozite este Codul Fiscal al R.M. care reglementează în Titlul III – Taxa pe Valoarea Adăugată și în Titlul IV- Accizele.

La fel, Codul Fiscal al R.M. prevede în art. 154 Atribuțiile și drepturile organelor vamale, astfel - organele vamale exercită atribuții de administrare fiscală potrivit Codului fiscal, Codului vamal și altor acte normative adoptate în conformitate cu acestea. Mai mult ca atât, în conformitate cu alin. 2 al aceluiași articol organele vamale exercită drepturi ce țin de asigurarea stingerii obligațiilor fiscale aferente trecerii frontierei vamale și/sau plasării mărfurilor în regim vamal potrivit Codului vamal, Codului fiscal în cazurile expres prevăzute de el, precum și altor acte normative adoptate în conformitate cu acestea.

Dar, care ar fi particularitățile obligației vamale?

În acest context, referindu-ne la actele care fundamentează obligația vamală, în afară de cele menționate mai sus, primul ar fi Legea Supremă, adică Constituția Republicii Moldova⁶.

Conform art. 58 alin.(1) din Constituție, cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și taxe, la cheltuielile publice.

Această obligație fundamentală are un caracter specific și deosebit, determinat de natura publică a puterii de stat, stabilită de art. 1 și 2 alin. (1) din Constituție.

Impozitele și taxele, percepute în conformitate cu legislația fiscală și vamală, reprezintă condiția indispensabilă pentru existența statului, de aceea obligația de a plăti impozitele și taxele, fixată în art. 58 alin.(1) din Constituție, se extinde asupra tuturor contribuabililor (cetățenilor R. Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor, sau persoanelor juridice), ca o modalitate de revendicare necondiționată de către stat, a drepturilor sale.

Pentru a fundamenta argumentările vis-a-vis de particularitățile obligației vamale analizăm un impozit sau taxă - taxa vamală.

Deci, în conformitate cu art. 2 al Legii cu privire la tariful vamal⁷, noțiunea acesteia ar fi - taxă vamală este o plată obligatorie, percepută de autoritatea vamală la introducerea sau la scoaterea mărfurilor de pe teritoriul vamal.

Articolul 4 al Legii respective, stabilește:

„Cotele taxei vamale și lista mărfurilor supuse acesteia se stabilesc de către Parlament.

Acestea se aplică în conformitate cu Legea cu privire la tariful vamal și cu acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte. Cotele taxei vamale sînt unice și nu pot fi modificate, cu excepția cazurilor prevăzute de legislație și de acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte. Taxele vamale se aplică conform anexei nr.1, care face parte integrantă din legea menționată.”

Deci, evidențiem că obligația vamală reiese, în primul rând, din prevederile constituționale, precum și din prevederile altor acte normative, izvorul acesteia fiind actul normativ și nu un contract careva.

Obiectul acesteia este o sumă anumită de bani individualizată ca impozit și taxă etc., datorată la bugetul statului. Alin. 3 al art. 127 Cod vamal al R.M. stipulează că determinarea unei obligații vamale se face în monedă națională. În cazul în care pentru stabilirea acesteia este necesară conversia dintr-o valută străină, cursul de schimb pentru moneda națională este cel stabilit de Banca Națională a Moldovei, în vigoare la data apariției obligației vamale.

Analizând prevederile legislației, observăm caracterul obligatoriu a obligației vamale, fapt, ce face, ca prin orice metodă legală, să fie achitată această sumă de bani în bugetul statului din contul contribuabilului.

Pentru confirmarea existenței și informării privind obligația vamală legislația stabilește faptul că plătitorul vamal ia cunoștință de quantumul obligației vamale prin declarația vamală acceptată și înregistrată de organul vamal⁸. În cazul unor diferențe ulterioare sau în situația încheierii din oficiu, fără declarație vamală, a unui regim vamal suspensiv, plătitorul vamal ia cunoștință de noua obligație vamală pe baza actului constatator întocmit de organul vamal. Declarația vamală și actul constatator sînt titluri executorii, ce se onorează de către bancă fără accept, și validează la simpla solicitare a organului vamal⁹.

La fel, în scopul executării acesteia statul atribuie unor anumite organe dreptul de percepere a acesteia. Astfel de organe sunt cele vamale. Acestea sunt investite cu competența de a elabora și executa bugetele publice, sunt împuternicite și direct

responsabile de asigurarea colectării depline și la termen a impozitelor și taxelor, de a le administra și de a le *repartiza* pe destinații legale, precum și de a exercita controlul aplicării normelor juridice financiare și vamale.

Aceste organe au un statut juridic specific, în sensul că ele pot pretinde persoanei juridice (de drept public sau de drept privat) sau persoanei fizice, cărora le revine executarea obligațiilor vamale, și o anumită conduită obligatorie, iar în acest scop le pot controla, sancționa și proceda la asigurarea îndeplinirii acestor obligații prin intermediul executării silite¹⁰.

Deci, urmărirea contribuțiilor financiare nu poate fi calificată ca fiind o lipsire a proprietarului de bunuri în mod spontan, dar reprezintă o constrângere necondiționată de exercitare a plăților ce derivă dintr-o obligație constituțional-publică. Creanța vamală a contribuabilului și dezideratul organului vamal rezultă nu dintr-o convenție sau înțelegere, dar exclusiv din lege și, ca urmare, raportul privind neexecutarea creanței vamale ține de dreptul public. De aici decurge abilitarea sau investirea (autorizarea) organului vamal cu dreptul de a proceda autoritar în raporturile vamal-patrimoniale, ceea ce nu suprimă și nu reduce drepturile și libertățile cetățeanului.

Potrivit art. 46 alin.(2), (4) și (5), precum și art. 54 din Constituție, drepturile și libertățile persoanei, inclusiv dreptul la proprietate, nu au un caracter absolut. Exercitarea unor drepturi sau a unor libertăți poate fi restrânsă numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, inclusiv pentru apărarea siguranței naționale, a ordinii publice, a sănătății sau moralei publice, a drepturilor și libertăților cetățenilor.

În concluzie, menționăm că particularitățile ce individualizează obligația vamală prin analogie cu cea bugetară privesc, în special, izvorul acestei obligații, beneficiarul, obiectul, forma sa, precum și condițiile de stabilire, modificare și stingere¹¹.

Respectiv:

- a.) izvorul obligației vamale va fi totdeauna legea sau actul normativ, cu valoare de lege care instituie și reglementează un venit al bugetului de stat (impozite și taxe). Prin lege se stabilesc categoriile de persoane fizice și juridice ce datorează bugetului de stat venitul respectiv, elementele venitului bugetar, precum și modalitățile de plată a acestuia.
- b.) Beneficiar al obligației vamale este întreaga societate, deși calitatea de creditor o are statul. Scopul instituirii unilaterale de către stat a acestei obligații fiind realizarea veniturilor bugetului de stat, deci a fondului general de dezvoltare a societății, aceasta va avea în final calitatea de beneficiar al sumelor ce fac obiectul obligației vamale.
- c.) Obiectul obligației vamale constă totdeauna dintr-o sumă de bani, aceasta fiind în prezent unica formă prin care statele moderne percep veniturile datorate bugetului de stat.

- d.) Obligația vamală este constatată în formă scrisă, prin titlu de creanță bugetară, în cazul nostru fiind declarația vamală și actul constatator, care o individualizează la nivelul fiecărui contribuabil în raport de bunurile trecute peste frontieră.
- e.) Condițiile de stabilire și executare a obligației vamale sunt reglementate în mod diferit pentru fiecare categorie de venituri bugetare, datorită particularităților prezentate de aceste venituri.
- f.) Stingerea obligației vamale se realizează prin modalități comune și altor obligații juridice, cum ar fi plata, executarea silită sau prescripția, fiind reglementate însă și o serie de modalități specifice, cum ar fi compensarea, scăderea sau anularea obligației bugetare.

Bibliografie:

1. Monitorul Oficial 46-50/25.03.05 art.165.
2. Șaguna D.D., Drept financiar și fiscal, ed. „Oscar Print”, București 1994, pag. 360.
3. Șaguna D.D., Iliescu S., Șova D.C., Procedura fiscală, ed. „Oscar Print”, București 1996, pag. 84.
4. Codului fiscal nr.1163-XIII din 24 aprilie 1997// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.03.2005, ediție specială
5. Codul Vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000.
6. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994// Monitorul Oficial nr. 1 din august 1994.
7. Legea Nr. 1380 din 20.11.1997 cu privire la tariful vamal* // Monitorul Oficial din 01.01.2007, ed.specială.
8. Codul Vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000, alin. 5, art.127.
9. Codul Vamal al Republicii Moldova nr. 1149-XIV din 20.07.2000, alin.7, art. 127.
10. Armeanic A., Volcinschi V., Rotaru A., Palade Iu., Gujuman T., Tetelea E., Drept fiscal, ed. „Museum” , Chișinău 2001, pag. 59.
11. Șaguna D.D., op. cit., pag.360.

Recenzenți: Al.Armeanic, dr., conf. univ.
T.Osoianu, dr., conf. univ.

NATURA JURIDICĂ A RĂSPUNDERII MATERIALE A SALARIATULUI PENTRU DAUNA CAUZATĂ ANGAJATORULUI

Oxana Secrieru, lector (USM)

L'une des obligations fondamentales de l'employé est de démontrer une attitude d'articles de ménage de l'employeur. Parfois l'employé ne remplit pas cette condition, intentionnellement ou non, dans ce cas l'unité ou de l'employeur personne ne soit causé un préjudice important à son employé. Employés, qui a causé un préjudice important à son employeur, est attiré à la responsabilité pour les dommages matériels

Încadrarea în muncă a salariaților se realizează prin încheierea contractului individual de muncă, în care sunt prevăzute drepturile și obligațiile reciproce ale părților raportului juridic de muncă. Atitudinea conștiincioasă față de bunurile materiale ale angajatorului reprezintă obligația de bază a salariatului, pe care ultimul o asumă odată cu încheierea contractului individual de muncă. Această obligație este prevăzută în art.9, alin.2, lit. „f”, care dispune că „salariatul trebuie să manifeste o atitudine gospodărească față de bunurile angajatorului și ale altor salariați”. Însă, uneori, salariatul nu respectă această obligație, intenționat sau nu, în acest caz unității sau angajatorului persoana fizică fiind cauzat un prejudiciu material de către salariatul său. Salariatul, care a cauzat prejudiciul material angajatorului său, este tras la răspundere materială privind repararea prejudiciului cauzat.

Așadar, complexitatea raporturilor juridice de muncă, a obiectului acestuia, fac că în nenumărate cazuri cele două părți ale contractului de muncă să nu-și îndeplinească obligațiile asumate, motiv pentru care legiuitorul a instituit în Codul Muncii al Republicii Moldova un capitol separat, ce reglementează răspunderea materială.

Pornind de la prevederile Codului Muncii al Republicii Moldova, partea contractului individual de muncă (angajatorul sau salariatul) care a cauzat, în legătură cu exercitarea obligațiilor sale de muncă, un prejudiciu material și / sau moral celeilalte părți repară acest prejudiciu conform prevederilor Codului Muncii al Republicii Moldova și altor acte normative.

Legiuitorul nostru, în reglementările sale normative ale răspunderii materiale a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului, nu cuprinde o definiție legată a răspunderii materiale a salariaților, limitându-se doar la indicarea obligației părții vinovate de cauzarea prejudiciului de a-l repara. O asemenea cale de reglementare se observă și în Codurile muncii ale altor state. Astfel, nici Codul Muncii al României, nici

Codul Muncii al Republicii Belarus nu definesc răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului, aceasta fiind făcută de către doctrinarii dreptului muncii.

În literatura de specialitate răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului a fost definită ca fiind măsura de constrângere de stat, care constă în obligația salariatului, care a cauzat prejudiciul material angajatorului, de a repara prejudiciul în modul prevăzut de lege și în mărimea stabilită, prejudiciul, care a fost cauzat din vina sa unității cu care salariatul se află în raportul juridic de muncă.

Alți autori definesc răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului ca fiind o formă de răspundere patrimonială specificată, în baza căreia salariatul este obligat a repara prejudiciul efectiv produs angajatorului său în timpul executării contractului individual de muncă printr-o faptă ilicită, săvârșirea cu vinovăție, fără caracter penal și în legătură cu munca sa.

Făcând precizarea de rigoare la definiția dată, doctrinarii menționează că răspunderea juridică a părților contractului individual de muncă poate fi atât răspundere comună, specifică și altor ramuri de drepturi, cum ar fi răspunderea penală, răspunderea civilă, contractuală sau delictuală sau răspunderea contravențională. Însă, răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului este specifică doar dreptului muncii, fiind o instituție a acestei ramuri de drept. Este necesar de menționat că Codul Muncii al Republicii Moldova la fel stabilește că dacă prejudiciul material a fost cauzat angajatorului printr-o faptă ce întrunește semnele componente de infracțiune, răspunderea se stabilește potrivit Codului penal.

A treia categorie de autori consideră că răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului reprezintă obligația acestuia de a repara prejudiciul cauzat angajatorului. Însă, această definiție nu a fost acceptată în doctrina dreptului muncii. În general critica se bazează pe faptul imposibilității definirii răspunderii materiale a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului prin „obligația de a repara”, aceasta fiind consecința existenței acestei instituții a dreptului muncii și a împlinirii a tuturor condițiilor necesare pentru angajarea răspunderii materiale de către salariat.

Noi acceptăm prima definiție, considerând-o cea mai completă întrucât ea reflectă în mare măsură toate semnele caracteristice ale răspunderii materiale a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului.

Pentru economia de piață, care se instituie în Republica Moldova, este foarte important de a asigura anumite condiții, precum și o anumită garantare a subiecților din perspectiva raporturilor juridice de muncă, a securității și stabilității, cel puțin, în ceea ce privește bunurile angajatorului. Astfel, instituirea unei forme de răspundere patrimonială specifică dreptului muncii are drept scop:

- Apărarea patrimoniului angajatorului prin recuperarea prejudiciului produs de proprii salariați;
- Prevenirea unor alte pagube pe care le-ar putea săvârși ceilalți salariați;

- Ocrotirea intereselor individuale ale salariaților prin instituirea unui regim favorabil al răspunderii lor, comparativ cu răspunderea civilă.

Natura juridică a răspunderii materiale a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului a generat multe discuții în teoria dreptului muncii. Făcând o analiză a opiniilor existente, putem constata că acestea se împart în trei categorii.

Astfel cercetătorii din prima categorie susțin faptul că răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului ar constitui o varietate a răspunderii materiale contractuale, existente în dreptul civil. Doctrinarii care susțin această opinie remarcă faptul că atât răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului, cât și răspunderea patrimonială contractuală, reglementată de normele juridice ale dreptului civil, au un caracter patrimonial și o funcție reparatorie. Cu toate acestea, cei care invocă această opinie, nu neagă faptul că, în cazul în care dispozițiile legislative, care reglementează răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului, se dovedesc a fi insuficiente, ele se completează cu normele dreptului civil referitoare la răspunderea materială contractuală.

Cercetătorii din cea de-a doua categorie afirmă că răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului constituie o instituție specifică dreptului muncii, cu natura sa proprie. Însă se acceptă ceea ce răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului are nenumeroase puncte de tangență, cu răspunderea patrimonială contractuală civilă. Astfel, cele două instituții ce reprezintă două ramuri de drept distincte împărtășesc o viziune comună, obligația de dezdăunare a angajatorului derivând, însă din contractul individual de muncă.

Cea de-a treia categorie de cercetători consideră că opiniile sus – menționate conțin elemente care trebuie de avut în vedere. Astfel, răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului este o instituție specifică dreptului muncii, își are izvorul în contractul individual de muncă. Cu toate acestea, răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului constituie, în același timp, și o variantă a răspunderii materiale civile contractuale, dar, în egală măsură, care apără, în limitele legii, interesele salariaților.

În ceea ce ne privește, acredităm cea de a doua opinie, potrivit căreia răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului constituie o instituție specifică dreptului muncii, cu natura sa proprie. Astfel, considerăm că egalarea răspunderii materiale a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului cu răspundere materială contractuală civilă, ar fi cel puțin incorectă.

Nu putem nega faptul că cele două instituții de drept împărtășesc un punct de vedere comun, cum ar fi scopul final urmărit de existența acestor instituții – obligarea persoanei vinovate de cauzare a prejudiciului prin acțiune sau inacțiune culpabilă. Cu toate acestea, răspunderea materială a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului se deosebește substanțial de răspunderea civilă contractuală având la bază obiectul de reglementare și metoda de reglementare a celor două ramuri de drept.

Prima deosebire ar fi aceea că în cadrul răspunderii materiale a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului, salariatul este obligat să repare prejudiciul produs.

Concluzia dată se bazează pe prevederile art. 333, alin.2 al Codului Muncii Republica Moldova care prevede că „la stabilirea răspunderii materiale, în prejudiciul ce urmează a fi reparat nu se include venitul ratat de angajator ca urmare a faptei săvârșite de salariat”. Analizând prevederile legislative ale Codului Civil al R.Moldova, care nemijlocit reglementează răspunderea pentru neexecutarea obligațiilor contractuale sau executarea necorespunzătoare a acestora, devine clar că persoana vinovată în cauzarea prejudiciului, este obligată să-l repare integral, fără oarecare limitare.

Astfel, art.610 al Codului Civil RM dispune că „despăgubirea pe care o datorează debitorul pentru neexecutare cuprinde atât prejudiciul efectiv cauzat creditorului, cât și venitul ratat. Ratat se consideră venitul care ar fi fost posibil în condițiile care unui comportament normal din partea autorului prejudiciului în împrejurări normale”. Așadar, putem spune că salariatul nici într-un caz nu poate fi tras la răspunderea materială pentru acțiune sau inacțiunea sa culpabilă, dacă prejudiciul care a fost produs nu a fost efectiv produs, cu alte cuvinte nu poate fi obligat la recuperarea daunelor pentru nerealizarea venitului așteptat de către angajator ca urmare a comiterii acestei fapte.

Alt specific al răspunderii materiale a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului este faptul că la răspunderea materială pentru dauna cauzată persoana, care a cauzat acest prejudiciu prin fapta sa culpabilă și contrară prevederilor legislației actuale ale dreptului muncii, poate fi trasă doar în cazul existenței unui contract individual de muncă încheiat cu persoana respectivă care a cauzat acest prejudiciu.

De asemenea, în cazul răspunderii patrimoniale civile sunt posibile cazuri când între persoana care a cauzat prejudiciu și cea care este obligată de a-l repara și persoana căreia acest prejudiciu a fost cauzat să nu existe un contract încheiat – este vorba despre răspunderea civilă delictuală. Unei astfel de instituții ale dreptului civil nu poate și nici nu va putea fi găsit vreun „echivalent” în reglementările normative ale dreptului muncii.

Altă deosebire, care permite a delimita răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului de la răspunderea materială civilă, este faptul existenței în reglementările legiuitorului a dreptului muncii unui astfel de tip a răspunderii materiale a salariatului cum este răspunderea materială limitată, specificul căreia este determinat de faptul că salariatul răspunde doar în limitele salariului său mediu lunar.

Este necesar de menționat faptul că legiuitorul Republicii Moldova, reglementând răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului, o face bazându-se pe norme imperative, derogarea de la care se permite doar în favoarea salariatului. Astfel, Codul Muncii al RM în art. 335 prevede dreptul angajatorului de a renunța la repararea de către salariat a prejudiciului material cauzat. Astfel, articolul respectiv dispune că: „Ținând cont de circumstanțele concrete în care a fost cauzat prejudiciul material, angajatorul este în drept să renunțe, integral sau parțial, la repararea acestuia de către salariatul vinovat”.

Deci, angajatorul are dreptul de a absolvi salariatul, care a cauzat prejudiciu moral, de la răspunderea materială, însă nu are dreptul de a institui în contractul individual de muncă o răspundere materială mai aspră. Astfel, nu este posibil, spre deosebire de răspunderea materială civilă, de a prevedea clauza penală în contractul individual de muncă, care va fi plătită în cazul neexecutării sau executării necorespunzătoare a obligațiilor sale de către salariat.

Mai mult ca atât, răspunderea materială limitată a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului este „regula generală” în dreptul muncii, iar răspunderea materială deplină a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului constituie „excepție de la regula generală”. Această concluzie are și fundamentul juridic, pe care îl prevede în art.338 a Codului Muncii a RM, conform căruia salariatul poate fi tras la răspundere materială deplină pentru prejudiciul material cauzat doar în cazurile expres prevăzute de lege, iar art. 339 prevede o listă exhaustivă a cazurilor când salariatul poate fi tras la răspundere materială deplină pentru prejudiciul material cauzat angajatorului.

O deosebită importanță prezintă delimitarea răspunderii materiale a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului față de răspunderea disciplinară – ambele fiind instituții specifice dreptului muncii și care, la prima vedere, par a fi asemănătoare. Astfel, ambele tipuri de răspundere a salariatului apar în cazul în care salariatul nu execută sau execută în modul necorespunzător obligațiile sale de muncă.

Mai mult ca atât, unii autori atribuie și răspunderea materială a salariatului pentru prejudiciul material cauzat angajatorului și răspunderea disciplinară a salariatului pentru prejudiciul material cauzat angajatorului și răspunderea disciplinară a salariatului la abaterile disciplinare, sancționate de angajator, în modul prevăzut de lege. Cu toate acestea, răspunderea materială și răspunderea disciplinară a salariaților sunt două tipuri distincte de răspundere juridică a salariaților, reglementată de dreptul muncii.

Răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului, spre deosebire de răspunderea disciplinară, nu are drept menire asigurarea respectării disciplinei de muncă, ci are scopul său de bază – repararea (compensarea) prejudiciului cauzat angajatorului prin fapta sa contrară prevederilor legislației muncii și/sau a contractului individual de muncă și/sau contractului colectiv de muncă.

În baza celor menționate, putem evidenția trăsăturile specifice ale instituției de răspundere materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului, care ar fi următoarele:

- Răspunderea materială a salariatului pentru dauna cauzată angajatorului este condiționată de existența raportului juridic de muncă ;
- Răspunderea materială a salariatului este, de regulă, o răspundere materială „limitată”;
- Salariatul răspunde numai pentru daune cauzate, nu și pentru prejudiciul ratat;
- Sub aspectul executării obligației de a repara prejudiciul cauzat angajatorului, repararea prejudiciului se face, de regulă, în formă bănească;
- La baza răspunderii materiale a salariaților pentru dauna cauzată angajatorului stau norme juridice imperative ale Codului Muncii al Republicii Moldova, care pot fi „modificate” doar în folosul salariatului;

- Legea stabilește pentru răspunderea materială o procedură specială, mai operativă, deoarece de la dreptul comun, cu termene de prescripție și de decădere mai scurte, comparativ cu cele din legislația civilă.

Bibliografie:

1. О е аев М а е р и а н о о в е с в е н н ы е и а : р у д о в ы е п р а в а , о б я а н н о с о в е с в е н н о с . М о с к в а , с . р . 91
2. N. Sadovei. Modalitățile legale de apărare a drepturilor salariaților prin intermediul sesizării organelor de justiție a muncii. Chișinău, „Dreptul muncii”, № 3, 2007, p. 24
3. N. Sadovei. Modalitățile legale de apărare a drepturilor salariatului. Chișinău, Dreptul muncii, 2007, p. 12
4. Codul Muncii al RM, publicat in Monitorul Oficial nr.159-162 din 29.07.2003.
5. A. Țiclea, S. Ghimpu, Dreptul muncii. București, 2000, p.432
6. Codul Muncii a Republicii Belarus, versiunea electronică
7. T. Ștefănescu. Dreptul muncii. București, 2002, p.496
8. . Н . о е н к о , В . о в а е в Т р у д о в о е п р а в о . В о п р о с ы и о в е . М о с к в а , 2000, с . р . 301
9. а к о в а А . н д и в и д у а н ы е р у д о в ы е с п о р ы : н е к о о р ы е а с п е к т ы с о в е р е н с в о в а н и я а к о н о д а е с в а . и н е в , ж у р н а « З а к о н и ж и н м а р 2008, с . р . 45
10. Capșa T. Drepturile salariaților în cadrul instituțiilor medicale. Chișinău, revista „Legea și viața”, iunie 2007, p. 20
11. . С е в а с а н о в . Д и с и п л и н а р у д а и м а е р и а н а я о в е с в е н н о с р и с у ж а и а у е р б , п р и ч и н е н н ы й п р е д п р и я и . М о с к в а . 1991, р . 45;
12. I.T.Ștefănescu. Dreptul muncii. București, 2002, p. 522;
13. D. Dorneanu., Gh. Bădică. Dreptul muncii. București, 2002, p.594
14. . Н . у с о в , В Н . Т о к у н о в а , Т р у д о в о е п р а в о о с с и и , М о с к в а , 1999, с . р . 336
15. Н . О . С е п а н ч и к о в а , Т р у д о в о е а к о н о д а е с в о в в о п р о с а и о в е а У ч е б н о - п р а к т и ч е с к о е п о с о б и е . М о с к в а , 1996, с . р . 119
16. о м м е н а р и й к о д е к с у а к о н о в о р у д е о с с и й с к о й Ф е д е р а ц и и (с и м е н е н и я м и и д о п о н е н и я м и н а 5 м а я 1999) А в о р с к и й к о л л е к т и в : . Н . о р у н о в , М . у ч м а , . О . С н и и р е в а . А . е о м о в , М о с к в а , 2000, с . р . 623
17. . Н . о е н к о , В . о в а е в . Т р у д о в о е п р а в о . В о п р о с ы и о в е . М о с к в а , 2000, с . р . 304

Recenzenți: N.Romandaș, dr., conf. univ.
L.Dandara, dr., conf. univ.

EGALITATEA ÎN DREPTURI A FEMEILOR ȘI A BĂRBAȚILOR ÎN CADRUL RAPORTURILOR JURIDICE DE MUNCĂ

Tatiana Macovei, lector universitar (USM)

Gender equality must be a central objective of each democracy that intends to take measures in order to give the same importance to women's opinions as to the men's ones. Fighting for women's rights means to aim at a society that shows generosity and tolerance towards people and can create equal rights for all citizens.

O privire aruncată succint asupra istoriei a reliefat faptul că dacă inițial ideea de bază era cea de subordonare și inferioritate a femeii față de bărbat, cu mici excepții, care nu sunt însă notabile, de-a lungul timpului percepțiile s-au schimbat în sensul promovării acestui principiu al egalității de șanse, principiu susținut și odată cu crearea Uniunii Europene. Încă din 1957, în Tratatul de la Roma s-a prevăzut ca prim pas în acest domeniu principiul egalității de remunerare – „la muncă egală, salariu egal”. De atunci, numărul textelor normative a crescut, prin intermediul acestora dorindu-se asigurarea efectivă a egalității în drepturi nu doar în materie de muncă, formare profesională și protecția socială, ci și la nivelul vieții private a femeilor.

Statutul femeii și rolul pe care îl ocupă ea în viața comunității reprezintă unul dintre indicii cei mai importanți ai nivelului de dezvoltare a societății contemporane. S-ar spune că în sec. al XXI-lea nu ar mai trebui să existe prejudecăți legate de gen și cu toate acestea iată că ele încă există. Inclusiv legislația europeană în sine, privită fie la nivel național, fie la nivelul Uniunii Europene, indică faptul că stabilirea condiției de egalitate printr-o noțiune generică de genul „toți oamenii sunt egali în drepturi” nu a fost suficientă pentru ca femeile să dețină în societate același statut cu al bărbaților. Probabil că nici introducerea unor acte normative care prevăd dispoziții speciale pentru femei nu va fi suficientă pentru a schimba o realitate în care femeile, pe orice domeniu ar fi comparate cu bărbații, dobândesc un procent mult mai scăzut comparativ cu al acestora.

Dreptul la muncă se consideră unul dintre drepturile fundamentale și inalienabile ale omului, deoarece pentru majoritatea persoanelor munca este unica sau principala sursă de venit și existență. De aceea excluderea tuturor formelor posibile de discriminare în domeniul muncii și ocupării forței de muncă constituie o prioritate permanentă a organizațiilor internaționale de drept. Eliminarea discriminării în domeniul ocupării forței de muncă este atribuită de către Constituția Organizației Internaționale a Muncii (OIM), Declarația din Filadelfia și convențiile principale ale OIM la valorile de muncă de bază, deopotrivă cu principiile de liberă unire (asociere)

și dreptul de desfășurare a negocierilor colective; eliminarea muncii forțate sau obligatorii; interzicerea muncii copiilor.

Neadmiterea discriminării femeilor la angajarea în muncă, asigurarea drepturilor acestora la o remunerare egală și echitabilă a muncii pentru o muncă echivalentă comparativ cu bărbații, crearea condițiilor favorabile pentru muncă, precum și acordarea garanțiilor economice și sociale întru combinarea reușită a funcțiilor de muncă și celor de maternitate rămân a fi actuale în toată lumea. Acestor probleme le acordă o mare atenție Organizația Națiunilor Unite (ONU), Consiliul Europei (CE), Organizația Internațională a Muncii (OIM) și alte organizații internaționale reprezentative.

Așa, de exemplu, încă în anul 1919, Organizația Internațională a Muncii (OIM) a adoptat Convenția nr.3 „Protecția maternității”(Convenția nr.103). Această Convenție prevede durata concediului pentru maternitate nu mai mică de 12 săptămâni (inclusiv concediul postnatal – nu mai puțin de 6 săptămâni), precum și dreptul de a beneficia de indemnizație bănească și ajutor medical. Totodată, Convenția prevede că în perioada concediului femeia are dreptul de a primi indemnizația bănească din contul mijloacelor sistemului obligatoriu de asigurare socială sau din contul mijloacelor fondurilor statale. De asemenea, este stabilită garanția în caz de concediere în perioada concediului de maternitate și dreptul la pauze pentru alimentarea copilului. Interzicerea muncii de noapte în industrie pentru femei (Convenția nr.89, 1948), precum și interzicerea folosirii muncii femeilor la lucrările subterane în mine (Convenția nr.45, 1935) sînt orientate spre ocrotirea sănătății femeilor și crearea condițiilor favorabile de muncă pentru acestea.

Legislația modernă antidiscriminare a debutat cu Race Relations Act din 1965, care avea ca scop eliminarea formelor de discriminare bazate pe rasă¹. În special, principiile de egalitate în drepturi sînt reflectate în Convenția nr.111 din anul 1958 „Discriminarea în domeniul forței de muncă și exercitării profesiei” și în Convenția nr.156 din anul 1981 „Privind egalitatea de șanse și tratament pentru lucrătorii de ambele sexe: lucrătorii care au responsabilități familiale”. Convenția OIM nr. 100 din anul 1951 a adus o contribuție considerabilă în dezvoltarea principiilor de egalitate în drepturi în domeniul muncii. Aceasta prevede dreptul la remunerarea egală pentru o muncă echivalentă pentru bărbați și femei. Conform acestei norme internaționale remunerarea muncii trebuie să se determine exclusiv în baza evaluării obiective a muncii îndeplinite, fără vreo manifestare de discriminare după criteriul de sex.

Un rol special în asigurarea egalității în drepturi în domeniile ce țin de activitatea politică, economică și culturală îi revine Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptate la 18 decembrie 1979 (the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW), care formulează standardele internaționale de bază privind asigurarea egalității genurilor, inclusiv și în domeniul muncii.

Principiul egalității de tratament între femei și bărbați în ceea ce privește accesul la locurile de muncă, la formare și la promovare profesională și la condiții

de muncă, consacrat în plan European prin Directiva 76/207/CEE, modificată prin Directiva 2002/73/CE, cu modificările ulterioare, constituie o aplicație a principiului mai general al nediscriminării în raporturile de muncă.

Ca o caracteristică generală a stadiului actual al statutului femeii în Uniunea Europeană se poate observa că în vederea combaterii inegalității între sexe în viața economică, politică, civilă și socială au fost adoptate o serie de măsuri la nivel european și național, câteva dintre măsurile considerate de succes la nivel european fiind programele DAPHNE, STOP, PROGRESS, inițiativa EQUAL etc.

Un nou mod de abordare, la nivel internațional, a egalității de șanse între femei și bărbați a început după ce Adunarea Generală a ONU a proclamat prima Decadă a femeilor "Egalitate, Dezvoltare, Pace", în perioada 1975 – 1985 și în special odată cu recunoașterea drepturilor femeii ca parte inalienabilă a drepturilor omului, la data de 18 decembrie 1979, când Organizația Națiunilor Unite a adoptat Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW). Ratificarea Convenției, prin care s-au stabilit drepturile sociale, economice și politice ale femeilor, a constituit un prim pas în promovarea efectivă a egalității de șanse între femei și bărbați în toate domeniile de activitate, întrucât statele s-au angajat să elaboreze legi noi și să aplice măsuri și acțiuni speciale care să permită modificarea structurilor sociale și culturale care perpetuează formele de discriminare.

Particularizând concluziile enunțate mai sus în ceea ce privește Republica Moldova, în momentul de față femeile trec printr-un proces dublu, atât de includere, cât și de excludere socială. Includere, în sensul că s-au pus bazele unui sistem legislativ adaptat cerințelor europene, care, cel puțin, la nivel de principiu, afirmă și încearcă susținerea egalității de șanse. Excludere, în sensul că societatea în sine este încă tributară unui sistem patriarhal, cu reguli și acceptanțe bine stabilite.

Republica Moldova, în aspirațiile sale de aderare la UE, a preluat în legislația sa principiul egalității femeilor și bărbaților în cadrul raporturilor juridice de dreptul muncii, asumându-și sarcina de a veghea la respectarea acestuia prin transpunerea lui în practici și acțiuni care să asigure egalitatea femeilor și bărbaților pe piața muncii. Elaborarea legislației naționale bazate pe principiile și standardele legale internaționale este o condiție obligatorie pentru integrarea în Comunitatea Europeană, care este conștientizată și acceptată de către Republica Moldova. Despre aceasta ne vorbește adoptarea de către statul moldovenesc a cursului de reformare juridică, inclusiv și în așa domenii ale drepturilor sociale, ca cel al muncii. Normele internaționale ale muncii au o influență semnificativă asupra dezvoltării legislației naționale a Republicii Moldova în domeniul muncii. O mare parte din principiile fundamentale ale standardelor internaționale de muncă sînt reproduse în textele normelor juridice moldovenești. În Constituția Republicii Moldova se conțin norme referitoare la egalitatea genurilor. Astfel, în art.16 alin. (2) din Constituția RM, se prevede că "toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială"². Norme similare conține și Codul Muncii³,

precum articolul 8 „*Interzicerea discriminării în sfera muncii*”, articolul 103 (5) „*Munca de noapte*”, articolul 108 „*Pauzele pentru alimentarea copiilor*”, articolul 110 „*Munca și zilele de repaus*” și alte norme din secțiunea „Timpul de muncă și timpul de odihnă”, precum și normele din Capitolul II „Munca femeilor, a persoanelor cu obligații familiale și a altor persoane” etc.).

Examinând dreptul la muncă ca unul dintre cele mai fundamentale și inalienabile drepturi ale omului în context aplicativ, o atenție deosebită se acordă condițiilor (economice, juridice etc.) de realizare practică a acestuia. În primul rând, aceasta presupune că statul trebuie să creeze și să asigure tuturor cetățenilor săi șanse *egale* la accesul la educarea profesională, muncă și ocuparea forței de muncă, să elimineze discriminarea la toate etapele raporturilor de muncă, atât la angajare și concediere, cât și în procesul de muncă. Totodată, această metodă de abordare trebuie să se respecte atât în etapa de elaborare și adoptare a bazei legislative, cât și nemijlocit în aplicarea practică legală, inclusiv controlul asupra respectării de către organele judecătorești a normelor legale adoptate de către stat, precum și în practica judiciară. Libertatea muncii este incompatibilă cu *discriminarea* în acest domeniu al activității economice. Doar capacitățile omului, calitățile profesionale ale acestuia, cunoștințele, experiența trebuie să fie examinate în calitate de criterii la încheierea contractului de muncă și în avansarea în serviciu. Discriminarea reprezintă tratamentul diferențiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenței, reale sau presupuse, a acesteia la un anumit grup social. Discriminarea este o acțiune individuală, dar dacă membrii aceluiași grup sunt tratați sistematic în mod similar, aceasta constituie și un patern social de comportament agregat⁴. În științele sociale, termenul face trimitere, în general, la un tratament prejudiciant, cu efecte negative asupra celui vizat. Orice discriminare care se face împotriva unei femei poate fi considerată drept o încălcare a drepturilor ei fundamentale⁵. Pentru reducerea discriminării au fost dezvoltate o serie de strategii menite să asigure egalitatea de șanse în zonele în care au fost în mod sistematic subreprezentate persoanele ce fac parte din grupuri supuse în mod tradițional discriminării. În Statele Unite aceste strategii poartă numele de acțiune afirmativă⁶. La părerea OIM, șansele egale de ocupare a forței de muncă urmează să fie garantate angajaților indiferent de sex, atât înainte de procesul de angajare, cât și în timpul acestuia. Agențiile de angajare trebuie să respingă anunțurile–cereri discriminatorii din partea angajatorilor, să-i informeze referitor la politica și legislația națională, care prevăd șanse egale. La efectuarea testelor și convorbirilor tuturor candidaților trebuie să li se adreseze aceleași întrebări și teste. Deciziile privind munca nu trebuie să fie luate în dependență de starea familială, iar în cererile de angajare în muncă (CV) nu trebuie să existe rubrica despre starea familială.

Codul Muncii al Republicii Moldova, intrat în vigoare în martie 2003, pentru prima oară a evidențiat interzicerea discriminării în sfera muncii într-un articol separat, prin aceasta accentuând însemnătatea deosebită a acestui principiu. Conținutul art.8 „*Interzicerea discriminării în sfera muncii*” întru totul corespunde Convenției OIM nr.111 „*Discriminarea în domeniul forței de muncă și exercitării*

profesiei” din anul 1958 și este orientat spre stabilirea drepturilor și șanselor egale în aplicarea capacităților de muncă. Doar calitățile profesionale trebuie să se ia în considerație la încheierea contractului de muncă și stabilirea condițiilor acestuia, inclusiv și la stabilirea condițiilor de remunerare a muncii. Oricare alte circumstanțe, inclusiv sexul, vârsta, locul de trai, rasa, apartenența etnică nu pot fi utilizate ca motiv în stabilirea restricțiilor sau, dimpotrivă, a preferințelor în domeniul raporturilor de muncă. Cu toate acestea, practica existentă de selectare a cadrelor demonstrează răspândirea largă a abordării discriminatorii în ocuparea locurilor vacante anume din aceste motive. În special, discriminarea femeilor, ce se manifestă în diferite forme, are o răspândire largă practic în toată lumea.

Pe lângă legalizarea principiului de egalitate în drepturi în cadrul raporturilor de muncă și interzicerea oricărei discriminări directe sau indirecte după criteriile de sex, vârstă, rasă, apartenență etnică etc., art.8 (2) al Codului Muncii al Republicii Moldova, de asemenea, prevede condițiile în care diferențele, excepțiile sau preferințele sînt provocate de specificul unei munci sau grija deosebită a statului față de unele categorii de cetățeni. Astfel de excepții și preferințe nu se consideră discriminatorii, ci se califică ca „particularități de muncă” și sînt examinate în capitole separate ale Codului Muncii, spre exemplu, Capitolul II al Titlului IX „Munca femeilor, a persoanelor cu obligații familiale și a altor persoane”. Mai întîi de toate acestea se manifestă prin stabilirea garanțiilor în cazul regimului special de muncă, concedii suplimentare, interzicerea folosirii muncii unor categorii de persoane la lucrări foarte grele și în condiții nocive etc.

Legislația Republicii Moldova prevede măsuri legale pentru combaterea discriminării, inclusiv și dreptul de apelare la protecția judiciară. În special, refuzul neîntemeiat la angajare, concedierea ilegală și alte încălcări ale drepturilor angajaților pot fi contestate în baza articolelor 329 – 332 ale Codului Muncii. Totodată, Codul Muncii a suplimentat dreptul de lichidare a cazurilor de discriminare și recuperare a prejudiciului *material* (tradițional garantat cetățeanului) cu dreptul la compensarea *prejudiciului moral*, cauzat de acțiunile discriminatorii ale angajatorului. Din cîte s-a menționat mai sus, nici un fel de motive discriminatorii nu trebuie să stea la baza refuzului la angajarea în muncă. Într-un șir de cazuri legea prevede garanții suplimentare la angajare pentru unele categorii sociale de cetățeni, care în special necesită o susținere legală. Articolul nr.247 al Codului Muncii „Garanții la angajare pentru femeile gravide și persoanele cu copii în vîrsta de pînă la 6 ani” evidențiază femeile gravide și persoanele (indiferent de sex), care au copii mici in vîrstă de pînă la 6 ani, într-o categorie specială de angajați, cărora le este interzis refuzul de angajare din motivul de graviditate și existență a copiilor, subliniind prin aceasta importanța socială deosebită a acestora. Mai mult ca atît, unitățile economice sînt *obligate* să angajeze aceste categorii de persoane în corespundere cu cota stabilită de Guvern. Plus la aceasta, dacă graviditatea, din motive cunoscute, este doar o

situație pur feminină, atunci existența copiilor mici cu vârsta de până la 6 ani, ca o condiție ce acordă anumite garanții la angajare, se extinde atît asupra femeilor, cît și asupra bărbaților. Această metodă de abordare pe deplin corespunde principiilor egalității genurilor, deși în realitate această garanție tradițional se asociază exclusiv cu femeile, iar tații, de regulă, nu pretind la nici un fel de privilegii. Vorbind despre importanța reală a garanției legale examinate, spre regret, sîntem nevoiți să menționăm neputința practică a acesteia. Pe parcursul a mai multor ani și indiferent de venirea relațiilor de piață în sfera muncii, femeile gravide, femeile – mame (care au copii mici) și chiar femeile tinere, necăsătorite care sînt mame potențiale sînt considerate de către angajatori niște candidați nedoriți la locurile vacante formate, numindu-i „nelucrători”. Interzicerea directă de a lega refuzul de angajare cu graviditatea și existența copiilor mici, precum și dreptul de contestare a acestor refuzuri în instanța de judecată, practic nici odată nu au fost în interesul femeilor: este de la sine înțeles, că angajatorii nu indică aceste motive, dar folosesc alte pretexte „plauzibile” pentru a refuza angajarea.

Nu poate fi lăsată fără atenție încă o problemă care apare în procesul de angajare. În prezent sînt foarte răspîndite cazurile cînd angajatorii doresc ca candidații la locurile vacante să confirme starea sănătății, iar dacă este femeie – că ea nu este gravidă. Ignorînd toate prevederile stabilite de legislație, angajatorii cer ca femeile să prezinte certificate medicale, le obligă să treacă controale medicale care nu sînt stabilite de legislație. Este de menționat ilegalitatea acestor cerințe: art.57(2) al Codului Muncii al Republicii Moldova stabilește interzicerea directă de a solicita de la persoana care se angajează în cîmpul muncii a unor documente neprevăzute de legislație, iar controalele medicale preventive candidatul este obligat să le treacă doar în cazurile stabilite de legislație.

Egalitatea bărbaților și femeilor în cadrul raporturilor juridice de dreptul muncii urmează a fi privită și sub aspectul retribuiri muncii. Conform standardelor internaționale ale muncii egalitatea genurilor urmează să se manifeste la remunerarea muncii angajaților prin respectarea principiului de *remunerare egală pentru o muncă echivalentă*, ceea ce înseamnă că munca trebuie să fie evaluată după criterii obiective, indiferent de faptul cine a îndeplinit-o – bărbatul sau femeia. Acest principiu de bază este legalizat în art.128 alin. (2) al Codului Muncii al Republicii Moldova, prin care *la stabilirea salariului nu se admite nici o discriminare după criteriul de sex*. Mai mult ca atît, conform art.247 al Codului Muncii se interzice diminuarea mărimii salariului din motive legate de graviditate sau existența copiilor cu vârsta de pînă la 6 ani (pentru toți angajații).

De asemenea legislația națională conține și alte reglementări speciale ce țin de asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Astfel, în conformitate cu art. 10 alin. (1) din Legea RM cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați⁷, angajatorul cooperează cu angajații și cu reprezentanții sindicatelor pentru

instituirea unei ordini interioare care să prevină și să excludă cazurile de discriminare după criteriul de sex în procesul de muncă. Procedurile necesare asigurării egalității între femei și bărbați la locul de muncă urmează a fi înserate în calitate de obligații ale angajatorului și ale angajatului în contractele individuale de muncă, în contractele colective de muncă și în convențiile colective. Pentru asigurarea egalității între femei și bărbați, angajatorul este obligat: a) să asigure egalitatea de șanse și de tratament tuturor persoanelor la angajare potrivit profesiei, la perfecționare profesională, la promovare în serviciu, fără discriminare după criteriul de sex; b) să aplice aceleași criterii de evaluare a calității muncii, de sancționare și de concediere; c) să asigure remunerare egală pentru munci de valoare egală; d) să întreprindă măsuri de prevenire a hărțuirii sexuale a femeilor și bărbaților la locul de muncă, precum și a persecutării pentru depunere în organul competent a plîngerilor împotriva discriminării; e) să asigure condiții egale pentru femei și bărbați de îmbinare a obligațiilor de serviciu cu cele familiale; f) să introducă în regulamentul de organizare și funcționare a unității dispoziții pentru interzicerea discriminărilor după criteriul de sex.

În conformitate cu prevederile art. 11 alin. (1) din Legea RM cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, se consideră discriminatorii următoarele acțiuni ale angajatorului: a) plasarea anunțurilor de angajare cu cerințe și criterii ce presupun priorități pentru unul din sexe, cu excepția cazurilor când, datorită naturii sau condițiilor particulare de prestare a muncii prevăzute de lege, particularitățile de sex sunt determinante; b) refuzul neîntemeiat de angajare a persoanelor de un anumit sex; c) stabilirea pentru angajați, în funcție de sex, a unui program de lucru mai favorabil, cu excepția cazurilor stipulate de legislație; d) refuzul neîntemeiat de a admite, în cadrul programului de perfecționare profesională, o persoană pe motiv de sex, modificarea ori rezilierea contractului de muncă sau angajarea pe același motiv; e) aplicarea după criteriul de sex a unor condiții diferite de remunerare pentru munci de valoare egală; f) distribuirea diferențiată, după criteriul de sex, a sarcinilor de muncă având ca urmare atribuirea unui statut mai puțin favorabil; g) crearea de impedimente ori condiții adverse persoanei care a depus în organul competent plângere împotriva discriminării după criteriul de sex; h) solicitarea neîntemeiată a informației despre starea civilă a candidatului.

De asemenea, la nivel național au fost elaborate diferite măsuri menite să asigure egalitatea în drepturi a femeilor și a bărbaților pe piața forței de muncă. Astfel, în anul 2003 Guvernul Republicii Moldova a adoptat hotărârea cu privire la aprobarea Planului Național "Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2003-2005". În conformitate cu acest plan au fost stabilite următoarele obiective generale: sporirea oportunităților și posibilităților de ocupare egală pentru ambele genuri; îmbunătățirea calității forței de muncă; îmbunătățirea statutului social al femeilor șomere care au activat în construcții; informarea populației privind problema gender; familiarizarea factorilor de decizie cu problematica gender; crearea bazei

legislative pentru promovarea egalității genurilor; armonizarea vieții profesionale cu viața de familie; sănătatea reproductivă și drepturile femeilor în perioada maternității, precum și protecția maternității la locul de muncă.

De asemenea pentru anii 2006- 2009 a fost aprobat de către Guvern Planul Național ”Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006-2009”⁹, hotărâre nr. 984 din 25.08.2006, publicată în Monitorul Oficial nr. 142-145/1077 din 08.09.2006. Obiectivele generale ale acestui plan au fost: crearea cadrului legislative-normativ în domeniul egalității genurilor (Ajustarea legislației naționale la Legea privind asigurarea șanselor egale pentru femei și bărbați; asigurarea de oportunități și responsabilități egale între sexe privind accesul la ocupare; eliminarea cazurilor de discriminare pe piața forței de muncă etc.

Și în anul 2010 a fost aprobat un asemenea plan¹⁰ prin Hotărârea Guvernului RM nr. 933 din 31.12.2009 cu privire la Programul Național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015, publicat în monitorul Oficial al R. Moldova nr. 5-7/27 din 19.01.2010. Obiectivele specifice ale acestui plan de acțiuni sunt: creșterea angajării în rândul femeilor și reducerea discrepantei salariale în funcție de gen; eliminarea tuturor formelor de discriminare pe piața muncii în baza de gen; organizarea campaniilor de informare și conștientizare privind drepturile egale ale femeilor și bărbaților pe piața muncii și în activitatea economică; colectarea, analizarea și distribuirea datelor statistice dezagregate în funcție de sex vizînd participarea femeilor și bărbaților pe piața muncii etc.

Astfel, problemele prioritare identificate în urma cercetării acestui subiect sunt:

- a) limitarea posibilităților de participare a femeilor pe piața muncii (insuficiența serviciilor pentru femeile cu copii mici, discriminarea după criteriul de vîrstă și sex la angajare);
- b) persistența segregării profesionale și discrepantei între salariile femeilor și bărbaților;
- c) creșterea numărului persoanelor care pleacă la lucru peste hotare, acestea fiind expuse riscului de discriminare, în special femeile tinere, confruntîndu-se cu riscul de a deveni victime ale violenței sau traficului de ființe umane;

Astfel, conchidem că egalitatea în drepturi a femeilor și bărbaților în raporturile juridice de muncă este asigurată la nivel de lege, iar transpunerea acestor măsuri în practică întîmpină dificultăți. Toate acestea permit de a concluziona că reformele juridice, efectuate de către Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani, sînt orientate spre aducerea legislației naționale în concordanță cu normele și standardele internaționale ale Uniunii Europene și implementarea în practica de aplicare a legislației a principiilor și valorilor de drept internaționale, inclusiv principiul egalității genurilor.

Bibliografie:

1. Simon Haneyball, John Bowers, Textbook on Labour Law, 8th edition, Oxford University Press, p. 229;
2. Constituție Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată în Monitorul Oficial nr. 1 din 18.08.1994;
3. Codul muncii al republicii moldova, adoptat prin Legea nr.154-XV din 28.02.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 159-162/648 din 29.07.2003;
4. Nicolai Romandaș, Eduard Boișteanu, Dreptul muncii, Chișinău 2007, p. 43;
5. Hugh Collins, K. D. Ewing, Aileen McColgan, Labour law, text and materials, Oxford – portland Oregon, p.245
6. Gianina Anemona Cudrițescu, Unele observații cu privire la reglementarea discriminării după criteriul de sexului în legislația română, Revista Dreptul nr 10, 2004, p. 105;
7. Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați nr. 5 din 09.02.2006, Monitorul Oficial al republicii Moldova nr. 47-50 din 24.03.2006;
8. Hotărîre cu privire la Planul Național ”Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2003-2005” nr. 218 din 28.02.2003, publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 35-37/230 din 07.03.2003;
9. Hotărîre cu privire la Planul Național ”Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006-2009”, hotărîre nr. 984 din 25.08.2006, publicată în Monitorul Oficial nr. 142-145/1077 din 08.09.2006
10. Hotărîrea Guvernului RM nr. 933 din 31.12.2009 cu privire la Programul Național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015, publicat în monitorul Oficial al R. Moldova nr. 5-7/27 din 19.01.2010.

Recenzenți: *N.Sadovei, dr., conf. univ.*
L.Ciubuc, dr., conf. univ.inter.

ABUZ DE POZIȚIA DOMINANTĂ: REFUZUL DE A CONTRACTA (STUDIU COMPARAT)

Olga Bulmaga
doctorand A.Ș.M.

The dominant undertaking in exceptional circumstances would be charged with an obligation to deal with a client. The non-exhaustive list of the types of refusal to deal is the following: refusal to supply products; refusal to license intellectual property rights; refusal to grant access to an essential facility.

Ordinea de drept, atât a statelor membre ale Comunității Europene, cât și a Republicii Moldova, întruchiează principiile economiei de piață și a libertății de a se angaja în activitatea de întreprinzător. Un corolar al acestor principii este libertatea acordată agenților economici de a contracta cu oricine le place consfințită de art. 667 al Codului civil al Republicii Moldova, care prevede că obligarea la încheierea unui contract este interzisă, cu excepția cazurilor când obligația de a contracta este prevăzută de Codul civil, de lege sau, dacă reiese dintr-o obligație, asumată benevol. Aceste principii sunt, de asemenea, consacrate și în normele de concurență. După cum a precizat Tribunalul Primei Instanțe al Comunităților Europene “jurisprudența Curții Europene de Justiție recunoaște în mod indirect importanța protejării libertății întreprinderii în procesul de aplicare a normelor de concurență prevăzute de Tratat, atunci când ea admite în mod expres că, chiar și o întreprindere cu poziție dominantă poate, în anumite cazuri, să refuze să vândă fără ca să încalce interdicția prevăzută la articolul 102”[14].

Libertatea de a contracta este un principiu care, pe lângă natura sa juridică, este de asemenea justificată și din considerente economice. Agenții economici, având la bază acest principiu, pot în mod liber să-și utilizeze activele lor, să favorizeze investițiile, inovația. Art. 669 al Codului civil al Republicii Moldova [16] limitează acest principiu prin stipularea obligației agentului economic ce deține poziție dominantă pe piață să contracteze în acest domeniu, cu excepția cazului în care există motive întemeiate pentru a refuza oferta.

Având în vedere cele de mai sus, ordinea publică ar obliga, în mod normal, o întreprindere să contracteze împotriva voinței acesteia numai în situațiile în care se protejează un interes public. Este clar din jurisprudența privind aplicarea articolului 102 al Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene (în continuare TFUE) că refuzul de a contracta poate implica un comportament abuziv numai în situațiile în care există anumite prejudicii aduse concurenței.

Condițiile generale care sunt necesare pentru a stabili caracterul abuziv al refuzului de a contracta sunt: conduita, efectele, precum și lipsa unor motive temeinice (justificări obiective).

Conduita: există o gamă largă de comportamente care pot fi considerate drept refuz de a contracta. Astfel, art.6 lit. i) al Legii cu privire la protecția concurenței nr. 1103/2000 [19] prevede doar unul din tipurile de refuzuri de a contracta și anume, refuzul de a furniza bunuri și servicii. Dreptul comunitar concurențial cunoaște și alte tipuri de refuzuri de a contracta care pot fi cuprinse de art. 102 TFUE: refuzul de a furniza informații, refuzul de a acorda licență în ceea ce privește drepturile de proprietate intelectuală, refuzul de a acorda acces la o instalație esențială, refuzul de a deveni parte a unei rețele [18, p.354]. Refuzul poate avea loc atât la etapa încheierii contractului, cât și ulterior prin rezilierea unilaterală a contractului în curs de desfășurare.

Noțiunea refuzului de a contracta include atât refuzul pur, cât și impunerea celeilalte părți la încheierea contractului a unor condiții disproporționate. Comisia Europeană (în continuare Comisia) a recunoscut că nerefuzul condiționat de acceptarea altor produse sau servicii poate fi considerat un abuz. De asemenea, poate fi considerat abuz de poziție dominantă și obligația impusă de furnizorul dominant de a indica destinația geografică a bunurilor livrate și a identității consumatorilor finali [22]. Comisia a mai recunoscut că întârzierile neobișnuite și inexplicabile sau nejustificate în acordarea răspunsului la o cerere de acces pot constitui un abuz [17].

Efectele: Refuzul de a contracta este considerat abuziv atunci când acesta cauzează prejudicii concurenței de pe o anumită piață. Piața relevantă poate fi piața pe care agentul economic dominant este prezent (denumit în continuare abuz pe linie primară) sau orice altă piață (denumit în continuare abuz pe linie secundară).

În primul caz, refuzul poate afecta în mod direct concurenții. Cel mai evident exemplu este acela când întreprinderea dominantă pe piața din amonte (de exemplu, gestionarea instalațiilor portuare), de asemenea activează și pe piața din aval (de exemplu, funcționarea feriboturilor), deține poziție dominantă și pe această piață. Întreprinderea dominantă ar putea abuza de poziția sa în cazul în care refuză să contracteze pe piața din amonte cu întreprinderile ce-i sunt concurente pe piața din aval, în vederea consolidării poziției sale pe această a doua piață.

În cel de al doilea caz, refuzul de a contracta cu agenții economici care activează pe o piață, unde întreprinderea dominantă nu este prezentă, poate crea discriminare între aceștia, care ar putea afecta concurența de pe această piață. De asemenea, pot fi refuzați și clienții (de exemplu, distribuitorii), concurenților întreprinderii dominante. În acest caz, refuzul cauzează în mod indirect prejudicii concurenței de pe piață unde activează întreprinderea dominantă [18, p.354].

La stabilirea gradului de limitare a concurenței și/sau a lezării intereselor agentului economic real sau potențial prin refuzul de a contracta urmează a se lua în considerație dacă cumpărătorul (beneficiarul) rămâne capabil să funcționeze pe piață prin alte mijloace (de exemplu, obținerea factorilor de producție de la alt furnizor

sau reproducerea propriilor facilități esențiale), fără ca eficiența să fie grav afectată (până la punctul când nu mai devine o constrângere concurențială).

Refuzul de a contracta va fi considerat întemeiat în cazul în care agentul economic dominant nu are capacitate suficientă pentru a satisface nevoile sau costurile de contractare face afacerea neprofitabilă. O altă categorie de justificări țin de comportamentul cumpărătorului (beneficiarului). De exemplu, agentul economic dominant nu poate fi obligat să contracteze cu un client, care este expus riscului de a falimenta, care nu respectă condițiile contractului convenite sau care pune în pericol calitatea și reputația furnizorului.

Tipurile de refuzuri de a contracta se pot distinge în dependență de relația existentă între subiectul economic dominant și întreprinderea refuzată. Se va face distincție între întreruperea aprovizionării (adică, refuzul de a contracta cu un client actual), și refuzul de a contracta pentru prima dată cu un rival. Din a doua categorie fac parte, în special, refuzul de a acorda acces la o instalație esențială și refuzul de a acorda licență în virtutea drepturilor de proprietate intelectuală.

Cel mai evident exemplu al unui refuz de a contracta este întreruperea livrării. Astfel, jurisprudența comunitară a constatat drept abuz întreruperea livrării materiei prime în cazul Comercial Solvents [3]. Compania Comercial Solvents cu sediul în SUA, având poziție dominantă pe piața aminobutanol-ului, o substanță utilizată în producția ethambutol-ului. Prin intermediul filialei sale Institutul Chimioterapeutic Italian a comercializat timp de trei ani aminobutanol companiei Zoja. După această perioadă Institutul Chimioterapeutic Italian a început el însuși să producă medicamente bazate pe ethambutol și a decis să nu mai furnizeze aminobutanol companiei Zoja. Zoja s-a adresat cu cerere și atât Comisia, cât și Curtea de Justiție a Comunităților Europene au considerat refuzul de a contracta, care avea drept justificare începerea producerii de Institutul Chimioterapeutic Italian a produsului final, abuziv în conformitate cu art.102 al TFUE, deoarece acest comportament a dus la excluderea de pe piață a unuia dintre principalii săi concurenți.

Un alt exemplu îl constituie întreruperea livrării produselor finite în cazul Napier Brown/British Sugar [21]. Comisia a interzis refuzul societății British Sugar de a livra zahăr industrial societății Napier Brown, atunci când aceasta din urmă a încercat să concureze cu British Sugar pe piața vânzării zahărului cu amănuntul. Refuzul ar putea, de asemenea, să se refere și la produsele secundare, cum ar fi piesele de schimb în cazul Hugin[25] și Hilti [10]. Refuzul de a presta un serviciu a fost constatat în cazul British Midland / Aer Lingus [1], și, anume Comisia a stabilit refuzul la interlinie, care este o practică a companiei aeriene care constă în emiterea de bilete, în numele altor companii aeriene, care permite pasagerilor să utilizeze un singur bilet pentru o călătorie efectuată cu două companii aeriene diferite.

Refuzul de a acorda acces la o instalație esențială (în engleză – essential facilities)

Teoria facilităților esențiale a fost elaborată de autoritățile americane și preluată de autoritățile europene pentru protecția concurenței la începutul anilor 90. Astfel, Comisia a utilizat pentru prima dată expresia „instalații esențiale” în

cazul Sea Containers/Stena Sealink[9]. Ea constă în obligarea unei întreprinderi dominante, deținătoare a unei infrastructuri, unui produs sau serviciu, care se constată indispensabil pentru alți operatori în activitatea lor economică, să împartă acest bun sau serviciu cu aceștia din urmă contra unei remunerații adecvate [20, p.205].

Agentul economic poate fi considerat ca fiind în posesia de infrastructuri, produse, servicii esențiale pentru accesul pe piața relevantă dacă aceste infrastructuri, produse, servicii nu sunt interschimbabile și, dacă în virtutea caracteristicilor lor speciale, și mai ales a costului ridicat de reproducere și/sau a timpului rezonabil necesar pentru acest scop, nu există alternative viabile pentru concurenții potențiali, care ar fi, prin urmare, excluși de pe piață [15].

Criteriile de aplicare a teoriei facilităților esențiale[20, p.206]:

1. *O facilitate*: „facilitatea”sau „instalația”sau „infrastructura”, sau „resursa” este esențială dacă nu există nici un substitut real sau potențial . Au fost considerate ca având un caracter esențial următoarele tipuri de instalații: o instalație portuară [8], un aeroport [7], o rețea de cablu, instalații de producere a apei potabile, o bază de date conținând o listă de abonați la telefon, drepturile de autor atașate programelor audiovizuale [12], timpul de antenă pentru emisiunile publicitare la televizor [13]).

Noțiunea de instalație esențială ridică probleme în special în cazul în care proprietarul instalației sau persoana care o controlează este supusă unei reglementări economice și aparține puterii publice sau este legată printr-un anumit mod de stat. Iată de ce autoritățile publice sunt deseori puse în situația să aleagă între politica ce constă în lărgirea domeniilor reglementate din punct de vedere economic și cea care constă în aplicarea teoriei instalațiilor esențiale în cadrul legii cu privire la protecția concurenței [23].

2. *Caracterul esențial al facilității*: Jurisprudența [4] comunitară a precizat trei condiții în acest sens:

- produsul sau serviciul trebuie să fie indispensabil pentru concurenți și să fie unica alternativă;
- refuzul trebuie să elimine concurența pe o piață distinctă. Trebuie de făcut deosebire între piața principală și piața derivată;
- refuzul nu poate fi justificat în mod obiectiv.

3. *O imposibilitate de a reproduce într-un mod rezonabil instalația esențială*.

4. *Acordarea accesului să fie posibilă*.

5. *Un abuz*: abuzul poate consta în refuzul de a acorda acces sau un acces în condiții discriminatorii.

6. *O atingere adusă concurenței*: refuzul trebuie să fie de natură să elimine orice concurență actuală sau potențială pe piața derivată.

În cazul aplicării teoriei facilităților esențiale interesul superior al concurenței impune restricții libertății proprietății și libertății contractuale.

Din analiza celor relatate și pentru a evita interpretarea extensivă a p.i) al art.6 al Legii nr. 1103/2000 venim cu propunerea de a expune într-o nouă redacție: „i) refuzul neîntemeiat de a contracta.”.

În concluzie am putea constata că agenții economici cu poziție dominantă nu au obligația de a contracta cu orice client, cu alte cuvinte refuzul de a contracta nu este în sine un abuz de poziție dominată. Un refuz de a contracta poate fi expresia legitimă a politicii comerciale a întreprinderii dominante. Totuși, acesta are loc în cazul când este o măsură necesară, proporțională și protejează un interes legitim, adică are o justificare obiectivă. Refuzul de a contracta nu este justificat atunci când are ca scop și efect eliminarea concurenței de pe piață, pentru împiedicarea introducerii sau dezvoltării unui produs nou sau pentru consolidarea poziției dominante a întreprinderii în cauză.

Bibliografie:

1. British Midland / Aer Lingus (1992), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992D0213:FR:HTML> (citată 25.09.2010).
2. Cauza 238/87 AB Volvo contra Erik Veng (UK) Ltd. (1988), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61987J0238:FR:HTML> (citată 22.09.2010).
3. Cauza 6-7/73 Istituto Chemioterapico Italiano S.p.A. și Commercial Solvents Corporation contra Comisie (1974) , <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61973J0006:FR:HTML> (citată 18.09.2010).
4. Cauza C – 7/97 Oscar Bronner GmbH & Co. KG contre Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag GmbH & Co. KG, Mediaprint Zeitungsvertriebsgesellschaft mbH & Co. KG et Mediaprint Anzeigengesellschaft mbH & Co. KG (1998), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61997J0007:FR:HTML> (citată 09.2010).
5. Cauza C 241-242/91 Radio Telefis Eireann (RTE) și Independent Television Publications Ltd (ITP) contra Comisie (1995), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61991J0241:FR:HTML> (citată 25.09.2010).
6. Cauza C-418/01 IMS Health GmbH & Co. OHG contra NDC Health GmbH & Co. KG (2004), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62001J0418:FR:HTML> (citată 25.09.2010).
7. Cauza Flughafen Frankfurt/Main AG (1998), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998D0190:FR:HTML> (citată 22.09.2010).
8. Cauza port de Roedby (Danemarc) (1994), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994D0119:FR:HTML> (citată 22.09.2010).
9. Cauza Sea Containers/Stena Sealink (1993), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994D0019:FR:HTML> (citată 20.09.2010).
10. Cauza T – 30/89 Hilti AG contre Commission des Communautés européennes din 12.12.1991, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989A0030:FR:HTML> (citată 25.09.2010).
11. Cauza T – 504/93 Tiercé Ladbroke SA contra Comisie (1997), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61993A0504:FR:HTML> (citată 25.09.2010).
12. Cauza T – 76/89 Independent Television Publications Ltd contre Commission (1991), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61989A0076:FR:HTML> (citată 25.09.2010).

13. Cauza T- 311/84 SA Centre belge d'études de marché - télémarketing (CBEM) contre SA Compagnie luxembourgeoise de télédiffusion (CLT) et SA Information publicité Benelux (IPB) (1985), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61984J0311:FR:HTML> (citată 25.09.2010).
14. Cauza T- 41/96 Bayer AG contra Comisie (2000), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61996A0041:FR:HTML> (citată 20.09.2010).
15. Cauzele T – 374/94, 375/94, 384/94, 388/94 European Night Services Ltd (ENS), Eurostar (UK) Ltd, anciennement European Passenger Services Ltd (EPS), Union internationale des chemins de fer (UIC), NV Nederlandse Spoorwegen (NS) et Société nationale des chemins de fer français (SNCF) contre Commission des Communautés européennes (1998), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61994A0374:FR:HTML> (citată 25.09.2010)
16. Codul Civil al Republicii Moldova adoptat prin Legea nr. 1107-XV din 06.06.2002, în vigoare de la 12.06.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86.
17. Comunicarea Comisiei privind aplicarea normelor de concurență acordurilor de acces în sectorul telecomunicațiilor (1998), [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:08:03:31998Y0822\(01\):RO:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:08:03:31998Y0822(01):RO:PDF) (citată 21.09.2010).
18. Faull J., Nikpay A. The EC law of competition, Oxford University Press, 2007, 1844 p.
19. Legea cu privire la protecția concurenței nr.1103 din 30.06.2000 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 166-168.
20. Malaurie – Vignal M. Droit de la concurrence interne et communautaire, 3-e ed. Paris: Dalloz, 2005, 350 p.
21. Napier Brown / British Sugar (1988), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31988D0518:FR:HTML> (citată 20.09.2010).
22. Polaroid/SSI Europe, 13th Report on Competition Policy, para 155-157, http://ec.europa.eu/competition/publications/annual_report/index.html, citată la 20.09.2010
23. The Essential Facilities Concept . OECD, 1996, <http://www.oecd.org/dataoecd/34/20/1920021.pdf> (citată 18.09.2010).
24. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, modificat prin Tratatul de la Lisabona la 13 decembrie 2007, în vigoare de la 01 decembrie 2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:RO:PDF> (citată 25.09.2010).
25. Cauza 22/78 Hugin Kassaregister AB și Hugin Cash Registers Ltd contra Comisie (1979), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61978J0022:FR:HTML> (citată 25.09.2010).

Recenzenți: V.Volcinschi, dr.în drept., prof.univ.
L. Dandara, dr., conf. univ. interimar

CONTROLUL OBȘTESC ASUPRA RESPECTĂRII LEGISLAȚIEI MUNCII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Păscăluță Felicia, lector universitar (USM)

The protection of the labor rights might interfere both at the request of the employer and of the Syndicates in the moment when there are discovered the circumstances that create them difficulties or restrict the realization of these rights.

The Syndicates activity has the target to stop the encroaching upon of the employees' rights, the participation to their restoring, to the retrieving of the damage and the punishment of the guilty persons.

Atât diversitatea și multitudinea relațiilor de muncă, cât și complexitatea lor justifică faptul existenței diverselor organe care sunt chemate să supravegheze desfășurarea procesului de producere și a raporturilor de muncă în cadrul unității. În sensul Codului muncii, art.1”[1]., prin termenul de „unitate” se înțelege acea întreprindere, instituție sau organizație cu statut de persoană juridică, indiferent de tipul de proprietate, de forma juridică de organizare și de subordonarea departamentală sau apartenență ramurală. Astfel, orice salariat angajat în câmpul muncii, dacă consideră că la unitate se încalcă prevederile legislației muncii are dreptul să apeleze la organele competente”[2]. Totodată, așa menționa că sesizarea respectivă trebuie să fie efectuată ținându-se cont de competența organului sesizat, competență care nu o determină însuși organul abilitat cu respectivele funcții de supraveghere și control, ci este stabilită de legislația în vigoare, pentru fiecare organ în parte.

Potrivit legislației muncii, în Republica Moldova există două tipuri de supraveghere:

- a) cea statală care prevede exercitarea raporturilor de muncă;
- b) cea care vizează respectarea legislației muncii.

Pe lângă controlul statal în cadrul supravegherii legislației muncii funcționează și controlul obștesc. Controlul obștesc asupra respectării legislației muncii reprezintă acea formă a controlului ce este exercitată de către organizațiile nestatale. În domeniul legislației muncii controlul obștesc este exercitat de către organizațiile și centrele sindicale. Conform art.1 din Legea sindicatelor, sindicatele sunt organizații obștești, din care fac parte, pe principii benevole, persoane fizice, unite după interese comune, inclusiv ce țin de activitatea lor, și se constituie în scopul apărării drepturilor și intereselor profesionale, economice, de muncă, sociale colective și individuale ale membrilor lor. Controlul obștesc al sindicatelor se realizează la toate nivelele de activitate a sindicatelor: nivelul întreprinderii, instituției, organizației (inclusiv subdiviziunile

teritoriale); nivel de teritoriu; nivelul de ramură; nivelul întregii republici. Sindicatele sunt constituite în scopul apărării drepturilor și intereselor profesionale, economice, de muncă și sociale colective și individuale ale membrilor lor în autoritățile publice de toate nivelurile, în instanțele judecătorești, în asociațiile obștești, în fața patronilor și asociațiilor acestora”[3]. Pentru a se putea adresa sindicatului respectiv, în scopul solicitării protejării dreptului sau interesului lezat, salariatul trebuie să cunoască structura sindicatului, al cărui membru este. Patronul (administrația) nu este în drept să împiedice asocierea persoanelor fizice în sindicat. Sindicatele se pot asocia în centre sindicale ramurale sau interamurale teritoriale (la nivel de raion, unitate teritorială autonomă, municipiu, oraș), precum și în centre sindicale național-ramurale și național-interamurale sub formă de federații, confederații.

Sindicatele, în conformitate cu legea, au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice, la formarea politicii sociale și economice a statului, politicii în domeniul muncii. Sindicatele apără dreptul membrilor săi la muncă, dreptul de a dispune liber de aptitudinile lor, de a alege domeniul de activitate și profesia, dreptul la remunerarea muncii, care ar asigura un nivel de trai îndestulător. În cazul când i-a fost lezat salariatului unul dintre drepturile menționate, acesta are să se adreseze sindicatelor. Modalitatea respectivă este prevăzută în actele constitutive ale sindicatelor respective, și în primul rând, în statutele lor, iar salariatul care este membru de sindicat are dreptul de a lua cunoștință cu prevederile statutare ale sindicatului respectiv, prin intermediul organizației sindicale primare. Astfel, dacă salariatul consideră că i-a fost lezat un drept, poate să solicite intervenția sindicatelor pentru apărarea drepturilor și intereselor sale. Ulterior, conform prevederilor statutare sindicatul respectiv are obligația de a comunica salariatului rezultatul examinării petiției sale. Deci, se formează două situații când cele expuse de salariat în cererea sa adresată sindicatului respectiv se confirmă sau nu. În cazul când acestea s-au confirmat organul sindical respectiv poate să efectueze una din următoarele acțiuni:

- să ceară de la angajator restabilirea în drepturi a salariatului respectiv;
- să ofere asistență, inclusiv juridică, salariatului care a solicitat intervenția sindicatului, în scopul restabilirii acestuia în drepturi, inclusiv prin intermediul adresării în organele de jurisdicție ale muncii, cu condiția că salariatul respectiv să solicite în formă scrisă acest lucru;
- să se adreseze nemijlocit în instanța de judecată abilitată, în cazul în care este înălcat nu doar dreptul subiectiv al salariatului în cauză, ci și un drept garantat de legislația în vigoare a însăși sindicatului respectiv.

Sindicatele efectuează controlul obștesc asupra respectării legislației muncii în unitățile economice, indiferent de forma juridică de organizare și de tipul de proprietate, de subordonarea departamentală sau ramurală, și sînt în drept să ceară eliminarea neajunsurilor depistate. În acest context trebuie de menționat că un control efectuat de sindicate diferă de unul de stat, efectuat de organele abilitate în domeniu, cea mai importantă diferență constînd în imposibilitatea sindicatului respectiv de a-l sancționa, în mod direct, pe angajatorul care nu respectă legislația muncii”[4].

În ceea ce privește alte drepturi ale sindicatelor ce țin de posibilitatea controlului asupra respectării legislației muncii acestea sunt menționate în art. 386-390 al Codului Muncii al RM și în Legea sindicatelor.

Așadar, sindicatele în procesul de efectuare a controlului asupra respectării legislației muncii au o serie de drepturi printre care am semnalat următoarele:

- a constitui inspectorate proprii ale muncii, să numească împuterniciți pentru protecția muncii, care activează în baza regulamentelor respective, aprobate de organele sindicale național-ramurale sau național-interamurale;
- a controla respectarea actelor legislative și a altor acte normative privind timpul de muncă și cel de odihnă, privind salarizarea, protecția muncii și alte condiții de muncă, precum și executarea contractelor colective de muncă și a convențiilor colective;
- a vizita și inspecta nestingherit unitățile și subdiviziunile acestora unde activează membrii de sindicat, pentru a determina corespunderea condițiilor de muncă normelor de protecție a muncii, și să prezinte angajatorului propuneri executorii, cu indicarea căilor posibile de eliminare a neajunsurilor depistate;
- a efectua, în mod independent, expertiza condițiilor de muncă și a asigurării securității la locurile de muncă”[5];
- a solicita și a obține de la angajatori informațiile și actele juridice la nivel de unitate necesare controlului;
- a participa, în componența comisiilor, la cercetarea accidentelor de muncă și a cazurilor ce vizează bolile profesionale, urmând să obțină de la angajatori informațiile privind starea protecției muncii, inclusiv accidente de muncă produse și bolile profesionale atestate[6];
- a apăra drepturile și interesele membrilor de sindicat în problemele ce țin de protecția muncii, de acordarea înlesnirilor, compensațiilor și altor garanții sociale în legătură cu influența factorilor de producție și ecologici nocivi asupra salariaților;
- a participa în calitate de experți independenți în componența comisiilor pentru primirea în exploatare a obiectivelor de producție și a utilajului;
- a contesta, în modul stabilit, actele normative, care lezează drepturile de muncă, profesionale, economice și sociale ale salariaților, prevăzute de legislația în vigoare.

La efectuarea controlului asupra respectării legislației muncii și altor acte normative, ce conțin norme ale dreptului muncii, sindicatele își pot realiza și alte drepturi, prevăzute de legislația în vigoare.

Sindicatele mai sunt în drept să exercite controlul și în domeniul protecției muncii, participă la elaborarea programelor sociale în vederea îmbunătățirii ocrotirii sănătății, creării condițiilor care să asigure o viață decentă și dezvoltarea liberă a personalității, la realizarea măsurilor de protecție socială a lucrătorilor”[7].

Conform art.87 din Codul Muncii, salariatul nu poate fi concediat fără acordul organului sindical, aceasta devenind o obligație de a interveni a organului sindical

în fiecare caz de concediere a unui salariat, care este membru de sindicat. Deci, concedierea salariaților membri de sindicat poate avea loc doar cu acordul preliminar al organului sindical din unitate în următoarele cazuri:

- reducerea numărului sau a statelor de personal din unitate;
- constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate din cauza stării de sănătate, în conformitate cu certificatul medical;
- constatarea faptului că salariatul nu corespunde funcției deținute sau muncii prestate ca urmare a calificării insuficiente, confirmate prin hotărâri a comisiei de atestare;
- încălcarea repetată, pe parcursul a unui an, a obligațiilor de muncă, dacă anterior au fost aplicate sancțiuni disciplinare;
- absența fără motive întemeiate de la lucru mai mult de 4 ore consecutive în timpul zilei de muncă.

În celelalte cazuri concedierea se produce, cu consultarea prealabilă a organului (organizatorului) sindical din unitate. În aceste cazuri organele sindicale (organizatorii sindicali) își vor comunica acordul sau dezacordul privind concedierea salariatului în termen de 10 zile lucrătoare de la data solicitării acordului de către angajator. În cazul când acest răspuns lipsește, acordul se prezumă.

În situația când un membru de sindicat este concediat fără acordul organului sindical, instanța de judecată, printr-o hotărâre specială, va fi obligată să-l restabilească pe salariat la locul de muncă anterior.

În astfel de situații se va exercita controlul asupra respectării procedurii prevăzute de lege, acordării tuturor înlesnirilor și indemnizațiilor sociale, precum și vor studia legalitatea și temeinicia concedierilor. Pe parcursul exercitării controlului obștesc și în cadrul obiectivelor enunțate sindicatele sunt înzestrate cu anumite competențe. Deci, în cazul în care sindicatul va constata lipsa temeiniciei ori ilegalitatea unei concedieri, declanșate de angajator, el va anunța angajatorul despre aceasta, precum și va fi în drept să refuze acordarea consimțământului pentru concediere.

La fel, în legătură cu exercitarea controlului obștesc sindicatele sunt în drept să ia act la fața locului de orice loc de muncă, să verifice și să aprecieze respectarea tuturor normelor și standardelor în vigoare, să solicite copii și extrase ale diferitelor documente, să participe la activitatea comisiilor corespunzătoare (comisia pentru protecția muncii ș.a.), în cadrul cărora pot să-și expună opiniile. Reprezentanții sindicatelor participă la activitatea comisiilor de stat pentru admiterea în exploatare a mijloacelor de producție, verifică starea protecției muncii, exercitarea acțiunilor de îmbunătățire a acesteia și în conformitate cu rezultatele acestor controluri fac recomandări, a căror executare este obligatorie, privind lichidarea încălcărilor depistate.

O altă competență acordată sindicatelor constă în faptul că ele pot cere sancționarea persoanelor vinovate de încălcarea legislației muncii, îndeosebi a celor care se fac vinovate de tăinuirea circumstanțelor accidentelor de muncă, a împrejurărilor create ce pot afecta viața și sănătatea salariaților. Sindicatele pot adresa,

din inițiativă proprie sau la solicitarea angajaților, cerere de acțiune în justiție pentru apărarea drepturilor lor la repararea pagubei pricinuite de vătămarea organismului ori de zdruncinarea sănătății în timpul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu și în alte cazuri de lezare a dreptului angajaților la protecția muncii.

Conform unei alte competențe a sindicatelor, putem indica dreptul de a solicita întreruperea și suspendarea lucrărilor dacă sindicatele concluzionează că sunt încălcate normele de protecție a muncii, iar exercitarea în continuare poate pune în pericol integritatea salariaților. În acest caz angajatorul în regim de urgență va fi obligat să verifice împrejurările invocate și să acorde sindicatului răspunsul adecvat. Sarcina respectivă de a efectua controlul și supravegherea privind respectarea legislației muncii, în cadrul unităților din subordine, este pusă în fața tuturor organelor de specialitate ale administrației publice centrale, în domeniul administrat de către acestea”[8].

Concluzia este că adevăratul „gardian” al respectării legii în domeniul relațiilor de muncă îl constituie sindicatele – singurele în măsură să vegheze din interior și cotidian la asigurarea condițiilor normele de muncă și viață pentru personalul salariat.

Bibliografie:

1. Codul Muncii al Republicii Moldova, nr. 154-XV din 28.03.2003, Monitorul Oficial nr. 159-162/648 din 29.07.2003
2. Dreptul muncii: Revistă științifico-practică și informativă de drept, nr.1/2007, Nicolae Sadovei, Modalități legale de apărare a drepturilor salariaților prin intermediul sesizării organelor care efectuează supravegherea și controlul de stat asupra respectării legislației, pag.37
3. Legea sindicatelor nr.1129-XIV din 07.07.2000, M.O. nr.130-132, 19.10.2000, art.1
4. Revista Dreptul muncii: teorie și practică nr.5/2007, Nicolae Sadovei, Modalități legale de apărare a drepturilor salariaților prin intermediul apelării la sindicate. Mijloace legale de autoapărare, pag.32
5. Directiva 89/391 din 12 iunie 1989 privind introducerea măsurilor de încurajare a îmbunătățirilor în domeniul securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă, transpusă în legislația națională a tuturor Statelor Membre.
6. Legea securității și sănătății în muncă nr.186 din 10.07.2008, Monitorul Oficial nr.143-144 din 05.08.2008
7. Nicolai Romandaș, Eduard Boișteanu, Dreptul muncii, Chișinău, 2007, pag. 392
8. Ion Traian Ștefănescu, Tratat de dreptul muncii, Vol.II, Lumina Lex, București, 2003, pag.252

Recenzenți: N.Romandaș, dr., conf. univ. (USM)
L.Ciubuc, dr., conf. univ.inter.

FUNCȚIA DE APĂRARE A SINDICATELOR ȘI FORMELE DE REALIZARE A EI

Ciobu Georgeta

lector universitar, (USM)

One of the main ways of defending of the employees' labor rights is represented by the Syndicates. Manifesting care towards the employees' interests, the Syndicates contribute to the real examining under all forms by the employees of their rights and interests protected by law.

The Syndicates activity includes the creation of the leaderships for a free realization, without obstacles of the labor rights. In the process of protecting of the employees' labor rights, the Syndicates activity is oriented towards their non-conflict realization and the prevention of the encroaching. The protection of the labor rights might interfere both at the request of the employer and of the Syndicates in the moment when there are discovered the circumstances that create them difficulties or restrict the realization of these rights.

The Syndicates activity has the target to stop the encroaching upon of the employees' rights, the participation to their restoring, to the retrieving of the damage and the punishment of the guilty persons.

Apărarea drepturilor de muncă ale angajaților de către sindicate depinde de realizarea cu succes a funcțiilor lor. Majoritatea savanților înțeleg funcțiile sindicatelor ca direcții principale ale activității acestora în vederea atingerii obiectivelor și soluționării problemelor puse în fața lor, funcții în care se manifestă esența sindicatelor ca organizație obștească voluntară și instituție socială.

Astfel, particularitățile funcțiilor sindicatelor sînt: activitatea concretă formată pe parcursul anilor de a apăra drepturile sociale și de muncă ale salariaților; relația nemijlocită dintre esența sindicatelor și menirea lor socială, care se realizează prin funcții; realizarea funcțiilor sub anumite forme (juridice, nejuridice) și metode proprii sindicatelor. Prin funcție a sindicatelor înțelegem una sau mai multe direcții interdependente ale activității lor, deoarece ea întrunește mai multe căi concrete de realizare², diverse aspecte și manifestări³.

Funcțiile sindicatelor reprezintă anume direcțiile de bază, principale ale activității lor. Ele trebuie să fie delimitate de scopurile și sarcinile sindicatelor. Funcțiile se formează obiectiv și sînt determinate de scopurile și sarcinile ce stau în fața sindicatelor. După părerea unor autori, interpretarea noțiunilor *scop* și *sarcini* sub diverse aspecte nu prezintă o deosebită importanță la stabilirea funcțiilor

sindicatelor. Credem că această opinie este eronată, deoarece scopul desemnează obiectul tendinței, aspirației, ceea ce este de dorit să se realizeze (12-2), iar sarcina este faptul care necesită executare, soluționare, adică problemele pe care sindicatele trebuie să le soluționeze pentru atingerea scopurilor lor, scopuri fixate în statutele lor și în această bază consolidate prin lege. Ele determină sarcinile și funcțiile lor.

Funcțiile sindicatelor sînt condiționate de poziția lor în sistemul social. În literatura de specialitate clasificarea funcțiilor sindicatelor se efectuează conform unei serii de indici (p. 12-6). Deosebiri existente, inclusiv formulările definițiilor, se explică prin faptul că autorii evidențiază un aspect sau altul al direcției principale comune a activității sindicatelor (p. 12-7), însă toți disting direcția tradițională a activității lor: protecția drepturilor și intereselor salariaților, adică funcția lor de protecție.

Cercetătorul A. I. Zațepin delimitează funcția sindicatelor de a fi apărător de altele două: preocuparea (grija) de interesele salariaților și protecția drepturilor lor. Prima funcție, din punctul său de vedere, presupune realizarea nonconflictuală a drepturilor și satisfacerea intereselor legale ale angajaților. Protecție înseamnă restabilirea drepturilor și intereselor lezate, precum și sancționarea persoanelor vinovate de aceasta. Totodată, problema privind apărarea dreptului violat se soluționează dacă salariatul se adresează cu cererea de a i se restabili dreptul încălcat. Este greu să fim de acord cu această poziție, deoarece ocrotirea dreptului salariatului trebuie să se producă la inițiativa sindicatelor, indiferent de faptul a depus el cererea sau nu. Pentru salariați este important ca drepturile lor să fie ocrotite și fără participarea lor nemijlocită.

Deși nici un autor nu contestă funcția sindicatelor de apărare, ei sesizează în mod diferit conținutul acesteia: protecția drepturilor și intereselor angajaților și grija pentru ameliorarea condițiilor lor de muncă și de trai, grija față de ridicarea nivelului de trai al angajaților și grija de apărarea intereselor lor legale, grija de sănătatea, condițiile de muncă, trai și odihnă ale angajaților, prevenirea încălcării drepturilor și intereselor lor, iar, în caz de încălcare, restabilirea lor și pedepsirea persoanelor vinovate. După părerea lui V. A. Cibisov, conținutul funcției de apărare a sindicatelor cuprinde și problemele realizării ei, adică activitatea lor de apărare a drepturilor de muncă ale salariaților.

Pentru dezvoltarea conținutului funcției de apărare a sindicatelor, T. M. Kuzmina propune „formula apărării”, pe care ea o definește ca „activitate a sindicatelor, orientată spre satisfacerea integrală a cerințelor crescînde materiale și spirituale ale angajaților, spre eradicarea fenomenelor ce împiedică aceste procese și care sînt străine firii societății socialiste pe căile și prin mijloacele specifice acestei organizații obștești”. Conform opiniei I. O. Snighiriova, această formulă poate fi acceptată dacă prin mijloacele pe care le aplică sindicatele se subînțeleg atît mijloacele legale, cît și cele ilegale (legitime-nelegitime; juridice-nejuridice). Formula apărării cu rectificarea indicată și fără directivele ideologice reflectă just esența funcției de apărare a sindicatelor.

Așadar, conținutul funcției de apărare a sindicatelor reprezintă activitatea lor de apărare a drepturilor la muncă ale angajaților. Unii autori mai atribuie acesteia și un ansamblu de norme juridice și nejuridice pe care este întemeiată această activitate. Nu putem susține această opinie. Funcția de apărare a sindicatelor, ca principală direcție a activității lor, nu poate fi un ansamblu de norme. Drepturile prevăzute de aceste norme dau posibilitate sindicatelor să realizeze această funcție. După părerea noastră, la definirea conținutului funcției examinate trebuie să pornim de la noțiunea de apărare a drepturilor de muncă. Legislația nu conține o definiție a noțiunii apărarea dreptului, de aceea o aplică în diverse sensuri. CM de asemenea nu conține definiția noțiunii apărarea drepturilor de muncă ale salariaților. În afară de *apărare a drepturilor*, în legislație și în literatura de specialitate mai descoperim *asigurarea* și *protecția* lor, dar, totodată, nici în legislație și nici în literatura științifică nu există o delimitare distinctă a acestor noțiuni.

În literatură unii autori identifică noțiunile de apărare și protecție a drepturilor, iar alții le deosebesc. Mai mult decât atât, există diverse interpretări: apărarea este o restabilire a dreptului încălcat, tragerea la răspundere a persoanelor vinovate și repararea daunei pricinuite ; noțiunea apărarea dreptului comportă un caracter abstract; sensul noțiunii apărarea drepturilor este cuprinsă de o noțiune cu un sens mai larg protecția sau, din contra, apărarea este o noțiune mai amplă și include în sine protecția drepturilor; apărarea drepturilor este una dintre formele protecției; noțiunii protecția dreptului îi lipsește fondul juridic special . O parte dintre autori înțeleg apărarea drepturilor doar ca o măsură de natură preventivă.

Mulți cercetători consideră că noțiunile apărare și protecție sînt manifestări ale unui concept mai general – asigurarea drepturilor omului, însă poziția unora dintre acești autori nu este întotdeauna consecventă. Corelînd *apărarea* drepturilor cu *încălcarea* ei, aceștia totuși admit posibilitatea apărării și în afara legăturii ei cu delictul (15-7).

Noțiunile asigurarea drepturilor, protecția drepturilor și apărarea drepturilor au un conținut juridic și sens divers. A asigura înseamnă: a face pe deplin posibil, autentic (efectiv, real existent), realizabil (executabil) (15-8).

Asigurarea drepturilor poate fi definită ca activitate a statului în vederea creării condițiilor necesare pentru îndeplinirea drepturilor și organizării procesului de realizare a drepturilor (15-9). Această activitate a statului presupune crearea condițiilor economice și politice corespunzătoare și își află exprimare juridică în garantarea drepturilor.

Protecția drepturilor este corelată cu utilizarea garanțiilor și este orientată (are menirea să...) spre executarea lor neconflictuală și prevenirea încălcărilor. *Protecția drepturilor poate fi definită ca prevenire a încălcării lor prin eliminarea cauzelor apte să provoace aceste încălcări; ca instituire de măsuri preventive ce ar stimula subiectul obligat să execute obligațiile și ca eliminare a obstacolelor în procesul realizării drepturilor* .

Susținem opinia autorilor care consideră că apărarea este o noțiune mai amplă decât protecția. Obiectivul apărării drepturilor este realizarea lor, și nu doar restabilirea dreptului încălcat. De obicei, în actele normative se vorbește de apărarea drepturilor, dar de această apărare este legată nu doar repunerea în drepturile încălcate, dar și prevenirea lor de încălcări, crearea condițiilor de realizare a lor. Aceasta corespunde și sensului etimologic al noțiunilor examinate, conform cărora protecția dreptului înseamnă a nu admite încălcarea lor, iar apărare înseamnă nu doar a nu admite încălcarea drepturilor, dar și îngrădirea lor de atentate și repunerea în dreptul încălcat.

După părerea noastră, noțiunea de apărare a drepturilor trebuie examinată atât în sens larg, cât și în sens restrâns. *În sens larg ea cuprinde asigurarea realizării lor de către stat, protecția și repunerea în drepturi în caz de încălcare a lor de către autoritățile împuternicite și unități și de către înșiși subiecții de drept. În sens îngust apărarea presupune punerea în dreptul încălcat, repararea prejudiciilor cauzate și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate* Conform opiniei V. N. Tolcunova, apărarea drepturilor la muncă în sens larg înseamnă realizarea funcției de apărare a dreptului la muncă, care, la rândul său, reflectă funcția de apărare a statului. În sens îngust aceasta înseamnă asigurarea respectării drepturilor de muncă, apărarea, îngrădirea lor de încălcări, inclusiv profilaxia lor, punerea reală în drepturile încălcate, stabilirea prin legislația muncii, prin acțiunile organelor corespunzătoare și ale împuterniciților lor a unei răspunderi reale, eficiente a angajatorilor pentru încălcarea legislației muncii, nerespectarea ei).

Noțiunea de apărare a dreptului include și autoapărarea de către subiecți a dreptului lor.

Conform alin. 2 art. 352 CM al FR, una dintre metodele principale de apărare a drepturilor de muncă ale salariaților este *autoapărarea*.

Competența de a apăra dreptul subiectiv este interpretată de către unii autori ca un drept independent de apărare și îl leagă nemijlocit de încălcarea dispozițiilor legale. Acest fapt diminuează conținutul apărării dreptului, întrucât dreptul este pasibil de apărare și în eventualitatea încălcării. *După părerea noastră, nu există necesitatea de a evidenția un anumit drept de apărare al titularului acestui drept. Orișice drept subiectiv include și competența de apărare, inclusiv dreptul la autoapărare, care rezultă din însăși firea lui.*

În noțiunea de apărare a drepturilor o serie de autori includ măsurile și procedeele de realizare a ei, alții evidențiază unele elemente ale ei cum ar fi răspunderea juridică, măsurile de apărare și măsurile de securitate. Scoaterea în prim-plan a unor astfel de elemente o considerăm întemeiată, deoarece ea permite dezvăluirea mai deplină a conținutului noțiunii examinate.

Dar există și unii autori care consideră că noțiunea de apărare a drepturilor trebuie să cuprindă și consolidarea pozitivă a drepturilor înseși și a garanțiilor de realizare a lor, deoarece dacă acestea lipsesc, nu avem ce încălca și nu avem ce apăra (17-4). Credem că această părere este eronată. La apărarea drepturilor trebuie să

pornim de la conținutul lui care este consfințit prin legislație. Dacă lipsește norma juridică, putem vorbi despre apărarea interesului protejat de stat, iar nu a dreptului.

Așadar, prin apărarea drepturilor, inclusiv ale muncii, înțelegem activitatea organelor de stat împuternicite, a organizațiilor și a înșiși subiecților de drept în vederea eliminării (înlăturării) obstacolelor ce împiedică realizarea drepturilor; curmării încălcărilor dispozițiilor legale; repunerii în drepturile încălcate; recuperării daunelor pricinuite și tragerii la răspundere a persoanelor vinovate prin utilizarea în complex a unor măsuri material-juridice și proceduri procesuale.

Credem binevenită această definiție a apărării drepturilor muncii angajaților pentru completarea alin.1 art. 352 CM al FR (în CM al RM alin. 1 art...).

Una dintre căile principale de apărare a drepturilor de muncă ale salariaților o reprezintă sindicatele. Manifestând grijă față de interesele angajaților, sindicatele contribuie la exercitarea reală, sub toate aspectele, de către salariați a drepturilor și intereselor lor protejate de lege. Această activitate a sindicatelor include crearea condițiilor pentru o realizare liberă, fără obstacole a drepturilor la muncă.

În procesul de protejare a drepturilor la muncă ale salariaților, activitatea sindicatelor este orientată spre realizarea nonconflictuală a lor și prevenirea încălcărilor. Protecția drepturilor la muncă poate interveni atât la solicitarea angajatului, cât și a sindicatului în momentul în care sînt descoperite circumstanțele ce pun în dificultate sau îngădesc realizarea acestor drepturi. *Stricto sensu* (în sens restrîns) activitatea sindicatelor are scopul de a curma încălcările drepturilor angajaților, participarea la restabilirea lor, la recuperarea daunei și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate.

Generalizînd materialul analizat deducem: funcția de apărare a sindicatelor include: contribuirea (participarea) la exercitarea de către angajați a drepturilor lor, protecția acestor drepturi și interese, curmarea încălcărilor, contribuirea la reabilitarea drepturilor încălcate, recuperarea daunelor provocate și inițierea tragerii la răspundere a persoanelor vinovate.

Toate aceste acțiuni convențional pot fi interpretate ca etape de realizare a funcției de apărare a sindicatelor.

Examinarea noțiunii de apărare a drepturilor *lato sensu* (în sens larg) și *stricto sensu* corespunde poziției unor autori care disting funcția de apărare a sindicatelor în sens larg și în sens restrîns. La sensul larg ei atribuie activitatea sindicatelor de scoatere în evidență și identificarea intereselor angajaților; de consolidare, asigurare și respectare a drepturilor și intereselor lor; grija privind ridicarea nivelului de trai al angajaților (19-2). La funcția de apărare în sens restrîns sau funcția de apărare propriu-zisă, ei atribuie activitatea de restabilire a drepturilor și intereselor legale încălcate ale angajaților, precum și tragerea la răspundere a persoanelor vinovate .

Unii autori nu sînt de acord cu examinarea funcției de apărare a sindicatelor în sens larg și în sens restrîns (După părerea cercetătoarei N. N. Duliskaia, tratarea funcției de apărare în sens larg și în sens îngust duce la exagerarea funcției de apărare și o transformă într-o funcție principală și universală (atotcuprinzătoare). Totodată, se

constată că „manifestarea „calităților” de apărare ale sindicatelor pot fi observate în toate sferele lor de activitate”.) Fără a fi împotriva unei astfel de interpretări a funcției de apărare, V. A. Cibisov a exprimat opinia că prin funcția de apărare a sindicatelor în sens larg trebuie să înțelegem interacțiunea dintre sindicate și stat în vederea protecției și ocrotirii intereselor colective ale lucrătorilor, precum și a intereselor statului, ale întregului popor. La funcția de apărare în sens îngust, nemijlocit, el atribuie protecția și apărarea de către sindicate, independent, a drepturilor și intereselor concrete ale angajaților. Sindicatele apără atât drepturile și interesele colective din sfera muncii ale angajaților, cât și pe cele individuale.

Delimitarea funcției de apărare în sens larg și în sens restrâns trebuie să se efectueze conform conținutului activității sindicatelor realizată cu scopul de a apăra aceste drepturi indiferent de faptul sînt ele colective sau individuale.

În literatura juridică se vorbește despre funcția reprezentativă a sindicatelor. Unii autori consideră reprezentanța sindicală un element al funcției de apărare. Există opinii de a recunoaște sindicatelor doar o singură funcție – de reprezentanță și apărare a intereselor lucrătorilor.

În știința dreptului muncii au fost expuse diverse puncte de vedere asupra reprezentanței sindicale. V.M. Dogadov considera reprezentanța sindicală unul din principiile mișcării sindicale și o sarcină a sindicatelor. Cu toate acestea, nici Statutul sindicatelor din URSS, nici statutele sindicatelor rusești nu stipulează acest principiu de organizare și activitate a sindicatelor. Nu ne putem imagina reprezentanța și sarcinile sindicatelor, deoarece ar trebui să recunoaștem că ele au sarcini care nu au nici o legătură cu reprezentarea intereselor angajaților. O serie de autori consideră reprezentarea ca cel mai general drept al sindicatelor, o formă organizatorico-juridică a activității lor .

Prin reprezentare unii autori înțeleg actele sindicatelor în relațiile de parteneriat social cu scopul de a participa la administrarea unității, reprezentarea intereselor angajaților la diverse nivele de parteneriat social pentru a le apăra interesele .

Această viziune asupra reprezentării îi limitează conținutul. Reprezentarea intereselor angajaților de către sindicate are loc în toate relațiile din sfera muncii, iar nu doar în relațiile de parteneriat social.

După părerea unor autori, în relațiile de parteneriat social are lor delegarea împuternicirilor, și nu reprezentarea. Nu putem susține această opinie. Reprezentanța sindicatelor are un caracter social, care se manifestă prin stabilirea intereselor și necesităților angajaților și consolidarea lor normativă, prin exprimarea intereselor și necesităților angajaților, prin activitatea orientată spre recunoașterea și apărarea lor, prin restabilirea drepturilor încălcate ale angajaților. Aceste activități au drept consecință nașterea, modificarea și încetarea drepturilor angajaților, fapt specific pentru reprezentanță, iar nu pentru delegarea împuternicirilor.

Există și autori care consideră că pentru sindicate prezintă interes atât reprezentanța legală, cât și cea contractuală: reprezentanța legală – în raporturile colective, contractuală – în raporturile individuale. Pentru reprezentanța sindicală

legală este specific faptul că „în numele unui subiect colectiv de drept se pronunță alt subiect colectiv, el însuși solicitând în mod obiectiv prezența reprezentantului” (21-3). În relațiile sociale subiecții colectivi întotdeauna acționează prin intermediul reprezentantului. Specificul reprezentanței sindicale constă nu în faptul că sindicatul, realizând reprezentanța ca subiect colectiv, el însuși are nevoie de reprezentant, ci în faptul că sindicatul nu doar reprezintă interesele angajaților, ci le și identifică. Cu alte cuvinte, acest specific constă în caracterul social al reprezentanței date.

B. A. Șelomov concepe reprezentanța sindicală sub trei aspecte: ca trăsătură intrinsecă a sindicatelor, ca premisă pentru a investi sindicatele cu drepturile respective și ca pe formă organizatorico-juridică a activității lor. Examinând reprezentanța ca trăsătură intrinsecă a sindicatelor sovietice, el avea în vedere reprezentarea de către acestea nemijlocit a intereselor tuturor salariaților din sfera de producere, a muncii, traiului și culturii indiferent de apartenența la sindicate .

După părerea lui V.I. Smolearciuk, o parte semnificativă a funcției de reprezentare este dedicată: participării la reglarea condițiilor de muncă, la activitatea organelor de stat, la diversele comisii în procesul elaborării proiectelor de legi și a altor acte normative; întocmirii adresărilor în diversele organe privind problemele ce vizează interesele muncitorilor și funcționarilor, în reprezentanțele judecătorești ale muncitorilor și funcționarilor.

A. I. Muromțev consideră că funcția de reprezentare se manifestă prin activitatea de reprezentare a intereselor lucrătorilor și nu are nici o legătură cu apărarea drepturilor de muncă. Apărarea, după părerea lui, presupune protecția drepturilor, prevenirea încălcărilor lor și restabilirea lor în cazurile în care sînt violate, pe cînd reprezentanța este orientată să exprime interesele angajaților și, la necesitate, să consolideze juridic aceste interese (22-3).

Noi nu împărtășim opiniile acestor autori privind funcția de reprezentanță a sindicatelor. *Reprezentarea și apărarea se află într-un raport de interconexiune. Apărarea însăși presupune reprezentare.* Interesele și drepturile angajaților pot fi apărate de sindicate doar prin reprezentare. Totodată, nu poți reprezenta angajatul fără a-i apăra drepturile lui. Reprezentarea este un drept comun al sindicatelor și o formă juridică a activității lor avînd scopul să apere drepturile muncii ale angajaților. Credem că este corectă poziția autorilor care consideră reprezentarea o formă juridică în realizarea apărării (23-1).

Altă problemă legată de funcțiile sindicatelor este parteneriatul social.

După părerea unor autori, sindicatelor le este proprie funcția parteneriatului social, concepută ca o colaborare a sindicatelor cu organele puterii de stat (autoritățile administrației publice centrale), cu administrația publică locală, cu patronatul (23-2). Considerăm această opinie eronată. Parteneriatul social în sfera muncii reprezintă un sistem de interrelații între angajați (reprezentanții lor), patronate (reprezentanții lor), administrația publică centrală și cea locală, cu scopul de a coordona interesele lucrătorilor și angajatorilor în problemele ce țin de reglementarea raporturilor de muncă și ale altora nemijlocit legate de acestea (alin. 1 art. 23 CM).

Sindicatul concep parteneriatul social ca mecanism civilizatat de realizare a unui acord optimal între interesele salariaților, angajatorilor și ale societății (23-3). Intenția părților parteneriatului social de a pune în concordanță interesele angajaților cu cele ale angajatorilor nu înseamnă atingerea acestui acord cu orice preț. Apărând drepturile angajaților, sindicatele utilizează principiile și formele parteneriatului social. În aceste cazuri ei sînt reprezentanții principali ai angajaților în parteneriatul social, iar scopul lor principal rămîne protejarea drepturilor salariaților.

În URSS funcțiile sindicatelor erau divizate în două grupe: de producție și de apărare. Totodată, se menționa că apărarea drepturilor muncii de către sindicate se realizează nu doar în procesul exercitării acestei funcții, dar și în procesul exercitării așa-numitei funcții de producție (24-1). Într-adevăr, pentru satisfacerea intereselor materiale și a drepturilor angajaților, sindicatele sînt preocupate și de dezvoltarea producției, dar acesta nu este un scop în sine. Nu putem fi de acord cu opinia precum că odată cu încheierea contractului colectiv de muncă sindicatele își asumă o parte din răspunderea „pentru asigurarea nu doar a unui proces neîntrerupt al muncii, ci și a unei activități ce ar duce la dezvoltarea și ameliorarea situației în toată unitatea” (24-2). Considerăm mai aproape de convingerile noastre poziția autorilor care interpretează așa-numita funcție de producție a sindicatelor ca pe o parte a funcției lor de apărare (24-3).

Funcția de apărare a sindicatelor poate fi considerată drept o funcție externă, întrucît ea se realizează în raporturile externe cu patronatul și organele puterii.

Pentru a învinge rezistența patronatelor, sindicatele de toate nivelele trebuie să se unească și să-și coroboreze acțiunile. În acest scop sindicatele instituie uniuni sindicale teritoriale, republicane, ramurale, ale căror statute prevăd coordonarea acțiunilor membrilor organizațiilor privind reprezentarea și apărarea drepturilor și intereselor cetățenilor. În cadrul sindicatelor republicane, precum și în al celor teritoriale se creează Comitete de coordonare a acțiunilor solidare cu sarcina de a pune în acord toate acțiunile membrilor organizațiilor pentru a desfășura activități comune.

În sistemul sindicatelor republicane, la nivelul administrației publice locale, au fost create consilii de coordonare ale organizațiilor sindicale (24-4), consilii care reprezintă o asociație obștească a organizațiilor primare, raionale, municipale ale sindicatelor care fac parte din Sindicatul republican (?), creat pentru reprezentarea intereselor uniunilor sindicale teritoriale și corelarea activității organizațiilor sindicale privind reprezentanța și apărarea drepturilor și intereselor membrilor sindicatelor.

Consiliul de coordonare se instituie prin decizia organului colegial al uniunii sindicale teritoriale. Direcțiile prioritare ale activității lui sînt: crearea și dezvoltarea parteneriatului social, organizarea și desfășurarea acțiunilor colective pentru apărarea drepturilor de muncă și sociale și intereselor angajaților, acordarea unui sprijin practic

organizațiilor sindicale primare, instruirea și ridicarea calificării cadrelor sindicale și activului. Consiliile de coordonare ca asociații sindicale teritoriale pot încheia acorduri teritoriale, însă încheierea acestora este zădărnicită de lipsa asociațiilor corespunzătoare ale patronatelor. Acordurile teritoriale încheiate între consiliile de coordonare și administrațiile unităților municipale sînt obligatorii doar pentru organizațiile finanțate din bugetele locale.

Bibliografie:

1. Codul Muncii al Republicii Moldova, nr. 154-XV din 28.03.2003, Monitorul Oficial nr. 159-162/648 din 29.07.2003
3. Legea sindicatelor nr.1129-XIV din 07.07.2000, M.O. nr.130-132, 19.10.2000, art.1
4. Revista Dreptul muncii: teorie și practică nr.5/2007, Nicolae Sadovei, Modalități legale de apărare a drepturilor salariaților prin intermediul apelării la sindicate. Mijloace legale de autoapărare, pag.32
- 5.Directiva 89/391 din 12 iunie 1989 privind introducerea măsurilor de încurajare a îmbunătățirilor în domeniul securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă, transpusă în legislația națională a tuturor Statelor Membre.
6. Legea securității și sănătății în muncă nr.186 din 10.07.2008, Monitorul Oficial nr.143-144 din 05.08.2008
7. Romandaș N., Boișteanu E. Dreptul muncii, Chișinău, 2007, pag. 392
8. Ștefănescu I.T. Tratat de dreptul muncii, Vol.II, Lumina Lex, București, 2003, pag.252

Recenzenți: N.Romandaș, dr., conf. univ. (USM)
L.Dandara ,dr., conf. univ. inter. (UCCM)

Secțiunea VI
MODELAREA ȘI AUTOMATIZAREA PROCESELOR
INFORMAȚIONALE ECONOMICE

UN CONCEPT AL SELECTĂRII METODELOR ȘI PROCEDEELOR
ORGANIZĂRII RESURSELOR INFORMAȚIONALE INFORMATIVE
ECONOMICE (R.I_L.I_V.E.) PE MEDIUL FIZIC INFORMATIC

Tudor Leahu, dr., conf. univ. (UCCM)

Est déterminée la composition des possibles méthodes et modalités de réalisation a l'organisation des ressources informationnelles informatives économiques (R.I_L.I_V.E.) sur l'espace phisyque des memoires interne et externe d'ordinateur personnel (O.P.), les critères essentiels des leurs sélection.

Conformément aux ces critères et en dépendence de type de structures des données sont trées et concordées les méthodes d'organisation logique et pour chaque telle methode – les modalités des leurs emballage phisyque sur les milieus antérieurement mentionnées .

Ca și referitor la orice amplasare în o anumită ordine a oricăror resurse pe un spațiu fizic concret, selectarea metodelor și procedeelelor realizării lor privind organizarea resurselor informaționale informative economice (R.I_L.I_V.E.) pe mediul memorar informatic se efectuează în baza anumitor criterii, printre care cele esențiale sunt următoarele:

- 1) asigurarea operativității găsirii unităților informaționale necesare pentru soluționarea problemei concrete. Din acest punct de vedere prioritatea aparține metodei organizării directe a datelor, așa cum ea permite evidențierea nemijlocită a unităților informaționale, fără a consulta (compara) unitățile informaționale ce le precedă pe cele căutate;
- 2) economia spațiului memorar. Estimarea metodelor în cauză după acest criteriu ne dovedește că cel mai econom este utilizat spațiul memoriei informatice în cazul aplicării metodei de organizare succesivă a datelor. Aceasta se explică prin faptul că nu este necesitate în volum suplimentar de memorie pentru amplasarea adreselor de legătură a datelor repartizate pe diverse spații ale memoriei. Afară de aceasta, în calitate de adrese ale unităților informaționale servesc numerele celulelor memoriei ce permit a găsi datele grație particularităților constructive ale memoriei;

- 3) gradul complexității adresării unităților informaționale (înregistrărilor). După acest criteriu, mai compusă este adresarea atunci, când se aplică metoda directă de organizare a datelor, deoarece afară de adrese fizice se mai formează adrese asociative, ce permit găsirea nemijlocită a conținutului unităților informaționale. De asemenea, există necesitate în spațiu memorar suplimentar, pe care se repartizează informația de adresare asociativă. Afară de aceasta, se solicită elaborarea și utilizarea anumitor resurse programate, ce efectuează în mod automat adresarea directă a unităților informaționale;
- 4) asigurarea rapidității prelucrării structurale a datelor (sortare, căutare, concatenație, intersectare a datelor). Conform acestui criteriu prioritate se acordă metodei directe de organizare a datelor.

Din cele menționate, e evident că în cazul necesității asigurării accesului cât mai operativ la date se consumă spațiu memorar mai voluminos, iar dacă e necesar de a-l economisi, atunci accesul la date se încetinează.

Pentru datele economice cu valori variabile se consideră eficientă metoda de acces succesivă, iar pentru datele cu valori relativ constante cea mai eficientă este metoda de acces aleatorie.

Drept metodă de organizare a datelor se consideră procedeul (modul) de repartizare a lor pe suportul tehnic și de asigurare cu informații suplimentare pentru a le conexe pe parcursul soluționării problemelor concrete.

Organizarea resurselor în cauză pe mediul nominalizat este predeterminată de specificul fizic (material) de amplasare a valorilor lor și de modalitățile de structurare a lor sub forma de date pe astfel de mediu.

După cum se știe, orice modalitate de amplasare a valorilor unităților de date structurale pe spațiul fizic este considerată drept metodă de împachetare fizică a lor. Așa metodă depinde de posibilitățile exploatare ale mijloacelor și dispozitivelor tehnice aparținente lor, precum și de caracteristicile structurilor de date. Prin urmare, selectarea metodelor (procedeele) de organizare informatică a datelor economice este condiționată de specificul și parametrii calitativi și cantitativi ai următoarelor trei ingrediente de bază – mediul fizic de amplasare, tipul structurilor de date, componența posibilă a modalităților de organizare (împachetare fizică) a lor în mediul dat.

La moment, cele mai bine elaborate, mai mult conceptual și mai limitat realizate în practica informatică, sunt metodele organizării datelor pe spațiul fizic al memoriei calculatorului. Așa situație este explicată de circumstanțele necesității păstrării valorilor datelor impusă de particularitățile problemelor informaționale economice de ordin informativ sau decizional. Așadar, în dependență de mediul memorar fizic al calculatorului toate metodele de împachetare a datelor pot fi sistematizate în următoarele două grupe: metode proprii spațiului fizic al memoriei operative (interne) și metode proprii mediului memoriei externe. Ținând cont de faptul că împachetarea datelor pe spațiul memorar operativ (M.O.) nu poate fi realizată fără organizarea anumitor domenii în memoria externă (M.E.), se impune necesitatea determinării interconexiunilor și interacțiunilor dintre grupele de metode nominalizate. În plus, se ia în cont nu numai compatibilitatea funcțională, dar și posibilitățile acestor

interdependențe privind asigurarea operativității manipulării datelor în baza îmbinării concordante a astfel de metode.

Pornind de la considerentele elucidate, interconexiunea și interacțiunea posibile ale metodelor de împachetare fizică a datelor pe spațiile intern și extern al mediului memorar al calculatorului sunt prezentate în tabelul 1.

Tabelul 1. Interconexiunile și interacțiunile procedeeleor de împachetare a datelor în memoriile operativă (M.O.) și externă (M.E.) în dependență de tipul structurilor de date (S.D.)*)

NN d/o	Tipul structurilor de date (S.D.)	Procedeele împachetării fizice				
		În memoria operativă (M.O.)			În memoria externă (M.E.)	
		Metoda	Domeniile organizate		Metoda	Domeniile organizate
			În M.O.	În M.E.		
1	2	3	4	5	6	7
1	Structuri de date succesive – S.D.S.	S	-	D.Î.	S	D.D.
2	Structuri de date în șir – S.D.Ș.	L	D.L.	D.Î.	S	D.D.
					D	D.D.
3	Structuri de date de listă compusă –S.D.L.C.	C	D.L.	D.Î.	S.I.	D.I., D.D., D.P.
					R	D.R., D.C.D.
					S	D.D.
		N	D.I., D.Î.	D.Î.	S	D.D.
					D	D.R., D.C.D.
4	Structuri de date tabelare (matriceale) – S.D.T. (S.D.M.)	Z.B.R.	D.T.C.	V.O., V.C. D.P.R.	S	D.D.
					S.I.	D.I., D.D., D.P.
		S.L.	D.S.L.	V.O., V.C. D.P.R.	S	D.D.
					S.I.	D.I., D.D., D.P.
		P.I.	D.P.I.	V.O., V.C. D.P.R.	S	D.D.
					S.I.	D.I., D.D., D.P.
5	Structuri de date arborescente (S.D.A.)	A.L.(S.)	D.L. (D.A.L.)	D.Î. (D.E.)	S.I.	D.I., D.D., D.P.
		T.N.	D.L. (D.N.E.)	D.Î. (D.E.)	S.I.	D.I., D.D., D.P.

*) Domeniile organizate: pe spațiul M.O.: D.L. – domeniul listei, D.I. – domeniul indicatorilor, D.T.C. – domeniul tabelului concordanței, S.L. – domeniul scalelor logice, D.P.I. – domeniul perechilor de indecși. A.L.(S) – domeniul adreselor de legătura (săgeților), D.N.E. – domeniul numerelor elementelor; în spațiul M.E.: D.Î. – domeniul înregistrărilor, V.O. – domeniul vectorului obiectelor, V.C. – domeniul vectorilor caracteristicilor obiectelor, D.P.R. – domeniul păstrării rândurilor, D.E. – domeniul elementelor, D.D. – domeniul datelor, D.I. – domeniul indecșilor, D.R. – domeniul datelor de referință (adreselor de legătură a D.D.), D.C.D. – domeniul colecțiilor de date, D.P. – domeniul de depășire.

Metodele de împachetare fizică a datelor: pe spațiul M.O.: S–succesivă, L–în lanț, C–în cuib, N–în nod, Z.B.R.–cu ajutorul zonelor de bază și de rezervă, S.L.–metoda scalei logice,

P.I.–metoda perechilor de indecși, A.L.(S) – metoda adreselor de legătură (săgeților), T.N. – metoda „trace notation”; în spațiul M.E.: S.I. – metoda succesiv-indexată, D – directă, R – regională.

În tabelul prezentat se observă că cu scopul împachetării diverselor structuri de date, pe spațiul M.O. se organizează diverse domenii, care în esență pot fi considerate drept domenii de listă sau domenii de înregistrări, deoarece fizic ele se organizează în baza unuia și aceluiași principiu.

De asemenea, după conținut și principiu de organizare, cu nimic nu se deosebește domeniul înregistrărilor din M.O. de domeniul de date din M.E. Astfel de similitudine a conținutului și metodelor de organizare a proceselor de împachetare fizică a datelor se explică prin faptul că M.O. și M.E. trebuie să fie coordonate constructiv și fizic în așa mod ca ele să fie funcțional compatibile, formând un spațiu memorar imaginar unitar neîntrerupt. Din acest motiv tipurile de memorie mai sunt nominalizate nivele ale memoriei calculatorului.

Colecția procedeele de împachetare a datelor prezentată în tabelul 1 se caracterizează prin nivel performant de elaborare și comparativ cu alte procedee – prin mai frecventă realizare practică, din care motive ele au fost selectate pentru elucidare.

Asemenea concordanță a procedeele elucidate în M.O. și M.E. se dovedește a fi mult mai eficientă în cazul selectării juste a structurilor de date pentru fiecare entitate informațională aparținând problemei economice respective. Concomitent, e necesar de a se baza și de a ține cont de prioritățile și neajunsurile structurilor de date și de specificul funcțional al fiecărei categorii de probleme economice.

În baza acelor menționate și a particularităților transformative ale entităților funcționale de informații economice, la nivel conceptual a fost determinată componența orientativă a structurilor de date indicabile pentru fiecare grupă de probleme ale subsistemelor de gestiune economică (vezi tabelul 2.).

Tabelul 2. Selectarea conceptuală a structurilor de date convenabile entităților informaționale ale fiecărei grupe de probleme ale subsistemelor de gestiune economică.

Subsistemul de gestiune economică	Grupele problemelor subsistemului de gestiune economică	Categoriile de informații implicate în soluționarea grupelor de probleme	Structura de date selectată pentru organizarea informatică a categoriilor de informații
1	2	3	4
Normarea și reglementarea activităților materiale economice (N.R.A.M.E.)	Calcularea valorilor normelor primare	Date primare	Structuri de date succesive
	Calcularea aplicabilităților	Normele aplicabilității	Structuri de date arborescente, structuri de date reticulare
	Calcularea valorilor normelor generale	Normele primare	Structuri de date arborescente
Previziune (planificare) de pronostic (P.P.) și curentă (P.C.)	Calcularea valorilor indicatorilor previziunii de pronostic al evoluției activităților materiale economice Calcularea valorilor indicatorilor previziunii curente a evoluției activităților materiale economice Calcularea valorilor indicatorilor altor compartimente ale previziunii curente	Toate categoriile de informații tehnico-economico-sociale Datele gestionale (dărilor de seamă), valorile indicatorilor de previziune, indicatorilor de analiză economică, indicatorilor de normare	Structuri de date reticulare Structuri de date de liste compuse Structuri de date reticulare Structuri de date de liste compuse
Previziune și dirijare operativă a activităților materiale economice (P.D.O.A.M.E.)	Calcularea valorilor indicatorilor previziunii operative a evoluției activităților materiale economice Calcularea valorilor indicatorilor altor compartimente ale previziunii operative	Datele gestionale (dărilor de seamă) operative, indicatorii analizei economice operative, indicatorii de normare. Indicatorii generali de evidență	Structuri de date de liste compuse Structuri de date reticulare
Evidență și gestiune (dări de seamă)	Problemele evidenței operative Problemele evidenței contabile Problemele gestiunii (dărilor de seamă) statistice și contabile	Indicatorii generali de evidență Indicatorii estimării și rulajului resurselor economice Indicatorii gestionali (dărilor de seamă)	Structuri de date succesive Structuri de date arborescente Structuri de date tabelare (matriceale)

Conținutul acestui tabel confirmă faptul că selectarea structurilor organizării informatice a datelor preponderent depinde de specificul soluționării fiecărui grup de probleme și colecțiilor de unități informaționale inițiale și derivate implicate în aceste procese. Așa, de exemplu, structurile de date succesive (S.D.S.) sunt acceptabile mai mult pentru masivele de informații de caracter uniform, cu frecvență majoră de formare a valorilor unităților informaționale constituante, termene îndelungate de acumulare și păstrare, precum și posibilități numeroase de sistematizare și organizare externă (în mediul sistemului gestional). Astfel de caracteristici sunt impuse de valoarea funcțională (juridică) amplificată a informațiilor. De așa calități și necesitate de asigurare a lor dispun informațiile evidenței primare, normele primare și generale de consum a resurselor, indicatorii naturali contabili.

Calculul normelor de aplicabilitate și valorilor normelor generale, de asemenea, și unele probleme contabile și de gestiune se deosebesc prin efectuarea și respectiv - soluționarea lor treptată, începând cu cele mai elementare și finalizând cu cele mai superioare și vaste raze (obiecte) descriptive. Așa specific indică necesitatea aplicării pentru astfel de probleme a structurilor de organizare arborescentă a datelor.

Structurile de date reticulare și de listă compusă se aplică în cazurile când există necesitatea multiplelor implicări a câtorva colecții informaționale funcționale interconexate pe parcursul soluționării succesiv concordate a unuia sau a mai multor complexe de probleme ce constituie conținutul unui subsistem de gestiune ori al unei părți a lui. Asemenea probleme cu așa caracteristici sunt cele de elaborare a oricăror categorii de previziune și de gestiune. Structurile de date tabelare (matriceale) frecvent sunt aplicate pentru perfectarea și amplasarea oricăror tipuri de informații ale oricăror subsisteme de probleme economice.

Organizarea rațională influențează direct și decisiv structurarea și transformarea eficientă a datelor, ceea ce accentuează valoarea ei funcțională în realizarea procesului informatic unitar.

Bibliografie:

1. Tudor Leahu. Organizarea, structurarea și transformarea informațiilor sistemului managerial economic (aspectele funcțional și informatic). Chișinău, C.E.P. al U.S.M., 2009, pp. 286-292.
2. Tudor Leahu, L.Hîncu Bazele sistemelor informatice economice. Chișinău, C.E.P. al U.S.M., 2005, pp. 297-301.
3. Ля у Т. кономическая информация : ор ани а ия, с рук ура и преобра ование. и иң « в он аби сервис», 1996 p141-150.

Recenzenți: S.Oprea, dr., conf.univ. (UCCM)
D.Bălănel, dr., conf.univ. (UCCM)

CONCEPTE DE ELABORARE A TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ȘI INFORMATICE BANCARE

Elena Iachim, lecor superior universitar, (UCCM)

Currently, the efficient performance of the banking activity is dependent largely on information technology. For a good and proper functioning of these technologies, making them appropriate consideration of the principles of totality. This article describes some of the main principles of developing banking information technology.

Tehnologiile informaționale și informatice joacă în prezent un rol deosebit în cadrul unei bănci. Însăși funcționarea băncii nu mai poate fi imaginată fără susținerea oferită de sistemul informatic. Se poate spune că însăși existența băncii este condiționată de buna funcționare a sistemului informatic, care o deservește. Căderea sistemului informatic sau funcționarea defectuoasă a acestuia chiar și pe o durată scurtă poate afecta atât de grav activitatea băncii, încrederea clienților și reputația acesteia, încât însăși continuarea activității băncii poate fi pusă în pericol.

Tehnologiile informaționale bancare, ca instrument de susținere și dezvoltare a businessului bancar, se constituie în baza următoarelor principii:

1. posibilitatea de acoperire a tuturor activităților bancare și integrarea deplină a lor;
2. constituirea în baza principiului de utilizare a modulelor, care permite configurarea sistemului după comanda concretă;
3. tehnologii deschise, ce permit interacțiunea cu diferite sisteme externe (telecomunicații, analiza financiară etc.), asigurarea selectării resurselor tehnice și programate;
4. flexibilitatea modulelor sistemului bancar și adaptarea lor la exigențele și mediul fiecărei unități bancare reale;
5. extinderea și ajustarea modulelor funcționale ale sistemului pe măsura ce activitățile de business bancar evoluează; de exemplu, susținerea activităților filialelor și secțiilor băncii, analiza aprofundată a acestora;
6. accesul utilizatorilor la informații în timp real și realizarea funcțiilor într-un spațiu informațional unitar;
7. modelarea băncii și activităților ei, posibilitatea algoritmicizării business-proceselor;
8. evoluarea continuă și perfecționarea sistemului în baza reingineriei proceselor business;

Elaborarea sau selectarea sistemelor informatice bancare se află în interconexiune cu planificarea întregii infrastructuri a tehnologiilor informaționale bancare.

Prin infrastructura sistemului informatic bancar se subînțelege totalitatea, corelația și conținutul componentelor procesului de automatizare a tehnologiilor bancare. De asemenea, în infrastructură se evidențiază subsisteme de asigurare și subsisteme de funcționare.

În componența celor dintâi se includ sistemele de asigurare informațională, de asigurare tehnică, sistemele de comunicare, resursele programate, sistemele de securitate și protecție.

Subsistemele funcționale realizează servicii bancare, business-procese și diferite tipuri de probleme, care reflectă partea de conținut sau obiectivă a activității bancare.

Elaborarea tehnologiilor informaționale bancare necesită evidența particularităților structurii, specificului și volumului activității bancare. Aceasta se referă la organizarea interconexiunilor între toate subdiviziunile unității bancare, care conduc la necesitatea elaborării unui sistem cu mai multe nivele (banca centrală, secțiile ei, filialele, casele de schimb valutar, structurile externe), conținând conexiuni informaționale de orientare directă și inversă.

Sistemele informatice bancare se elaborează în corespundere cu arhitectura băncii, care urmărește divizarea posibilităților funcționale în trei nivele:

Nivelul superior este prezentat de modulele ce asigură introducerea rapidă și comodă a informațiilor, prelucrarea primară a lor și orice interacțiune externă a băncii cu clienții, cu alte bănci, cu banca centrală, agenți economici.

Nivelul mediu include totalitatea activităților efectuate în cadrul băncii (operațiuni cu credite, depozite, hârtii de valoare, cartele plastice, ș.a.).

Nivelul inferior reprezintă funcțiile de bază a evidenței contabile. Aici se includ programele (modulele) caracteristice prelucrării informației de evidență contabilă.

Realizarea etapelor de bază de constituire a sistemului informatic bancar solicită efectuarea următoarelor activități:

- efectuarea cercetării și analizei activităților funcționale și informaționale a unității bancare;
- determinarea și formularea exigențelor înaintate față de sistemul informatic bancar și analiza lor;
- elaborarea modelului structural și funcțional al băncii;
- elaborarea modelului informațional al unității bancare;
- structurarea detaliată a sistemului informatic financiar-bancar, proiectarea sistemică și formalizarea problemelor de soluționare;
- elaborarea produselor-program, depănarea, implementarea, exploatarea și întreținerea lor;

La elaborarea tehnologiilor informaționale și informatice specifice domeniului bancar trebuie să se țină cont de:

- Complexitatea deosebită determinată de aria mare pe care o acoperă, complexitatea și diversitatea proceselor de business susținute.

- Dezvoltarea modulară și scalabilitate.
- Definirea modulelor pe criterii funcționale, de business (procese specifice liniilor de business) și de management.
- Sunt sisteme integrate.
- Asigură funcționare în timp real. Sistemul funcționează în timp real atât la nivelul unității operative (sucursală, agenție, punct de lucru), loc în care sunt inițiate tranzacțiile, cât și la nivelul sediului central al băncii.
- Flexibilitate și adaptabilitate, caracteristici implementate prin parametrizările realizate în cadrul sistemului (parametrii în definirea produselor, în definirea clienților, conturilor, în procesarea tranzacțiilor).
- Nevoia dezvoltării permanente determinată de: nevoile de business (lansarea de noi produse și servicii), restricții normative (norme ale băncii naționale privind reglementarea activității băncii și de management al riscurilor, reglementări contabile și de raportare etc.).
- Volum mare de date procesate.
- Extinderea proceselor online.
- Disponibilitatea ridicată a datelor reprezintă una din caracteristicile esențiale ale sistemelor informatice bancare. Noile tehnologii – internet banking, mobil banking, home banking, plățile electronice sub orice formă - impun disponibilitate maximă 24 de ore din 24, 7 zile din 7.
- Necesitatea implementării de controale multiple la nivelul proceselor de prelucrare în vederea asigurării elementelor de monitorizare a riscurilor și de întărire a sistemului de control intern;
- Cerințe de securitate sporite privind securitatea accesului (definirea grupurilor de utilizatori și a autorizărilor, politici stricte privind parolele de acces, securizarea procesărilor, stocărilor de date precum și a comunicațiilor);
- Dezvoltarea etapizată conduce de multe ori la integrarea unor platforme diferite. Putem vorbi câteodată de un „mozaic” al soluțiilor software și a infrastructurii hardware utilizate ceea ce ridică probleme în planul integrării.
- Fiabilitate sporită.

Sistemele IT trebuie să răspundă rapid la modificările proceselor de business și în domeniul tehnologiilor, astfel încât banca să nu fie obligată la investiții substanțiale legate de re proiectarea sau re implementarea sistemelor. De aceea, este esențial ca IT și sistemul informațional al băncii să poată fi rapid configurabile și să răspundă cerințelor de portabilitate.

Recenzenți: *S.Oprea, dr., conf.univ. (UCCM)*
D.Bălănel, dr., conf.univ. (UCCM)

TEHNOLOGII HARDWARE MODERNE DE SECURITATE ÎN CADRUL SISTEMELOR INFORMATICE ECONOMICE

Sergiu Oprea, dr., conf. univ. (UCCM)

Modern hardware security technologies are discussed. Recent hardware security modules used for information security are analyzed. The list of cryptographic algorithms approved by NIST to be used in hardware security modules is presented.

Securitatea datelor în cadrul sistemelor informatice reprezintă o problemă majoră a societății. În sistemele informatice economice tot mai des sunt implementate subsisteme de securitate, scopul cărora este asigurarea unui nivel înalt de protecție a datelor confidențiale împotriva accesului neautorizat, de falsificare, deteriorare intenționată sau furt. În cadrul subsistemelor de securitate se implementează tehnologii complexe de securitate cu caracter tehnic și programat.

Tehnologiile hardware de securitate reprezintă o parte componentă a tehnologiilor moderne de securitate și implică utilizarea pe scară largă a modulelor hardware de securitate (MHS). Un modul hardware de securitate reprezintă un criptoprosesor specializat în gestionarea cheilor digitale de acces la resursele sistemului informatic și accelerarea proceselor de criptare/decriptare a datelor și autentificare la nivelul aplicațiilor de server. Criptoprosesorul asigură generarea și păstrarea cheilor digitale de securitate, prelucrarea fișierelor cu date criptate și eliberează aplicațiile de tip server de executarea unor operații criptografice suplimentare.

Primele implementări ale criptoprosesoarelor au fost realizate în cadrul sistemelor informatice militare pentru securizarea conexiunilor de comunicație. Dezvoltarea sistemelor de plăți on-line ATM (Automated Teller Mashine) a propulsat tehnologia criptării hardware în aplicațiile comerciale. Primul modul hardware de securitate comercial a fost fabricat de IBM pentru terminalele ATM din seria 3614 și purta indicele IBM 3848 [1]. În anii 90 ai secolului al XX-lea criptoprosesoarele, elaborate inițial pentru dispozitivele ATM, au fost adaptate pentru alte echipamente informatice cu caracter comerciale. Ele au început să fie utilizate pentru apărarea sistemelor informatice economice împotriva furtului și utilizare neautorizată a informației; autentificarea utilizatorilor prin intermediul cartelelor electronice cu microprocesor; securizarea datelor în sistemele electronice de plăți on-line; protecția cheilor SSL (Secure Sochet Layer) utilizate de serverele Web etc.

În prezent majoritatea MHS sunt axate pe procesarea cheilor digitale asimetrice de securitate și a certificatelor de securitate, însă există și MHS specializate în prelucrarea cheilor digitale simetrice. MHS sunt capabile să asigure accelerarea

hardware a proceselor criptografice, derulate in sistem, asigurând o performanță semnificativă în executarea critoalgoritmului RSA și eliberarea resurselor de calcul ale sistemului informatic pentru alte procedee tehnologice de prelucrare a datelor. Ținând cont de faptul că abia din 2010 NIST (National Institute of Standards and Technology din SUA) recomandă utilizarea cheilor de criptare RSA de 2048 biți, devine clară importanța criptoprocesoarelor ca elemente hardware de securitate în cadrul sistemelor informatice moderne.

Fiind utilizate atât în infrastructuri critice de securitate ale sistemelor informatice, cât și în cadrul sistemelor bancare de plăți on-line, MHS deseori sunt grupate și stivuite pentru asigurarea unei fiabilități sporite ale sistemelor de securitate. Unele MHS sunt asigurate cu surse de rezervă de alimentare cu curent electric. De asemenea, unele tipuri de criptoprocesoare pot să execute module executabile scrise în limbajele C++, .NET, Java etc. în baza unor algoritmi de criptare cu blocuri de date.

Modulele hardware de securitate pot implementa diverși algoritmi de criptare a datelor. Algoritmii de criptare sunt testați, aprobați și recomandați pentru implementare în cadrul programului de validare a critoalgoritmilor de către NIST și CSEC (Communication Security Establishment Canada) [2]. În prezent sunt validate și recomandate pentru implementare următorii algoritmi de criptare: Advanced Encryption Standard (AES), Triple Data Encryption Standard (TDES), Skipjack (SJ), Digital Signature Algorithm (DSA), Elliptic Curve DSA (ECDSA), RSA, Secure Hash Algorithm (SHA), Random Number Generator (RNG), Deterministic Random Bit Generator (DRBG), Key Agreement Schemes (KAS), Block Cipher-based MAC (CMAC), Counter with CBC-Message Authentication Code, (CCM), Keyed Hash Message Authentication Code (HMAC), Galois /Counter Mode (GCM) and GMAC.

MHS sunt fabricate de mai multe firme IT cu renume mondial [2]. Corporația IBM comercializează servere echipate cu criptoprosesorul IBM 4764, ce corespunde standardului de securitate FIPS 140-2 (Federal Information Processing Standards), și asigură executarea proceselor criptografice AES, DES, TDES, RSA, and SHA-1 [3]. Corporația Thales [4], specializată în fabricarea sistemelor de securitate a informației, a elaborat diverse tipuri de MHS pentru aplicații comerciale diferite. MHS Thales nShield Connect asigură protecția criptografică a cheilor publice, bazelor de date, a aplicațiilor de tip server și Web în cadrul rețelei corporative de calculatoare. În cadrul sistemelor electronice de plăți se folosesc echipamente similare MHS Thales Pay Shield 9000.



a) IBM 4764



b) nShield Connect



c) Pay Shield 9000

Fig. 1 Module hardware de securitate moderne

În Republica Moldova modulele hardware de securitate au început să fie utilizate în anii 90 ai secolului trecut în cadrul sistemelor informatice financiar-bancare și continuă să fie implementate pe parcursul ultimelor ani, în special, în rețelele informatice de plăți on-line prin intermediul ATM. Cu regret, constatăm faptul că MHS nu sunt utilizate în majoritatea sistemelor informatice corporative ale agenților economici din RM, astfel reducând nivelul de securitate a informațiilor în cadrul acestor sisteme. Recomandăm agenților economici din RM să urgenceze implementarea MHS în cadrul sistemelor informatice economice, combinându-le cu metodele tradiționale de securitate informațională. Selectarea tipului concret de MHS se va efectua în funcție de specificul și sarcinile sistemului informatic corporativ. Recomandăm în etapa inițială de implementare a MHS să fie realizată securizarea datelor în cadrul rețelei locale prin utilizarea unor MHS similare modelului Thales nShield Connect 6000.

Bibliografie:

- [1] R.Anderson, M. Bond, J. Clulow, S.Skorobogatov. Cryptographic Processors - A Survey // IEEE Proceedings, April 2005. – p.100-116.
- [2] <http://csrc.nist.gov>
- [3] www-03.ibm.com/security/cryptocards
- [4] <http://iss.thalesgroup.com>

Recenzenți: *T.Leahu, dr., conf.univ. (UCCM)*
I.Amarfii, dr., conf.univ. (ASEM)

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ МОДЕЛИРОВАНИЯ И УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ НА РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ

Клименко Ирина Сергеевна

*к.т.н., руководитель центра инновационных технологий
Кустанайского инженерно-экономического университета им. М.Дулатова
КИНЭУ*

In article management methods are considered by quality of preparation of experts in which basis lie problem I` s the focused approach and innovative technologies of estimation of quality of process and result of formation in higher school system.

Управление качеством подготовки специалистов в настоящее время проводится через институты государственной академии и аккредитацию вузов. В то же время руководители высших учебных заведений не обходятся только традиционными методами измерения качества, которые по своей оперативности существенно уступают работе управления и деятельности. Среди инновационных методов моделирования выделяются количественные методы качества работы. Свободная форма самооценки и независимой экспертизы. Управление деятельностью вырабатывается посредством сравнительного анализа по учебным результатам.

Модель рейтинговой оценки, которая является пробной ориентированной системой управления качеством подготовки специалистов, выдвигает как: пусть некоторый объект можно описать с помощью количественных показателей x_1, x_2, \dots, x_n , которые дают представление об объекте в данный момент времени. Тогда рейтинг объекта вычисляется по формуле

$$R = a_0 x_1 + a_1 x_2 + \dots + a_{n-1} x_n,$$

где a_0, a_1, a_{n-1} – весовые коэффициенты каждого показателя, определяемые экспертным путем.

Еще одним способом построения такой модели является упорядоченный по убыванию список объектов управления с расчетным рейтингом – рейтингом объектно-показательным, что позволяет сформировать количественные оценки объектов объективной деятельности и (С, судены, абсорбционные среды, и усановки, методическое и информационное обеспечение и др.)

доскопическая данная модель основывается на независимом предметной области и объекта управления. Расчеты весовых коэффициентов проводятся с помощью метода экспертных оценок и методом аквизионно-социологическим оцениванием анализа и аккордом («модельной эскафе»). Данный метод имеет принципиальные отличия от модели объектно-показательной аквизионно-социологической

аворс во идей, экспертами – о ениками являясь сами участниками процедуры идеи о а а ся пос едова е но, а не спон анно.

Д я формирования системы пока а е ей о енивания дея е нос и Св бака аврами, ма ис рами и преподава е ями ву а и ко еджа ме одом ак ивно со ио о ическо о ес ирования, ана и а и кон ро я проводи ис семи под об им а о овком «идеа ный преподава е – какой он?». оре у рабо ы бы а сформирована система пока а е ей о енки дея е нос и ву а, предс ав енная в аб и е 1; о енка начимос и каждо о пока а выпо ня ас по пя иба ной ка е.

аб и ы видно, ч о система priori е ов обучаемы и обуча имее прин ипиа ные о ичия. Так, д я с уден ов бо ее важными яв я ичнос ные качес ва преподава е я, о да как д я ко е и руководс ва б начимыми яв я ся профессиона ные навыки. оэ ому при вырабо ке управ я и во дейс вий и о, принима ее ре ение, може учес priori е ы респонден ов. Неоднокра но апробированная ме одика имее ряд преиму ес в перед об ей вес ной ме одикой экспер ны о енок: она прос в испо нении, не ребуе спе иа ны наний, до минимума снижено в иянии суб ек ивны фак оров.

Таб и а 1. ри ерии о енки С

Показатель	Количественная оценка		
	бака авры	ма ис ры	преподава е и ву а и ко еджа
рофессиона ный уровень	3,3	4,1	4,2
Вне ний вид	2,2	4,2	4,4
Умение най и об ий я ык со с уден	ами 3,2	4,1	4,0
Хоро ая дик ия	3,8	4,5	4,0
Веж ивос	2,8	3,6	3,8
овы ае сво ква ифика и	1,4	5,0	4,2
Л би свой предме	4,3	4,4	3,7
С арае ся аин ересова с своим предме ом	уден 4,5	4,7	3,5
Нес ро ий	2,0	2,6	1,7
Знае свой предме	4,4	5	5,0
Не о ка ывае ся помоч и ра рудный ма ериа	ясни 4,9	2,6	2,6
Занимае ся научной рабо ой	1,9	5	4,8
О ве с венный и дис ип инированный	3,3	3,3	5,0
Творческий под од	3,4	4,4	4,2
Умение управ я ауди орией	4,3	5	5,0
Требова е ный	3,4	2,9	2,3

Нормативно-рейтинговая модель управления качеством деятельности

вуза. Описанная выше базируется на рейтинговой оценке деятельности в ее деятельности носительными компонентами применимы в том случае, если не представлено возможным проводить сравнение по учебным показателям ее с эталонными (нормативными). В том случае, если система нормативных эталонных уровней, как правило, пока не является, ее целесообразно применять другие модели. Совершенной, по сравнению с базисно-рейтинговой оценкой, является модель в основе которой лежит процедура формирования эталонных групп по системе «президенты-рекомендации ученым», бывшая нормы и стандарты организации и деятельности носительными выделены, работающие МОН. В нормативной рейтинговой модели оценки качества работы оперативно пока не является эталонные группы выделены система норм, которыми должны соответствовать пока не являются образцы деятельности носительными в вузах. Для всех объектов образования деятельности носительными в вузах (успеваемость, оспешенность, С, материальная база библиотечный фонд, методическое обеспечение, научно-исследовательская работа) определяются количественные показатели и, которые сравниваются с нормативными показателями, фиксированными в установленном порядке. В случае, если объективные показатели в вузах не соответствуют установленным нормам, качество подотчетности специалистов оценивается неудовлетворительно.

Данная модель обладает определенным преимуществом по сравнению с базисно-рейтинговой оценкой: в ней оценка выделены дифференцированы по направлениям деятельности носительными и реализуемым, однако как в базисно-рейтинговой оценке существенно принцип компенсации недочетов: высокие показатели по одному параметру могут компенсировать низкие показатели по другим параметрам, если усредненная оценка снижает объективную картину.

Предлагаемая нормативно-рейтинговая модель управления качеством по волею решаемых задач управления качеством подотчетности специалистов в вузах и на уровне выделены организацией. Авторами сводятся к следующему:

1. Структурирование процесса подотчетности специалистов в видах деятельности носительными в соответствии с требованиями государственных стандартов. В соответствии с стандартами все показатели деятельности носительными и реализованы в группах:
 - информационный и библиотечный фонд (ИФ);
 - континент обучения (КС);
 - континент оценки (КЦ);
 - Н в вузах (NIR);
 - образцы эталонно-профессиональные программы (ЭП);
 - организационная дисциплина (ОД);
 - профессиональные практики (РП);
 - учебная работа и педагогическая наработка (УР);
 - учебно-материальные акты (УМА);
 - учебные и научные сборники (УН);
 - система стимулирования (С);
 - система стимулирования с учетом (СС);

2. Определите ранг для каждого направления деятельности носителя.
3. Расчитайте объективные количественные показатели деятельности носителя.
4. Сравните полученный анализ с расчетными показателями с нормативными значениями ранга направления деятельности.
5. Формирование допониющей конструкции управления, которой определены факторы движения объекта управления в направлении цели.

Определение начислений и выделенных групп факторов проводится следующим образом: основываясь на объективных количественных показателях анализа и анализа конструкции. Участие в процедурах и процедурах чек-листы. Процедура проводится с участием ранга преподавателя вуза, представителями работодателя, административными управленческими и учебно-вспомогательным персоналом вуза. Все описанные процедуры о 122 респондента, оценка факторов проводится по 10 баллам. В таблице 2 представлена упорядоченная по убыванию показателей качества подсистемы исследования по мнению респондентов.

Таблица 2. Факторы, влияющие на качество подсистемы и ранг

№ пп	Группа факторов		Ранг R_j
1	Информационный и библиотечный фонд	IF	8,3
2	Онлайн-обучение	KS	6,4
3	Онлайн-оценки	KZ	7,2
4	Учебные и научные публикации	UNL	8,2
5	Учебно-методические материалы	UMA	6,7
6	Учебная работа и педагогическая нагрузка	UR	9,3
7	Профессиональные практики	PP	8,4
8	Наличие вуза	NIR	7,1
9	Образовательные профессиональные программы	OPP	7,6
10	Система стимулирования студентов	SSP	7,8
11	Система стимулирования студентов	SSS	7,7
12	Организация дистанционного обучения	ODO	7,0

Нормативно-рейтинговая модель управления качеством подсистемы исследования по выявлению синергетических допониющих конструкций управленческих задач, которые выявляются анализом пробной системы и формированием стратегии, оптимизирующей поведение объекта управления по заданным показателям качества.

Для комплексной поддержки процесса управления качеством подсистемы исследования на основе применения балансно-рейтинговой нормативно-рейтинговой модели быстрой работы программной модели «ежедневная объективная количественная оценка конструкции, анализ конструкции, оценка запуска программы участия процедуры обсуждения в системе

мо овой эс афе ы по уча во можнос нача обсуждение. ие
час про рамки о кривае окно обсуждения и учас никам необ одимо
вводи свои пред ожения по ре ени обсуждаемой проб емы. На сервере
появ яе ся перечен работчи с ан ий, о ко оры при и рекоменда и
и о енка. ассы ка рекоменда ий с сервера выпо няе ся бе прос ав енны
учас никами о енок, ем самым обеспечивае ся анонимнос о енок, ч о
повы ае об ек ивнос ре у а а о енивания.

ос е о о, как учас ники выпо ня о енивание рекоменда ий,
формируе ся и о овая аб и а и проводи ся расче средней о енки каждой и
рекоменда ий и апо няе ся и о овая форма.

а рабо анная информа ионная сис ема яв яе ся основой проб емно
ориен ированной сис емы управ ения качес вом под о овки спе иа ис о
и ба ируе ся на ин е рированном испо овании информа ионны
иннова ионны е но о ий, реа и у и адачи адекватно о о ен
уровня под о овки спе иа ис ов и обеспечения по ребнос и обучаемы в
об ек ивной о енке качес ва и обра ования.

ока а е ями качес ва в данной сис еме яв я ся выраженные
чис овыми начениями: соо ве с вие дея е нос и С ребован
осударс венны обра ова е ны с андар ов; освоенные выпускник
ву а фундамен а ные и прик адные нания, необ одимые д я ре ения
профессиона ны адач; сформированные способнос и и опы ре ения
профессиона ны адач, навыки ана и ико-исс едова е ской дея е н

*Модель управления качеством на основе динамического
программирования.* Современная сис ема выс е обра ования предс ав яе
собой мно оэ апну ка ендарно-ра вива у ся опера и , е и ко ор
совер енс ву ся о э апа кэ апу. Д я ре ения ако о вида адач ра рабо
множес во ме одов. Ав ором бы проведен ана и во можнос и применения
ме одов ре ения мно оэ апны адач к проб еме управ ения качес вом
под о овки спе иа ис ов. Учи ывая о фак , ч о ре у а обра о
про есса ву а во мно ом ависи о ба овой под о овки, ко ороу д
ко а и средние спе иа ные учебные аведения, пред а ае ся новое
при ожение адачи динамическо о про раммирования к ре ени проб емы
управ ения качес вом. о су и, ву –э о с ожная сис ема, име ая конечное
чис о сос ояний, поведение ее во мно ом носи с о ас ический арак ер

рименение ме ода динамическо о про раммирования по во и опреде и
оп има ну с ра е и поведения с ожной сис емы, о ес , испо
данный ме од, мы по учим а ори м управ ения обра ова е ным про ес
по кри ери качес ва под о овки спе иа ис ов. же одные о че
ре у а а дея е нос и все подра де ений ву а (кафедры, факу
о че ы председа е ей осударс венны а ес а ионны комиссий соде
сведения о качес ве под о овки спе иа ис ов, при э ом под ермином качес в
подра умевае ся про ен с уден ов, сдав и сесси на « оро о» и «о ич

при такой упрощенной оценке качества подготовки можно использовать перспективно она и адяпронирование качества наций в предс оя учебном оду. Введем три оценки качества подготовки: личная, оро а и удов е вори е ная. В аб и е 3 предс ав ены ко ичес венные пока каждо о уровня под о овки.

Таб и а 3. о ичес венные пока а е и уровней под о овки

Уровень подготовки	цифровое обозначение	Успеваемость (%)	качество (%)
личная	1	100	≥ 65
орой	2	100	≥ 50
удов е вори е ная	3	≥ 60	≤ 50

Очевидно, что в системе высшего профессионального образования при обучении специализации (бакалавры и магистры) дисциплины успеваемость студента зависит от успеваемости в предыдущем оду, о ес вероя л пере ода пока а е я качес ва под о овки можно предс ави в виде п а е ма ри **A1**, ко орая сос ав ена по с еду им соображениям:

- если качество подготовки в текущем оду о енива ос како личное (1), с еду ем оду оно може ос а ся на ом же уровне и и у уд и ся
- в с учае, ес и качес во под о овки в предыдущем оду бы о оро ее (2) и и удов е вори е ное (3), о в еку ем оду оно не с ане уч е.

		Качество подготовки в I-м году			= A1
		1	2	3	
Качество подготовки в I-м году	1	0,3	0,5	0,2	
	2	0	0,5	0,5	
	3	0	0	1	

Вероятно прогнозируемо о уровня качества определяются на основе сравнение о она и а уровня успеваемости по и о ам сессии и а и дип омны проек ов. На рисунке 1 пока ан а ори м о енки качес ва под о овки специализации с использованием методов математического программирования.

Такой подход к проблеме управления качеством дает возможность работать с системой операционных мероприятий повышения качества под руководством учащегося по отношению к применению опережающих мер. Так, анализ причин снижения качества на ряду с другими поводами выявил недостаток уровня информационно-библиотечно-обеспечения по профильным предметам. В качестве управления это воздействие предложено несколько вариантов, в том числе формирование собственноручно учебно-методического обеспечения, приобретение литературы и подкочение университетской библиотеки.

проведенное сравнение данных результатов проверки по критериям «время на реакцию» и «созимос» условило, что в данной ситуации оптимизация осуществляется с учетом, максимумом. С учетом возможности поиска информации в интернете, что позволяет компенсировать недостаток литературы на бумажных носителях и повысить влияние на качество под руководством.

В матрице А2 представлено соотношение качества под руководством специалиста после проведения мероприятий, направленных на повышение качества информационно-библиотечно-активов вуза. Анализные действия Л может предпринять, анализируя низкий уровень качества по результатам ео, рубежно о и о ово о кон ро я наний.

**Качество
подготовки в I+1 -м году**

Качество подготовки в I-м году		Качество подготовки в I+1 -м году			= А2
		1	2	3	
1	0,4	0,55	0,05		
2	0,1	0,65	0,25		
3	0,1	0,4	0,5		

Вывод: принятое адекватных мер по повышению качества под руководством несомненно в себе собой допониемые параметры на организационном уровне процесса вуза. Независимо от формы собственноручно высшего учебного заведения Л определены стратегические и перспективные направления с учетом соотнесения с экономическими показателями, о чем приведены в матрице А1 и А2 могут быть использованы для определения функций до

ред ааемые методы управления качеством под руководством специалиста и исследование специфики национальной подсистемы Л, имеющей компьютерную поддержку в виде программных комплексов, протестированы и внедрены в практику управления образовательной деятельностью.

Литература:

1. Именко В.С. Качественное руководство специалистом: многоаспектный аналитический подход к управлению. // Вестник АТ им. М. Тыныпаева. - №1-2010. - С.284-290.
2. Именко В.С. Управление качеством под руководством специалиста на основе эвристически-методической модели. // Вестник науч.-техн. об-ва «АХА». - Алматы, 2010. - №1. - С.23-29.
3. Именко В.С., Именко В.Ф. Инновационные образовательные технологии, как средство повышения конкурентоспособности выпускника вуза. // Качественное руководство специалистом: сб. межд. науч.-практ. конф. - Сб. - 2010. - С.129-133.
4. Именко В.С. Сопровождение рейтинговой оценки в проблемно-ориентированном управлении качеством образовательной деятельности. Система рейтинговой оценки: мировая и национальная практика». - сб. межд. семинара. - Алматы, 2010. - С.68-77.

DIMENSIUNILE DE BAZĂ ALE RESURSELOR INFORMAȚIONALE ALE UNITĂȚILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT UNIVERSITAR ÎN SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ

Tutunaru Carolina, asistent universitar (UCCM)

Accelerated development of information technologies and communications represent the process underlying the development of information society, the new model of society is more than technological progress. Building the information society and knowledge is a comprehensive, complex and lengthy and involves several aspects such as technological, economic, administrative, legal, social, including education.

Societatea informațională este modelul de societate în care principalul bun este chiar **informația**. Deși dezvoltarea accelerată a tehnologiilor informaționale și a comunicațiilor (TIC) reprezintă procesul care stă la baza evoluției societății informaționale, noul model de societate înseamnă mai mult decât progresul tehnologic. Astfel, pot fi identificate următoarele **aspecte** sau **dimensiuni** ale societății informaționale:

- Tehnologic;
- Economic;
- Social;
- Cultural;
- Științific;
- Juridic;
- Politico-administrativ.

Trebuie menționat că între aceste aspecte ale societății informaționale nu se pot trasa linii despărțitoare clare, pentru că, într-un fel sau altul, ele se intersectează și uneori se suprapun unele cu celelalte. De exemplu, aspectele științifice, cele juridice, sau chiar și cele culturale sunt considerate de unii specialiști ca părți componente ale dimensiunii sociale a societății informaționale. Pentru o mai bună înțelegere a esenței lor, în continuare, fiecare aspect va fi tratat separat.

Dimensiunea **tehnologică a societății informaționale** implică dezvoltarea infrastructurii informaționale, a serviciilor și a aplicațiilor digitale, specifice societății informaționale.

Fără îndoială, fundamentul tehnologic pe care se poate dezvolta societatea informațională îl reprezintă **rețelele de telecomunicații** (telefonie, radio, cablu, sateliți și orice alt mediu), capabile să transmită informația de la sursă la destinație într-un interval scurt de timp.

Utilizatorii pot exploata aceste rețele de telecomunicații prin intermediul unor **servicii de bază**, printre care pot fi menționate: poșta electronică, transferul de fișiere, navigarea etc.

Conceptul teoretic care stă la baza dezvoltării tehnologice în cadrul societății informaționale îl reprezintă crearea unei **infrastructuri informaționale globale** (I.I.G.). Acest concept a fost lansat în anul 1994, în cadrul sesiunii Uniunii Internaționale de Telecomunicații (ITU – International Telecommunication Union) care a avut loc la Buenos Aires când statele lumii au fost chemate să își dezvolte propriile infrastructuri informaționale naționale (I.I.N.), iar prin cooperare internațională, să se realizeze I.I.G.

Dimensiunea **economică a societății informaționale** surprinde dezvoltarea „noii economii”, a economiei digitale, precum și necesitatea adaptării unor procese economice pentru a ține pasul cu dezvoltarea tehnologică.

Datorită influenței decisive, pe care tehnologiile informaționale o au asupra proceselor economice, economia societății informaționale în construcție este în mare măsură diferită de economia tradițională. De aceea, se vorbește tot mai des despre „noua economie”, sintagmă ce dorește să evidențieze diferențele majore existente între economia digitală și cea clasică. Însă sintagma utilizată nu e prea reușită, deoarece „...fiecare societate a avut economia sa și aceasta era o nouă economie în raport cu cea aparținând vechii societăți...”

Spre deosebire de economia tradițională, în care clientul aștepta oferta furnizorului pentru a decide dacă îi convine sau nu, având astfel un rol mai degrabă pasiv, în economia digitală clientul poate juca un rol activ, prin cererea sa, implicându-se, astfel, în conceperea unor bunuri și servicii de care are nevoie. Prin urmare, se poate vorbi despre o *economie participativă*, în care consumatorul devine o importantă sursă de inovație sau stimul inovator pentru producător.

Dimensiunea socială a societății informaționale implică modificarea modalităților de muncă, petrecere a timpului liber, efectuare a cumpărăturilor, precum și adaptarea sistemelor educațional și de sănătate la noile condiții ale societății informaționale.

În general, încă din cele mai străvechi timpuri, diverse rețele au furnizat structuri de bază pentru dezvoltarea sistemului social-economic în diferite zone ale lumii.

Dezvoltările tehnologice din ultimele decenii au schimbat radical modul în care oamenii comunică între ei, metodele prin care aceștia au acces la o gamă largă de servicii, începând cu educația și sănătatea și continuând cu petrecerea timpului liber (divertisment), dar mai ales, cu metodele de muncă.

Dimensiunea culturală a societății informaționale abordează aspecte legate de păstrarea identității glotice și culturale, precum și a tradițiilor locale, regionale sau naționale, amenințate de dezvoltarea unei societăți globale.

Interacțiunea dintre ceea ce numim generic **cultură** (instituții culturale, creatori, produse culturale) și era tehnologică pe care o traversăm a avut loc pe mai multe direcții, cum ar fi în: *lumea academică, lumea afacerilor și acțiunea guvernamentală*.

Astfel, primele inițiative privind folosirea TI în instituțiile de depozitare de bunuri culturale (cunoștințe și valori artistice) au apărut în *lumea academică*. Oamenii de știință au urmărit două lucruri: menținerea bunurilor culturale acumulate pe parcursul secolelor de dezvoltare umană și creșterea numărului persoanelor care au acces nelimitat la aceste bunuri.

Dimensiunea științifică a societății informaționale valorifică rolul științei, al cercetării științifice și al inovării în societatea informațională, punând astfel axate societății axate pe cunoștințe.

Pornind de la faptul că în fiecare eră există un factor esențial, care determină dezvoltarea economică, se spune că, în momentul de față, omenirea se află într-o eră postindustrială, *era tehnologică*, evoluând spre o eră sau *societate a cunoașterii*.

Termenii-cheie, care domină lumea în care trăim, sunt: ***informație, comunicare, cunoaștere***. Se consideră că societatea informațională este societatea cunoașterii bazată pe TIC. Tehnologiile societății informaționale vor evolua pentru a fi la îndemâna procesului de cunoaștere, adică a înmagazinării, transmiterii și generării de cunoștințe.

Latura juridică a societății informaționale evidențiază problemele juridice ale societății informaționale și necesitatea adaptării legislative la provocările unei societăți globale.

În abordarea dimensiunii juridice a societății informaționale trebuie pornit de la o realitate „crudă”, (identificată de majoritatea cercetătorilor), și anume, de la cea conform căreia revoluția din domeniul TIC, la care asistăm în ultimele decenii, a luat pe nepregătite statele participante în ceea ce privește sistemul de drept. Situația, de fapt, arată că în societatea informațională, există foarte multă tehnologie și foarte puțin drept.

Dacă ar fi să facem referință doar la Internet, ca exponent major al evoluției societății informaționale, am observa că una dintre caracteristicile principale ale acestui mediu de informare și comunicare, încă de la începuturile sale, s-a dorit a fi libertatea deplină a participanților, fără a permite intervenția sau controlul oricărei autorități guvernamentale sau supra-statale.

Într-o primă fază, această filosofie a avut consecințe benefice, conducând la dezvoltarea fără precedent a rețelei, atât din punct de vedere al numărului de utilizatori, cât și prin prisma ariei geografice acoperite. Astfel, s-a oferit șansa unor utilizatori din state cu regimuri politice totalitare să intre în contact cu lumea liberă, fapt ce a condus de multe ori la erodarea în timp a respectivelor sisteme și la realizarea unor pași importanți pe calea democrației.

Odată cu extinderea importanței Internetului și a influenței mediatice a acestuia, au apărut și o serie de fenomene negative, care țin de criminalitatea informatică, cum ar fi:

- Încălcarea dreptului la secretul comunicațiilor sau la viața privată;
- Sabotajul sau chiar spionajul informatic;
- Pornografia;
- Frauda informatică;
- Spam-ul etc.

Toate aceste fenomene au consecințe grave asupra participanților onești la viața rețelei, din punct de vedere nu numai material, dar și socio-cultural.

Prin urmare, societatea informațională actuală se confruntă cu o serie de probleme juridice extrem de grave, iar pentru a face față criminalității informatice are nevoie de un sistem de drept specific evoluat, care să țină pasul cu dezvoltările tehnologice. Cum s-ar spune: *La vremuri noi, legi noi.*

Eforturile de armonizare a legislației pentru societatea informațională sunt în plină desfășurare. Rezultate importante au fost deja obținute în cadrul Statelor Membre și Asociate ale Uniunii Europene, unde s-a creat un cadru legislativ comun pentru serviciile de comunicații electronice. Inițiative similare de armonizare au demarat și în cadrul altor foruri regionale și globale, cum ar fi: ONU, Grupul celor 8.

De asemenea, trebuie menționat că, în funcție de rezolvarea problemelor juridice ale societății informaționale, depinde în mare măsură câștigarea încrederii utilizatorilor în folosirea TIC în diverse domenii ale vieții cotidiene.

Dimensiunea politico-administrativă în societatea informațională se referă la modul de eficientizare a activității instituțiilor statului în relația lor cu cetățeanul, precum și la asigurarea democrației în era digitală.

Cetățenii trebuie să fie principalii beneficiari ai societății informaționale. Vreme îndelungată aceștia au fost considerați „plătitori de taxe”, astăzi se profilează tendința ca aceste asociații cetățenești să devină „parteneri asociați” la actul de guvernare. Astfel, are loc un proces de modernizare „democrației reprezentative”, constatându-se o deplasare către „democrația participativă”.

Administrațiile moderne au ca priorități dezvoltarea serviciilor pentru cetățeni, oferirea de informații de calitate, consistente și actuale, în forme cât mai accesibile oricărui cetățean, indiferent de nivelul de instruire și, deopotrivă, crearea instrumentelor necesare participării active a oricărui cetățean la deciziile administrative și politice care îl privesc. Guvernarea trebuie regândită și transformată, prin schimbarea rolului cetățeanului din cel de plătitor de taxe în cel „asociat” la actul de guvernare. Noile cerințe, impuse guvernării într-o economie globalizată și interconectată reclamă de a reexamina natura și rolul instituțiilor democratice, rolul sectorului privat, inclusiv, relațiile dintre cetățean și stat, viitorul statului - națiune.

Există tot mai multe programe de racordare a cetățenilor la cerințele și provocările societății informaționale. Mai multe guverne, asociații și companii au realizat că îmbunătățirea cunoștințelor de TIC contribuie în mod vădit la:

- ***Creșterea calității vieții:*** sporesc șansele de angajare sau de pornire a unor afaceri proprii, îmbunătățirea legăturilor cu comunitatea, acces la servicii de educație și sănătate;
- ***Creșterea nivelului de cunoaștere și de acces la serviciile și informațiile guvernamentale:*** cercetătorii americani au demonstrat că, în martie 2000, 47% din utilizatorii de internet sau 40 de milioane de americani adulți, au căutat informații pe web-site-urile administrației locale, federale sau statale. În anul 2002 acest

număr a crescut la 66 milioane de americani, adică 56% dintre utilizatorii de internet. Serviciile cele mai căutate au fost: informații turistice și de agrement, de documentare, serviciile administrative, inclusiv, informațiile despre politicile publice;

- **Îmbunătățirea abilităților profesionale și contribuția semnificativă la creșterea economică:** pe măsură ce facilitățile de intranet și email sporesc, având un rol tot mai important în munca în organizații, guvernele și mediul de afaceri sunt interesate ca angajații lor să bine informați.

În concluzie, construirea societății informaționale și a cunoașterii este un proces amplu, complex și de lungă durată și implică mai multe aspecte de natură tehnologică, economică, administrativă, juridică, socială, inclusiv educațională. Aceasta presupune o temeinică pregătire pentru a putea face față noilor cerințe, impuse de acest proces, adică cetățeanul trebuie să fie capabil să utilizeze informația ca pe o resursă în toate activitățile pe care le desfășoară.

Recenzenți: S.Oprea, dr., conf.univ. (UCCM)
D.Bălănel, dr., conf.univ. (UCCM)

ALGORITMUL METODEI SPLINE - CUADRATURILOR ȘI ITERATIVE LA REZOLVAREA ECUAȚIILOR INTEGRALE REGULARE DE SPEȚA DOI

Vladislav Seiciuc, dr., conf. univ. (UCCM)

Eleonora Seiciuc, dr., conf. univ. (USM)

Alina Doga, administrator rețea (UCCM)

The paper is devoted to developing mixed methods for solving Fredholm and Volterra integral equations of second kind. On one hand they are dealt with spline - quadratures methods, and on the other hand the method of successive approximations.

Lucrarea este destinată elaborării metodei mixte a spline - cuadraturilor și aproximațiilor succesive de rezolvare a ecuațiilor integrale (EI) Fredholm și Volterra de speța doi. Ea este o continuare a rezultatelor publicate într-o altă lucrare [1] și astfel utilizează aceleași notații și noțiuni, pornind de la algoritmul metodei mixte spline - colocațiilor și aproximațiilor succesive de rezolvare a ecuațiilor integrale Fredholm și Volterra de speța doi, abordate în ea.

1. Algoritmii metodei spline - cuadraturilor și aproximațiilor succesive pentru ecuații integrale Fredholm de speța doi.

Fie date EI Fredholm de speța doi

$$(A^F \varphi \equiv) \varphi(t) - \lambda \int_a^b K(t,s) \varphi(s) ds = f(t), \quad t \in [a,b] \quad (1)$$

și Volterra de speța doi

$$(A^V \varphi \equiv) \varphi(t) - \lambda \int_a^t K(t,s) \varphi(s) ds = f(t), \quad t \in [a,b] \quad (2)$$

unde se cunosc : λ - parametru, $[a,b]$ – domeniul de integrare, $K(t,s)$ – nucleul, funcție continuă ($\in C((a,b) \times (a,b))$), $f(t)$ – membrul drept ($\in C(a,b)$) $\varphi(t)$ este soluția necunoscută .

Algoritmii metodei mixte spline - cuadraturilor și aproximațiilor succesive de rezolvare a EI Fredholm și Volterra de speța doi presupune realizarea din start a metodei spline-cuadraturilor pe o mulțime de noduri discrete, numărul cărora asigură convergența acestei metode fără a garanta exactitatea dorită de calcul și apoi aplicarea în continuare a metodei aproximațiilor succesive, ce va calcula soluția cu precizia dorită.

Prin metoda spline - cuadraturilor (a se vedea [2]) soluția aproximativă a EI (1) – (2) se caută potrivit formulei:

$$\varphi_n(t) = \sum_{j=1}^{n+1} C_j \psi_j(t), \quad n \in N \quad (n\text{-determinat din condițiile de convergență}), \quad (3)$$

unde constantele $C_j (j = \overline{1, n+1})$ sunt coeficienți necunoscuți, $\{\psi_j(t)\}_{j=1}^{n+1}$ sunt spline fundamentale de speța întâi, iar nodurile vor fi echidistante, calculate de formula

$$t_i = a + (i-1) \frac{b-a}{n}, \quad i = \overline{1, n+1} \quad (4)$$

Coeficienți necunoscuți $C_j (j = \overline{1, n+1})$ urmează a fi calculați din anumite sisteme de ecuații liniare (SEL), ce reprezintă algoritmi de calcul ai metodei spline-cuadraturilor. Acești algoritmi pot fi construiți în diferite modalități, utilizând ideea substituției integralelor din algoritmul de calcul al metodei spline-colocațiilor cu anumite formule de cuadratură. În continuare vom indica (a se vedea [3]) doi algoritmi de calcul ai metodei spline-cuadraturilor pentru EI Fredholm (1) și Volterra (2), cu utilizarea formulelor de cuadratură, bazate pe interpolare.

Astfel (a se vedea [2]), algoritmul metodei spline - colocațiilor de rezolvare a EI Fredholm (1), reprezintă SEL (5)

$$C_i - \lambda \sum_{j=1}^{n+1} \left(\int_a^b K(t_i, s) \psi_j(s) ds \right) C_j = f(t_i), \quad i, j = \overline{1, n+1} \quad (5)$$

iar al metodei spline - colocațiilor pentru a EI Volterra (2), reprezintă SEL (6)

$$C_i - \lambda \sum_{j=1}^i \left(\int_a^{t_i} K(t_i, s) \psi_j(s) ds \right) C_j = f(t_i), \quad i, j = \overline{1, n+1} \quad (6)$$

Tradițional, metoda cuadraturilor utilizează formule de cuadratură bazate pe interpolare, deci formule ce se obțin prin substituirea funcției integrante $K(t_i, s) \psi_j(s)$ cu anumite polinoame de interpolare, de exemplu, cu polinomul de interpolare Lagrange $U_n^s[K(t_i, s) \psi_j(s)]$ de variabila s . Procedând similar, în cazul nostru vom substitui funcția integrantă $K(t_i, s) \psi_j(s)$ cu poligonul $P_n^s[K(t_i, s) \psi_j(s)]$. Prin urmare, în acest caz algoritmul spline – cuadraturilor pentru EI Fredholm (1) capătă operatorial forma

$$(A_{n,cd}^F \varphi_n \equiv) \quad P_n(\varphi_n(t) - \lambda \int_a^b P_n^s[K(t, s) \varphi_n(s)] ds) = P_n f(t) \quad (7)$$

În coordonate, ținând cont de proprietățile splineelor de ordinul întâi, ecuația operatorială (7) capătă forma

$$C_i - \lambda \sum_{j=1}^{n+1} A_j K(t_i, t_j) C_j = f_i, \quad i = \overline{1, n+1}, \quad (8)$$

unde $A_1 = A_{n+1} = \frac{b-a}{2n}$, $A_j = \frac{b-a}{n}$, $j = \overline{2, n}$ și poartă denumirea de *algoritm convențional* al metodei spline-cuadraturilor pentru EI Fredholm (1).

La fundamentarea teoretică a algoritmului spline – cuadraturilor (7) este utilizată egalitatea adevărată,

$$P_n \int_a^b P_n^s [K(t, s) \varphi_n(s)] ds = P_n \int_a^b P_n^s [K(t, s)] \varphi_n(s) ds \quad (9)$$

de exemplu, când $P_n \equiv U_n$ este polinomul trigonometric de interpolare Lagrange. În cazul poligoanelor P_n pe splinele de ordinul întâi, egalitatea (9) este falsă. Relația (9) va fi corectă în cazul când sunt respectate egalitățile (a se vedea [3])

$$K(t_i, t_{j-1}) = K(t_i, t_j) = K(t_i, t_{j+1}), \quad j = \overline{2, n}, \quad i = \overline{1, n+1}, \quad (10)$$

ceea ce implică faptul că funcția nucleu $K(t, s)$ în acest caz este constantă față de variabila s .

Pentru a depăși această situație, algoritmul de calcul *convențional* se modifica astfel încât el să corespundă membrului drept al egalității (9), fapt necesar la demonstrarea compatibilității și convergenței algoritmului propus. Substituind în algoritmul metodei spline-colocațiilor (5) funcția integrantă $K(t_i, s)$ cu poligonul

$P_n^s [K(t_i, s)]$, $i = \overline{1, n+1}$, se obține

$$C_i - \lambda \frac{b-a}{2n} \left[\frac{2K_{i1} + K_{i2}}{3} C_1 + \frac{K_{i1} + 4K_{i2} + K_{i3}}{6} 2C_2 + \dots \right. \\ \left. \dots + \frac{K_{i,n-1} + 4K_{i,n} + K_{i,n+1}}{6} 2C_n + \frac{K_{i,n} + 2K_{i,n+1}}{3} C_{n+1} \right] = f_i, \quad i = \overline{1, n+1}. \quad (11)$$

Algoritmul (11) poartă denumirea de *algoritm evoluat* al metodei spline-cuadraturilor pentru EI Fredholm (1) și operatorial este de forma

$$(A_{n,cd}^F \varphi \equiv) P_n \left(\varphi_n(t) - \lambda \int_a^b P_n^s [K(t, s)] \varphi_n(s) ds \right) = P_n f(t). \quad (12)$$

Remarca Fie respectate condițiile (10). Atunci algoritmul de calcul *convențional* (7)- (8) și algoritmul de calcul *evoluat* (11)- (12) coincid.

Notăm

$$\varphi_{n,cd}^{F,O}(t) = \sum_{j=1}^{n+1} C_{j,cd}^F \psi_j(t), \quad (13)$$

în calitate de iterație inițială a metodei aproximațiilor succesive, dată de soluția aproximativă (3) a metodei spline - cuadraturilor la rezolvarea EI Fredholm (1) și construim formulele de recurență

$$\varphi_{n,cd}^{F,p+1}(t) = f(t) + \lambda \int_a^b K(t, s) \varphi_{n,cd}^{F,p}(s) ds, \quad t \in [a, b], \quad p = 0, 1, \dots \quad (14)$$

Pentru EI Fredholm (1) este adevărată

Teorema 1. Fie verificate condițiile:

1. $K(t, s) \in C((a, b) \times (a, b)); f(t) \in C(a, b);$

2. $|\lambda| \cdot \left\| \int_a^b K(t, s) ds \right\|_C \equiv \eta < 1;$

3. nodurile t_j sunt calculate de formula (4);

4. $\forall n \geq n_1$ are loc condiția

$$r_{n,cd}^F = |\lambda|(b-a) \left[\omega^t \left(K(t, s); \frac{b-a}{n} \right) + \omega^s \left(K(t, s); \frac{b-a}{n} \right) \right] \left\| (A^F)^{-1} \right\|_C \leq q_1 < 1.$$

Atunci:

1) EI Fredholm (1) este univoc compatibilă: $\exists \varphi^F(t) \in C(a, b);$

2) SEL (11) este univoc compatibil, deci \exists o singură soluție $\{C_{j,cd}^F\}_{j=1}^{n+1}$; respectiv

$$\varphi_{n,cd}^{F,o}(t) = \sum_{j=1}^{n+1} C_{j,cd}^F \cdot \psi_j(t);$$

3) soluțiile aproximative $\varphi_{n,cd}^{F,p+1}(t)$ calculate cu aplicarea formulei de recurență (14), converg uniform către unica soluție exactă $\varphi^F(t) \in C(a, b)$ a EI Fredholm (1) pentru orice valoare de start (13) $\varphi_{n,cd}^{F,o}(t)$ determinată de SEL (11) și pentru orice $f(t) \in C(a, b)$, deci

$$\varphi_{n,cd}^{F,p+1}(t) \xrightarrow[n, p \rightarrow \infty]{\|\cdot\|_C} \varphi^F(t), \quad \forall f(t) \in C(a, b); \quad \forall \varphi_{n,cd}^{F,o}(t);$$

4) este adevărată relația de estimare

$$\left\| \varphi^F - \varphi_{n,cd}^{F,p+1} \right\|_C \leq \eta^{p+1} \frac{\left\| (A^F)^{-1} \right\|_C}{1 - r_{n,cd}^F} \times$$

$$\times \left[\lambda(b-a) \left(\omega^t \left(K(t, s); \frac{b-a}{n} \right) + \omega^s \left(K(t, s); \frac{b-a}{n} \right) \right) \left\| (A^F)^{-1} \right\|_C \|f\|_C + \omega \left(f; \frac{b-a}{n} \right) \right]$$

2. Algoritmii metodei spline - cuadraturilor și aproximațiilor succesive pentru ecuații integrale Volterra de speța doi.

Pentru a obține algoritmul de calcul *convențional* al metodei spline-cuadraturilor pentru EI Volterra, vom proceda la fel ca în cazul EI Fredholm, deci vom substitui în ecuația (6) $K(t_i, s)\psi_j(s)$ cu poligonul $P_n^s[K(t_i, s)\psi_j(s)]$. În rezultat operatorial obținem

$$(A_{n,cd}^V \varphi_n \equiv) P_n(\varphi_n(t) - \lambda \int_a^t P_n^s[K(t, s)\varphi_n(s)]ds) = P_n f(t), \quad t \in (a, b) \quad (15)$$

Ținând cont de proprietățile splineelor de ordinul întâi, în coordonate obținem

$$C_i - \lambda \sum_{j=1}^i A_{i,j} K(t_i, t_j) C_j = f_i, \quad i = \overline{1, n+1}, \quad (16)$$

unde $A_{1,1} = 0$;

$$A_{2,1} = A_{2,2} = \frac{b-a}{2n};$$

$$A_{3,1} = \frac{b-a}{2n}, \quad A_{3,2} = \frac{b-a}{n}, \quad A_{3,3} = \frac{b-a}{2n};$$

$$A_{i,1} = \frac{b-a}{2n}, \quad A_{i,j} = \frac{b-a}{n}, \quad j = \overline{2, i-1}, \quad A_{i,i} = \frac{b-a}{2n}, \quad i = \overline{3, n+1}.$$

Grație aceluiași obstacole, ce apar la stabilirea compatibilității și convergenței algoritmului propus pentru EI Volterra (2), algoritmul de calcul *convențional* (15)-(16) se poate modifica astfel încât el să corespundă membrului drept al egalității (9) pentru EI Volterra (2). Deci, substituind în algoritmul metodei spline-colocațiilor (6) funcția integrantă $K(t_i; s)$ cu poligonul $P_n^s[K(t_i, s)]$, $i = \overline{1, n+1}$, se obține algoritmul de calcul *evoluat* de forma operatorială

$$(A_{n,cd}^V \varphi \equiv) P_n \left(\varphi_n(t) - \lambda \int_a^t P_n^s [K(t, s)] \varphi_n(s) ds \right) = P_n f(t). \quad (17)$$

În coordonate algoritmul *evoluat* (17) are forma

$$\left\{ \begin{array}{l} C_1 = f_1 \\ C_2 - \frac{\lambda(b-a)}{2n} \left[\frac{2K_{21} + K_{22}}{3} C_1 + \frac{K_{21} + 2K_{22}}{3} C_2 \right] = f_2 \\ \dots \dots \dots \\ C_i - \frac{\lambda(b-a)}{2n} \left[\frac{2K_{i1} + K_{i2}}{3} C_1 + \frac{K_{i1} + 4K_{i2} + K_{i3}}{6} 2C_2 + \dots \right. \\ \dots \left. + \frac{K_{i,i-2} + 4K_{i,i-1} + K_{i,i}}{6} 2C_{i-1} + \frac{K_{i,i-1} + 2K_{i,i}}{3} C_i \right] = f_i \\ \dots \dots \dots \\ C_{n+1} - \frac{\lambda(b-a)}{2n} \left[\frac{2K_{n+1,1} + K_{n+1,2}}{3} C_1 + \frac{K_{n+1,1} + 4K_{n+1,2} + K_{n+1,3}}{6} 2C_2 + \dots \right. \\ \dots \left. + \frac{K_{n+1,n-1} + 4K_{n+1,n} + K_{n+1,n+1}}{6} 2C_n + \frac{K_{n+1,n} + 2K_{n+1,n+1}}{3} C_{n+1} \right] = f_{n+1}. \end{array} \right. \quad (18)$$

SEL (17)-(18) reprezintă algoritmul de calcul *evoluat* al metodei spline-cuadraturilor pentru EI Volterra de speța doi, desfășurat în coordonate.

Notăm

$$\varphi_{n,cd}^{V,o}(t) = \sum_{j=1}^{n+1} C_{j,cd}^V \psi_j(t), \quad (19)$$

în calitate de iterație inițială a metodei aproximațiilor succesive, dată de soluția aproximativă (3) a metodei spline - cuadraturilor la rezolvarea EI Volterra (2) și construim formulele de recurență

$$\varphi_{n,cd}^{V,p+1}(t) = f(t) + \lambda \int_a^t K(t,s) \varphi_{n,cd}^{V,p}(s) ds, \quad t \in [a,b], \quad p=0,1,\dots \quad (20)$$

Pentru EI Volterra (2) este adevărată

Teorema 2. Fie verificate condițiile 1.-3. din teorema 1 și $\forall n \geq n_2$ are loc condiția

$$r_{n,cd}^V = \left\| (A^V)^{-1} \right\|_C \left[\lambda(b-a) \max_{(t,s)} |K(t,s)| \cdot \frac{1}{n} + \omega^t \left(K(t,s); \frac{b-a}{n} \right) + \omega^s \left(K(t,s); \frac{b-a}{n} \right) \right] \leq q_2 < 1.$$

Atunci:

1) EI Volterra (2) este univoc compatibilă: $\exists! \varphi^V(t) \in C(a,b)$; (Condiția (2) din teorema 1 nu este necesară pentru compatibilitatea EI Volterra (2) în spațiile $C(a,b)$.)

2) SEL (18) este univoc compatibil, deci \exists o singură soluție $\{C_{j,cd}^V\}_{j=1}^{n+1}$;

respectiv $\varphi_{n,cd}^{V,o}(t) = \sum_{j=1}^{n+1} C_{j,cd}^V \cdot \psi_j(t)$;

3) soluțiile aproximative $\varphi_{n,cd}^{V,p+1}(t)$ calculate cu aplicarea formulei de recurență (20), converg uniform către unica soluție exactă $\varphi^V(t) \in C(a,b)$ a EI Volterra (2) pentru orice valoare de start (19) $\varphi_{n,cd}^{V,o}(t)$ determinată de SEL (18) și pentru orice $f(t) \in C(a,b)$, deci

$$\varphi_{n,cd}^{V,p+1}(t) \xrightarrow[n, p \rightarrow \infty]{\| \cdot \|_C} \varphi^V(t), \quad \forall f(t) \in C(a,b); \quad \forall \varphi_{n,cd}^{V,o}(t)$$

4) este adevărată relația de estimare

$$\begin{aligned} \left\| \varphi^V - \varphi_{n,cd}^{V,p+1} \right\|_C &\leq \eta^{p+1} \frac{\left\| (A^V)^{-1} \right\|_C}{1 - r_{n,cd}^V} \times \\ &\times \left[\lambda(b-a) \left(\max_{(t,s)} |K(t,s)| \cdot \frac{1}{n} + \omega^t \left(K(t,s); \frac{b-a}{n} \right) + \omega^s \left(K(t,s); \frac{b-a}{n} \right) \right) \left\| (A^V)^{-1} \right\|_C \|f\|_C + \omega \left(f; \frac{b-a}{n} \right) \right] \end{aligned}$$

Demonstrațiile teoremelor 1 și 2 se realizează folosind rezultatele obținute în alte lucrări (a se vedea, de exemplu [3]) și principiul punctului fix aplicat la EI (1) și (2) în spațiul $C(a, b)$.

Bibliografie:

1. Seiciuc V., Doga A. *Algoritmi ai metodei spline-colocațiilor și iterative la rezolvarea ecuațiilor integrale regulate de speța doi* // Analele Științifice ale UCCM, Chișinău, 2010, p.286-290.

2. Seiciuc E. *Asupra tehnologiilor informaționale la rezolvarea ecuațiilor integrale de speța doi prin metodele splin-colocațiilor și splin-cuadraturilor* //Proceedings of the IEMAP dedicated in memory of univ. prof. V. Zolotarevschi-Chișinău:UCCM, 2006, Vol.I, p.137-143.

www.uccm.md/biblioteca/IEMAP_vol_1.pdf.

3. Seiciuc E., Seiciuc V. *Metoda splin-cuadraturilor la rezolvarea ecuațiilor integrale Fredholm și Volterra de speța doi.* // Analele Științifice ale USM, Seria ”Științe fizico-matematice”. – Chișinău: CEP USM, 2004, p. 147-160.

Recenzenți: V. PAȚIUC, dr., conf. univ.

P. CHIRILOV, dr., conf. univ.

INTERFEȚE LOGICE ALE CIRCUITELOR ELECTRONICE RECONFIGURABILE

Alexandru Sandu, dr., conf. univ. (UCCM)

It was described the modern economical and technological aspects in the development of devices based on high density integrated circuits. It was shown the opportunity to use successfully Field Programmable Gate Array – FPGA in large range of applications.

Proiectarea și realizarea echipamentelor microelectronice se confruntă actualmente cu epuizarea tehnologiilor clasice bazate pe Siliciu. Limitările expuse au impus cercetările în domeniul CIP (Calculului de Înaltă Performanță) să fie orientate către noi abordări, bazate pe procesoare mai performante, pe sisteme multiprocesor, pe prelucrarea paralelă s.a. Aceste noi abordări s-au ciocnit, inițial, de o serie obstacole în privința paralelizării limitate și a vitezei scăzute a comunicațiilor între procesoare.

Toate acestea au scos în relief urgentarea elaborării unor noi sisteme cu un număr redus de procesoare, de ordinul zecilor. Pe măsura dezvoltării cercetărilor în domeniu s-au găsit soluții privind depășirea obstacolelor menționate mai sus: legături de bandă largă între procesoare, noi algoritmi care au condus la un schimb de date mai puțin intens între procesoare, paralelism grosier, procesoare performante la costuri scăzute, soluții care au facilitat apariția unor sisteme de prelucrare constituite din sute de procesoare.

Cu toate că stadiul actual al domeniului CIP se caracterizează prin existența unor sisteme formate din mii de procesoare, cu interconexiuni de bandă largă și latență redusă, aceste sisteme prezintă limitări pentru anumite aplicații. Astfel, în cele din urmă, regia impusă de calculul paralel prevalează în raport cu avantajele aduse de prelucrare multiplă, performanța tinzând asimptotic către o limită dată.

În dorința de a depăși limitările amintite, cercetătorii s-au orientat către noi tipuri de procesoare, bazate pe Arii de Porți Reprogramabile (Field Programmable Gate Array- FPGA). Acestea, spre deosebire de paralelismul grosier, implementat pe sisteme multiprocesor, oferă noi oportunități de implementare a calculului: paralelism fin-masiv și bandă de asamblare, în cadrul procesorului FPGA individual.

FPGA permite realizarea temporară a unui circuit la cerere, care soluționează o problemă concretă, în condițiile generării unor resurse hardware suficiente, pentru a exploata paralelismul intrinsec, la nivelul fluxului de date, al algoritmului. Astfel, într-un singur ciclu de ceas se pot executa toate calculele pentru care datele sunt disponibile, ceea ce oferă avantaje considerabile în raport cu prelucrarea serială tradițională. Procesoarele bazate pe FPGA nu sunt lipsite de inconveniente.

Acestea se manifestă prin dificultățile de implementare a sarcinilor microprocesoarelor convenționale, legate de rularea sistemelor de operare și execuția de operații seriale cum ar fi conectarea la rețele, citirea și scrierea de la/ la unitățile de discuri. Astfel, se explică prezența unui microprocesor/microcontroler în asociere cu un circuit FPGA, pe aceeași plachetă, pentru implementarea acestor operații [1].

Placheta se conectează la un sistem gazdă prin porturi diferite (serial, paralel, USB, ethernet etc) sau pe magistrale de tip PCI, AGP, PCI-X etc., jucând rolul de coprocesor accelerator. În vederea evaluării corecte a soluției “coprocesor FPGA”, pentru o aplicație dată, trebuie examinate limitările de bandă, atât ale hardware-lui, cât și ale algoritmului, în ceea ce privește transferul datelor între sistemul gazda și coprocesorul FPGA. Dacă acesta din urmă este lent, nu se pot pune în valoare avantajele utilizării coprocesorului FPGA, pentru accelerarea calculelor.

Ariile de porți reprogramabile (FPGA), care sunt realizate din blocuri logice programabile a căror funcționalitate este determinată printr-un șir de biți generat, cu mijloace automate, de către utilizator, constituie un exemplu de dispozitive reconfigurabile. Blocurile logice programabile sunt interconectate prin *comutatoare*, de asemenea, programabile.

Schemele realizate cu ajutorul circuitelor logice convenționale pot fi mapate în circuite reconfigurabile, obținându-se aceeași funcționalitate, la performanțe superioare privind viteza de operare, suprafața ocupată și puterea consumată. În figura 1. este prezentat un fragment dintr-o arie FPGA, în care sunt indicate interconexiunile programabile și blocurile logice programabile.

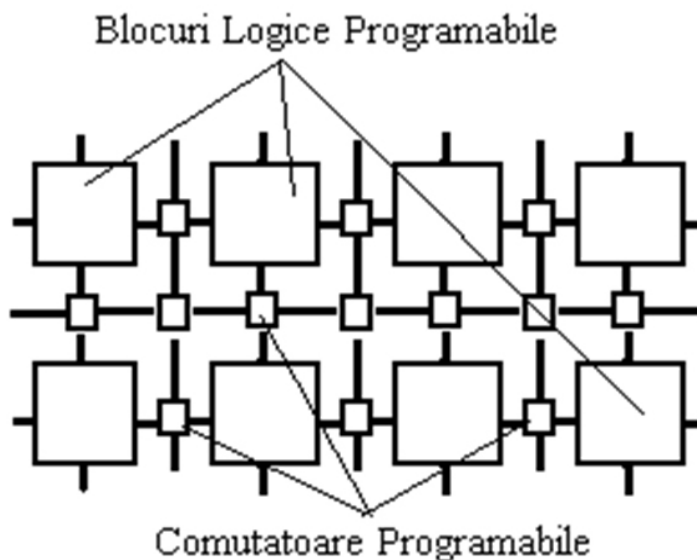


Fig. 1. Fragment dintr-o arie FPGA.

Procesul de configurare este ilustrat în figura 2., unde se observă că șirul de biți de configurare este stocat într-o memorie statică RAM (SRAM). O parte din circuitele FPGA pot fi complet sau parțial reprogramate înainte sau chiar în timpul execuției algoritmului.

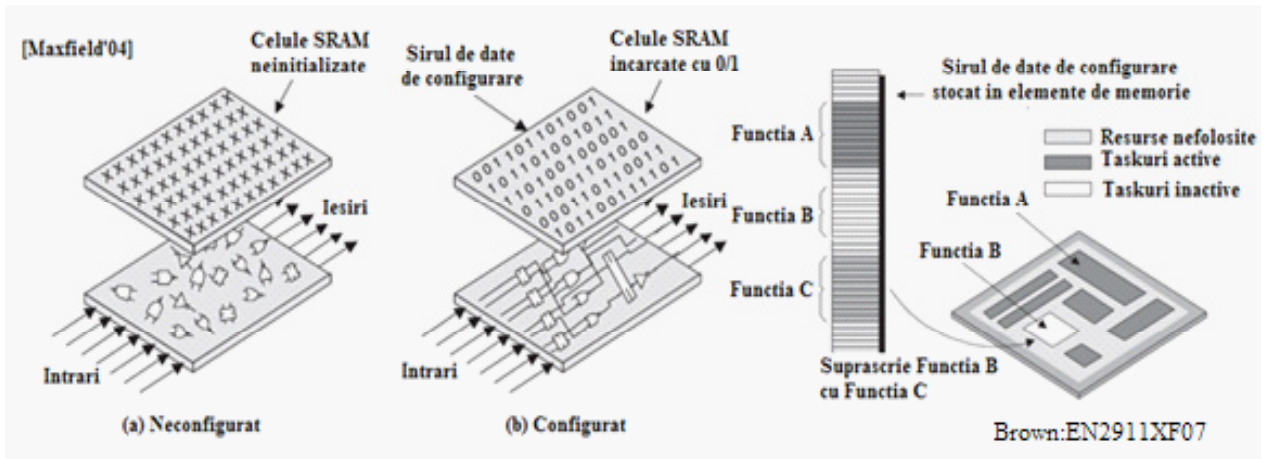


Fig. 2. Procesul de configurare a unui circuit FPGA.

Aplicarea dispozitivelor reconfigurabile este destul de variată: în calitate de circuite integrate, pentru realizarea de prototipuri și emulare logică, pentru accelerarea algoritmilor, în medii de calcul reconfigurabil. În ultimul caz, în funcție de amplasarea circuitului FPGA în structura sistemului, se pot întâlni următoarele situații (Fig.3.):

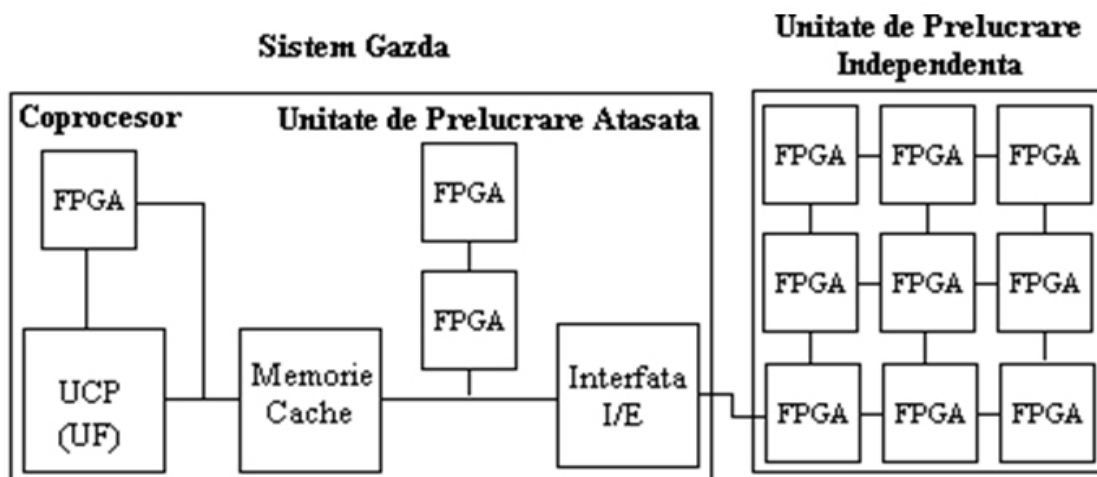


Fig.3. Amplasarea circuitului FPGA în structura sistemului.

- în cadrul procesorului gazdă (UC), ca unitate funcțională (UF), pentru implementarea de instrucțiuni specializate;
- pe magistrala procesor-memorie cache, în calitate de coprocessor;
- pe magistrala memorie-subsistem de I/E, având rol de procesor atașat;
- accesat prin interfața de I/E sau prin rețea, în calitate de unitate independentă de prelucrare.

Datorită densității mari de integrare, sistemele reconfigurabile asigură implementarea unui număr mare de funcții, care se materializează prin resurse spațiale de calcul necesare implementării direct în hardware a algoritmilor masiv paraleli.

Urmărind procesul de dezvoltare al Tehnologiilor informaționale, vom observa că, începînd cu deceniul al 9-lea al secolului trecut, cea mai mare parte a circuitelor logice, din sistemele numerice tipice, era realizată cu ajutorul unui număr relativ mic de circuite standard integrate pe scară largă (LSI): microprocesoare, controloare de magistrale, controloare de I/E, circuite de sincronizare etc. Toate sistemele aveau încă nevoie de o logică “aleatoare”, atît pentru interconectarea circuitelor integrate pe scară largă, cît și pentru: generarea semnalelor de comandă globală (reset s.a.), formatarea datelor (serial/ paralel, paralel/serial, multiplexare) etc. Sistemele erau alcătuite dintr-un număr mic de componente LSI și din numeroase componente integrate pe scară mică (SSI) și medie (MSI).

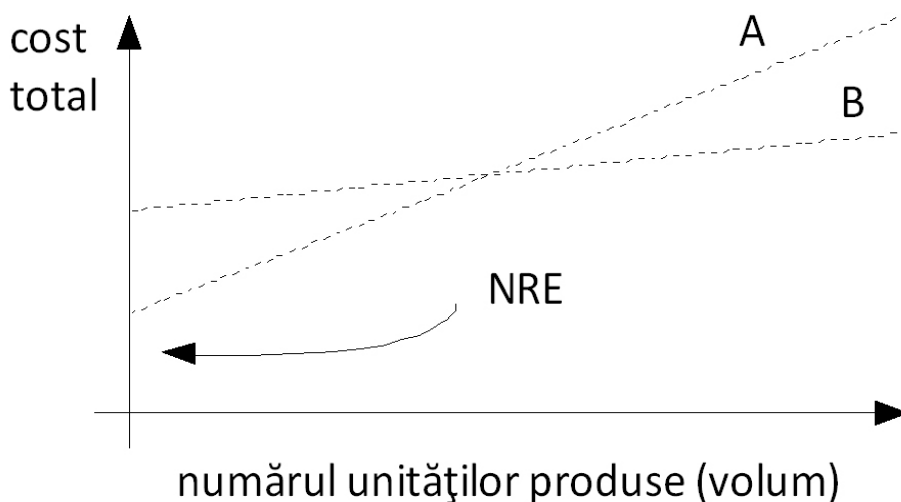
Pentru realizarea structurii de interconectare adesea se proiectau circuite la cerere (custom, ASIC- Application Specific Integrated Circuits), care presupuneau:

- reducerea complexității sistemului și a costurilor de fabricație, cît și la mărirea performanței;
- costuri ridicate de dezvoltare a circuitelor la cerere, creșterea timpului de proiectare și a timpului în care produsul ajungea pe piață

În acest context apar două componente ale costurilor:

- costul de dezvoltare, denumit uneori: non-recurring engineering (NRE) și
- costurile de fabricație.

Pentru un produs dat, realizat pe baza a două tehnologii diferite A și B, în funcție de numărul unităților produse, între costurile de dezvoltare și costurile de fabricație există un decalaj, care se poate observa în fig. 5:



Tehnologia A este indicată în cazul unui număr relativ mic de produse, în timp ce tehnologia B trebuie utilizată pentru un volum mare de produse.

În realizarea sistemelor numerice, abordarea cu circuite la cerere este viabilă pentru produsele realizate în număr foarte mare, la care costurile de dezvoltare se pot amortiza și care nu sunt critice în raport cu timpul de lansare pe piață (TTM -Time To Market).

Ariile de Porți Programabile (FPGA) la nivel tehnologic reprezintă structuri bidimensionale (fig. 6.), formate din blocuri logice (CL) și de bistabile (FF), prevăzute cu facilitățile necesare configurării de către utilizator, atât a interconexiunilor între blocurile logice, cât și a funcției fiecărui bloc [2].

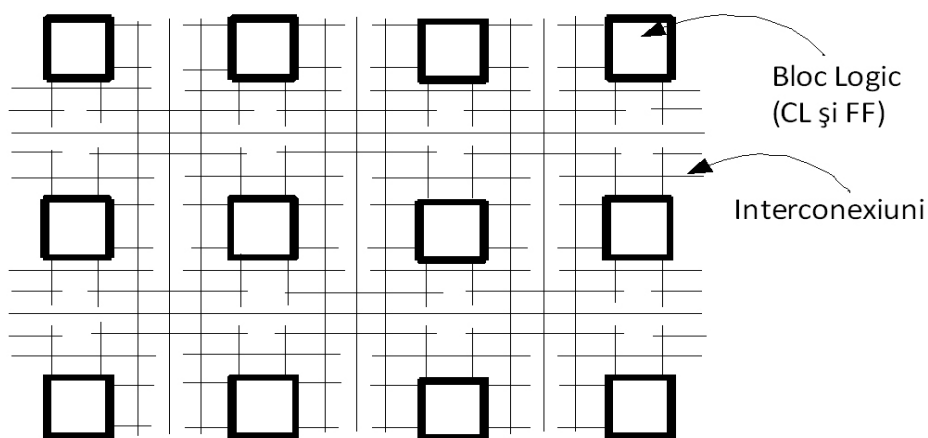


Fig. 6. Versiunea simplificată a arhitecturii interne FPGA.

FPGA-urile au fost introduse ca o alternativă la circuitele la cerere, pentru implementarea logicii de interconectare, ceea ce a permis mărirea densității de circuite de circa 10 ori în raport cu soluția SSI/MSI, reducerea costurile de dezvoltare și reducerea TTM. Cu ajutorul mijloacelor automate de proiectare (CAD), circuitele au putut fi implementate într-un timp foarte scurt, lipsind etapele de proiectare a măștilor și fabricare a circuitelor [3].

În conformitate cu legea lui Moore, densitatea (porți/suprafață) FPGA-urilor a crescut între anii 80-90 ai secolului 20 până la punctul în care funcțiile importante de prelucrare a datelor au fost implementate direct într-un singur circuit FPGA. FPGA este în continuare în competiție cu circuitele la cerere pentru funcții speciale de prelucrare și pentru logica de interconectare, dar este în competiție și cu microprocesoarele în aplicații dedicate și încorporate.

FPGA-urile au avantajul performanței, în raport cu microprocesoarele, deoarece circuitele pot fi adaptate ușor la aplicație. Microprocesoarele realizează funcțiile speciale în software, în condițiile operării în mai multe cicluri.

În figura 7. se prezintă o comparație între soluțiile, bazate pe ASIC (CI -custom), FPGA și MICRO (microprocesor), pentru implementarea unui sistem numeric, referitor la: performanță, NRE, cost/unitate și TTM.

	performanță	NRE	cost/unitate	TTM
↑	ASIC FPGA MICRO	ASIC FPGA MICRO	FPGA MICRO ASIC	ASIC FPGA MICRO

Familiile de FPGA-uri diferă prin: mijloacele fizice de realizare a programării de către utilizator, organizarea traseelor de interconectare și funcțiile de bază ale blocurilor logice combinaționale (CLB). Cele mai mari diferențe se regăsesc la tehnicile folosite pentru realizarea unor interconexiuni cât mai flexibile în cadrul blocurilor și între blocuri. Cele mai multe tehnici utilizează conexiuni de tip “puncte de intersecție” în cadrul unor trasee de tip “magistrale intersectate” sau “cross-bar” (fig.8).

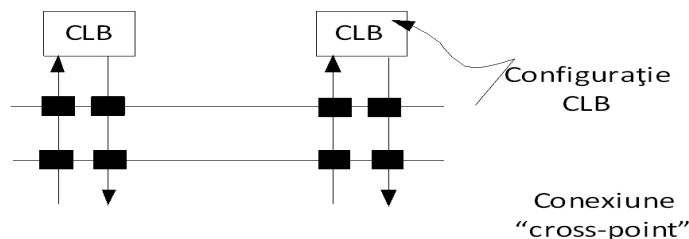


Figura 8. Structura de interconectare de tip “cross-bar”

La intersecțiile între barele verticale și cele orizontale se pot stabili conexiuni permanente sau temporare, în funcție de tehnologia folosită.

Astfel, în cazul conexiunilor permanente se utilizează elemente de tip “anti-fuse” (fig. 9), cu contact permanent stabilit, ca urmare a aplicării temporare a unei tensiuni ridicate.

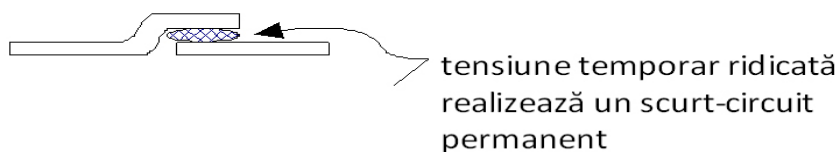


Fig. 9. Conexiune permanentă cu element de tip “anti-fuse”.

Ca avantaje se pot menționa: caracterul nevolatil, dimensiunile relativ mici, rezistența și capacitatea reduse, iar ca dezavantaje: conținutul fix, imposibilitatea reprogramării etc.

O serie de detalii de implementare pentru conexiunile permanente realizate cu ajutorul unor fuzibile sunt date în figura 10.

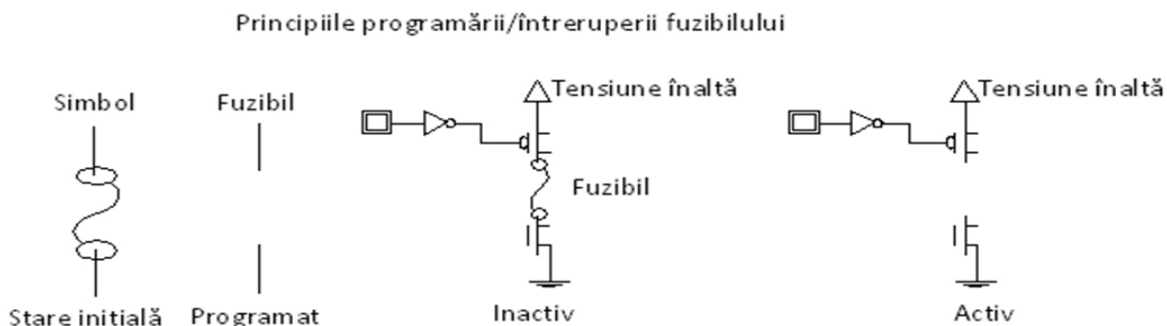
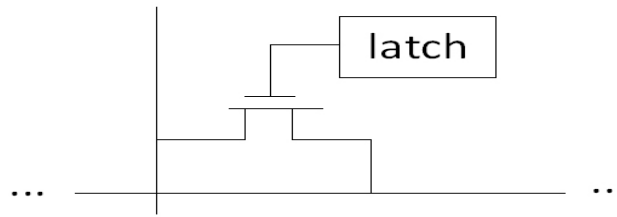


Fig. 10. Detalii pentru conexiunile permanente realizate cu ajutorul fuzibilelor.

În cazul conexiunilor temporare, se utilizează, în calitate de comutatoare, tranzistoare NMOS cu canal indus sau tranzistoare cu poartă flotantă.

Un exemplu de comutator cu tranzistor controlat pe poartă, cu ajutorul unui latch programabil (Xilinx, Altera etc) este prezentat în figura 11.



Avantajul principal al acestei tehnologii se referă la posibilitatea reconfigurării, în timp ce dezavantajele sunt legate de caracterul volatil și de dimensiunile relativ mari ale comutatoarelor.

Bibliografie:

1. Jones, G. Motherboards & Core-Logic. InformIT Network. Oct, 22, 2004.
www.informit.com/articles/article.aspx?p=339936&seqNum=2
2. Serrano, J. Introduction to Field Programmable Gate Arrays. Lecture6. CERN Accelerator School on Digital Signal Processing. Sigtuna, Sweden, 31 May– 9 June 2007, CERN AB-CO- HT.
3. Brown, S. , Rose, J.”Architecture of FPGAs and CPLDs: A Tutorial,” *IEEE Design and Test of Computers*, Vol. 13, No. 2, pp. 42-57, 1996.

**INVERSAREA OPERATORILOR $S_n PaPs$ ȘI $S_n QaQS$, DEFINIȚII DE
SUMELE PARȚIALE S_n ALE SERIILOR FABER-LAURENT PENTRU
FUNCTII DATE PE CONTURURI ARBITRARE NETEDE ÎNCHISE**

Lilia Tabără, drd (USM)

It is proved some necessary condition for constructing and calculating of the approximate solutions of singular integral equations by using Faber-Laurent polynomials on arbitrary smooth closed contours.

Fie Γ un contur arbitrar neted închis ($\Gamma \in A^0$), ce mărginește un domeniu monoconex D^+ cu punctul $z=0 \in D^+$; $D^- = C \setminus (D^+ \cup \Gamma)$, unde C este planul complex. Fie $g(t)$ funcție definită pe Γ din spațiul Hölder $H_\alpha(\Gamma)$, $\alpha \in (0,1)$, atunci este adevărată descompunerea în serie Faber-Laurent:

$$g(t) = \sum_{k=0}^{\infty} g_k \phi_k(t) + \sum_{k=1}^{\infty} g_k F_k(1/t), \quad (1)$$

unde coeficienții g_k ($k=0, \pm 1, \dots$) sunt

$$g_k = \frac{1}{2\pi i} \int_{\Gamma} g(\zeta) \phi'(\zeta) [\phi(\zeta)]^{k-1} d\zeta, \quad (k=0, 1, 2, \dots),$$

$$g_k = \frac{1}{2\pi i} \int_{\Gamma} g(\zeta) F'(\zeta) [F(\zeta)]^{k-1} d\zeta, \quad (k=-1, 2, \dots),$$
(2)

iar $\phi_k(t)$ ($k=0, 1, 2, \dots$) și $F_k(1/t)$ ($k=1, 2, \dots$) sunt polinoamele Faber-Laurent pe puterile lui t și respectiv $1/t$, $t \in \Gamma$ (a se vedea [1-2]).

Vom nota prin S_n operatorul ce pune în corespondență fiecărei funcții $g(t)$ definită pe Γ suma parțială de gradul n a seriei Faber-Laurent:

$$(S_n g)(t) = \sum_{k=0}^n g_k^{(n)} \phi_k(t) + \sum_{k=-n}^{-1} g_k^{(n)} F_k(1/t). \quad (3)$$

Studiem metoda trunchierii cu utilizarea polinoamelor Faber-Laurent (1)-(3) la rezolvarea aproximativă a ecuațiilor integrale singulare (EIS)

$$(M\varphi) \equiv a(t)(P\varphi)(t) + b(t)(Q\varphi)(t) + (H\varphi)(t) = f(t), \quad t \in \Gamma, \quad (4)$$

unde $a(t)$, $b(t)$, $f(t)$ și H - operatorul integral Fredholm cu nucleul $k(t, \tau)$ sunt funcții cunoscute definite pe Γ , iar $\varphi(t)$ este funcția necunoscută. În EIS (4) $P = \frac{1}{2}(I+S)$ și $Q = \frac{1}{2}(I-S)$ sunt proiectorii Ritz, unde I este operatorul unitate, iar S - operatorul integral singular cu nucleu Cauchy.

Prin metoda trunchierii soluția aproximativă a EIS (4) se caută de forma

$$\varphi_n(t) = \sum_{k=0}^n \mu_k^{(n)} \phi_k(t) + \sum_{k=-n}^{-1} \mu_k^{(n)} F_k(1/t), \quad t \in \Gamma, \quad (5)$$

unde $\mu_k^{(n)}$, $k = \overline{-n; n}$ sunt numere necunoscute. Aceste necunoscute le vom determina din condiția, că suma parțială a funcției reziduale $(M\varphi_n)(t) - f(t)$ să fie nulă. Aceasta din urmă este echivalentă cu ecuația operatorială

$$S_n[M\varphi_n] = S_n f. \quad (6)$$

Astfel (5)-(6) reprezintă algoritmul de calcul al metodei trunchierii la rezolvarea EIS (4) pe contur arbitrar neted închis ($\Gamma \in A^{(n)}$). Fundamentarea teoretică a lui necesită utilizarea următoarelor lemne stabilite în lucrare:

LEMA 1: Fie $\Gamma \in A^{(n)}$ și $a(t) \in \Gamma$, ce verifică condițiile:

1. $a(t) \in H_n(\Gamma)$, $\alpha \in (0, 1)$;
2. $a(t) \neq 0$, $t \in \Gamma$;
3. $\text{ind } a(t) = 0$, $t \in \Gamma$.

Dacă $0 < \beta < \alpha$, atunci pentru n ($n \in N$) ce verifică inegalitatea

$$\frac{(d_1 + d_2 \ln n)^2}{n^{\alpha - \beta}} \leq q < 1, \quad (7)$$

operatorul $S_n PaPS_n$ este inversabil în subspațiul $S_n PH_n$ și

$$\|(S_n PaPS_n)^{-1}\|_n = O(d_3 + d_4 \ln n). \quad (8)$$

Demonstrație: În subspațiul $S_n PH_n$ cercetăm ecuația

$$S_n PaPS_n x_n = S_n y_n, \quad (9)$$

unde $x_n \in S_n PH_n$ și demonstrăm, că condiția (7) conduce la faptul, că această ecuație are soluție unică pentru orice $y_n \in S_n PH_n$. Acest fapt este echivalent existenței operatorului invers pentru operatorul $S_n PaPS_n$ dat în subspațiul $S_n PH_n$. Ecuația operatorială (9) se reprezintă astfel

$$ax_n = y_n + g_1 + g_2, \quad (10)$$

unde

$$g_1(t) = P_{n+1} Pa x_n = (I - S_n) Pa x_n \text{ și } g_2(t) = Q a x_n, \quad g_1(t), g_2(t) \in H_n(\Gamma).$$

Grație condițiilor 1)-3) ale Lemei 1, funcția $a(t)$ admite factorizare canonică

$$a(t) = a_-(t) \cdot a_+(t), \quad (11)$$

unde

$$a_+(t) \neq 0, \quad t \in D^+ \cup \Gamma \text{ și } a_-(t) \neq 0, \quad t \in D^- \cup \Gamma.$$

Funcțiile $a_+^{\pm 1}(t)$ sunt analitice în D^+ , iar funcțiile $a_-^{\pm 1}(t)$ sunt analitice în D^- , și

$$a_+^{\pm 1}(t) \in PH_n(\Gamma), \quad a_-^{\pm 1}(t) \in QH_n(\Gamma). \quad (12)$$

Atunci din (11) obținem

$$a_- \cdot a_+ \cdot x_n = y_n + g_1 + g_2,$$

de unde avem

$$a_+ x_n = a_-^{-1} y_n + a_-^{-1} g_1 + a_-^{-1} g_2 \quad (13)$$

și

$$a_- x_n = a_+^{-1} y_n + a_+^{-1} g_1 + a_+^{-1} g_2. \quad (14)$$

Aplicând ambelor părți ale ecuațiilor (13) și (14), respectiv proiectorii Q și P_{n+1} și considerând egalitățile

$$Q a_-^{-1} g_2 \equiv a_-^{-1} g_2, \quad P_{n+1} a_+^{-1} g_1 \equiv a_+^{-1} g_1 \quad \text{și} \quad Q a_+ x_n = 0, \quad P_{n+1} a_- x_n = 0,$$

obținem

$$a_-^{-1} g_2 = -Q \left(a_-^{-1} y_n + a_-^{-1} g_1 \right) \quad (15)$$

și

$$a_+^{-1} g_1 = -P_{n+1} \left(a_+^{-1} y_n + a_+^{-1} g_2 \right). \quad (16)$$

Funcția $g_1(t)$ în dezvoltarea sa în serie Faber-Laurent, conține doar membrii cu polinoamele $\Phi_{k+n}(t)$, $k=1,2,\dots$, iar funcția $(S_n a_-^{-1})(t)$ are doar membrii ce conțin $\Phi_k(t)$, $k=-\overline{1,-n}$. Deci funcția $(S_n a_-^{-1}) \cdot g_1(t)$ conține în dezvoltarea ei în serie Faber-Laurent doar membrii cu $\Phi_k(t)$, $k=0,1,\dots$. Prin urmare, $Q[(S_n a_-^{-1}) \cdot g_1(t)] = 0$. La fel obținem și egalitatea $P_{n+1}[(S_n a_+^{-1}) \cdot g_2(t)] = 0$. Așadar, ecuațiile (15) și (16) capătă, respectiv, forma

$$a_-^{-1} g_2 = -Q \left[a_-^{-1} y_n + (a_-^{-1} - S_n a_-^{-1}) \cdot g_1 \right]$$

și

$$a_+^{-1} g_1 = -P_{n+1} \left[a_+^{-1} y_n + (a_+^{-1} - S_n a_+^{-1}) \cdot g_2 \right].$$

De aici obținem

$$\|a_-^{-1} g_2\|_{\mathcal{F}} \leq \|Q\|_{\mathcal{F}} \cdot \left[\|a_-^{-1}\|_{\mathcal{F}} \|y_n\|_{\mathcal{F}} + \|a_-^{-1} - S_n a_-^{-1}\|_{\mathcal{F}} \|g_1\|_{\mathcal{F}} \right] \quad (17)$$

și

$$\|a_+^{-1} g_1\|_{\mathcal{F}} \leq \|P_{n+1}\|_{\mathcal{F}} \cdot \left[\|a_+^{-1}\|_{\mathcal{F}} \|y_n\|_{\mathcal{F}} + \|a_+^{-1} - S_n a_+^{-1}\|_{\mathcal{F}} \|g_2\|_{\mathcal{F}} \right]. \quad (18)$$

Normele $\|g_1\|_{\mathcal{F}}$ și $\|g_2\|_{\mathcal{F}}$ le vom majora astfel

$$\|g_1\|_{\mathcal{F}} \leq \|a_+^{-1}\|_{\mathcal{F}} \|a_+^{-1} g_1\|_{\mathcal{F}} \quad \text{și} \quad \|g_2\|_{\mathcal{F}} \leq \|a_-^{-1}\|_{\mathcal{F}} \|a_-^{-1} g_2\|_{\mathcal{F}}.$$

Înlocuind aceste majorări în (17) și (18), obținem

$$\|a_-^{-1} g_2\|_{\mathcal{F}} \leq \|Q\|_{\mathcal{F}} \cdot \left[\gamma_1 \|y_n\|_{\mathcal{F}} + \|a_-^{-1} - S_n a_-^{-1}\|_{\mathcal{F}} \cdot \gamma_2 \|a_+^{-1} g_1\|_{\mathcal{F}} \right] \quad (19)$$

și

$$\|a_+^{-1}g_1\|_{\beta} \leq \|P_{n+1}\|_{\beta} \cdot \left[\gamma_2 \|y_n\|_{\beta} + \|a_+^{-1} - S_n a_+^{-1}\|_{\beta} \cdot \gamma_1 \|a_-^{-1}g_2\|_{\beta} \right]. \quad (20)$$

Dar, din condițiile (12) și (a se vedea [2]) rezultă

$$\|a_-^{-1} - S_n a_-^{-1}\|_{\beta} = O\left(\frac{\ln n}{n^{\alpha-\beta}}\right)$$

și

$$\|a_+^{-1} - S_n a_+^{-1}\|_{\beta} = O\left(\frac{\ln n}{n^{\alpha-\beta}}\right).$$

De aici și din (19), (20) urmează

$$\|a_-^{-1}g_2\|_{\beta} \leq \|Q\|_{\beta} \cdot \left[\gamma_1 \|y_n\|_{\beta} + \frac{\gamma_3 + \gamma_4 \ln n}{n^{\alpha-\beta}} \|a_+^{-1}g_1\|_{\beta} \right] \quad (21)$$

și

$$\|a_+^{-1}g_1\|_{\beta} \leq \|P_{n+1}\|_{\beta} \cdot \left[\gamma_2 \|y_n\|_{\beta} + \frac{\gamma_5 + \gamma_6 \ln n}{n^{\alpha-\beta}} \|a_-^{-1}g_2\|_{\beta} \right]. \quad (22)$$

Deoarece $\|P_{n+1}\|_{\beta} \leq \gamma_7 + \gamma_8 \ln n$, $n \geq 2$; (a se vedea [2]), prin urmare inegalitatea (22) trece în

$$\|a_+^{-1}g_1\|_{\beta} \leq \gamma_9 \|y_n\|_{\beta} + \gamma_{10} \ln n \|y_n\|_{\beta} + \frac{(\gamma_{11} + \gamma_{12} \ln n)^2}{n^{\alpha-\beta}} \|a_-^{-1}g_2\|_{\beta}. \quad (23)$$

Acum alegem numărul n astfel, încît

$$\max \left\{ \frac{\gamma_3 + \gamma_4 \ln n}{n^{\alpha-\beta}}, \frac{(\gamma_{11} + \gamma_{12} \ln n)^2}{n^{\alpha-\beta}} \right\} \leq q < 1,$$

deci, cerem îndeplinirea condiției (7). În acest caz inegalitățile (21) și (22) ne dau:

$$\|a_-^{-1}g_2\|_{\beta} \leq \gamma_{13} \|y_n\|_{\beta}; \quad \|a_+^{-1}g_1\|_{\beta} \leq \gamma_9 \|y_n\|_{\beta} + \gamma_{16} \ln n \|y_n\|_{\beta}.$$

Din ultimile inegalități și din (10) rezultă

$$\begin{aligned} \|x_n\|_{\beta} &= \|a^{-1}y_n + a^{-1}g_1 + a^{-1}g_2\|_{\beta} \leq \|a^{-1}\|_{\beta} \|y_n\|_{\beta} + \\ &+ \|a^{-1}\|_{\beta} \|a_+^{-1}g_1\|_{\beta} + \|a^{-1}\|_{\beta} \|a_-^{-1}g_2\|_{\beta} \leq \gamma_{14} \|y_n\|_{\beta} + \gamma_{15} \|y_n\|_{\beta} + \\ &+ \gamma_{16} \ln n \|y_n\|_{\beta} + \gamma_{17} \|y_n\|_{\beta} = (d_3 + d_4 \ln n) \|y_n\|_{\beta}. \end{aligned}$$

Această inegalitate ne demonstrează existența unicei soluții a ecuației operatoriale (9) pentru orice membru drept $y_n \in S_n PH_{\beta}$, deci existența operatorului invers $(S_n PaP S_n)^{-1}$ și evident verificarea relației (8). Lema 1 este demonstrată.

LEMA 2: Fie $\Gamma \in A^{(1)}$ și $\alpha(\cdot) \in \Gamma$, verifică condițiile 1)-3) din Lema 1.:
 Dacă $0 < \beta < \alpha$, atunci pentru n ($n \in N$), ce verifică inegalitatea

$$\frac{(d_5 + d_6 \ln n)^2}{n^{\alpha-\beta}} \leq q < 1,$$

operatorul $S_n Q \alpha Q S_n$ este inversabil în subspațiul $S_n Q H_\beta$ și

$$\|(S_n Q \alpha Q S_n)^{-1}\|_\beta = O(d_7 + d_8 \ln n).$$

Demonstrația Lemei 2 se obține similar demonstrației Lemei 1. Aceste leme permit de a stabili condiții suficiente pentru ca algoritmul de calcul al metodei trunchierii (5)-(6) la rezolvarea EIS (4) pe contur arbitrar neted închis ($\Gamma \in A^{(1)}$) să devină univoc compatibil și convergent în subspațiile finit dimensionale $S_n H_\beta$.

Bibliografie:

1. Табэрэ Л. А. Аппроксимация функций многочленами Фабера-Лорана в разных топологиях. Приложение // Труды X Междунар. симп. "МДОЗМФ-2001" Херсон, 2001. С. 346-349.
2. Сейчук В. Н., Табэрэ Л. А. Аппроксимация функций многочленами Фабера-Лорана и решение сингулярных интегральных уравнений методом редукции // Дифф. Уравнения, 2007, Том. 43, №9, с.1206-1212.

Recenzenți: V. PAȚIUC, dr., conf. univ,
 I.VULPE, dr., conf. univ.

ASUPRA ALGORITMILOR MATEMATICI AI METODELOR SPLINE-COLOCAȚIILOR ȘI SPLINE-CUADRATURILOR LA REZOLVAREA ECUAȚIILOR INTEGRALE SLAB-SINGULARE FREDHOLM

Vladimir Racu, lect. univ. (USM)

In the article it was developed the mathematical algorithms for collocation and quadratures methods on solving a weakly-singular Fredholm integral equations of second kind.

Lucrarea este destinată elaborării algoritmilor matematici ai metodelor spline-colocațiilor și spline-cuadraturilor de rezolvare a ecuațiilor integrale slab-singulare (EISS) Fredholm de speța doi, capabili de a corespunde tehnologiilor informatice de implementare a lor în structura generală a Sistemului Suport Inteligent “Ecuații Integrale” SSI_EI, elaborat anterior (a se vedea [1], [2]). Dezvoltând rezultatele lucrărilor (a se vedea [3]-[5]) și păstrând aceleași notații, în continuare sunt elaborați algoritmi matematici ai metodelor indicate, tehnologic adaptați structurii și condițiilor de implementare a lor în SSI_EI la rezolvarea EISS Fredholm de speța doi în spațiile funcțiilor continue și Hüllder.

Fie date EISS Fredholm

$$(D\varphi \equiv) \varphi(t) - \lambda \int_a^b K(t,s)\varphi(s)ds = f(t), \quad t \in [a,b] \quad (1)$$

unde: $\lambda \neq 0 (\in R)$; $K(t,s) = h(t,s)|t-s|^{-\gamma}$, $0 < \gamma < 1$; $h(t,s) \in H_\alpha[a,b]$ în raport cu t , $0 < \alpha \leq 1$ și $h(t,s) \in C[a,b]$ în raport cu s ; $f(t) \in H_\delta[a,b]$, $0 < \delta \leq 1$; $\varphi(t)$ este funcția necunoscută. Trunchiem nucleul $K(t,s)$ al EISS (1) prin formula

$$K_\rho(t,s) = \begin{cases} K(t,s) = h(t,s)|t-s|^{-\gamma}, & |t-s| \geq \rho, \quad \min\{b-a; 1\} \gg \rho - \text{arbitrar fixat}, \\ K(t,s)\rho^{-1}, & |t-s| < \rho, \end{cases} \quad (2)$$

În acord cu transformarea (2) ecuația integrală (EI) (1) operatorial este notată

$$D_\rho \varphi = f \quad (3)$$

Notăm prin $\varphi^F(t)$ și $\varphi_\rho^F(t)$ soluțiile EI (1) și respectiv (3).

În lucrarea citată [5] este prezentată schema de principiu a SSI_EI și structura generală a Rezolvitorului General de probleme al SSI_EI pentru EISS de speța doi ce cuprinde: 1) *Bloc 0*. Procesul tehnologic de alcătuire a EISS Fredholm și Volterra de speța doi; 2) *Bloc 1.1*. Calcularea parametrului ρ din condițiile suficiente de compatibilitate a EISS Fredholm cu nucleu transformat $K_\rho(t,s)$; 3) *Bloc 1.2*. Calcularea parametrului ρ din condițiile suficiente de compatibilitate a EISS Volterra cu nucleu transformat; 4) *Bloc 2.1*. Condiții suficiente de compatibilitate și convergență a metodelor colocațiilor (CO), spline-colocațiilor (SCO), cuadraturilor (CD), spline-cuadraturilor (SCD) pentru EI Fredholm cu

nucleu $K_\rho(t, s)$; 5) *Bloc 2.2.* Condiții suficiente de compatibilitate și convergență a metodelor CO, SCO, CD, SCD pentru EI Volterra cu nucleu $K_\rho(t, s)$. 6) Calcularea nodurilor t_j în conformitate cu n deja stabilit din condițiile de convergență:

$$t_j = \frac{2\pi}{2n+1} j, \quad (j = \overline{0, 2n}) - \text{echidistante pentru metodele CO și CD};$$

$$t_j = a + (j-1) \frac{b-a}{n}, \quad (j = \overline{1, n+1}), - \text{echidistante pentru metodele SCO și SCD}.$$

În continuare Rezolvitorul General de probleme al SSI_EI conține următoarele componente, ce sunt prezentate în această lucrare:

7. Soluțiile aproximative ale EI (3) se caută de forma

$$\varphi_n(t) = \sum_{j=1}^{n+1} c_j \psi_j(t), \quad (4)$$

unde $\psi_j(t)$ sunt spline fundamentale de speța întâi, iar c_j sunt coeficienți constanți și necunoscuți, ce vor fi calculați din SEL ce urmează a fi alcătuite

8. Formarea SEL ale metodei SCO pentru EISS Fredholm de speța doi. Așadar, algoritmul metodei SCO de rezolvare a EI Fredholm (3) (a se vedea [4]) este

$$C_i - \lambda \sum_{j=1}^{n+1} \left(\int_a^b K_\rho(t_i, s) \psi_j(s) ds \right) C_j = f(t_i), \quad i, j = \overline{1, n+1}, \quad (5)$$

ce reprezentat matricial în coordonate este

$$\begin{pmatrix} 1 - s_{11}^F & -s_{12}^F & -s_{13}^F & \dots & -s_{1n}^F & -s_{1, n+1}^F \\ -s_{21}^F & 1 - s_{22}^F & -s_{23}^F & \dots & -s_{2n}^F & -s_{2, n+1}^F \\ -s_{31}^F & -s_{32}^F & 1 - s_{33}^F & \dots & -s_{3n}^F & -s_{3, n+1}^F \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ -s_{n+1, 1}^F & -s_{n+1, 2}^F & -s_{n+1, 3}^F & \dots & -s_{n+1, n}^F & 1 - s_{n+1, n+1}^F \end{pmatrix} \times \begin{pmatrix} c_1 \\ c_2 \\ c_3 \\ \dots \\ c_{n+1} \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} f_1 \\ f_2 \\ f_3 \\ \dots \\ f_{n+1} \end{pmatrix} \quad (6)$$

Matricea SEL (5)-(6) este pătratică de ordinul $n+1$ și este completă. Elementele ei s_{ij}^F , $i = \overline{1, n+1}$, $j = \overline{1, n+1}$ se formează în funcție de faptul dacă Baza Primitivelor Nucleelor pentru EI (BPN_EI_COL) ai SSI_EI conține informații (sau nu) asupra (a se vedea [2]): nucleului $K_\rho(t, s)$ al EI Fredholm (3); primitivei $PSK_\rho(t, s)$ în raport cu variabila s a nucleului $K_\rho(t, s)$; primitivei $PSSK_\rho(t, s)$ în raport cu variabila s a produsului $s \cdot K_\rho(t, s)$; primitivei $P2SK_\rho(t, s)$ în raport cu variabila s a primitivei nucleului $PSK_\rho(t, s)$. Sunt posibile două variante de formare a matricei SEL (6) în funcție de fapt ce informație conține BPN_EI_COL:

8.1. BPN_EI_COL conține: nucleul $K_\rho(t, s)$ al EI Fredholm (3);

$$PSK_\rho(t, s) = \int K_\rho(t, s) ds \text{ primitiva în raport cu variabila } s \text{ a nucleului } K_\rho(t, s);$$

$$PSSK_\rho(t, s) = \int s \cdot K_\rho(t, s) ds \text{ primitiva în raport cu variabila } s \text{ a produsului } s \cdot K_\rho(t, s).$$

În acest caz primim:

$$S_{i1}^F \equiv S_{i1,co}^F = \frac{\lambda n}{b-a} \left[t_2 PSK_\rho(t_i, t_2) - t_2 PSK_\rho(t_i, t_1) - PSSK_\rho(t_i, t_2) + PSSK_\rho(t_i, t_1) \right], \quad i = \overline{1, n+1};$$

$$S_{ij}^F \equiv S_{ij,co}^F = \frac{\lambda n}{b-a} \left[-PSSK_\rho(t_i, t_{j-1}) + 2PSSK_\rho(t_i, t_j) - PSSK_\rho(t_i, t_{j+1}) - \right. \\ \left. - (t_{j-1} + t_{j+1})PSK_\rho(t_i, t_j) + t_{j-1}PSK_\rho(t_i, t_{j-1}) + t_{j+1}PSK_\rho(t_i, t_{j+1}) \right], \quad i = \overline{1, n+1}, \quad j = \overline{2, n};$$

$$S_{i,n+1}^F \equiv S_{i,n+1,co}^F = \frac{\lambda n}{b-a} \left[PSSK_\rho(t_i, t_{n+1}) - PSSK_\rho(t_i, t_n) - t_n PSK_\rho(t_i, t_{n+1}) + \right. \\ \left. + t_n PSK_\rho(t_i, t_n) \right], \quad i = \overline{1, n+1}, \quad j = n+1.$$

8.2. BPN_EI_COL conține: nucleul $K_\rho(t, s)$ al EISS Fredholm (3);

$PSK_\rho(t, s) = \int K_\rho(t, s) ds$ primitiva în raport cu variabila s a nucleului $K_\rho(t, s)$;

$P2SK_\rho(t, s) = \int PSK_\rho(t, s) ds$ primitiva în raport cu variabila s a primitivei nucleului $PSK_\rho(t, s)$. Atunci obținem:

$$S_{i1}^F \equiv S_{i1,co}^F = \frac{\lambda n}{b-a} \left[(t_1 - t_2)PSK_\rho(t_i, t_1) + P2SK_\rho(t_i, t_2) - P2SK_\rho(t_i, t_1) \right], \quad i = \overline{1, n+1};$$

$$S_{ij}^F \equiv S_{ij,co}^F = \frac{\lambda n}{b-a} \left[(-t_{j-1} + 2t_j - t_{j+1})PSK_\rho(t_i, t_j) + P2SK_\rho(t_i, t_{j-1}) - 2P2SK_\rho(t_i, t_j) + P2SK_\rho(t_i, t_{j+1}) \right], \\ i = \overline{1, n+1}, \quad j = \overline{2, n};$$

$$S_{i,n+1}^F \equiv S_{i,n+1,co}^F = \frac{\lambda n}{b-a} \left[(t_{n+1} - t_n)PSK_\rho(t_i, t_{n+1}) - P2SK_\rho(t_i, t_{n+1}) + P2SK_\rho(t_i, t_n) \right], \\ i = \overline{1, n+1}, \quad j = n+1.$$

9. Formarea SEL ale metodei SCD pentru EISS Fredholm de speța doi. Algoritmul metodei SCD de rezolvare a EI Fredholm (3) (a se vedea [4]) are două variante de prezentare:

9.1. Algoritmul convențional al metodei spline-cuadraturilor pentru EISS Fredholm este

$$C_i - \lambda \sum_{j=1}^{n+1} A_j K_\rho(t_i, t_j) C_j = f_i, \quad i = \overline{1, n+1}, \quad (7)$$

unde $A_1 = A_{n+1} = \frac{b-a}{2n}$, $A_j = \frac{b-a}{n}$, $j = \overline{2, n}$, ce reprezentat matricial în coordonate este SEL de forma (6). În acest caz elementele S_{ij}^F , $i = \overline{1, n+1}$, $j = \overline{1, n+1}$ matricei SEL sunt calculate de formulele

$$S_{i1}^F \equiv S_{i1,cd}^F = \frac{\lambda(b-a)}{2n} K_\rho(t_i, t_1), \quad i = \overline{1, n+1}; \\ S_{i,n+1}^F \equiv S_{i,n+1,cd}^F = \frac{\lambda(b-a)}{2n} K_\rho(t_i, t_{n+1}), \quad i = \overline{1, n+1};$$

$$S_{ij}^F \equiv S_{ij,cd}^F = \frac{\lambda(b-a)}{n} K_\rho(t_i, t_j), \quad i = \overline{1, n+1}, \quad j = \overline{2, n}.$$

9.2. *Algoritmul evoluat* al metodei spline-cuadraturilor pentru EISS Fredholm ia similar forma (7), unde

$$A_{1,1} = 0;$$

$$A_{2,1} = A_{2,2} = \frac{b-a}{2n};$$

$$A_{3,1} = \frac{b-a}{2n}, \quad A_{3,2} = \frac{b-a}{n}, \quad A_{3,3} = \frac{b-a}{2n};$$

.....

$$A_{i,1} = \frac{b-a}{2n}, \quad A_{i,j} = \frac{b-a}{n}, \quad j = \overline{2, i-1}, \quad A_{i,i} = \frac{b-a}{2n}, \quad i = \overline{3, n+1},$$

ce reprezentat matricial în coordonate este SEL de forma (6). Aici elementele S_{ij}^F , $i = \overline{1, n+1}$, $j = \overline{1, n+1}$ matricei SEL sunt calculate de formulele

$$S_{i1}^F \equiv S_{i1,cd}^F = \frac{\lambda(b-a)}{2n} \cdot \frac{2K_\rho(t_i, t_1) + K_\rho(t_i, t_2)}{3}, \quad i = \overline{1, n+1};$$

$$S_{i, n+1}^F \equiv S_{i, n+1, cd}^F = \frac{\lambda(b-a)}{2n} \cdot \frac{K_\rho(t_i, t_n) + 2K_\rho(t_i, t_{n+1})}{3}, \quad i = \overline{1, n+1};$$

$$S_{i,j}^F \equiv S_{ij,cd}^F = \frac{\lambda(b-a)}{n} \cdot \frac{K_\rho(t_i, t_{j-1}) + 4K_\rho(t_i, t_j) + K_\rho(t_i, t_{j+1})}{6}, \quad i = \overline{1, n+1}, \quad j = \overline{2, n}.$$

Bibliografie:

1. Seiciuc E. *Asupra tehnologiilor informaționale la rezolvarea ecuațiilor integrale de speța doi prin metodele splin–colocațiilor și splin– cuadraturilor* // Proceedings of the IEMAP dedicated in memory of univ. prof. V. Zolotarevski. Chișinău: TCUM, 2006, Vol.I, p.137-143. www.uccm.md/biblioteca/IEMAP_vol_1.pdf.
2. Seiciuc E. *Rezolvarea aproximativă a ecuațiilor integrale cu instrumentar software inteligent* // Teza de doctor în științe fizico - matematice, Chișinău, USM, 2008 , 191 p.
3. Racu V. *Asupra aplicării trunchierii nucleului la rezolvarea ecuațiilor integrale slab-singulare Fredholm și Volterra de speța doi* // Culegere de lucrări științifice în memoria prof. univ. V. A. Zolotarevski "Ecuații Integrale și Modelarea Problemelor Aplicative"(IEMAP-2005), Chișinău, Moldova, 2006, Vol. I, p.115-118.
4. Racu V. *Algoritmi ai metodei splin-cuadraturilor la rezolvarea ecuațiilor integrale slab-singulare de speța doi* // Analele Științifice ale UCCM, Chișinău, 2007, p.125-129.
5. Racu V. *Metode direct aproximative de rezolvare a ecuațiilor integrale slab-singulare cu aplicarea Sistemelor Suport Inteligente* // Analele Științifice ale UCCM, Chișinău, 2010, p.301-312.

Recenzenți: V. PAȚIUȚ, dr., conf. univ.
P. CHIRILOV, dr., conf. univ.

Secțiunea VII CULTURA ȘI COMUNICAREA ÎN AFACERI

ASPECTE TEORETICE PRIVIND CULTURA ORGANIZAȚIEI

*Violeta Urban, asist. univ. drd.
Universitatea „George Bacovia” din Bacău, România*

The organization culture represents one of the management fields of present interest, with a relatively recent history. The concern for this type of culture is mostly due to the performances of the Nippon organization, performances that can be explained through their specific culture.

According to many experts in management, there can be determined four categories of cultures: national, economic, on activity branches and the organization culture. The most important and the most studied of these are: the national culture (defining element for a nation, element that individualizes it, marking at the same time its evolution) and the organization culture (component and major determinant of normality and of the organization evolution).

Cultura organizației constituie unul dintre domeniile de actualitate ale managementului, cu o istorie relativ recentă. Preocuparea pentru acest tip de cultură se datorează, în mare măsură, performanțelor obținute de organizațiile nipone, performanțe explicate și prin cultura lor specifică. Una dintre primele abordări ale culturii organizației, prin prisma managementului, aparține lui Tom Peters și Robert Waterman, care în cartea “In Search of Excellence” (1982) descriu legătura dintre cultura organizației și succesul sau eșecul acesteia pe piață.

Termenul de cultură a fost preluat în economie din antropologie; atât în economie cât și în antropologie acesta atestă mai multe accepțiuni: fenomenologică, structuralistă, critică și antropologică.

Potrivit mai multor specialiști din domeniul managementului, se pot delimita patru categorii de culturi: națională, economică, pe ramuri de activitate și cultura organizației. Cele mai importante și mai studiate dintre acestea sunt: cultura națională (element definitoriu pentru o națiune, care o individualizează, marcându-i totodată evoluția) și cultura organizației (componentă și determinant major al normalității și evoluției unei organizații).

Numeroși specialiști din domeniul managementului au definit în diferite moduri cultura organizației.

Astfel, Benjamin Schneider afirma că aceasta este dată de „totalitatea strategiilor, tehnicilor și modalităților prin care conducerea unei firme transmite regulile, normele și sistemul de valori pe care dorește să le implementeze”¹.

Cultura organizației se reflectă în „ideile și modul propriu de a acționa al organizației și al membrilor săi, fie că este vorba de o societate comercială, de o asociație sau de o instituție publică. Cultura unei organizații este un cod de comportamente dezvoltat de-a lungul existenței acesteia”².

Schwartz propune următoarea definiție a culturii unei organizații: „totalitatea convingerilor și așteptărilor membrilor unei organizații care conduc la stabilirea unor norme de comportament”³.

Definirea culturii organizației este dificilă de realizat și din acest motiv nu există o definiție unanim acceptată în literatura de specialitate; însă, toate încercările de a defini cultura organizației pleacă de la resursa umană. Oamenii se unesc în cadrul organizației, aceștia vin din medii diferite, cu idei, convingeri și sentimente proprii, care sunt împărtășite altora, îmbogățite sau înlocuite cu ajutorul obiceiurilor și regulilor existente în organizație. Din combinarea ideilor, sentimentelor, convingerilor, credințelor, normelor și regulilor se formează cultura organizației.

Cultura unei organizații poate fi asemuită cu un aisberg (datorită componentelor vizibile și nevizibile ale acesteia) care nu se vede în întregime, dar care trebuie luat în considerare în totalitatea lui. De cele mai multe ori, cunoașterea părții invizibile devine mai importantă pentru obținerea succesului în mediul economic.

Cultura organizației este influențată atât de factori externi, cât și de factori interni, după cum urmează:⁴

Factorii interni:

- fondatorii organizației;
- istoria și tradiția organizației;
- liderul dominant;
- proprietarii organizației;
- managerii organizației;
- resursele umane ale organizației;
- dimensiunea organizației;
- așteptările personalului organizației;
- tehnica și tehnologiile utilizate;

1 Schneider, Benjamin, *Notes on Climate and Culture Managing Service*, Prentice Hall, 1988, pag. 140

2 Revista Management intercultural, anul II, nr. 3, 2000, pag. 42-43

3 Mihalcea, Radu; Androniceanu, Armenia, *Management*, Editura Economică, București, 2000, pag. 75

4 Urban, Violeta, *The decisive factors of the organization culture*, Buletin Științific anul XI, nr. 1/2008, Editura Universității „George Bacovia”, Bacău, 2008, pag. 227-283

- tehnologia informațională;
- domeniul de activitate și forma de organizare
- produsele și/sau serviciile oferite;
- resursele organizației;
- sistemul de management;
- situația economică a organizației;
- faza ciclului de viață;
- procedeele de recrutare, selecție și integrare a noilor angajați;
- training-uri pentru dezvoltare personală și profesională și programe de dezvoltare, planificare și gestiune a carierei;
- perenitatea valorilor, normelor și concepțiilor.

Factorii externi:

- **mediul juridico-legislativ** – legislația se reflectă în modul de organizare și în natura activităților desfășurate de organizație, datorită ordonanțelor, hotărârilor, metodologiilor elaborate de instituțiile statului. Mai mult, legislația își face simțită prezența și în relațiile dintre sindicat și management; în valorile pe care le promovează; în reglementările privind protecția mediului, a apărării și refacerii condițiilor naturale; în reglementările privind protecția sănătății și securității în muncă. Atât reglementările mai sus menționate, cât și cele legate de drepturile salariale, concedii, durata zilei și a săptămânii de lucru diferă de la o țară la alta, în funcție de legislația în vigoare;
- **mediul economic** atunci când economia se află într-o perioadă de creștere, activitățile agenților economici se desfășoară în condiții fiscale, bancare, comerciale net superioare. Dacă economia națională se află în criză, mediul economic exercită stresuri economice intense asupra organizațiilor și astfel apar modificări de comportament, credințe și valori;
- **clienții și/sau consumatorii** influențează cultura prin segmentul de piață căruia i se adresează produsele și/sau serviciile organizației. Un client nemulțumit poate crea o stare de spirit negativă salariaților; dacă acestea sunt frecvente, influențează climatul organizației. Majoritatea organizațiilor pun accent pe acordarea unei atenții deosebite clienților și consumatorilor, existând în acest sens enunțuri răspândite de manageri: „clientul nostru - stăpânul nostru”, „clientul are prioritate”, „regula nr. 1 – clientul are întotdeauna dreptate; regula nr. 2 – dacă clientul greșește, vezi regula nr. 1”. Produsele și serviciile trebuie mereu îmbunătățite și adaptate noilor cerințe ale clienților și/sau consumatorilor;
- **cultura națională și/sau regională** – Este cunoscut și demonstrat faptul că există anumite modele culturale, ce caracterizează diferite națiuni și regiuni. Cultura națională și regională influențează cultura organizației prin educația diferită, moduri de gândire, religie, tradiții și concepții diferite ale populației. De asemenea, este cunoscut și demonstrat faptul că există anumite modele culturale care caracterizează diferite națiuni și/sau regiuni (amintesc studiile efectuate de

renumiții specialiști Geert Hofstede și Fons Trompenaars). Cultura națională și/sau regională influențează cultura organizației prin sistemul de educație (diferit de la o țară la alta), modul de gândire și decizie, religie, tradiții și concepții diferite. Nu există o cultură unică pentru toată omenirea, ci o multitudine de culturi, care corespund diferitelor forme de existență umană. Dinamismul culturii constă în diversitatea culturală.

Geert Hofstede a ajuns la concluzia că țările se deosebesc, în funcție de cinci tipuri de indicatori culturali: distanța mică/mare față de putere; controlul incertitudinii; individualism/colectivism; masculinitate/feminitate, orientare pe termen scurt/lung. Cu ajutorul acestor indicatori pot fi descoperite caracteristicile fiecărei culturi.

Geert Hofstede grupează țările în funcție de cele cinci dimensiuni, care definesc valorile, atitudinile și comportamentele oamenilor, aparținând diferitelor culturi. Distanța ierarhică reprezintă percepția asupra nivelului puterii între cel care deține o funcție de conducere și executant. Organizațiile care acordă egalitatea șanselor, în care subordonații pot discuta oricând și orice problemă cu șefii, se caracterizează prin distanță ierarhică mică față de putere. În schimb, organizațiile care instituționalizează inegalitatea se caracterizează printr-o distanță ierarhică mare față de putere.

Controlul incertitudinii măsoară gradul de toleranță față de neliniștea provocată de evenimentele viitoare. Cu cât acest grad de toleranță este mai mare, cu atât controlul incertitudinii este mai redus. Un grad redus al controlului incertitudinii duce la acceptarea riscurilor. În țările cu un indice înalt al controlului incertitudinilor se asumă mai puține riscuri personale, preferându-se, în schimb, instrucțiunile precise.

Individualismul/colectivismul reflectă măsura în care oamenii preferă să se preocupe de ei înșiși și de familiile lor, rămânând independenți de grupuri, organizații și alte colectivități, din punct de vedere emoțional.

În țările caracterizate prin feminitate se pune accentul pe protecția mediului, grija față de alții, cooperarea și asigurarea calității vieții în cadrul comunității. Țările caracterizate mai mult prin masculinitate sunt orientate, cu precădere, spre reușită, profit, competiție.

Cercetările efectuate de Geert Hofstede au fost continuate și de alți specialiști în domeniul managementului, care în studiile lor explică conexiunile existente între cultura națională și/sau regională și cultura organizației.

Alte contribuții importante în domeniul studiilor diferențelor culturale au fost aduse de savantul olandez Fons Trompenaars. Acesta a ajuns la concluzia că oamenii se confruntă cu trei situații: relațiile dintre indivizi; atitudinea față de timp; relațiile omului cu natura. După soluțiile alese, pentru aceste trei surse de provocări, orice țară poate fi caracterizată prin șapte dimensiuni culturale: universalism/particularism; individualism/colectivism; neutru/afectiv; specific/difuz; statut câștigat/statut atribuit; atitudinea față de timp; relațiile omului cu natura⁵.

Și în România s-au realizat diferite studii pentru identificarea caracteristicilor culturii naționale și a culturii organizațiilor. Astfel, prof. Eugen Burduș a ajuns la

5 Trompenaars, Fons, *L'entreprise Multiculturelle*, Editura Maxima, France, 2003

concluzia că România se caracterizează printr-un coeficient redus, spre mediu, de universalism; autorul concluzionează că pentru România este specifică o tendință mai mare spre individualism; societatea românească este mai mult afectivă decât neutră⁶. Asupra modului în care i se acordă individului statutul, concluzia este că în România acesta trebuie câștigat. Referindu-se la atitudinea față de timp, acesta consideră că românii le este specifică orientarea spre viitor. După caracterul relațiilor cu natura, România poate fi inclusă în rândul țărilor cu un coeficient puțin peste medie privind tendința de a stăpâni natura.

Până nu demult, caracteristicile culturale ale României nu erau analizate separat în literatura internațională de specialitate (România era inclusă, în aceste studii, în categoria țărilor foste comuniste). Consider că o abordare singulară este potrivită, deoarece țările foste comuniste s-au dezvoltat diferit, au propriul sistem de valori, propria tradiție și istorie, dimensiunea organizațiilor diferă de la o țară la alta; de asemenea sunt diferite tehnica și tehnologiile utilizate, resursele, condițiile sociale etc. Toate aceste elemente influențează cultura națională și, implicit, cultura fiecărei organizații, care-și desfășoară activitatea în țara respectivă.

Diversitatea culturală există și afectează modalitățile în care se acționează asupra organizației. În multe situații, oamenii asociază recunoașterea diferențelor culturale cu o gândire simplistă, primitivă și imorală. Mulți manageri care recunosc diversitatea în organizații sunt etichetați de colegii lor, ca periculoși, rasiști, etnocenștrști și neprofesionali. Normele culturale încurajează managerii în a persista în ignoranță cu privire la rasă, sex, etnicitate și a vedea oamenii doar ca indivizi care trebuie judecați și apreciați numai în raport cu calificările și rezultatele profesionale. Această abordare generează probleme, deoarece ea confundă recunoașterea cu judecata (raționamentul). Recunoașterea (acceptarea) apare când un manager realizează că oamenii care provin din grupuri culturale diferite se comportă diferit și că diferența afectează relațiile lor cu organizația. Judecarea sau raționamentul apare când managerul realizează că oamenii dintr-un anumit grup etnic sunt nu mai buni, nici mai răi decât alții din alt grup etnic, ci pur și simplu diferiți.

Judecarea celor din jur pe baza calității lor de membri ai anumitor grupuri alimentează prejudecățile (prejudecăți ce au la bază caracteristicile grupului și mai puțin pe cele ale individului). Decizia de a nu lua în considerare diversitatea culturală limitează capacitatea managerului de a controla și conduce. Orice organizație cu un management transcultural trebuie să depună un efort concentrat de a recunoaște diversitatea culturală, fără însă a o judeca.

Diversitatea culturală devine avantajoasă când organizația dorește să se extindă, să-și lărgască perspectivele, abordarea, orizontul noilor idei și operații. Unii specialiști consideră că organizațiile multinaționale sunt mult mai flexibile și mai deschise la idei noi.

⁶ Burduș, Eugen, *Influența culturii asupra managementului în contextul românesc*, Revista de Management Comparat Internațional, nr. 2/2001, p. 17-28

Printre avantajele mai relevante ale diversității culturale se înscriu și acestea:

- creșterea creativității;
- creșterea flexibilității și a îndemnării în rezolvarea problemelor complexe, care implică un număr mare de factori calitativi;
- îmbunătățirea lucrului efectiv cu grupurile de clienți bine delimitați cultural;
- determină o conștientizare ridicată privind modelele de comunicare și dinamica lor în organizații.

Diversitatea culturală poate influența, fie pozitiv, fie negativ activitatea organizației. Abordarea diversității și nu diversitatea în sine, determină rezultatele reale pozitive sau negative. Avantajele vin din folosirea diversității culturale ca resursă și nu din tratarea ei ca o responsabilitate a organizației.

Diferențele percepției și presupunerii au implicații diferite în abordările organizației de a conduce diversitatea culturală. Dacă organizațiile presupun că impactul cultural poate fi neglijat, ca în cazul organizațiilor mărginite sau limitate, strategia aleasă pentru conducere va fi aceea de ignorare a diversității culturale. Astfel, managerii mărginiți sunt de părere că diversitatea culturală nu este destul de importantă pentru a fi luată în considerare, că ea este irelevantă. Această strategie exclude și împiedică controlul și conducerea eficientă a diversității culturale. Dacă organizațiile văd influențele diversității culturale, atât pozitive, cât și negative, așa cum se întâmplă în cadrul organizațiilor sinergice, atunci strategiile abordate vor încerca să controleze influențele diversității culturale mai mult decât diversitatea însăși. Organizațiile sinergice minimizează potențialul problemelor care apar din diversitatea culturală prin controlul și conducerea diversității culturale, și nu prin neglijarea acesteia. Acestea maximizează avantajele potențiale prin controlul influențelor, impacturilor și în nici un caz prin ignorarea diversității culturale. Organizațiile sinergice își instruiesc și educă salariații pentru a recunoaște diferențele culturale și a folosi deosebirile în scopul creării de avantaje pentru organizații.

Strategiile de ignorare și minimizare a diferențelor culturale apar în mod natural și sunt destul de comune, obișnuite. Numai atunci când membrii organizației recunosc diversitatea culturală și potențialul lor de a influența pozitiv, probabil că organizația va opta pentru a controla și mânui diversitatea culturală în schimbul ignorării sau minimizării ei.

Pentru fiecare organizație, cunoașterea și înțelegerea normelor naționale de cultură a muncii și a culturii organizației în contextul culturii naționale, este deosebit de importantă. Conducerea eficientă a organizației depinde, în mare măsură, de capacitatea de adaptare a acesteia la mediul exterior, de stabilirea unui raport direct cu sistemul social din care face parte. Activitatea indivizilor în cadrul sistemului social este influențată de sistemul simbolic cultural, care le orientează comportamentul;

- **condițiile sociale** – după cum se știe, suntem martori la creșterea populației la nivel global, ceea ce duce la noi condiții asupra modului de organizare a activităților, a modului de ocupare a forței de muncă. Datorită faptului că forța de muncă este din ce în ce mai bine pregătită, se impune o recunoaștere și o recompensare adecvată a

acesteia. Implicarea, din ce în ce mai mult, a femeilor în procesele de muncă și de conducere, duce la schimbări majore atât în plan organizațional, cât și familial;

- **mediul tehnic și tehnologic** – influența acestui factor depinde de obiectul de activitate al organizației;
- **globalizarea** – este un fenomen tot mai prezent și obligă organizațiile să ia în calcul un amalgam de factori într-o viziune internațională. Activitățile acestora sunt influențate de acordurile comerciale încheiate între țări, de apariția unor produse concurente importate din străinătate etc. Globalizarea este o unificare politică, o integrare a societăților din întreaga lume într-un sistem politic și economic global. De asemenea, este un subiect destul de larg dezbătut ce are un număr mare de promotori și adepți, dar și de oponenți.

Factorii prezentați își pun amprenta asupra constituirii și modelării culturii organizației.

Numărul factorilor care influențează cultura organizației este în continuă creștere, un fenomen normal, de altfel, dacă ne gândim la schimbările care apar în urma implementării noilor tehnologii informaționale, dezvoltării telecomunicațiilor, apariției resurselor umane tot mai bine pregătite profesional și motivate, a organizațiilor care se extind continuu (organizațiile se măresc, își extind domeniile de activitate, devin transfrontaliere, mai complexe și mai dinamice), circulației tot mai liberă a oamenilor în afară propriei țări, implementarea managementului participativ, impunerii unor noi standarde de calitate atât produselor, cât și serviciilor etc. Prin urmare, lista factorilor care influențează cultura organizației rămâne deschisă.

Organizațiile trebuie să-și cunoască și să-și înțeleagă propria cultură, deoarece cu ajutorul acesteia își pot eficientiza activitatea; datorită acestui fapt, în ultimul timp se vorbește tot mai mult despre analizarea culturii (auditul culturii). În România, primul studiu privind cercetarea culturii la nivelul unei organizații s-a realizat în anul 1997⁷. Rezultatele au fost influențate de mentalități, valori și atitudini caracteristice stării de tranziție.

Datorită faptului că organizația este un sistem deschis, autoregenerativ, împărțit pe trei nivele (corporativ, organizațional și managerial), se poate afirma că în orice organizație se interpătrund și se intercondiționează trei tipuri de culturi: cultura corporativă, cultura organizațională și cultura managerială.⁸

Aceste trei componente (cultura corporativă, cultura organizațională, cultura managerială) se manifestă simultan și nu sunt strict delimitate.

De-a lungul timpului, numeroși specialiști din domeniul managementului au prezentat modele sau tipologii ale culturii organizațiilor, luând în calcul mai multe criterii.

Astfel, **după gradul de susținere și răspândire în rândurile salariaților**, pot fi identificate: *culturi forte* și *culturi slabe*⁹.

⁷ State, Olimpia, *Cultura organizației și managementul*, Editura ASE, București, 2004, pag. 206

⁸ Bontaș, Dumitru; Urban, Violeta, *Cultura firmei, rezultat al sintezei propriilor componente sistematice*, Buletinul Științific al Universității „George Bacovia” Bacău, anul VII, nr. 1/2004, p. 17-21

⁹ Burduș, Eugen; Căprărescu, Gheorghita, *Fundamentele managementului organizației*, Editura Economică, București, 1999, pag. 196

Culturile forte sunt specifice firmelor mici și mijlocii și sunt puternic susținute și răspândite prin ritualuri, ceremonii și mituri. Aceste practici au scopul de a implementa în conștiința și comportamentul oamenilor credințele, valorile, normele și perspectivele organizației. Angajații sunt uniți, împărtășesc aceleași stări, trăiri, evenimente. Organizația dedică mult timp și efort pentru învățarea și consolidarea culturii, este preocupată de socializarea noilor angajați cu credințele, valorile și comportamentele specifice. Angajații sunt selectați cu atenție, numai dintre cei care sunt compatibili cu filosofia organizației sau capabili să se adapteze specificului ei. Avantajele aplicării acestui model cultural constau în facilitarea coordonării, diminuarea blocajelor în comunicare, prevenirea și diminuarea stărilor conflictuale. Dezavantajele sunt provocate de faptul că stabilitatea și consensul pot duce la conservatorism și reticență față de schimbări și înnoire.

Culturile slabe se caracterizează prin neomogenitatea valorilor, credințelor și normelor. Predomină contradicțiile culturale care generează conflicte majore. Eroii ca și miturile care-i însoțesc sunt ignorați. Personalul este deabusolat și nemotivat, aflându-se în permanență într-o stare de insatisfacție, climatul de muncă este mereu încordat. Toate acestea determină o eficiență scăzută a firmei.

După configurația structurală sugerată, au fost identificate următoarele modele culturale¹⁰: *cultura de tip „pânză de păianjen”*, *cultura de tip „templu”*, *cultura de tip „rețea”* și *cultura de tip „roi”*.

Cultura de tip „pânză de păianjen” (tip „club”, tip „putere” sau „cultura lui Zeus”) se întâlnește în organizațiile mici. Are forma unei rețele concentrice, cu un singur centru de autoritate de la care se răspândesc radial linii de forță și influență. Structura care configurează acest tip de cultură se aseamănă cu o pânză de păianjen pe care se mișcă amenințător cel ce a țesut-o. Pânza de păianjen este formată din cercuri de influență aflate într-o permanentă extindere. Cu cât te apropii mai mult de centru, cu atât devii mai influent. Organizația este ca o prelungire a celor aflați la conducere, acționează în numele lor, este un fel de club de oameni cu aceeași gândire. Atrage oameni înclinați spre putere, există o mare toleranță în privința mijloacelor folosite pentru atingerea obiectivelor. Atmosfera este aspră și dură, predomină ritualurile de umilire, de diferențiere și degradare. Fluctuația personalului este mare datorită imposibilității de a suporta acest climat dur, de competiție, în care nici măcar reușitele nu sunt însoțite de satisfacție. Este un model cultural neplăcut, dar foarte eficient în realizarea obiectivelor. Se numește „cultura lui Zeus”, deoarece Zeus era protector, el domnea cu ajutorul fulgerelor, când era înfuriat, sau cu ajutorul ploii dătătoare de viață, când dorea să îmblânzească. De el se temeau oamenii, pe el îl respectau și uneori, îl iubeau. El reprezenta tradiția patriarhală, puterea, impulsivitatea, dar uneori și mila. Organizațiile cu o asemenea cultură depind foarte mult de caracterul și personalitatea managerului general.

¹⁰ Handy, Charles, *L'Olympe des managers: culture d'entreprise et organisation*, D'Organisation, Paris, 1986, pag. 32

Unele dintre avantajele acestui model cultural sunt:

- organizația este productivă;
- obiectivele organizației, în cele mai multe cazuri, sunt atinse;
- munca este eficientă atunci când este atent supravegheată;
- abilitatea de a răspunde imediat și intuitiv la oportunități sau crize datorită liniilor scurte de comunicare și centralizării puterii.

Cele mai întâlnite dezavantaje sunt:

- deciziile sunt luate în mod arbitrar;
- potențial mare de conflict ce nu poate fi niciodată îndepărtat;
- poate genera resentimente, mânie, dorință de răzbunare;
- îi așează pe oameni pe poziții defensive;
- nevoile personale ale membrilor organizației nu sunt satisfăcute.

Cultura de tip „templu” („tip rol” sau „cultura lui Apollo”) se întâlnește în organizațiile mari. În carul ei apar și se mențin subculturi în departamente specializate: producție, financiar-contabil, marketing, personal, cercetare-dezvoltare, calitate etc. care formează coloanele templului. Acestea sunt legate/unite între ele într-un mod logic și ordonat astfel încât, împreună, ele îndeplinesc obiectivele organizației. Valorile și perspectivele sunt date de acoperișul templului. Acestea sunt clare, exprimate în scris, gravitează în jurul disciplinei, Regulamentul de Organizare și Funcționare și Regulamentul de Ordine Interioară sunt cunoscute și respectate cu strictețe. Promovarea este lentă, atmosfera este relativ calmă și protectoare pentru indivizii care acceptă greu competiția și cărora li se asigură posibilitatea unei specializări profesionale. Sunt frecvente ritualurile de diferențiere, care marchează în mod clar bariera dintre acoperișul templului și coloanele acestuia. Persoanele ambițioase nu sunt avantajate de acest model cultural, ele își vor dori să avanseze, să treacă bariera și să ajungă cât mai aproape de vârful templului sau vor părăsi organizația. Handy afirmă că templele grecești sunt construite pe un sol puternic, însă dacă pământul începe să se clatine, coloanele se pot prăbuși, de aici și legătura făcută de acesta cu Apollo.

Printre avantajele acestui model se mai numără și:

- munca prestată pentru organizație este de bună calitate;
- relațiile ierarhice, rolurile, funcțiile și sarcinile sunt bine definite și respectate;
- membrii organizației simt că sunt luați în considerare.

La dezavantaje se mai pot adăuga și următoarele:

- dificultăți în înfruntarea problemelor neprevăzute;
- cu trecerea timpului, tot mai puțini oameni pot influența structura;
- respingerea activităților neplanificate / neprevăzute;
- întârzierea luării deciziilor.

Cultura de tip „rețea” (tip „sarcină” sau „cultura Athenei”) se întâlnește în firmele mari, cu structuri complexe. Acest tip de cultură se bazează pe distribuirea sarcinilor potrivit potențialului intelectual al fiecărui individ. Acesta dispune de autonomie în alegerea modalităților de realizare a sarcinilor. Este promovată

creativitatea, lucrul în echipă și obiectivele comune au prioritate față de obiectivele individuale. Se acordă încredere personalului, este antrenată capacitatea de creativitate, autodirijare și autocontrol. Toate acestea duc la creșterea responsabilității fiecărui individ. Este preferată de oameni profesioniști, buni specialiști pentru că ei lucrează în grupuri, împărțind atât abilități, cât și responsabilități. Handy, în descrierea acestui tip de cultură, face legătura cu tânăra Athene, zeița Cunoașterii (războinică, protectoarea lui Ulise, ocrotitoarea meseriașilor și a căpitanilor aventurieri).

Avantajele care se mai pot atașa acestui tip de cultură sunt:

- membrii grupului au sentimentul că au realizat multe obiective și acest lucru îi motivează să depună eforturi considerabile în continuare;
- oamenii sunt competenți, specializați, raționali, independenți și analitici, au energie și creativitate;
- cauzele și consecințele unei probleme sunt analizate în detaliu, ca și posibilitățile de rezolvare (soluțiile).

La dezavantaje se mai adaugă:

- dificultăți în a mobiliza energia membrilor în rezolvarea sarcinilor zilnice;
- dificultăți în a se face înțeleși;
- greutatea obținerii consimțământului colegilor de lucru atunci când se impune schimbarea.

Cultura de tip „roi” (tip „persoană”, cultura de tip „existențial” sau „cultura lui Dyonisos”) este destul de rar întâlnită în practică și diferă mult de primele trei tipuri de cultură deoarece pune pe primul plan obiectivele/scopurile individuale (individul deține rolul central). Organizația nu are putere suficientă pentru a impune indivizilor un obiectiv comun. Concepțiile de bază au în vedere autoritatea profesională și nu cea ierarhică, formală. Membrii organizației fac ceea ce știu mai bine și sunt consultați pe probleme în care sunt experți. Cele mai evidente exemple sunt acei oameni de profesie (doctori, avocați, arhitecți, artiști plastici, design-eri) care, pentru folosul lor, se grupează în practică. Handy a asemănat acest tip de cultură cu Dyonisos, Zeul Vinului și al Cântecului, deoarece, dintre toți zeii, el reprezintă cel mai bine ideologia existențială.

Avantajele acestui tip de cultură sunt:

- nevoile personale (protecție, stimă, recompense financiare) ale membrilor organizației sunt satisfăcute, într-o mare măsură;
- relațiile între oameni sunt apropiate, amicale, sincere și bazate pe respect;

Unul dintre dezavantaje este dificultatea de a obține rezultate imediate.

După contribuția la performanțele organizației, se pot identifica două modele culturale: *culturi pozitive* și *culturi negative*¹¹.

Culturile pozitive sunt prezente în organizațiile în care concepțiile de bază sunt orientate spre consultarea subordonaților în stabilirea obiectivelor și adoptarea deciziilor, iar cooperarea și comunicarea sunt predominante. În mod obișnuit, acest

11 Burduș, Eugen; Căprărescu, Gheorghiuța, *Fundamentele managementului organizației*, Editura Economică, București, 1999, pag. 195

gen de cultură generează performanțe înalte, însă pot exista și efecte nedorite, datorate distanțării de realitatea mediului ambiant (de exemplu, cultura poate deveni rigidă, sufocantă, inhibantă). Culturile pozitive se erodează în timp și pot contribui la declinul firmei atunci când sunt înlocuiți managerii sau când se trece de la o generație la alta, fără să se țină seama de schimbările mediului exterior acesteia.

Culturile negative se întâlnesc, de obicei, în organizațiile mari în care se promovează aroganța și birocrația. Interesele clienților, acționarilor, partenerilor și ale personalului sunt minimalizate sau chiar ignorate. Managerii nu acceptă schimbarea și nici ideile venite din partea subordonaților. Persoanele ale căror valori individuale converg spre încredere, altruism și deschidere spre exterior nu se pot integra sau se integrează foarte greu în astfel de culturi.

În funcție de structura organizației, un grup de specialiști au delimitat trei tipuri de culturi¹²: *cultura birocratică* (se bazează, înainte de toate, pe norme, reguli; are o ierarhie rigidă, centralizată); *cultura administrativă* (este orientată spre producție; este cultura organizațiilor care sunt sensibile la schimbări, adaptându-se rapid noilor situații); *cultura tehnică* (este tipică organizațiilor din domeniul industrial; se bazează pe “know-how”).

Geert Hofstede identifică șase modele ale culturii unei organizații¹³: *proces/rezultate* (în organizațiile orientate spre proces, salariații manifestă preferință pentru activitățile standard, de rutină, evitând, pe cât posibil, schimbările și riscurile; în organizațiile centrate pe rezultate, salariații își axează munca pe realizarea anumitor obiective, depunând eforturi deosebite în acest scop, bazate pe inițierea și realizarea de schimbări, cu asumarea riscurilor implicate); *salariați/muncă* (organizațiile din prima categorie sunt percepute ca având în centrul preocupărilor salariații și problemele personale cu care aceștia se confruntă. Este prezent managementul participativ, deciziile fiind luate prin consultarea proprietarilor (acționarilor), managerilor și personalului de execuție; în culturile orientate spre muncă, se pune accentul doar pe activitatea profesională); *limitat/profesional* (resursele umane din organizațiile cu o cultură de tip *limitat* se identifică mai degrabă cu organizația decât cu ramura profesională din care fac parte, considerând că organizația le asigură viitorul; dimpotrivă, angajații din organizațiile cu o cultură de tip *profesional* consideră că principalul criteriu este competența lor profesională și cred că viitorul depinde de ei și de capacitățile lor); *sistem deschis/sistem închis* (în primul tip, salariații noi sunt ajutați să se integreze mai repede, în timp ce în al doilea tip, se manifestă o reticență față de noii angajați); *control redus/control intens* (în organizațiile în care se exercită un control redus, se conturează o atmosferă destinsă, calmă; acolo unde controlul este intens, se conturează o anumită distanță față de șefi și organizație); *prescriptiv/paradigmatic* (organizațiile prescriptive sunt orientate spre respectarea strictă a normelor comportamentale și procedurilor organizaționale, în timp ce organizațiile

12 Harris, Philip; Morran, Robert, *Managing cultural differences*, Gulf Publishing Company, Houston, 1987, pag. 112

13 Hofstede, Geert, *Managementul structurilor multiculturale: Software-ul gândirii*, Editura Economică, București, 1996, pag. 217

pragmatice pun accent pe satisfacerea cerințelor clientului, fiind orientate spre piață).

Cercetătorii **americani Terence Deal și Allan Kenedy**, au avansat un alt punct de vedere în legătură cu clasificarea culturii organizațiilor¹⁴. După gradul de risc acceptat și viteza de reacție, au identificat: *cultura de tip "Macho"* (este tipică celor care își asumă riscuri mari și obțin un feedback rapid, indiferent dacă acțiunile lor sunt corecte sau greșite; competiția este intensă și agresivă, astfel se afirmă valorile individualismului); *cultura de tip „mizează pe compania ta”* (timpul acordat luării deciziilor este lung, ajungându-se uneori ca o decizie să fie luată după luni sau chiar ani de dezbateri; elementele definitorii ale acestui tip de cultură sunt rezistența și perspectiva pe termen lung și foarte lung; în cazul fluctuațiilor economice, organizațiile sunt vulnerabile); *cultura bazată pe muncă și certitudine* (promovează lucrul în echipă; salariații sunt stimulați să acționeze prompt, dar cu risc minimal; organizațiile sunt orientate spre client); *cultura de tip proceduri clar definite* (este specifică organizațiilor cu o structură ierarhică rigidă, bazată pe reguli și proceduri stricte; organizațiile își asumă doar riscuri reduse și nu răspund imediat la schimbările apărute în mediul socio-economic în care-și desfășoară activitatea). După tipul de personal care este atras și păstrat în organizație, au fost identificate următoarele tipuri de culturi: *echipa de base-ball* (angajații au spirit întreprinzător, imaginație și curaj); *clubul* (valorile predominante sunt experiența în muncă, angajații sunt loiali organizației); *academia* (angajații sunt recrutați din timpul studiilor și pregătiți la locul de muncă pentru a deveni experți în domeniul de activitate); *fortăreața* (se întâlnește, mai ales, în organizațiile care sunt în proces de modernizare, restructurare sau restrângere a activității).

Luând în calcul **relația dintre angajați și companie, sistemul ierarhic de autoritate și concepția angajaților privind rolul și scopurile organizației, cât și locul pe care fiecare angajat îl are în cadrul acesteia**, au fost identificate următoarele tipuri de culturi ale organizației¹⁵: *cultura de tip familial* (se pune accentul pe ierarhie și orientare către angajați; se manifestă respect și grijă pentru resursele umane ale organizației); *cultura de tip piramidal* (se pune accent pe ierarhie și orientare către scop; statutul individului depinde de funcția pe care o îndeplinește în cadrul organizației); *cultura de tip proiect* (oamenii din organizație sunt orientați spre proiect, accentul fiind pus pe egalitatea între membri); *de afirmare* (salariații sunt tratați în mod egal, dar se pune accentul pe creativitate, inovare).

Tipurile de culturi ale organizațiilor care-și desfășoară activitatea în țări aflate în tranziție, au fost elaborate de autorii Gheorghe Ionescu și Andrei Toma¹⁶: *culturi rigide* (specifice unor firme care sunt sau au fost în proprietatea statului, nu

14 Deal, Terence; Kenedy, Allan, *The Rites and Rituals of Corporate Life. The Manager's Bookshelf. A Mosaic of Contemporary Views*, Herper & Row Publisher, 1998, pag. 53-55

15 Popa, Ioan; Filip, Radu, *Management internațional*, Editura Economică, București, 1999, pag. 29

16 Ionescu, Gheorghe; Toma, Andrei, *Cultura organizațională și managementul tranziției*, Editura Economică, București, 2001, pag. 252-256

sunt orientate spre piață, nu încurajează inițiativa și creativitatea; angajații nu sunt stimulați și motivați, există dificultăți în comunicarea dintre compartimente); *culturi aflate în transformare* (rezistență la schimbare, angajații tineri privesc procesul de schimbare ca pe ceva interesant și provocator); *culturi fluide* (se află în proces de schimbare, sunt orientate spre piață, salariații sunt motivați și stimulați).

Organizațiile au evoluții diferite și datorită influenței puternice a personalității și stilului profesional al conducătorilor asupra salariaților. Strâns legată de stilul de management este eficiența muncii manageriale, care se concretizează în eficacitatea procesului managerial. De asemenea, practicarea unui management etic este vital pentru organizație, deoarece în noul mediu de afaceri, organizațiile nu se mai manifestă ca fiind autonome, independente, ci ca unități care depind una de cealaltă, formând practic o rețea între care succesul și eșecul se împart. Cu cât numărul celor care respectă un set de reguli elementare (corectitudine, adevăr, legalitate, seriozitate, responsabilitate, sinceritate, respect, cinste, dreptate etc.) este mai mare, cu atât cresc șansele de câștig ale fiecăruia dintre jucătorii de pe piață. Așadar, decăderea unei organizații poate duce la o cădere în lanț a mai multora. Dacă într-un grup de organizații care întreține relații de colaborare în afaceri, una dintre acestea nu respectă principiile etice, le va trage în jos și pe celelalte; din acest motiv, organizațiile care practică un management etic încearcă să atragă colaboratori la fel de responsabili ca și ei și să-i îndepărteze pe cei care nu respectă cerințele minime ale eticii.

Bibliografie:

1. Bontaș, Dumitru, *Management general*, Editura Universității „George Bacovia”, Bacău, 2007
2. Bontaș, Dumitru; Urban, Violeta, *Cultura firmei, rezultat al sintezei propriilor componente sistemice*, Buletinul Științific al Universității „George Bacovia” Bacău, anul VII, nr. 1/2004, p. 17-21
3. Burduș, Eugen; Căprărescu, Gheorghiuța, *Fundamentele managementului organizației*, Editura Economică, București, 1999
4. Burduș, Eugen, *Influența culturii asupra managementului în contextul românesc*, Revista de Management Comparat Internațional, nr. 2/2001, p. 17-28
5. Burduș Eugen; Căprărescu Gheorghiuța; Androniceanu Armenia, *Managementul schimbării organizaționale*, Ediția a treia, Editura Economică, București, 2008
6. Deal, Terence; Kenedy, Allan, *The Rites and Rituals of Corporate Life. The Manager's Bookshelf. A Mosaic of Contemporary Views*, Herper & Row Publisher, 1998
7. Handy, Charles, *L'Olympe des managers: culture d'entreprise et organisation*, D'Organisation, Paris, 1986
8. Harris, Philip; Morran, Robert, *Managing cultural differences*, Gulf Publishing Company, Houston, 1987

9. Hofstede, Geert, *Managementul structurilor multiculturale: Software-ul gândirii*, Editura Economică, București, 1996
10. Ionescu, Gheorghe; Toma, Andrei, *Cultura organizațională și managementul tranziției*, Editura Economică, București, 2001
11. Mihalcea, Radu; Androniceanu, Armenia, *Management*, Editura Economică, București, 2000
12. Popa, Ioan; Filip, Radu, *Management internațional*, Editura Economică, București, 1999
13. Schneider, Benjamin, *Notes on Climate and Culture Managing Service*, Prentice Hall, 1988
14. State, Olimpia, *Cultura organizației și managementul*, Editura ASE, București, 2004
15. Trompenaars, Fons, *L'entreprise Multiculturelle*, Editura Maxima, France, 2003
16. Urban, Violeta, *The decisive factors of the organization culture*, Buletin Științific anul XI, nr. 1/2008, Editura Universității „George Bacovia”, Bacău, 2008, pag. 227-283
17. Urban Violeta, Puiu Tatiana, *Ethical management – competitive advantage relationship*, Revista Economy Transdisciplinarity Cognition, Editura Universității George Bacovia, Bacău, nr. 1/2009, ISSN 1454-5675, pag. 265-272
18. Revista Management intercultural, anul II, nr. 3, 2000, pag. 42-43

IMPORTANȚA COMUNICĂRII DE AFACERI

Lilia Lupașcu, lector asistent (UCCM)

Der Kommunikationsprozess spielt im Alltag des Menschen eine wichtige Rolle. Der beginnt mit den einfachsten Aktivitäten und setzt die komplexen fort. Es gibt einen engen Zusammenhang zwischen dem Kommunikationsprozess und der menschlichen Existenz.

Între societate, existența umană și procesul de comunicare există o relație de interdependență și interacțiune. Procesul comunicării joacă un rol major în viața cotidiană a fiecărei persoane, începând cu cele mai simple și continuând cu cele mai complexe activități pe care aceasta le desfășoară. Chiar și o activitate atât de simplă cum este efectuarea unei călătorii necesită apelarea la numeroase tipuri de comunicare: consultarea programului meteo, invitarea unor prieteni prin intermediul telefonului, obținerea de numerar din contul bancar prin intermediul unei cărți de credit, ghidarea cu ajutorul indicatoarelor rutiere, etc.

Mijloacele de care o persoană se folosește pentru a comunica sunt aproape infinite: televiziune, radio, casetofoane, ziare, cărți, discuții, întruniri, gesturi etc. În societatea umană comunicarea este unul din fenomenele esențiale, pe care membrii unei comunități nu-l poate evita sau ocoli. Suntem parte a unei lumi care face absolut zilnic apel la cuvântul vorbit (comunicarea orală), comunicarea electronică (atât orală cât și scrisă), comunicarea nonverbală și cea scrisă și tipărită.

Nevoia unei comunicări efective/eficiente și de calitate nu are un caracter de noutate. Necesitatea de a învăța/educa/deprinde/dobândi și utiliza anumite abilități în comunicare a fost recunoscută de secole și chiar milenii, iar dezbaterile aspectelor punctate de noi în rândurile ce urmează, vor demonstra cu lux de amănunte oportunitatea și rolul extrem de important pe care îl are comunicarea pentru societatea modernă. Este bine știut faptul că încă în Grecia antică existau legi potrivit cărora fiecare cetățean trebuia să fie avocat capabil să-și apere drepturile sale. Mediul social/condițiile existente au impulsivat studiul procesului comunicării, care își are începuturile încă înaintea erei noastre. În anul 100 î.e.n. filosofi romani, inclusiv Cicero elaborează primul model ce vizează sistemul de comunicare.

În continuare vom prezenta un alt exemplu concludent, care se referă deja la o altă etapă istorică și anume la secolul al XV-lea, când administrarea și corespondența afacerilor au fost introduse ca și cursuri formale la Universitatea din Florența încă din 1501-1502.

Asociația Americană de Management a efectuat un studiu asupra unor manageri cu scopul de a determina tipul de caracteristici absolut necesare, ce ar putea influența/și ridica gradul de performanță al unei societăți economice. Managerii au specificat - comunicarea, managementul resurselor umane, planificarea strategică constituie pilonii de bază la obținerea unui sau altui succes. Din acest raționament putem deduce că anume comunicarea este aici conceptul-cheie, întrucât celelalte două entități necesită ele însele foarte bune îndemânări în comunicare.

Harry J. Gray, președintele și directorul executiv al United Technologies Corporation, pe bună dreptate, consideră că este extrem de oportun și necesar în afaceri de a dobândi și dezvolta o serie de calități/deprinderi și abilități de comunicare: *«Întrucât tehnologia transformă societatea, îndemânarea de a comunica va fi fundamentală pentru atingerea succesului; fiecare, indiferent de domeniul de studiu sau de activitate va trebui să dobândească abilități de a citi, scrie, asculta și vorbi eficient; epoca informațiilor evoluează, iar abilitățile de a gândi, asculta și înțelege, de a organiza, analiza, sintetiza informația vor fi esențiale»*. Toate acestea vor fi tot mai mult evaluate și apreciate în economia noastră bazată pe o informație în plină ascensiune. Prin urmare, calitatea actului de comunicare și de ascultare în societate modernă devin/sînt fundamentale și esențiale pentru orice tip de activitate efectuată. Mîine, acestea vor evolua și mai mult, devenind decisive atît pentru segmentul social-economic, cît și pentru cel cultural-etnologic.

Studiile indică faptul că oamenii își petrec aproximativ 75% din timpul de muncă comunicînd. Ce înseamnă de fapt comunicarea? Webster definește termenul ***comunicare*** ca fiind **«un act sau o activitate de transmitere a unor mesaje verbale sau scrise; un schimb de informații; un proces prin care sensurile sunt transmise între persoane prin intermediul unui sistem de simboluri»**. [1]

Comunicarea - procesul de transmitere și recepționare de mesaje

Comunicarea în afaceri, care potrivit opiniei lui Webster, este un fenomen complex, amplu și supradimensionat poate fi realizată prin mijlocirea mai multor forme: întocmirea de documente de afaceri, inclusiv scrisori, memorandumuri, rapoarte; discuții, convorbiri, interviuri, întruniri, prezentări publice și interacțiuni zilnice la un nivel mai mult sau mai puțin formal; tehnoredactare și telecomunicații; comportament, inclusiv modul în care o persoană “dă” mâna, își ocupă locul în timpul unui interviu, se îmbracă, vorbește, se mișcă. Orice activitate, acțiune, gest, privire, zîmbet, postură, mișcare, obiect etc. poate fi un potential mesaj; o persoană nu poate să nu comunice.

Comunicarea poate fi definită, așadar, ca fiind procesul de transmitere și recepționare de mesaje care pot fi procese mentale (concluzii, gânduri, decizii interioare) sau expresii fizice (gesturi, sunete). Oamenii preiau mesaje, le prelucrează cu scopul de a le înțelege și lansează noi mesaje pentru a atinge alte scopuri. Totodată, tipurile de mesaje pe care le utilizează diferiți actori în comunicare sunt *mesajele verbale și mesajele nonverbale*.

Entitatea de **mesaj verbal** semnifică un mesaj transmis prin limba scrisă sau prin cea vorbită, adică este exprimat fie în cadrul unor discuții interactive fie prin mijlocirea/intermediul unor scrieri.

Discuțiile și dezbaterile sunt cele mai frecvente căi/mijloace de transmitere a mesajelor verbale. Acestea includ *conducerea, derularea unor întruniri/ședințe, speech-uri, vânzarea de produse și servicii, acordarea de consultanță angajaților, soluționarea unor reclamații, derularea unor activități de negociere etc.* Comunicarea orală este foarte diferită de cea scrisă, întrucât oferă mai multe modalități de transmitere a mesajului. Comunicând oral, se pot corecta, completa și explicita imediat aspectele percepute necorespunzător, se pot accentua anumite părți ale mesajului, clarifică idei, exprimă atitudini. Aceasta este, probabil, explicația de ce oamenii preferă de regulă să comunice față în față sau prin telefon, evitând-o pe cea scrisă.

Scrierea este o formă mai pretențioasă de comunicare verbală. Atunci când ne prezentăm în scris relatarea, mesajul trebuie transmis clar și concis, respectând o serie de cerințe și rigori. Îndemânarea de a scrie bine se dobândește cu timpul și presupune vocație, talent, creativitate, cunoștințe profunde în comparație cu comunicarea orală. Comunicarea scrisă în afaceri este extrem de importantă întrucât reprezintă, de fapt un set de documente. Astfel, dacă oamenii ar apela și s-ar baza doar la mesajele orale, ar fi mult prea dificil de restabilit ce s-a comunicat anterior. Iată de ce în afaceri miza cea mare revine cuvântului scris.

Modul în care mesajele verbale sunt transmise și percepute este o consecință directă a anumitor îndemânări pe care emițătorul respectivul receptor și le-au însușit. Este vorba de îndemânarea de a vorbi, a asculta, citi și gândi eficient.

Ascultarea reprezintă calitatea sau îndemânarea receptorului, care în comunicare este cea mai puțin utilizată în mod eficient. Când o persoană este în interacțiune față - în - față cu o alta, este foarte probabil ca la un moment dat aceasta să înceapă să «viseze cu ochii deschiși». Motivul rezidă în faptul că un individ poate asculta aproximativ 500 de cuvinte/minut; însă cei mai mulți dintre oameni emit, adică actualizează circa 125 cuvinte/minut, asta înseamnă că aceștea rostesc de 4 ori mai lent decât s-ar putea asculta. În plus, actul de ascultare înseamnă cu mult mai mult decât simpla recepționare a vorbelor rostite. Presupune selectarea, evidențierea și depistarea cuvintelor în funcție de valoarea și importanța lor, precum și urmărirea mesajelor acompaniatoare care pot contrazice, infirma sau confirma cuvintele rostite. Ascultarea de calitate presupune, de asemenea, obiectivitate și importanțalitate.

Citirea eficientă are o importanță indiscutabilă în comunicare. Actorul decident trebuie să dea dovadă de capacități deosebite privind sumarizarea unui document demonstrând că posedă capacitatea de a decide imediat o problemă sau alta. Un atare comportament poate avea efecte considerabile și extrem de benefice pentru activitatea de afaceri. După cum bine se știe, oamenii gândesc în termeni verbali. Luarea deciziilor, soluționarea problemelor, planificarea, organizarea, precum și alte activități de afaceri se fac/se efectuează în/și pe baza actelor de gândire. De altfel, gândirea verbală poate impune anumite limite, restricții asupra creativității, aceasta

fiind o formă de comunicare interpersonală utilă și necesară pentru coordonarea celorlaltor îndemânări în comunicare.

Desigur, oamenii folosesc nu doar cuvinte pentru a comunica. Ori de câte ori se comunică, se trimit în exterior stimuli, mesaje, semnale și prin intermediul altor mijloace. Chiar atunci când omul nu scrie și nu vorbește, el totuși comunică ceva, chiar dacă o face de multe ori neintenționat.

Ansamblul elementelor non-verbale ale comunicării este uneori denumit **“metacomunicare”** (cuvântul grecesc “meta” înseamnă “dincolo” sau “în plus”). **”Metacomunicarea”** este deci ceva mai mult în raport cu comunicare și fiecare vorbitor trebuie să fie conștient de existența acestui fenomen. De remarcat că metacomunicarea, care însoțește orice mesaj, are o importanță deosebită, întrucât ascultătorul va folosi aceste *“chei”*, adică mesajele non-verbale pentru a-l ajuta să conștientizeze/să descifreze ce i se comunică. În multe situații el va prelua/va detecta și prelua înțelesul mai degrabă din metacomunicare decât din cuvintele auzite. Aceasta se produce/întâmplă mai des atunci când *“una se spune și alta se face”*. De exemplu, în situația când o persoană este supărată, ea caută din răspuțeri să ascundă, să mușamalizeze această stare. Involuntar, poziția corpului, modul în care ea folosește gesturile, privirea, expresia feței, tonul vocii o pot trăda.

În literatura de specialitate s-a demonstrat, cu lux de amănunte, că *mesajele nonverbale*, adică mișcarea corpului, caracteristicile fizice, distanța, atingerea, paralimbajul, artifact-urile, mediul, timpul, mesajele nonverbale scrise reprezintă mai mult de 65% din mesajele transmise prin comunicare. În fond comunicarea nonverbală este complementară și transcende comunicarea scrisă sau orală. Mesajele nonverbale pot întări, complementa, contrazice sau substitui mesajele verbale. Atare acțiuni, activități, reacții pot fi materializate/exprimate prin mijlocirea **mișcarea corpului** și capului, prin privirea ochilor, expresia feței etc. Felul în care o persoană se mișcă sau își poziționează corpul furnizează informații suficiente despre acea persoană. În general, în funcție de cultura, pe care o reprezintă, oamenii mișcă capul pentru a aproba sau dezaproba ceva, pentru a încuraja o alta persoană, care vorbește, afirmă sau neagă ceva. De exemplu, în Marea Britanie o încuviințare din cap dă celeilalte persoane permisiunea să continue vorbirea, în timp ce în India înclinarea capului în sus și în jos înseamnă, dimpotrivă *“nu”*, adică interzicerea de a comunica sau o dezaprobare fățișă. Expresia feței unei persoane poate furniza în mod continuu o diversitate de comentarii privind reacția la ceea ce se comunică - surprindere, neîncredere, aprobare, furie etc. Prin urmare, studiind expresiile feței unei persoane, putem învăța multe despre adevăratele sentimente ale respectivei persoane. Spre deosebire de alte semnale emise de corpul omului, privirile ochilor are un efect uluitor, în comparație cu alte semnale fizice folosite. Unele priviri ale ochilor sunt necontrolabile; ele trimit mesaje foarte puternice pe care le recepționăm aproape fără a fi conștienți. Ochii nu pot comunica fiind izolați de restul corpului. Există un număr impunător de mesaje care pot fi expediate/lansate când se practică colaborarea, adică când se combină mișcarea ochilor cu cea a pleoapelor și sprâncenelor sau cu alte

componente ale corpului. Mesajele, semnalele ce reprezintă comunicarea gestuală fac parte din nonverbal. Caracteristicile fizice ale unui individ pot fi mesaje importante pentru ceilalți indivizi. De exemplu, în timpul anilor '60 bărbații care purtau păr lung sau aveau barbă adeseori întâmpinau dificultăți în găsirea unui loc de muncă. Ofertanții locurilor de muncă considerau excesul de plete și de bărbi neîngrijite un mod de a protesta și o formă de rebeliune manifestate față de autoritatea economică și cea politică. Oamenii înalți sunt adeseori angajați pe posturi care implică un contact direct cu clienții, datorită respectului pe care, uneori, cumpărătorii îl manifestă față de această categorie de angajați. Studiile demonstrează că oamenii cu un aspect exterior plăcut sunt considerați mai credibili decât cei cu mai puțin șarm.

Distanța. În afaceri se poate observa cum oamenii apreciază o anumită relație sau interacțiune cu alți oameni după felul cum aceștia «păstrează sau nu distanța». Distanța mică sugerează încredere, căldură, amabilitate etc. pe când distanța mare sugerează că persoana care o practică nu permite apropierea, fiind și rece, dar și mult mai rezervată.

Atingerea este o importantă formă de comunicare, în strânsă corelație cu ideea de spațiu personal. Deși a fost probabil cea mai veche formă de comunicare, folosită de copiii mici încă de când nu sunt în stare să comunice, mulți sunt nesiguri în legătură cu modul cum aceasta trebuie utilizată eficient. În general avem tendința de a fi foarte precauți atunci când folosim atingerea ca formă de comunicare. Studiile arată că oamenii care își dau mâna înaintea unei întruniri vor lucra mai ușor împreună. Prin atingere, printr-o strângere de mâna dispar barierele de comunicare care adesea există între oameni. Totuși sunt unele persoane care reacționează negativ în fața unor tentative de atingere. A învăța când să atingi unele părți ale corpului partenerului de afaceri și cum să răstălmăcești atingerea respectivă poate fi o valoroasă îndemânare în comunicare.

Paralimbajul semnifică modul în care oamenii folosesc cuvintele. Când vorbim, volumul și tonul vocii, folosirea unor “aaa” sau a altor caracteristici de vorbire servesc pentru a completa mesajul verbal. În relațiile de afaceri este importantă claritatea și audibilitatea în vorbire. Utilizarea la momentul oportun a accentului, a jargonului, a unui anumit grad de informalitate și naturalețe pot crea un mediu confortabil auditoriului.

Artifact-urile semnifică îmbrăcămintea, podoabele, parfumurile, cosmeticele etc. Ele sunt utilizate ca o extensie a persoanei ce le poartă, deci în scopul de a crea o imagine a respectivei persoane. Oamenii identifică anumite artifact-uri drept simboluri pentru anumite lucruri. De exemplu, înainte de anii '60 bărbații care purtau lăntișoare sau cercei de aur erau considerați efeminați, apoi aceste podoabe au devenit simboluri ale rebeliunii contra autorității pentru ca ulterior aceste podoabe să fie acceptate drept modă.

Timpul, respectiv modul în care acesta este utilizat oferă numeroase informații despre o persoană sau alta. De exemplu se pot spune multe lucruri despre o persoană care vine la o întâlnire la timp, sau chiar mai devreme. și cu totul alte lucruri se

vor spune despre o persoană care mereu întârzie sau contramandea ședințele. Managementul timpului este un foarte bun indicator și comunicator al abilităților și personalității unui individ. Mesajele nonverbale scrise semnifică modul în care sunt prezentate mesajele scrise. De exemplu, calitatea hârtiei prin care se comunică un mesaj scris, utilizarea unui ribon și a unei imprimante bune, aspectul respectivului mesaj, tonul, punctuația, vocabularul etc.

Procesul comunicării - abordare strategică (factori și etape)

Strategia semnifică planul pentru atingerea unui anumit țel sau obiectiv. Pregătirea unei strategii de comunicare necesită atât abilități mentale cât și perceptive. În ceea ce privește comunicarea, indiferent ce acțiune se încearcă a se întreprinde este necesar a da răspunsuri explicite la următoarele șase întrebări elementare ceea ce va conferi procesului de comunicare mai multe șanse de succes, făcând, totodată, și sarcina mai ușoară.

Întrebări-cheie în cadrul procesului comunicării:

De ce? (scopul)

1. De ce comunic?
2. Care este scopul meu real de a comunica în scris sau oral?
3. Ce sper eu să realizez? O schimbare de atitudine? O schimbare de opinie?
4. Care este scopul meu final? Să informez? Să influențez? Să conving? Să fraternizez cu cineva?

Cine? (interlocutorul)

1. Cine este pînă la urmă receptorul mesajului meu?
2. Ce fel de persoană este? Ce personalitate are? Este educat? Ce vîrstă are? Care este statutul lui social?
3. Cum va reacționa la conținutul mesajului meu?
4. Ce știe el despre conținutul mesajului meu? Mult? Puțin? Nimic? Mai mult sau mai puțin decât mine?

Unde și când ? (locul și contextul)

1. Unde va fi interlocutorul când va primi mesajul meu? Care elemente ale mesajului meu nu sunt bine cunoscute, astfel că va fi nevoie sa-i reamintesc faptele?
2. Cît de repede ajunge la destinatar mesajul meu? Pot răspunde imediat la o problemă abordată de interlocutor? Sau mesajul meu va reprezenta prima informație pe care interlocutorul o va auzi despre problema respectivă?
3. Care este relația mea cu ascultătorul? Este mesajul meu un motiv care ar declanșa anumite controverse între noi? Atmosfera este încordată sau amicală, cordială?

Ce ? (subiectul)

1. Ce vreau exact să comunic?
2. Ce aș dori să spun?
3. Ce dorește el să știe?
4. Ce informații pot omite?
5. Ce informații pot oferi pentru a fi: explicit; concis, amabil, constructiv, corect, complet?

Cum ? (tonul)

1. Cum voi comunica mesajul meu? În cuvinte? În imagini? În cuvinte și imagini?
Ce cuvinte?
Ce imagini?
2. Ce mod de comunicare va fi preferat? Scris sau vorbit? O scrisoare, o discuție personală sau un interviu?
3. Cum voi organiza informațiile pe care vreau să le transmit? Voi folosi o prezentare deductivă sau voi utiliza o prezentare inductivă?
4. Cum voi realiza efectul dorit? Ce ton voi folosi pentru a-mi realiza obiectivul? Ce cuvinte voi utiliza și ce cuvinte voi evita sau omite pentru crearea unei atmosfere potrivite?

În abordarea procesului comunicării trebuie avut în vedere faptul că modul de desfășurare a acestuia este influențat de o serie de FACTORI inerenți mediului, motiv pentru care comunicarea nu trebuie privită ca un fenomen izolat și lipsit de complexitate. Modalitatea în care fiecare percepe lumea, dictează comportamentul strict individual. Experiențele fiecărui individ sunt unice, iar unicitatea de fiecare dată este asigurată și dictată de nivelul de cunoaștere al limbii, de sistemul social, politică, religie, de atitudinile și crezurile, de nivelul de educație, inclusiv de fondul cultural al fiecărei persoane. Stilul în care o persoană comunică, adică vorbește, ascultă, scrie, citește, gândește, se mișcă etc. reflectă fondul cultural al acesteia și, bineînțeles, fondul cultural determină stilul de comunicare.

Limba în care o persoană a învățat să vorbească îi conferă acesteia un anumit mod de a-și clasifica experiențele. Când acea persoană observă un lucru în mediul său, îi pune acestuia o etichetă, adică îl califică, bazându-se pe experiența sa anterioară și pe sistemul lingvistic, pe care-l stăpânește.

Sistemul social - relațiile interpersonale determină în bună măsură stilul de comunicare al unui individ. Fiecare tratează alte persoane corespunzător modului în care percepe relația sa cu acestea. Membri familiei, prietenii apropiați, colegii de muncă, superiorii, diversele cunoștințe, ofițerul de poliție etc. cauzează fiecare în parte un anumit efect asupra modului de comunicare al unei persoane concrete. Respectiva persoană va folosi diferite cuvinte și diferite tonalități ale vocii, va demonstra diferite niveluri de respect în funcție de cel cu care comunică.

Religia oferă multor oameni o perspectivă a motivului pentru care aceștia există. Dacă o persoană simte că orice n-ar face pe pământ are un scop, bine stabilit, cu certitudine crede în existența Forței Divine. În momentul în care respectiva persoană "trăiește cu frica lui Dumnezeu" în mod sigur că va trata alte persoane în felul în care dorește să fie tratată la rândul său. Fiecare religie se bazează pe această premisă, fie că este vorba de Creștinism cu cele zece porunci, de etica protestantă, de Karma ori de învățăturile Coranului.

Atitudinile - despre atitudini se spune că sunt influențate într-un anumit mod de religie. Fiecare a dobândit anumite atitudini în legătură cu timpul, bogăția, munca, realizările și diferite alte aspecte ale vieții. Aruncând un tur de orizont asupra unei societăți, putem concluziona că majoritatea oamenilor ce o constituie au atitudini

similare în raport cu sus-amintitele aspecte ale vieții și de asemeni că împart o anumită afiliație religioasă. În general, în țările unde oamenii n-au calitatea de a-și controla destinul lor persistă sărăcie; însă în țările unde oamenii își asumă responsabilitatea propriilor vieți există o mai bună distribuție a bogăției.

Educația are de cele mai multe ori ca rezultat o anumită îndemânare în comunicare. Abilitățile de a citi, scrie, vorbi, asculta, gândi inițiate încă în familie și la grădiniță, iar ulterior sunt dezvoltate în școală. Sistemul educațional în care o persoană își dezvoltă aceste îndemânări este proiectat pentru a promova anumite norme culturale. Ca rezultat, educația este în așa fel concepută, încât să dezvolte acele îndemânări și abilități în comunicare care sunt acceptate în societate.

Tehnologia - îndemânările, tehnicile, programele, mașinile și altele sunt părți ale tehnologiei societății sau modalitățile acesteia de a îndeplini anumite obiective. Oamenii folosesc fiind influențați zi de zi de radio, televiziune, computere etc. Aceste mijloace și instrumente au simplificat mult comunicarea și prezintă multe opțiuni asupra modului de transmitere și recepție a mesajelor.

Politica. Sistemul politic în care o persoană a fost educată oferă anumite norme și linii orientative asupra modului de comunicare.

Legea care guvernează societatea modelează în mod semnificativ comportamentul fiecărui individ. Fiecare știe că există un preț pentru rostirea sau tipărirea unor cuvinte/expresii/enunțuri, care fiind incorecte, agasante, calomnioase, ofensatoare provoacă neplăceri, ofense și supărări altora .

Combinăția tuturor acestor componente constituie cultura și influențează modul în care o persoană trăiește, se comportă și comunică. Procesul comunicării implică mai multe ETAPE: *formarea unei idei, stabilirea scopului, alegerea modului de transmitere, codificarea mesajului, transmiterea mesajului, decodificarea mesajului de către receptor, transmiterea de către receptor a mesajului de răspuns.* **Formarea ideii** este cauzată de unul sau mai multe dintre milioanele de posibili stimuli ai mediului înconjurător. De exemplu, un negociator se simte frustrat de faptul că translatorul din cadrul unei ședințe de negocieri nu traduce corect/adekvat și astfel conștientizează faptul că ar prefera ca translatorul să fie exclus din circuitul de comunicare, iar discuțiile să se poarte într-o limbă neutră; deci ideea a fost formată și urmează a fi exprimată în cuvinte; frustrarea a cauzat creativitate; s-a găsit astfel o soluție privind reglementarea problemei; acum negociatorul are o altă problemă cum să transmit prompt mesajul complet partenerului de la masa negocierilor, fără a fi distorsionat.

Stabilirea obiectivului trebuie făcută operativ, adică imediat, după ce a fost formulată ideea și s-a decis transmiterea unui mesaj. Obiectivul presupune ceea ce se speră a se împlini. În exemplul de mai sus obiectivul negociatorului este acela de a se putea exprima direct fără a apela la serviciile translatorului. Dacă acesta se află într-o poziție de pe care poate să-i ceară efectiv partenerului de a renunța categoric la translator, se spune că apelează la o strategie “tell”. Dacă însă urmează să-l convingă că respectivul demers ar putea avea rezultate favorabile pentru ambele părți, va trebui să apeleze la o strategie “sell” (adică va trebui să-i vândă ideea).

Alegerea modului de transmitere trebuie hotărâtă înainte de conceperea mesajului. Bineînțeles, că o persoană va aborda un mesaj în mod diferit, în funcție dacă acesta este prezentat în scris sau e transmis oral. Un mesaj vorbit poate avea un feed-back mai rapid decât unul scris. De asemenea, transmitătorul unui mesaj oral are oportunitatea de a face corecții în cazul în care mesajul e recepționat într-un mod eronat sau în alt mod decât cel intenționat.

Codificarea mesajului. Întrucât “înțelesurile se află în oameni și nu în cuvinte”, trebuie alese simbolurile apte să reprezinte ideea; simbolurile cele mai frecvent utilizate sunt cuvintele. Acest proces de desemnare a unor cuvinte unor anumite înțelesuri este cunoscut sub denumirea de codificare. Este foarte importantă selectarea cu atenție a cuvintelor, întrucât același cuvânt poate avea diferite semnificații la diferite persoane. În codificarea unui mesaj o importanță deosebită trebuie acordată alegerii cuvintelor care trebuie să fie concrete și nu abstracte, trebuie să corespundă nivelului de cunoaștere a fondului cultural, vârstei, educației, profesiei și a altor caracteristici ale receptorului. Un alt aspect ar fi acela de a alege cuvintele potrivite situației în funcție de motivul pentru care se transmite un mesaj. De exemplu, se vor utiliza cuvinte selectate special, care sînt mult mai convingătoare atunci când se încearcă să se inoculeze cuiva o idee decât atunci când doar se semnaleză niște fapte. Nu mai puțină importanță are structurarea riguroasă a mesajului, claritatea, coerența acestuia.

Transmiterea mesajului se efectuează, de regulă, după ce acesta a fost conceput. **Decodificarea mesajului** revine persoanei cu care se comunică, adică partenerului căruia i s-a transmis un mesaj și care încearcă să depisteze conținutul respectivului mesaj, interpretarea simbolurilor. Atunci când receptorul decodifică mesajul, sensul acordat va depinde de capacitatea acestuia de a înțelege contextul în care mesajul a fost transmis, de experiența sa pe care o are în recepționarea și operarea cu mesaje similare, de abilitatea de a surmonta bariere și dificultăți în comunicare.

Feed-back-ul, în general, este prezent în situațiile când se transmite un mesaj care a fost recepționat de persoana căreia i-a fost destinat, solicitînd un răspuns concret acesta poartă denumirea de feed-back.

Bariere și dificultăți în procesul comunicării

Ori de câte ori scriem sau vorbim, dorim să convingem, să explicăm, să influențăm, să educăm sau intenționăm să îndeplinim orice alt obiectiv, prin intermediul procesului de comunicare, ne axăm cel puțin pe patru scopuri principale:

- să fim receptați (auziți sau citați);
- să fim înțeleși;
- să fim acceptați;
- să provocăm o reacție (o schimbare de comportament sau de atitudine).

Atunci când nu reușim să atingem nici unul dintre aceste obiective, înseamnă că ceva în derularea comunicării nu funcționează eficient, adică ceva afectează/stabilește sau periclitează transmiterea mesajelor. Orice fenomen, proces, acțiune, factor etc. care interferează cu procesul de comunicare, poartă denumirea de barieră, dificultate sau “noise”.

Barierile în comunicare apar atunci când receptorul mesajului comunicat nu receptează sau interpretează eronat sensul avut în vedere de către emițător. Scopul studierii comunicării este acela de a reduce considerabil din acest handicap, de a reduce sau exclude piedicile care cauzează aceste fenomene. Așa cum am notat deja, *“înțeleșurile se regăsesc în oameni și nu în cuvinte”*, astfel că identificarea factorilor care conduc la interpretări vagi și eronate este primul pas care asigură o mai bună comunicare. Această stare de lucruri își găsește explicație în **diferența de percepție** - modul în care noi privim lumea este influențat de experiențele noastre anterioare, astfel că persoane de vârste diferite, naționalități, culturi, educație, ocupație, sex, temperamente etc. vor avea alte percepții și vor interpreta aceleași situații în mod diferit. Diferențele de percepție sunt de cele mai multe ori cauza numeroaselor bariere de comunicare.

Concluzii grăbite - deseori vedem ceea ce dorim să vedem și auzim ceea ce dorim să auzim, evitând să recunoaștem realitatea în sine. Aceasta ne poate duce la ceea ce se spune “a face doi plus doi să dea cinci”.

Stereotipii - învățând permanent din experiențele proprii, vom evita situația neplăcută de a trata diferite persoane ca și când ar fi una singură: “Dacă am cunoscut un inginer (student, maistru, negustor, etc.) i-am cunoscut pe toți”.

Lipsa de cunoaștere - este dificil să comunicăm eficient cu cineva care are o altă educație ce diferă de a noastră și stăpânește cunoștințe rudimentare în domeniul abordat. E dificil, dar nu și imposibil. Atâta doar că se cere îndemânare din partea celui care comunică; el trebuie să fie conștient de discrepanța între nivelurile de cunoaștere a celor doi, fiind obligat să se conformeze situației date.

Lipsa de interes - este una dintre cele mai mari și mai frecvente bariere ce trebuie depășite. Acolo unde lipsa de interes este evidentă și de înțeles, trebuie să se acționeze cu abilitate pentru a direcționa mesajul astfel încât să corespundă intereselor și nevoilor celui care primește mesajul.

Dificultăți în exprimare - dacă emițătorul are probleme legate de utilizarea imediată a cuvintelor pentru a-și exprima gândurile și ideile proprii, aceasta va fi în mod sigur o piedică și o barieră în comunicare și acesta deci va trebui neapărat să-și îmbogățească vocabularul.

Emoții – emotivitatea ca proces necontrolat între emițătorilor și receptorilor de mesaje poate fi de asemenea o barieră. Emoțiile puternice pot bloca și periclita în totalitate actul de comunicare. O metodă eficientă de atenuare a situațiilor de blocaj este suspendarea/întreruperea dialogului când partenerii sunt afectați de emoții puternice. Totuși, uneori, cel care primește mesajul poate fi mai puțin impresionat de o persoană care vorbește fără emoție sau entuziasm, considerând-o plictisitoare - astfel că emoția poate deveni un catalizator al comunicării.

Personalitatea - nu doar diferențele dintre tipurile de personalități pot crea probleme, ci, deseori, propria noastră percepție a persoanelor din jurul nostru este afectată și, ca urmare, comportamentul nostru influențează pe acela al partenerului comunicării. *“Ciocnirea personalităților”* este una dintre cele mai frecvente cazuri

ale eșecului în comunicare. Nu întotdeauna suntem capabili să influențăm sau să schimbăm comportamentul celuilalt dar, cel puțin, trebuie să fim pregătiți să ne studiem propria persoană pentru a observa dacă o schimbare în comportamentul nostru poate genera reacții similare și la partenerul nostru.

Aceștia sunt doar câțiva factori, care pot influența calitatea comunicării sau chiar pot contribui la eșuarea acesteia. Uneori barierele de comunicare depind nu doar de receptor și respectiv de emițător, ci și de condițiile de comunicare pe care trebuie nu doar să le cunoaștem, ci și să le controlăm pentru ca procesul comunicării să capete șansa de a fi eficient.

Încercând o **clasificare a barierelor comunicaționale**, luând în considerare și motivele care le generează, avem:

· *ceea ce se spune nu poate fi auzit: este vorba în special de barierele fizice: zgomot, lipsa concentrării (adică îndemânări nesatisfăcătoare de a asculta/audia), surzenie, distorsiuni în timpul transmiterii (atunci când se comunică prin telefon, radio),*

· *ceea ce se aude nu poate fi înțeles: ascultătorul recepționează informația, dar ceea ce înțelege el de fiecare dată depinde de educație, cunoștințele tehnice asupra subiectului etc.; uneori neînțelegerea limbajului semnifică incapacitatea acestuia de a interpreta cu acuratețe mesajul incapacitatea dictată de erorile de traducere, fie de curențele de vocabular, sau de punctuație, inclusiv de lipsa capacității de interpretare a gesturilor non-verbale;*

· *ceea ce este înțeles nu poate fi acceptat: ascultătorul înțelege mesajul, dar nu-l poate accepta, datorită unor factori psihici, cum ar fi: atitudinile sale față de ceilalți, sentimentele față de subiectul pus în discuție, lipsa de deschidere (sentiment ce apare atunci când climatul este formal, sentiment ce poate deveni o barieră în comunicare în momentul în care provoacă neîncrederea și sentimentul că anumite informații sunt păstrate secrete), prejudecăți ca, de exemplu, șocul cultural sau etnocentrismul;*

Șocul cultural semnifică incapacitatea de a înțelege sau accepta persoane cu valori, standarde, stiluri de viață diferite.

Etnocentrismul, adică credința că propria cultură este superioară oricărei alteia apare ca barieră atunci când comunicarea conduce la o atitudine de superioritate. Oamenilor nu agreează să li se vorbească "de sus" sau să li se spună că ideile lor sunt interesante, dar greșite.

Vorbitorul nu conștientizează/nu pricepe dacă a fost auzit, înțeles și acceptat. Barierele pot fi atestate în orice sistem comunicațional și, de aceea, e mai corect să spunem că mesajul transmis nu e niciodată și mesajul receptat. Globalizarea mediului social, diplomatic, de afaceri necesită ca oamenii să-și desfășoare o activitate eficientă în cadrul diferitelor culturi. Comunicarea în acest context este foarte complexă datorită variabilității și întrepătrunderii diferitelor caracteristici culturale.

Comunicarea este un instrument pentru luarea deciziilor și soluționarea problemelor de afaceri

Într-un mediu de afaceri pot apărea diverse probleme, majoritatea lor rezultând dintr-o comunicare prolixă, defectuoasă. Însă, așa cum prin comunicare oamenii de afaceri își avansează/actualizează problemele de rang diferit tot așa ea este un unicul instrument pertinent, ce poate fi utilizat pentru soluționarea lor.

Pentru omul de afaceri, managerul de succes, comunicarea este o stare de spirit și un instrument; el petrece între 55-95% din timp vorbind, ascultând, scriind sau citind, deci aproape tot timpul acesta comunică. De calitatea comunicării manageriale depinde modul în care se folosește resursa umană a unei firme, inclusiv, succesul firmei.

Într-un mediu de afaceri un manager are diferite roluri și fiecare rol are aspecte specifice legate de modul în care managerul ia decizii, soluționează diferite probleme etc. Astfel, munca unui manager se concretizează prin intermediul unor roluri interpersonale, informaționale și decizionale, strâns legate de procesul comunicării.

Rolurile interpersonale - de reprezentare, de lider și persoană de legătură se manifestă prin corelarea managerului cu cei din jur și se realizează prin: comunicarea de reprezentare a organizației în fața subordonaților, motivarea și influențarea subordonaților, crearea și menținerea legăturilor atât în interiorul, cât și în exteriorul organizației.

Rolurile informaționale - de monitor și de seminator al informației și de purtător de cuvânt constau în activitățile de menținere și dezvoltare ale unei rețele de informații și se realizează prin căutarea și recepționarea/stocarea din diferite surse a informațiilor necesare pentru înțelegerea proceselor interne din organizație și a mediului de funcționare al acesteia, transmiterea de informații în interiorul organizației și spre exterior, acțiunea de a fi purtătorul de cuvânt al politicii, acțiunilor și rezultatelor organizației.

Rolurile decizionale de întreprinzător, de mediator al disfuncționalităților, de persoană responsabilă în alocarea de resurse și de negociator se manifestă în acele situații când managerul trebuie să facă o alegere și să îndeplinească/accepte prin inițierea de activități, strategii și tactici, care să conducă la schimbare, identificarea perturbațiilor importante privind alocarea de resurse pentru realizarea obiectivelor și asigurarea implementării acestor decizii, discuțiile și tratativele care sunt implicate în realizarea obiectivelor care intra în sfera de responsabilitate a managerului.

Dacă un om de afaceri dorește să-și informeze colegii săi sau să-i pună la curent cu proiectul asupra căruia lucrează, acesta poate să le transmită un mesaj verbal sau poate să solicite o întâlnire. Dacă clienții au înaintat unele reclamații, omul de afaceri fie că vorbește cu ei personal, fie că le trimite o scrisoare de informare. Când un manager are nevoie să stabilească obiective și politici importante, acesta va lua decizii prin intermediul comunicării. În cadrul derulării unor negocieri apropierea pozițiilor părților implicate se realizează prin comunicare, prin schimb de mesaje.

În fiecare situație, dacă rezultatul e pozitiv, se spune că procesul comunicării a folosit la rezolvarea unei probleme care poate fi: stabilirea scopurilor și obiectivelor, politicilor de urmat, atingerea acestora; cuantificarea rezultatelor activității, stabilirea

unor relații interpersonale cu clienții, partenerii de afaceri, finalizarea încununată de succes a unor tratative de negociere etc.

Comunicarea - problema esențială a negocierii

În desfășurarea ședințelor de negociere o importanță deosebită revine *comunicării*. Aceasta poate fi privită din trei perspective și anume: între negociator și firma al cărei reprezentant este, între negociatori și mediile de informare în masă ca mediu extern al negocierilor, între partenerii de negociere înșiși. În ceea ce privește comunicarea dintre negociatorul aflat în străinătate și firma pe care o reprezintă, se recomandă o reducere la minim a acesteia, aplicându-se proverbul englezesc conform căruia “*nici o veste înseamnă, totuși, o veste bună*”. Este indicat, de asemenea, ca în cazul în care se recurge la comunicarea cu firma, aceasta să se facă prin recurgerea la codificări, care să permită o protecție a celor discutate față de autorități și față de competitori. În același timp, comunicarea trebuie să se facă operativ, iar instrucțiunile elaborate/luate să lase negociatorului spațiu de manevră și posibilitatea de a se adapta la situațiile concrete ale negocierilor.

În legătură cu comunicarea dintre negociator și mijloacele de comunicare în masă, trebuie spus că datorită neverificării de către acesta a unor date, generate de mișcări sau acțiuni ale partenerilor și menținerea unor situații între parteneri, pot fi lansate, intenționat, știri care ar putea afecta prestigiul acestora. Trebuie deci ca relația/comunicarea cu presa să fie sinceră, fără animozități, aceasta putând fi un sprijin efectiv în negociere. De altfel, potrivit opiniei unor specialiști este imperios necesar ca negocierile să se desfășoare într-un climat destins, de încredere și respect reciproc. Comunicarea dintre partenerii de negociere se face într-un limbaj specific negocierilor, limbaj nonsofisticat și destul de agreabil grație utilizării comunicării directe, a dialogului concis, clar și convingător. Cercetările din domeniu au condus la concluzia că în cadrul negocierilor comerciale partenerii rețin aproximativ doar o treime din elementele discutate. Indiferent de situațiile create în timpul negocierilor, este necesar ca participanții să dea dovadă de o politețe exemplară, iar limbajul folosit să fie unul elevat, fiecare enunț trebuie să fie construit cu grijă și eleganță. Înțelepciunea gândirii și eleganța limbajului, doua caracteristici umane interdependente trebuie să fie folosite la maximum anume în tratativele economice. Arta de a vorbi se dobândește prin acumularea de cunoștințe și lectură sistematică, prin consultarea dicționarelor care elimină imprecizia expresiei, vorbirea dezordonată, construcția vicioasă a frazei, lipsa de expresivitate și echilibru în vorbire. Treptat, regulile și structurile verbale trec în subconștient, ușurând elaborarea mesajului expresiv și permițând o activitate concentrată asupra conținutului problemelor ce fac obiectul negocierii. În tranzacțiile internaționale, deși procesul negocierilor este finalizat prin comunicări scrise, comunicarea verbală/orală are un rol primordial atât din punctul de vedere al spațiului pe care îl ocupă (etapa de selecție, tratativele propriu-zise, perioada de redactare a clauzelor contractuale, aspectele de derulare, activitatea postnegociere etc.) cât și din punctul de vedere al conținutului (elementele esențiale, ce fac

obiectul negocierilor se stabilesc prin dialog direct). De altfel, istoria a adus multiple dovezi, din care rezultă că cele mai dificile probleme au fost soluționate prin comunicare verbală.

În afaceri negocierile se desfășoară, de regulă, după principiul **față în față** la masa tratativelor. Prin comunicare verbală sunt realizate o serie de procese cum ar fi: **obținerea de informații; transmiterea de informații; elaborarea unor propuneri; exprimarea unor opinii; enunțarea dezacordului**, cu efectele sale negative capabile să blocheze negocierile sau să le amâne pe o perioadă nedeterminată.

Problema esențială a negociatorilor din întreaga lume este aceea că în urma tratativelor realizate prin comunicare verbală se simte nevoia unei renegocieri. Spre exemplu, grupul internațional specializat The Hawyer Group a făcut în acest sens un experiment: s-au întocmit două echipe de negociatori a câte trei membri care au negociat timp de două ore asupra unei teme stabilite. La cinci minute după terminarea negocierilor organizatorii au reluat în fața negociatorilor opt aspecte de pe parcursul tratativelor, punându-le două întrebări: dacă aspectul a fost discutat și dacă s-a căzut de acord asupra acestuia. Răspunsurile au fost uimitoare: 70% dintre negociatori au răspuns afirmativ la prima întrebare și doar 30% la a doua. Rezultatul acestui experiment conduce la două concluzii: a) în negocierile verbale este necesară repetarea și sublinierea aspectelor convenite; b) orice acord negociat verbal trebuie confirmat în scris în cel mai scurt timp posibil.

Comunicarea verbală mai dispune de o caracteristică destul de importantă și anume că acceptă un joc logic al întrebărilor și răspunsurilor care se produce spontan, și fiind extrem de flexibilă, lucru care nu este posibil atunci când negocierile au loc în scris sau prin alte modalități.

Dacă abordăm negocierea ca un proces prin care se construiesc punți între parteneri, comunicarea verbală este caracterizată și prin posibilitatea lansării pe parcursul negocierilor a unor propuneri originale, dictate de situațiile concrete, care de multe ori deblochează procesul contribuind la finalizarea acestuia. Cantitatea și calitatea unor astfel de propuneri vor scoate în evidență și profesionalismul negociatorului.

O altă calitate a comunicării verbale, care face din aceasta elementul esențial, preponderent al negocierilor, se referă la posibilitatea de a clarifica anumite aspecte, legate de problema discutată. Rolul clarificării acestora constă, în principal, în testarea gradului de înțelegere a celor discutate și a concluziilor comune. Un negociator care dorește să testeze modul de înțelegere a problemei se poate exprima astfel: *«Vreți să spuneți că problema dezbătută nu poate fi reglementată fără aprobarea prealabilă a patronului?»*. Un altul care dorește să sublinieze concluzia va spune: *«Deci am hotărât să prezentăm propunerea patronului și numai după ce acesta o va aproba să reluăm negocierile»*.

Pentru comunicarea unui mesaj complet este necesară colajonarea/coordonarea limbajului verbal cu *«limbajul nonverbal»*. Studiul acestui *«limbaj nonverbal»* vine să dea forță, să reîmprospăteze cunoștințele intuitive pe care le avem despre un individ sau un grup. În cele ce urmează voi prezenta o situație când expresiile psihice, care

reflectă stările de spirit, sînt exprimate, de regulă, prin limbajul nonverbal: surâsul indică o persoană amicală deschisă discuției; brațele încrucișate denotă o atitudine negativă închisă oricărei discuții sau un dezacord cu evoluția evenimentelor; mâinile pe masă indică faptul că o persoană este gata de acțiune; persoana care își freacă palmele mâinilor este pe cale de a realiza o bună acțiune; aplecarea un pic în față spre interlocutor demonstrează atenția față de discursul acestuia; jocul de intensitate a privirii cu ochi strălucitori, cu ochi lingușitori sau privirea neanimată transmit diverse alte mesaje.

În comunicarea nonverbală apar numeroase exigențe, care încep de la ținuta vestimentară, un element important al «*primei impresii*», al modului de a privi și de a te comporta cu persoana din fața ta, continuă cu poziția corpului, gesturile, comportamentul.

Premisa esențială a tratativelor o reprezintă menținerea caracterului deschis al comunicării, asigurarea unui climat de lucru, de cooperare între părți. Un rol important în menținerea caracterului deschis al negocierilor revine disponibilității partenerilor la concesi și compromisuri în vederea realizării unui acord reciproc acceptabil. Concesia este renunțarea unilaterală de către una din părți la una sau mai multe din pozițiile susținute în scopul creării condițiilor pentru o înțelegere. În practica negocierilor atestăm diverse tipuri de concesi unele pot să se refere la anumite interese reale ale partenerului respectiv. Altele pot să reprezinte doar tentativa de a renunța la unele pretenții formale, în acest din urmă caz ele reprezentând o simplă «*stratagemă*».

Compromisul înseamnă acordarea de concesi reciproce pentru a debloca tratativele sau a netezi drumul spre acordul de voință. De fapt, tratativele înseamnă un șir de concesi și compromisuri pe care negociatorii trebuie să le facă sau să le accepte cu măsură și abilitate, astfel încât să asigure promovarea intereselor lor reale în contractul prin care se finalizează negocierile.

Bibliografie:

1. ANDRONICEANU A. – *Managementul schimbărilor*, All Educational, 1998
2. CANDEA R. – *Comunicarea managerială*, Ed. Expert, București, 1996
3. COLE G A. – *Managementul personalului*, Codecs, București, 1997
4. DINU M. – *Comunicarea*, Ed. Științifică, București, 1997
5. MANOLESCU A. – *Managementul resurselor umane*, București, 1998
6. NICOLESCU O. – *Management*, Ed. Economică București, 1997
7. POPESCU D. – *Arta de a comunica*, Ed. Economică, București, 1998

Recenzenți: V. Botnariuc, dr. hab., conf. univ. (UCCM)
I. Ețcu, dr. hab., prof. univ. (UCCM)

ASPECTE ALE TRADUCERII CUVINTELOR ÎMPRUMUTATE. PROBLEMA ÎMPRUMUTURILOR

Liliana Martin, lector universitar (UCCM)

Lexical entry of the borrowed elements is a normal process of language development. However, there are some situations when various reasons are entered in the language of superfluous words. The occurrence of such words, called barbarism, not a necessity for every language, these words do not lead to its enrichment, but on the contrary. Words borrowed from other languages, its place in our language when we are able to express their own language means a sense or semantic nuance. Contemporary Romanian language neologisms are very diverse, but come mainly from classical languages - Greek and Latin - from the Romance languages - especially French - from Russian and German languages - German and English. Like any loan, requiring a specific contact between the Romanian and language of origin, namely the existence of situations of bilingualism, a number of bilingual speakers meant to provide a strong enough contact, a social climate culturally and linguistically appropriate to ensure the introduction of foreign words in Romanian.

Key words: *language development, borrowed words, barbarisms, semantic nuance, bilingualism, foreign words.*

Relațiile istorice dintre popoare și limbi constituie o trăsătură caracteristică a dezvoltării lor. Astfel se și explică faptul de ce nu există limbi, care ar fi lipsite de fenomenul împrumuturilor lexicale din alte limbi. Cuvintele împrumutate denumesc fapte, obiecte, acțiuni, noțiuni noi, care apar odată cu avansarea/dezvoltarea științei, tehnicii, inclusiv a relațiilor sociale.

Schimbările care se produc în viața socială a popoarelor lumii într-un fel justifică atare împrumuturi, din care motiv acest fenomen este pe deplin motivat și înțeles. Lipsa de cuvinte împrumutate ar putea fi considerată chiar compromițătoare, deoarece ar dovedi că o populație n-a învățat nimic din variatele contacte cu alte popoare. De exemplu, limba rusă, care are multe posibilități de îmbogățire a lexicului cu mijloace proprii, a împrumutat mereu din alte limbi diverse cuvinte, termeni de care are stringentă nevoie. Un alt exemplu concludent este limba engleză, care am putea spune, se alimentează pe seama cuvintelor împrumutate, poate chiar mai puțin pe resurse proprii.

Prin urmare, pătrunderea elementelor lexicale de împrumut este un proces normal de dezvoltare a unei limbi. Totuși, sunt unele situații când în mod abuziv sînt introduse în limba respectivă unele elemente lexicale neologice. Astfel de cuvinte, numite barbarisme, nu reprezintă o necesitate pentru limba dată.

Cuvântul împrumutat din altă limbă își face loc în limba noastră atunci când nu avem posibilitatea de a ne exprima prin mijloace verbale proprii un anumit sens sau o nuanță semantică.

Dacă un obiect sau o noțiune este achiziționat/preluat de la un alt popor, odată cu acesta este împrumutat, de regulă, și lexemul care denumește acel obiect sau acea noțiune. Potrivit acestui fapt Alecu Russo afirma că : „ideea bună aduce cuvântul”. Cu vremea asemenea cuvinte se asimilează și vorbitorul obișnuit nu le mai simte ca străine, deoarece ele se încadrează în sistemul lingvistic al limbii sale.

Încadrate în sistemul unei limbi, elementele lexicale împrumutate devin unități structurale și funcționale ale acesteia. În consecință, împrumuturile lexicale se adaptează normelor fonetice și gramaticale ale limbii respective. Lexicul împrumutat în limba noastră este asimilat, adică supus la tot felul de modificări grafice, fonetice, gramaticale, semantice în corespundere cu normele ei lingvistice.

Formula **împrumut lexical** este folosită astăzi cu precădere drept o simplă variantă sinonimică pentru ceea ce este **neologism**. Or, în mod curent, neologismele sunt numite cuvintele noi, împrumutate relativ recent din limbi străine. Neologisme sunt însă și cuvintele create cu mijloacele proprii ale unei limbi. În accepțiune mai largă , sunt considerate neologisme și cuvintele existente deja în limbă, folosite cu un sens nou.

După cum menționa academicul Iorgu Iordan, „împrumuturile lexicale în vocabularul limbii române sunt inovații de proveniență externă care constau din cuvinte și expresii luate de-a gata dintr-o limbă străină și adăugate fondului lexical existent.”

Potrivit DEX-ului *a împrumuta* înseamnă „1. A da cuiva sau a lua de la cineva un bun care urmează să fie restituit.2. A adopta cuvinte, obiceiuri etc.” [DEX, București, 1998, p.518].

Împrumuturile de cuvinte nu se fac în mod deliberant ca împrumuturile de lucruri materiale, decât în cazuri cu totul particulare și ar fi aberant să atribuim unor evenimente lingvistice o condiționare finalistă, pragmatică. Împrumuturile de cuvinte neologice sunt de natură socială. Se împrumută cuvinte care semnifică aspecte noi ale culturii materiale și spirituale ale comunității lingvistice românești și îmbogățesc simultan atât patrimoniul lingvistic, cât și câmpul de referință semantică extralingvistic , constituind o expansiune cantitativă și calitativă.

În lingvistică s-a reliefat deja o divizare în masa cuvintelor de altă origine. Cercetătorul Francisc Kiraly afirmă că în preluarea unui cuvânt din altă limbă se pot distinge mai multe faze, dintre care menționăm:

a) **împrumuturile propriu-zise**, adică cuvintele pătrunse din alte limbi, care s-au adaptat la sistemele fonetic și morfologic, sunt folosite mai des, dau naștere la derivate și nu mai sunt simțite de vorbitori ca fiind de altă origine (lider, miting);

b) **cuvintele străine**, adică cuvintele care nu satisfac aceste condiții, au foneme străine în corpul lor, nu corespund morfologic, se folosesc ocazional, iar vorbitorul, fără să fie specialist, le poate preciza ușor originea (show, leasing). Deci, cuvântul de altă origine, în prima etapă a existenței sale pe teren românesc este cuvânt străin care devine împrumut doar atunci, când se supune cerințelor limbii în care a ajuns. Împrumutul este punctul final, rezultatul, încheierea procesului. Dacă procesul începe, dar nu parcurge etapele necesare și, din cauze diferite, se întrerupe, ne găsim în fața unui cuvânt străin și nu a unui împrumut. Cu alte cuvinte, fiecare împrumut a fost cândva cuvânt străin, dar nu fiecare cuvânt ajunge a fi împrumut.

Utilizând cuvinte străine, vorbitorii limbii române le pronunță și le scriu în funcție de gradul în care sunt familiarizați cu limba respectivă, contribuind la acest proces în mod deosebit și lipsa unui set de reguli și principii riguros formulate, care ar stabili limita între „corect” și „greșit”. Ortografia de astăzi se conduce după un principiu fundamental, cel fonetic-fonematic, care-i definește esența fără a-i direcționa în mod absolut raporturile ei cu alte compartimente ale limbii literare.

Din această cauză în limbă există numeroase forme oscilante ale unor cuvinte străine, de exemplu, **rachet – raket – racket**. Aceste oscilații se referă nu numai la formă, ci și la conținut. Unele dicționare recomandă scrierea cuvântului racket cu **ck**, cu definiția: „stoarcere de bani prin intimidare și violență; extorsiune”. Astăzi cuvântul mai are un sens, cel de „formă organizată de jaf.” În presă putem întâlni și forma de plural a acestui cuvânt, racketi scris ba cu **ck**, ba cu **k**.

Manifestând măsură și maleabilitate, ortografia limbii române stabilește doar un anumit echilibru între respectul față de tradiție, ca factor conservator și de continuitate, și deschiderea față de aspectele etimologice ale împrumuturilor, ca factor de inovație și de progres, asigurându-și astfel stabilitatea numai pentru o anumită perioadă de timp. Astfel, dicționarele recomandă drept corecte și „variantele literare libere” ale cuvintelor **lider-leader, vizavi – vis-a-vis, spicher – speaker** etc. Ne punem însă întrebarea, unde să le scriem, la cuvinte străine sau la împrumuturi? Pe de o parte, cuvintele sunt destul de numeroase, ceea ce ne-ar permite să le includem în categoria „împrumut”, pe de altă parte, oscilațiile de formă, iar uneori și de conținut impun includerea în categoria „cuvânt străin”. Plasarea lor într-o categorie aparte și găsirea unui termen care să le denumească comportă numeroase dificultăți, întrucât între „cuvânt străin” și „împrumut” nu există nici un hotar tranșant, nici criterii general valabile pentru gruparea lor. La trecerea cuvântului străin în împrumut: din punct de vedere fonetic cuvintele continuă să rămână în forma lor firească încălcând regulile fonetice ale limbii – receptor; de exemplu, **song, single, summit**. Aceste cuvinte încearcă să se adapteze la normele literare prin anumite trăsături. De exemplu, apare pluralul specific limbii române: **song-uri, single-uri, summit-uri**. De fapt, aici nu este vorba de o adaptare propriu-zisă, întrucât cuvântul trebuie să aibă în mod necesar anumite categorii gramaticale. E vorba, mai bine zis, de o încercare de a se încadra morfologic.

Din punct de vedere semantic, aceste cuvinte se adaptează perfect prin dezvoltarea unor sensuri noi. De exemplu, **speaker** cu sensurile cunoscute deja, mai

înregistrează un altul, unic cel de „președinte al parlamentului”, atestat doar la noi în Republica Moldova.

Probabil a venit la noi din limba engleză, unde spicher înseamnă și „președinte al parlamentului unicameral ”.

Din păcate, în ultimul timp are loc un proces de neologizare excesivă a lexicului. Acest fapt face posibilă dublarea numărului de cuvinte în limba română, contribuind astfel la dezvoltarea unor raporturi nedorite de sinonimie și chiar de omonimie. De exemplu, **shop – magazin, prăvălie, dugheană**, mai recent **market, minimarket, supermarket**. Un caz fals de omonimie este: **ghem I** – fire înfășurate și **ghem II** – termen sportiv, pronunțat și scris greșit. Corect **game**, în engleză, pronunțat [geim].

Neologismele limbii române contemporane sunt de origine foarte variată , dar provin, mai ales, din limbile clasice – greacă și latină - , din limbile romanice – mai ales din franceză -, din limba rusă și din limbile germanice – germană și engleză. Ca orice împrumuturi, presupun un anumit contact între limba română și limba de origine, adică existența unor situații de bilingvism, a unui număr mai mult ori mai puțin însemnat de vorbitori bilingvi, care să asigure un contact suficient de puternic, un climat socio-cultural și lingvistic adecvat, pentru a asigura introducerea în limba română a cuvintelor străine.

Împrumuturile din limba franceză contribuie un procent avansat în DEX. Explicația se află în importanța tot mai mare pe care o are scrisul, cartea tipărită, a cărei răspândire asigură contacte lingvistice trainice la distanță și nu mai e necesar ca un vorbitor să stăpânească cea de-a doua limbă, pentru a introduce cuvintele ei în limba scrisă și poate provoca o inovație în domeniul vocabularului.

Altă problemă a bilingvismului o constituie aprecierea bazei socio-culturale în care se desfășoară comportamentul bilingvilor, ceea ce determină și poziția față de neologisme.

Bibliografie:

1. Constantinescu – Dobridor Gh. Mic dicționar de terminologie lingvistică, București , 1980
2. Iordan Iorgu , Robu V. Limba română contemporană , București , 1978 , p. 310
3. Iordan Iorgu , Robu V. Limba română contemporană , București , 1978 , p. 310
4. Francisc Kiraly . Contacte lingvistice , Timișoara , 1990, p. 52
5. Kiraly Francisc . Op. citite , p. 52
6. Onofraș Maria. Cuvinte străine în lexicul românesc . Limba română , Chișinău, 1999, nr . 6-8 , p. 135
7. Beldescu G. Ortografia actuală a limbii române , București , 1984, p. 17-18
8. Iordan Iorgu , Robu Vladimir . Op. cit. , p. 312

Recenzenți: L.Petreciuc, lect.sup.univ. (UPSIC)
S.Guțu, lect.sup.univ. (UCCM)

Secțiunea VIII
ASIGURAREA CALITĂȚII ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ A
SPECIALIȘTILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

COMPETENȚA DE COMUNICARE A STUDENȚILOR ECONOMIȘTI CA
BAZĂ A CULTURII PROFESIONALE

Svetlana Guțu, lector superior, (UCCM)

Professional higher education, in addition to knowledge in the field, provides a range of technical and professional training, which in recent years are given priority from knowledge. The problem is that capacity forming is imperative to acquire knowledge independently. Educational process is one that seeks to help individuals learning to lead, to be able to adapt and able to work. Achieving this goal in our educational approach is indispensable to help students develop communication skills of economists, which serve as the basis of professional culture.

Key words: *linguistic competence, communicative competence, intellectual culture and training, professional higher education, etc.*

În literatura de specialitate conceptul de competențe a devenit în ultimul deceniu foarte frecvent studiat și abordat din diverse perspective, inclusiv grație lansării în actualitatea pedagogică și socioeconomică a necesității de asigurare a funcționalității cunoștințelor.

Vorbind despre originea sa, „competența (lat. *competentia*; engl. *competence*) este capacitatea unei persoane de a corespunde cerințelor într-un anumit domeniu.” [19, p.14]

Pentru cercetătorul belgian X.Roegiers competența înseamnă „un ansamblu integrat de cunoștințe, capacități și atitudini, exersate în mod spontan, care permit exercitarea în mod convenabil a unui rol, a unei funcții sau a unei activități.” [17, p.19]

Din această definiție deducem caracterul integrator al conceptului de competență, ce sugerează și anumite niveluri de competență, care pot fi dezvoltate și în dependență de aceasta pot fi apreciate anumite rezultate școlare.

În aceeași cheie concepe termenul de competență și docimologul J.-M. De Kiteles, asociind competențele școlare cu „obiectivele terminale de integrare”, în care se integrează finalmente cele trei domenii ale instruirii: cognitiv, afectiv și psihomotor”, ce contribuie la formarea personalității școlarului. Pentru acest

cercetător „un obiectiv terminal de integrare descrie o competență sau un ansamblu de competențe, care se exercită într-o situație concretă, cuprinzând atât informații esențiale, cât și secundare, care necesită integrarea (și nu transpunerea) tuturor capacităților anterioare, considerate ca fundamentale și minimale, și care dezvoltă „știința de a fi” și „știința de a deveni” orientate spre finalitățile alese de sistemul educativ.” [5, p.24]

„Competența se identifică, până la un punct, cu priceperea (abilitatea) de a face ceva; dar ea presupune și rezultatul activității, nu numai cunoașterea, ci și capacitatea de a efectua bine, corect.”[4]

În altă sursă din domeniul nostru se definește conceptul de competență în felul următor: „ansamblu de comportamente potențiale (afective, cognitive, psihomotorii), care permit individului să exerseze în mod eficace o activitate considerată, în general, ca una complexă.” [3, p.27]

Pentru M.Minder definirea competenței printr-un *ansamblu integrat de cunoștințe, capacități și atitudini* [11] reprezintă doar prima parte a acestui concept, baza statică a competenței, resursele ei. Iar ca aceste resurse să se transforme în competență, ele trebuie să devină dinamice, mobilizabile într-un număr mare de situații/contexte de același tip, or, tocmai această mobilizare de resurse (cunoștințe, capacități, deprinderi, atitudini) definește competența, susține și Ph.Perrenoud: „ Competența nu rezidă în resurse, ci în însăși mobilizarea acestor resurse.” [16, p.49]

Competența lingvistică, conform *Noului dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, este capacitatea individului de a construi și a recunoaște infinitatea frazelor corecte..., de a interpreta pe cele înzestrate cu sens..., de a identifica frazele ambigue. [6, p.57]

Educația lingvistică, care se definește ca formarea pedagogic orientată a capacităților de comunicare la elevi/studenti prin cunoașterea sistemelor limbii și angajarea apropiată în producerea valorilor limbii în funcțiune, are la bază formarea, dezvoltarea competențelor comunicative, consemnează profesorul Vl. Pâslaru. [14, p.247]

„Ca în oricare domeniu de activitate, competența reprezintă condiția asiguratorie pentru performanță și eficiență, fiind susținută, în linie directă, de factori extrinseci și intrinseci determinativi pentru conduita umană.” [8, p.7]

Ca punct de plecare, în majoritatea dezbaterilor se propune definiția extrasă din documentele elaborate de Comisia Europeană: „*Competențele-cheie reprezintă un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, abilități și atitudini de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională. Acestea trebuie dezvoltate până la finalizarea educației obligatorii și urmează să acționeze ca un fundament pentru învățarea pe parcursul întregii vieți.*” [Apud. V. Goraș-Postică, 9, p.5]

Termenul de *competență finală profesională* nu implică faptul că ea nu are o prelungire ulterioară, ci este pregătită pentru a trece la un nivel superior. Pe parcursul instruirii cunoștințele și capacitățile profesionale, transmise de către profesor și însușite de studenți, deseori și în mare parte, reușesc să se învechească. În aceste condiții învățământul trebuie să țintească nu atât spre formarea unui set final de competențe, cât spre formarea competenței de renovare a competențelor.

Literatura psihopedagogică a demonstrat că în rezultatul actului de cunoaștere se formează competențe, atitudini. Competențele sunt abordate după un proces de formare. „Competențele și atitudinile se formează prin procesul de asimilare și aplicare a cunoștințelor.” [19, p.15]

Competența de comunicare economică la studenții economiști se caracterizează ca și competență profesională, care, conform cercetătorilor, are următoarele caracteristici:

- *complexă*: ea integrează cunoștințele, strategiile, abilitățile, atitudinile într-un proces bazat pe manifestări; competența constă în mobilizarea ciclică și repetată, în contextele din ce în ce mai complexe, a unui proces care solicită simultan toate componentele unei competențe;
- *relativă*: spre deosebire de un obiectiv care poate fi atins, o competență nu va fi niciodată atinsă, ea se dezvoltă pe parcurs trecând de la un nivel inferior spre unul mai superior, nivelul dezvoltării sale se caracterizează prin diversitatea și complexitatea contextelor în care această competență poate să se manifeste.
- *potențială*: spre deosebire de o performanță care poate fi măsurată sau constatată și se referă la trecut sau prezent, competența poate fi proiectată și evaluată, posibilitatea mobilizării sale generând diferite performanțe în viitor, în contextele diferite ale procesului de învățământ, când elevul/studentul va fi singur în fața unei sarcini de îndeplinit;
- *exercitată într-o anumită situație*: competența se manifestă esențial prin capacitatea de a administra cu eficiență o situație sau prin modificarea situației în care această competență este utilizată (asimilare), sau adaptându-se însăși la situația în cauză (acomodare);
- *transferabilă*: deoarece competența trebuie să genereze o diversitate de performanțe într-o diversitate de contexte, o competență nu poate să se reducă la un proiect, la un rezultat sau la o performanță reproductibilă; ea presupune că studentul este capabil de a realiza procesele, adaptându-le deliberat la un nou context (schimbând mijloacele sau îmbunătățind procedurile, spre exemplu), știe să facă diferența între esențial (componentele competenței, spre exemplu) și contextual (cunoștințele proprii unei discipline, spre exemplu);
- *conștientă*: competența este conștientă și asociată necesităților și intențiilor; persoana trebuie să posede capacitatea de a gestiona competența pe care o deține.

Problema selectării competențelor de bază (universale, transferabile) este una principală pentru reînnoirea învățământului superior universitar. Soluționarea

acesteia ar trebui să ia în considerație/să se întemeieze pe caracteristicile definitorii ale competenței, fapt care va conduce la instalarea unor principii și criterii durabile atât pentru cadrul de referință al formării profesionale inițiale, cât și pentru evaluarea rezultatelor acestei activități.” [19, p.18-19]

Definiția competenței permite a trata dintr-un singur punct de vedere și activitatea profesională a unui angajat, și activitatea de instruire a unui student. Într-adevăr, un angajat preocupat de cariera sa dorește să fie capabil să mobilizeze și să integreze resursele disponibile pentru a acționa eficient într-un spectru larg de contexte profesionale. În mod analogic, un student preocupat de rezultatele sale academice și de propriul progres dorește să fie capabil să mobilizeze și să integreze resursele disponibile pentru a face față multiplelor contexte de învățare. [19, p.20]

După cum susțin și cercetătorii Vl., Pâslaru, L. Papuc, I., Negură ș.a. finalitățile educaționale, examinate din perspectiva schimbărilor de politici educaționale, se axează pe formarea de competențe, iar competențele, la rândul lor, reprezintă ansambluri structurale de cunoaștere și deprinderi dobândite prin învățare, care permit identificarea și rezolvarea în diverse contexte a unor probleme caracteristice unui anumit domeniu. Astfel, sunt delimitate competențe generale și competențe specifice.

„*Competențele generale* se definesc pe discipline școlare/cursuri universitare și se formează pe durata învățământului general/liceal/universitar. Ele au un grad ridicat de generalitate și complexitate și rolul de a orienta demersul didactic către achizițiile finale ale învățăturii/studiului.

Competențe specifice se definesc pe discipline școlare/cursuri universitare și se formează pe parcursul unui semestru/an școlar. Ele sunt derivate cu competențele generale, fiind etape în dobândirea acestora. Competențelor specifice li se asociază, prin programă, unitățile de conținut.”[15, p.37]

În contextul cercetării noastre, competența de comunicare este definită ca și competență generală, iar competența de comunicare economică, ca și competență specifică, care se înscrie și în palmaresul competențelor profesionale, în același timp.

Formarea și dezvoltarea competențelor comunicative constă în extrapolarea cunoașterii lingvistice la situațiile de comunicare concretă (A.Crișan) și stă la baza oricărei intervenții didactice (C.Cucoș, M.Ionescu).

Savanții R. L. Scott și E. Turiel, cf. Robert S. Feldman menționează faptul că trebuie să se facă o distincție netă între noțiunea de *competență comunicatională* și *competența lingvistică*. „În ceea ce o privește, competența lingvistică se referă la cel mai înalt nivel al abilității lingvistice proprii unei persoane, fiind reflectată în formularea inițială a mesajului. Pe de altă parte, competența comunicativă socială este gradul în care oamenii țin seama de caracteristicile celor cărora li se adresează, producând mesajul care este înțeles în felul în care se intenționează să fie înțeles. Când vorbim însă de abilitate în comunicare, ne gândim la o împletire armonioasă a capacității lingvistice și a celei social- comunicatională.”[7, p.105]

Educația are sarcina de a pregăti omul ca element activ al vieții sociale, ca forță de muncă și subiect al relațiilor sociale. Joncțiunea omului cu societatea din care face parte se realizează prin intermediul culturii. În accepția lui I. Nicola, în cadrul culturii generale se pot distinge două niveluri: primul nivel – *instrumental* presupune asimilarea unor cunoștințe, formarea unor priceperi, deprinderi și capacități care devin mijloace în vederea asimilării și consolidării ulterioare a culturii generale. Al doilea nivel – *operațional* presupune folosirea cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor și capacităților în vederea rezolvării diverselor probleme teoretice și practice ce se ridică în activitatea subiectului prin aplicarea lor la alte cazuri, prin elaborarea de soluții originale, prin concretizarea lor într-un domeniu oarecare de activitate, devenind componente ale culturii profesionale. Din acest punct de vedere cultura generală constituie fondul pe care se grefează cunoștințele de specialitate sau cultura profesională. [12, p.194-195]

Cultura profesională cuprinde sistemul de cunoștințe, priceperi, deprinderi și capacități necesare pentru exercitarea unei profesii sau a unui grup de profesii înrudite. Ea asigură condițiile necesare integrării în societate prin intermediul profesiei. Altfel spus, profesia devine un mijloc al socializării umane, oferind condiții prielnice pentru afirmarea personalității. [12, p.196]

Cultura profesională, remarcă I. Nicola, se constituie pe fondul culturii generale, prin specializarea și adaptarea componentelor acesteia la specificul unei profesii concomitent cu transmiterea unor cunoștințe de specialitate și formarea unor priceperi, deprinderi și capacități adecvate... Orizontul cultural al unui om se prezintă sub forma unui trunchi din care se pot desprinde diferite ramuri care, prin adâncire și specializare se transformă în cultură profesională. Cultura generală constituie baza culturii profesionale. Pe de altă parte, ea generează cultură profesională, cunoștințele de specialitate fiind incluse în cele generale. [12, p.196]

Cultura intelectuală și cea profesională se află într-o relație de interdependență. Finalitățile celei dintâi vor contribui la lărgirea orizontului profesional, după cum finalitățile celeilalte vor oferi un sens concret vieții și activității umane.

Concepută în acest fel, educația profesională se impune tot mai mult în condițiile societății contemporane. Putem spune astfel că esența educației profesionale constă în formarea unui orizont cultural și tehnologic cu privire la o anumită profesie, concomitent cu dezvoltarea unor capacități, priceperi și deprinderi necesare exercitării ei.

Formarea orizontului cultural profesional cuprinde ansamblul cunoștințelor necesare orientării omului în domeniul unei profesii sau a unui grup de profesii... Interdependența dintre cultura intelectuală și cea profesională vine în întâmpinarea mobilității profesionale, omul fiind pus în situația nu numai de a se perfecționa continuu în profesia pe care o practică, ci și, eventual, de a putea trece de la o profesie la alta.

Evident că în acest proces de restructurare cultura profesională se înscrie ca o prelungire firească a celei intelectuale... Sudura dintre cultura intelectuală și cea

profesională este posibilă numai în măsura în care studentul descoperă în structura internă a profesiunii resorturile spirituale și sociale pe care ea le incumbă. Prin această sarcină a educației profesionale studentul trebuie să fie ajutat să descopere el însuși toate resorturile spirituale și sociale ale profesiunii...

Rezultă, deci, că orizontul cultural-profesional se constituie ca unitate dintre cultura intelectuală și cea profesională. Aceasta impune ca în procesul de învățământ să imprimăm o finalitate tehnologică cunoștințelor științifice asimilate în cadrul diferitor obiecte de învățământ prin sublinierea și demonstrarea valențelor aplicative ale acestora.” [12, p.296]

Procesul de învățământ nu este conceput în afara unui dialog permanent între profesor și studenți. „Relația profesor - studenți presupune, în fine, în a-i considera pe aceștia din urmă ca făcând parte dintr-un grup social. Aceste relații ce se stabilesc între profesor și studenți au o puternică încărcătură afectivă. În procesul interacțiunii interpersonale oamenii se percep, comunică, se apropie, se ajută, sau, dimpotrivă, se urăsc, se resping etc.

Democratizarea societății implică o reformă a învățământului cu noi finalități educaționale: formarea unei personalități libere și creatoare, realizarea aspirațiilor fiecărui individ. „Or, acest deziderat poate fi îndeplinit cu succes numai în cazul când alături de student se va afla un pedagog bine pregătit din toate punctele de vedere: capabil să recunoască personalitatea fiecărui student drept valoare supremă și să creeze condiții optime de dezvoltare a aptitudinilor studentului, de evaluare a calităților lui intelectuale și fizice, pentru păstrarea originalității în devenirea lui ca personalitate.” [2]

După cum remarcă cercetătorul Vl.Pâslaru „Actul educațional este echivalent cu procesul formării unor atitudini fundamentale care sunt înglobate de termenul generic *cultură*. Aria semantică a cuvântului *cultură* exprimă totalitatea relațiilor oamenilor cu natura, societatea, cu ei înșiși ca indivizi și cu sfera metafizică sau religioasă. Deci problema primordială a școlii contemporane este condiționată de atitudinea sa față de valorile culturii... Nicio valoare înglobată de termenul *cultură* nu se produce altfel decât prin cuvânt. Generația tânără se integrează valoric în cultură prin cuvântul matern.” [14, p.47-48]

„Învățământul profesional universitar, pe lângă cunoștințe în domeniu, prevede și formarea unui spectru de tehnici profesionale, cărora în ultimul timp li se acordă prioritate față de cunoștințe. Problema se pune ca un imperativ de formare a capacităților de dobândire în mod independent a cunoștințelor.” [13, p.59]

De la învățarea dirijată, sub îndrumarea nemijlocită a cadrului didactic, studentul trece la învățarea independentă, care devine deprindere automatizată pentru fiecare intelectual.

„Comunicarea umană este definită și înțeleasă numai ca relație interpersonală în care oamenii dau sens și valoare mesajului primit. Mesajul facilitează schimbul de semnificații cu ajutorul cărora se asigură procesul formării, dezvoltării și umanizării individului. Dacă învățarea este „asimilarea informațională succedată de acomodare

sau restructurare operațională”, așa cum o definește J.Piaget, atunci comunicarea este premisă, sursă, mijloc și efect al educației”. [20, p.3]

„Exercițiul comunicării are implicații pentru limbajul științific, exact, dar și pentru limbajul obișnuit.

Absența acestui exercițiu – bazat pe reguli de sintaxă, morfologie, stilistică – este, de regulă, pusă pe seama etapelor școlare anterioare, resimțindu-se și la absolvenții de studii superioare. Remarca aceasta este făcută de numeroși autori din diferite țări. E. Souriau consideră că, pentru populația franceză „ scrisul este un enorm act de vandalism, care afectează estetica limbii”, datorită absenței semnelor de punctuație, cele care dau viață frazei și sens cuvintelor. Alți autori (Raymond Ball) observă incapacitatea unor absolvenți – de orice nivel – să exprime un gând, să organizeze și să construiască un discurs.” [20, p.11]

Cu regret, din propria experiență, am constatat astfel de deficiențe și la studenții economiști, cum ar fi :

- dificultatea unor studenți în a elabora și a prezenta o comunicare, deși sunt recunoscuți a fi performanți;
- absența deprinderii de a evita **pleonasmul**: *a avansa înainte*, corect – *a avansa* sau **exprimările tautologice**: *a opri la oprire*, corect – *a opri la stație*; **echivocurile**: *pălării pentru bărbați de paie*, corect – *pălării de paie pentru bărbați* , **construcțiile echivoce**: *se poate pe doamna X*, corect – *am nevoie de doamna X*; **calchierile**: *concediale*, corect - *indemnizații de concediu*; **cacofoniile**: spune *că când* revine va fi pregătit, corect - spune *că atunci când* revine va fi pregătit etc.
- evitarea greșelilor generate de **paronimie**: *a investi* – *a investi* etc.
- incapacitatea de a evita greșeli de ordin lexico-gramatical: 1. **folosirea inoportună a negației nu**: *cum nu-i răspund, e rău*, corect – *oricum îi răspund, e rău*; 2. **greșeli de rectiune verbală**: *a lua cunoștință cu aceste comunicări*, corect – *a lua cunoștință de aceste comunicări*; **accentuarea greșită a neologismelor, a cuvintelor recente**: *administrátor*, corect - *administratór* etc.

Evitarea și ameliorarea acestor stări este posibilă în școala superioară, dacă cadrul profesoral, studenții, familia, societatea ar conștientiza nevoile și posibilitățile de comunicare eficientă.

Iresponsabilitatea generată față de cuvântul rostit, absența răspunderii pentru ce s-a spus sunt fenomene ce afectează, în primul rând, relațiile interumane.

Savanții L. Șoitu, D. Gârleanu etc. remarcă faptul că puterea cuvântului dă sentimentul curajului de a-și exprima ideile, eliberându-se de teama paralizantă a criticii altora, oferă posibilitatea de a explora în splendoarea imaginilor lumii, de a căuta răspunsuri în multitudinea de cunoștințe de care dispune și vrea să le dețină. Limba devine un instrument de afirmare și confirmare a dezvoltării intelectuale, un instrument de construcții plastice care prevede posibilitatea saltului calitativ spre forme expresiv-imaginative elevate, cu un anumit grad de originalitate. [20, p.73]

Trăim într-o civilizație dinamică, în care dezvoltarea este tot mai accelerată și omul este pus în situația de a juca roluri tot mai complexe și mai variate. Trebuie să se adapteze rapid la situații noi, să asimileze noi cunoștințe, să restructureze vechile achiziții, să rezolve operativ diversele probleme cu care se confruntă.

I se cere astăzi să manifeste gândire creatoare, inițiativă, spirit inventiv, educația contemporană având ca obiectiv principal formarea integrală a personalității. Existența acestui obiectiv presupune un nou model și o nouă strategie educațională, capabilă să răspundă afirmativ transformărilor prezentului. [20, p.149]

Prin cercetarea noastră ne-am propus să motivăm și să sporim randamentul educației intelectuale a studenților și să punem la baza acestei complexe paradigme comunicarea. O componentă importantă în formarea competențelor de comunicare este creativitatea.

Fie că prin creativitate înțelegem „facultatea de a introduce în lume un lucru nou” (Moreno), fie că o socotim facultatea de a descoperi relații despre care omul nu are încă cunoștințe (Laborit), sau că o definim mai simplu „capacitatea de a produce ceva nou și de valoare”, creativitatea a devenit, în ultimele decenii obiect de cercetare prioritară al mai multor discipline... Creativitatea, notează A. Moles, nu este o virtute rară și remarcabilă a unor ființe excepționale. A crea este inerent vieții însăși a majorității indivizilor și singura deosebire dintre ei este de ordin cantitativ, ținând de valoarea a ceea ce creează...; așadar, oricine poate crea nu numai anumite elite sau persoane superior înzestrate. Psihologia a constatat apoi că există diferite niveluri de creație și, în fine, că educația, în special cea intelectuală, poate contribui la stimularea capacităților creatoare ale individului.

Un proces atât de complex presupune un sistem de metode, tehnici și procedee capabile să stimuleze orice energie creatoare și să îmbine activitatea de grup cu cea individuală într-una productivă.

Susținem ideea cercetătorului D. Salade că „dintre aceste activități se pare că dezbateră sau discuția în colectiv ocupă un loc de frunte...(Asaltul de idei; Discuția panel; Tehnica Delphi etc.)” [18, p.63-64]

Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare reprezintă un subiect în vogă pentru pedagogia postmodernă... recunoaștem că profesorul și studentul trebuie să fie parteneri de învățare, fiecare venind în proces cu bucata sa de „puzzle” și tinzând spre cooperare și completare, profesorul nemaifiind în stare a-și păstra rolul de furnizor de cunoștințe, în timpurile noastre suprasaturate de informații, oricât de capabil ar fi și oricât de enciclopedic ar avea orizontul. [9, p.9]

Metodele interactive contribuie, în mod principal, la transformarea studentului în subiect al învățării., îl scoate din sfera pasivității, din comoditate, din poziția de simplu consumator de informații. Metamorfozarea operată la nivelul elevului/studentului capătă valori noi, conotații surprinzătoare și în cadrul întregului act didactic, astfel producându-se o dinamizare a procesului de predare-învățare, unde acesta este antrenat pe deplin, cu toate capacitățile sale intelectuale. Activitățile de

grup permit evidențierea mai pregnantă a calităților de: colaborare, coparticipare, implicare intensivă, conștientizare, acumulare de diverse idei, dar și a calității de manager (conducător, organizator), care duce la dezvoltarea complexă a personalității, solicitându-i, în calificarea sa profesională, manifestarea/formarea nu doar a inteligenței cognitive, ci și a celei sociale și emoționale.[9, p.10]

Învățământul tradițional pregătește insuficient studentul pentru a coopera cu colegii, remarcă expusă și de M. Ionescu și I. Radu în Didactica modernă: „Modul obișnuit de predare [...] nu comportă nicio colaborare între elevi/ studenți. Există numai raporturi profesor-auditoriu și profesor-elev/student, în desfășurarea conversației. Temele, care constituie o aplicare a lecției, sunt lucrări personale; fiecare elev/student muncește individual, fără să-și poată uni eforturile cu colegul său, fără să-i poată cere sau să-i acorde ajutor. Acest sistem nu permite nicio colaborare; cel care caută să vadă ce face vecinul său ori lasă pe vecin să profite de munca sa este pedepsit [...]”. Se înțelege fără greutate că este vorba de o curioasă manieră de a educa spiritul de solidaritate și de a lupta contra egoismului.” [10, p.39-40]

Cu toate progresele realizate în orientarea procesului didactic spre învățarea interactivă, pe fondul general al cooperării dintre profesor și studenți, interacțiunea lor se realizează intermitent. Constatăm cu regret că în instituțiile de învățământ superior în predare deocamdată predomină activitatea profesorului, iar în verificare cea a studentului. Problematizarea, conversația, discuția, aprobarea și dezaprobarea, stimularea interogațiilor studenților, dialogul viu, autentic dintre profesor și studenți, activitatea în grupuri sunt menite să activeze studenții și, în egală măsură, să-i pună în situații de cooperare. Organizată sau spontană, cooperarea între studenți există și se cere a fi dirijată în scopuri formative. Forma superioară de organizare a cooperării este munca în grupuri sau în echipe.

Profesorul este solicitat tot mai mult să-și părăsească rolul de transmițător al cunoștințelor, pentru „a se preface într-un inginer al educației, în cel ce organizează contingentele învățării, orientează și controlează modificarea comportamentului.” [M. Minder, p.7] După cum susține și cercetătorul G. Albu, „pus în fața unor realități sociale și conceptuale noi, educatorul se vede nevoit să părăsească mentalitatea și comportamentul managerului, căruia îi aparțineau întreaga decizie și întregul control al grupului.” [1, p. 173] Ca manager modern, el va fi mereu inventiv, dinamic; va căuta, cooperând cu elevii/ studenții, căi, mijloace, soluții pentru întreținerea și impulsivitatea creșterii lor.

Astfel, putem concluziona, că doar educatorul poate să-i ajute pe discipoli să învețe să se *conducă*, să poată să se *adapteze* și să știe să *colaboreze* (R. Dottrens), ceea ce sintetizează principalele direcții ale pregătirii omului pentru muncă și viață în epoca actuală. Cu alte cuvinte, anume educația este cea care răspunde unor anumite necesități, fiind, prin aceasta, *funcțională*. [Cf., 18, p. 28]

Putem remarca cu certitudine că atât studenții, cât și profesorul s-au regăsit, în calitate de parteneri pe aceste traicete de formare a competențelor de comunicare, ce servesc drept bază a formării culturii profesionale.

Bibliografie:

1. ALBU, G., *Introducere într-o pedagogie a libertății*. – Iași, Ed. Polirom, 1998, 192p.
2. CALEA spre ortografie, ortoepie, ortologie și nu numai; D. Stefoglou// www.carti.itarea.org.
3. CEPEC, GILLET, P. (Dir.) *Construire en formation*. - Paris, ESF editeur, 1991, 98 p.
4. *CONCEPȚIA evaluării rezultatelor școlare/ MET*; Vl. Pâslaru, I. Achiri (coord.), A. Bolboceanu et al // www.edu.md
5. DE KITELE, J.-M. (Dir.) *Docimologie, introduction aux concept set aux pratiques*, Louvain-la-Neuve, Cabay, 2 ed., 1985, 248p
6. DUCROT, O. SCHAEFFER J.-M., *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*. – Buc., Ed. Babel, 1996, 530p.
7. FELDMAN, R., *Social Psychology*, New York, Mc. Graw-Hill Book Company, 1985.
8. GHERGHINESCU, R., MARCUS, S., MÂNZAT, I., NEACȘU, G., NICOLA, G., SUCAN, D.-Ș., *Competența didactică – perspectivă psihologică*. București, Ed. ALL EDUCATIONAL, 1999, 176p.
9. GORAȘ-POSTICĂ, V., *Formarea competențelor prin intermediul metodelor interactive de predare-învățare-evaluare*. (în cartea *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. – Ch., 2008, 204p. (Autori: T. Cartaleanu, O. Cosovan, V. Goraș-Postică (coord.), S. Lâsenco, L. Scrifos.)
10. IONESCU, M., RADU, I., (coord.), *Didactica modernă*. – Cluj-Napoca, Ed., Dacia, 2001,
11. MINDER, M. *Didactica funcțională*. - Chișinău., Ed. Cartier Educațional, 2003, 360p
12. NICOLA, I., *Tratat de pedagogie școlară*. – Buc., EDP, 1996, 485p.
13. PÂSLARU, VL., *Introducere în teoria educației literar-artistice*. – Ch., Ed. Museum, 2001, 312p.
14. PÂSLARU, VI., *Principiul pozitiv al educației*. – Ch., Ed. Civitas, 2003, 320p.
15. PÂSLARU, VI., PAPUC, L., (coordonatori), NEGURĂ, I., ș.a., *Construcție și dezvoltare curriculară. Partea I. Cadrul teoretic*. Ch., Î.S. F. E. –P. „Tipografia Centrală”, 2005, 176p.
16. PERRENOUD, Ph. *Enseigner: agir dans l’urgence, decider dans l’incertitude*, 1996, Paris, ESF.
17. ROEGIERS, X. *Manuel scolaire de développement de compétences dans l’enseignement*. / BIEF, Departement de science de l’education de l’URL, 1998, 220p.
18. SALADE, D., *Dimensiuni ale educației*. – Buc., EDP, 1998, 232p.
19. SOCOLIUC, N., COJOCARU, V., *Formarea competențelor pedagogice pentru cadrele didactice din învățământul universitar*. – Ch., Ed. Cartea Moldovei, 2007, 160 p.
20. ȘOITU, L., GÂRLEANU, D., LUPUȘORU, D., LUPAȘCU, L., ȘOITU, C., *Comunicare și educație*. – Iași, Ed. Spiru Haret, 1996, 208p.

Recenzenți: Vlad Pâslaru, dr. hab. prof. univ. (IȘE)
Vasile Botnariuc, dr. hab., conf. univ. (UCCM)

”MATRIOSHCA BALANEL” CA METODA DE REPREZENTARE A CUNOAȘTERII

Dumitru Bălănel, dr., conf. univ. (UCCM)

Place in circulation a new method of representation of knowledge, which was called “Matrioshca Balanel” by the author. It underlies the need for knowledge representation based on Gheodel about incompleteness theorem, which allows multicriteria classification, characteristic of dynamic processes and knowledge representation is based on the criteria used “parts”, “forms” and “levels”. “Matrioshca Balanel” enable semantic search (search by purpose).

1. Întroducere

Sistemele expert au componentele, numite baze de cunoștințe, destinate depozitării și memorării cunoștințelor dintr-un domeniu concret. Procesul de depozitare este inevitabil, în mod necesar legat cu procesul invers – de căutare și alegere a cunoștințelor necesare din mulțimea cunoștințelor depozitate. Într-adevăr, operațiile de depozitare și căutare sînt operații inverse și se condiționează reciproc: dacă există informație, cunoaștere depozitată, în mod necesar se va utiliza operația inversă: căutarea informației, cunoașterii necesare la momentul dat. Este adevărată și afirmația inversă: informația, cunoașterea poate fi căutată doar dacă anterior a fost depozitată.

Pentru a fi depozitate și păstrate, cunoștințele au nevoie de formalizare, înstrăinare de purtătorul lor. Problema depozitării ierarhice (sub formă de arbore decizional) și a căutării ulterioare a informației și cunoașterii (soliției) este studiată în [1]. Procesul depozitării este un proces de lungă durată. Formalizarea și depozitarea cunoașterii este realizată de către experți. Preponderent se utilizează metoda regulilor de producție, la înlănțuirea cărora se combină înlănțuirea în lățime, precum și înlănțuirea în adîncime. Pentru explicarea acestor înlănțuiri vom presupune că avem două reguli de producție R1: IF A THEN B; R2: IF C THEN D. Condițiile pentru înlănțuirile menționate se stabilesc de relațiile: pentru înlănțuirea în adîncime $B=C$, $A \neq D$; pentru înlănțuirea în lățime $A=C$, $B \neq D$.

2. Metodele de reprezentare a cunoașterii

În [1] se descriu următoarele metode de reprezentare a cunoașterii: metoda regulilor de producție; metoda rețelelor semantice; metoda tripletelor obiect-atribut-valoare; schema; metoda cadrelor și scenariilor; metode bazate pe logică (calculul propozițional, calculul predicatelor); metoda obiectelor structurate, metoda rețelelor neuronale.

După construirea bazei de cunoștințe, utilizând una dintre metodele de reprezentare a cunoașterii, sistemul expert o poate utiliza pentru căutarea soluției. În [1] autorul examinează trei metode de bază de căutare a cunoașterii depozitate: căutarea sistematică, căutarea euristică și căutarea aleatoare (ultima nu se folosește). Căutarea sistematică se prezintă în [1] ca: căutarea ”întâi în adâncime”, ”întâi în lățime”, ”în adâncime limitată”, ”înainte”, ”înapoi”. Pentru realizarea căutării se utilizează mecanismul backtraking, care semnifică ”întoarcerea la un nod necercetat și se reîncepe căutarea pe o nouă cale”. Metoda sistematică de căutare presupune căutarea în tot volumul de cunoaștere depozitată, care poate fi foarte mare; prin urmare, și timpul necesar pentru căutarea sistematică este maxim.

O altă cale posibilă de depozitare a cunoașterii se examinează în articolul de față - depozitarea cu utilizarea a trei dimensiuni: părți, forme și niveluri (час и, формы и степени) ale obiectelor, proceselor, evenimentelor cercetate. Depozitarea cunoașterii are loc după sens (semantică) pe părți, forme și niveluri ale obiectelor, proceselor, evenimentelor cercetate. Obiectele, procesele, evenimentele sunt definite prin criteriile lor, precum și de relațiile acestor obiecte cu alte obiecte, procese, evenimente etc. Pentru simplitate vom numi această metodă de depozitare a cunoașterii ca ”matrioșca Balanel”. Metoda de organizare a cunoașterii a fost descrisă de autor în [2]. În baza organizării cunoașterii pentru depozitare prin metoda ”matrioșca Balanel” se află teorema Gheodel despre incompletitudine (теорема еде я о непо но е). Conform teoremei Gheodel despre incompletitudine în limitele unui nivel de reprezentare a cunoașterii poate fi rafinată o astfel de cunoaștere, încât adevărul aserțiunii directe și inverse despre obiect, părțile lui componente sau relațiile lor să nu poată fi demonstrate la același nivel de reprezentare a cunoașterii. Acest fapt se recunoaște tacit și în [1], prin admiterea că pentru reprezentarea cunoașterii se utilizează o structură ierarhică - arborele decizional, dar faptul nu se conștientizează și nu se formulează explicit.

În [1] sunt date definițiile datelor, informației, cunoștințelor (care, de altfel, în terminologia articolului de față sunt nivele ale informației: datele – nivelul inferior al informației, cunoștințele – nivelul superior al informației). În articol vom folosi terminologia stabilită în [1].

Datele sunt ”șiruri numerice sau alfanumerice despre fapte, obiecte, situații rezultate din numărare și măsurare, care prin ele însele nu au nici o semnificație, dar pot constitui un răspuns la întrebările utilizatorului”.

Informația constituie ”o rafinare (prelucrare) a datelor și o utilizare a acestora astfel, încât să fie semnificativă pentru utilizatori”.

Cunoașterea ”poate fi gândită ca o informație rafinată, care are tendința să fie cât mai generală ori chiar incompletă sau imprecisă. Cunoașterea poate include fapte și informații dar mai ales concepte, proceduri, modele și euristici care se pot utiliza în inferențe pentru soluționarea problemelor. Cunoașterea poate fi privită și ca o informație în contextul în care este organizată astfel, încât să fie disponibilă pentru percepție, învățare și soluționarea problemelor”[1, p. 102].

3. Obiectele, proprietățile obiectelor. Noțiuni și concepte referitoare la ”Matrioshca Balanel”

Noțiunea este forma gândirii care reflectă obiectele prin criteriile (caracteristicile) de bază.

Criteriul obiectului se numește esența prin care obiectele se aseamănă sau se deosebesc între ele. Orice caracteristici, părți, stări, care într-un mod sau altul caracterizează obiectul, îl evidențiază, permite a-l recunoaște dintre alte obiecte, se numesc criteriile obiectului. Criterii pot fi nu numai proprietățile, atributele obiectului, ci și proprietățile (atributele, stările), care îi lipsesc. Proprietățile, atributele obiectelor le vom nota cu litere: a_1, a_2, \dots, a_n ; proprietățile, atributele care lipsesc la obiecte le vom nota cu litere cu negație: $\neg a_1, \neg a_2, \dots, \neg a_n$. Mulțimea proprietăților unui obiect se va nota prin:

$$a_1 \& a_2 \& \dots \& a_n \& \neg b_1 \& \neg b_2 \& \dots \& \neg b_k \quad (1)$$

Orice proprietate este relativă. Proprietatea nu există în afara relațiilor cu alte proprietăți și obiecte. Proprietatea este caracteristica obiectivă internă a obiectului, care există independent de conștiința omului. Orice obiect are o mulțime de proprietăți (ipostaze, criterii), care caracterizează proprietățile și raporturile calitative și cantitative ale obiectului. Le vom nota prin

$$J = \{J_1, J_2\}, \quad (2)$$

unde J_1 – determinanta calitativă, J_2 – determinanta cantitativă a obiectului.

Totalitatea proprietăților care indică ce reprezintă obiectul determină calitatea obiectului. Orice obiect este multicalitativ, are un set de calități. Dar **în fiecare moment de timp una dintre calitățile lui predomină** ca un set de proprietăți, care caracterizează obiectul **în relația dată**. Calitățile multiple ale obiectului sunt interdependente și se determină de calitatea predominantă, care este una.

Prin determinanta calitativă se înțelege mulțimea de calități, care asigură funcționarea obiectului. În lucrarea [3], pag. 40, determinanta calitativă a obiectului se presupune a fi mulțimea $J = \{N_1, N_2, N_3, N_4\}$,

unde N_1 – destinația funcțională; N_2 – domeniul de aplicație; N_3 – criteriul distinctiv; N_4 – principiul de funcțiune. Componenta cantitativă poate fi reprezentată ca fiind determinată de structură și parametri: $J_2 = \{F_1, F_2\}$, unde F_1 semnifică structura obiectului, F_2 semnifică parametrii obiectului. Obiectul va avea o mulțime de parametri: $F_2 = \{F_{21}, F_{22}, \dots, F_{2n}\}$.

Calitatea și cantitatea sunt interconectate între ele prin intermediul măsurii; măsura determină hotarele cantitative, în limitele cărora obiectul dat poate exista.

Așadar, proprietățile obiectului pot fi reprezentate prin egalitatea:

$$J = \{N_1, N_2, N_3, N_4, F_1, F_2, \dots, D\} \text{ unde } D \text{ – parametri adăugători.}$$

Criteriile (caracteristicile, dominantele) sunt de mai multe feluri. În lucrare vom evidenția criteriile unitare și pe cele generale; pe cele esențiale și neesențiale. Criteriile, care în mod necesar aparțin obiectului, exprimă natura internă a obiectului, esența lui și se numesc esențiale. Criteriile, care pot aparține sau nu obiectului și care nu exprimă esența lui se numesc criterii neesențiale.

Crearea noțiunii include următoarele etape: stabilirea asemănării (sau deosebirilor) dintre obiecte (compararea); dezmembrarea obiectelor asemănătoare în elemente (analiza); evidențierea criteriilor esențiale și neglijarea celor neesențiale (abstractizarea); conectarea criteriilor esențiale (sinteza); propagarea criteriilor în toate obiectele omogene (generalizarea).

Noțiunea este indisolubil legată cu cuvântul. Noțiunile se exprimă prin cuvinte sau combinație de cuvinte, care se numesc **nume**. Numele simple constau dintr-un cuvânt, de exemplu „informatica”, „dreptul”, „lege”, numele compuse includ două sau mai multe cuvinte; de exemplu, „informatica economică”, „drept internațional”, „lege organică” etc.

Dar unitatea cuvântului și noțiunii nu înseamnă echivalența lor. Spre deosebire de noțiuni, cuvintele în toate limbile sunt diferite: una și aceeași noțiune se exprimă în limbi diferite prin cuvinte diferite. Unitatea cuvântului și noțiunii nu se asigură nici în cadrul unei singure limbi. De exemplu, în fiecare limbă există cuvinte-omonime și cuvinte-sinonime.

Sinonime se numesc cuvintele, apropiate sau echivalente după valoare, care exprimă aceeași noțiune, dar care se deosebesc prin aspecte și colorit stilistic. De exemplu „muncă” și „lucru” etc.

Omonime se numesc cuvintele, care au aceeași pronunțare, dar care exprimă noțiuni diferite. De exemplu „mare” (apă sărată) și mare (dimensiuni) etc. Multe cuvinte au câteva sensuri. Polisemia adesea duce la coliziune, la încurcarea noțiunilor, la erori în raționamente.

Noțiunile de variabilă propozițională, funcție propozițională, ecuație informațională, sisteme de ecuații informaționale, bazate pe criterii cunoscute sau necunoscute, au fost definite și exminiate de autor în [2].

4. Relațiile obiectului cu alte obiecte.

Relația este o categorie care caracterizează interacțiunea dintre elementele sistemului. Relația are un caracter obiectiv, universal. În lume există numai obiecte, proprietățile și relațiile lor, care sînt în legături infinite cu alte obiecte și proprietăți. Relația poate lua forma unei proprietăți sau criteriu al obiectului. Obiectul, luat în diferite raporturi manifestă diferite proprietăți. Relațiile dintre obiecte și fenomene au aspecte infinite: relații spațiale, temporale, întregului și părții, pricină-consecință, formă și conținut, intern și extern. Relațiile dintre obiecte și componente este strîns legată de noțiunea “lege” – ca reflectarea relațiilor esențiale dintre obiecte, evenimente, proprietăți și conexiuni (legături).

Descrierea formală a relațiilor în limbajele naturale și formale pentru propozițiile povestitoare se exprimă prin predicate. În caz general, indiferent de limbaj, păstrînd doar forma funcțională a notației, predicatul (de n variabile propoziționale sau cuvinte) se exprimă prin formula:

$$P(x_1, x_2, \dots, x_n), \text{ unde } n \geq 0 \quad (3)$$

Pentru $n = 0$ predicatul coincide cu propoziția; pentru $n = 1$ predicatul definește proprietatea în sens îngust (predicat unar); pentru $n=2$ (proprietatea perechii sau relație binară); pentru $n=3$ se definesc triplete (predicat cu trei argumente sau relație ternară).

5. "Matrioshca Balanel" și clasificarea multicriterială.

Pentru aplicarea metodelor clasificării la obiecte, procese, evenimente, la care criteriile de clasificare nu doar sînt plasate în aceleași domenii de valori ale spațiului și timpului, dar sînt și dependente, interconectate, interacționînd între ele, presupunem că este necesar a aplica clasificarea multicriterială. La studierea obiectelor „sistemice” sau dinamice, a proceselor sau evenimentelor, criteriile care le definesc nu sînt invariante, ci pot varia în anumite diapazoane, adică sînt variabile, dinamice. Schimbarea cîtorva criterii sau chiar a unuia dintre ele poate duce la schimbarea tuturor criteriilor. Studiind interacțiunea dintre elementele sistemului, în [4] se subliniază că elementele sistemului (și criteriile corespunzătoare lor) se află în interacțiune permanentă, între ele avînd loc așa numita **regulă a corespondenței de echilibru**. Această regulă afirmă că orice schimbare a oricărei componente a sistemului conduce la schimbarea funcțională și de conținut a celorlalte componente esențiale ale sistemului. Consecințele din regula numită pot fi:

1. este posibilă încălcarea stării unei sau a cîtorva componente cu păstrarea echilibrului întregului sistem;
2. devierile critice ale stării unuia sau cîtorva componente declanșează destabilizarea funcționării optime a componentelor, cît și a sistemului în întregime;
3. sporirea efectului sumar al sistemului necesită schimbarea uniformă a stării tuturor elementelor pe baza interacțiunii lor în limitele restrîngerilor stabilite.

Clasificarea este operația logică și rezultatul partajării obiectelor pe clase, legate în sistem și care diferă între ele prin criteriile care ne interesează [5]. Clasificarea presupune trei „lucruri”:

- A) un sistem de clase, destinat pentru caracteristica setului de obiecte (noțiuni), omogene într-un anumit sens;
- B) operația de construire a sistemului, bazată pe anumite reguli;
- C) partajarea obiectelor (noțiunilor) studiate pe clasele acestui sistem.

În cadrul cercetării am stabilit că esența clasificării multicriteriale constă în următoarele: se aleg cîteva criterii, în raport cu care se partajează întregul (de exemplu, criteriile p, q, r). Vom numi aceste criterii - criterii primare ale clasificării multicriteriale. Aceste criterii nu trebuie să se intersecteze și, în caz general, să posede proprietatea aditivității. Presupunem, criteriul p a primit i clase, criteriul q – j clase, iar criteriul r – k clase de obiecte, adică presupunem, că în urma partajării unității în clase conform criteriilor p, q și r s-au obținut mulțimile de clase $P = \{p_1, p_2, \dots, p_i\}$, $Q = \{q_1, q_2, \dots, q_j\}$, $R = \{r_1, r_2, \dots, r_k\}$. Din mulțimile P, Q și R formăm mulțimea $M3$, egală cu produsul scalar al acestor mulțimi:

$$M3 = P * Q * R = \{(p_1, q_1, r_1), (p_1, q_1, r_2), \dots, (p_i, q_j, r_k)\} \quad (4)$$

Atunci numărul total al criteriilor de clasificare este egal cu produsul criteriilor secundari ai clasificării, adică $i * j * k$. Numărul total NO al obiectelor (noțiunilor) clasificării multicriteriale va fi

$$NO = i * j * k \quad (5)$$

Fiecare obiect al clasificării multicriteriale se determină prin trinomialul (p_i, q_j, r_k) sau conjuncția a unui anumit număr de criterii secundare. Pentru căutarea/selectarea obiectelor (noțiunilor) din schema clasificării multicriteriale este necesar a combina criteriile secundare câte unul din fiecare clasă cu fiecare criteriu secundar din alte clase. În acest scop pentru fiecare obiect se determină nivelul de apartenență la clasa dată în clasificarea multicriterială dată s_i – valoare din intervalul $[0, 1]$. Fiecare obiect (noțiune) poate fi reprezentat ca conjuncția criteriilor:

$$P_1 \wedge q_1 \wedge r_1, p_2 \wedge q_1 \wedge r_1, \dots, p_i, q_j, r_k \quad (6)$$

Tot domeniul de obiecte poate fi reprezentat ca disjuncția conjuncțiilor de tipul:

$$(p_1 \wedge q_1 \wedge r_1) \vee (p_1 \wedge q_1 \wedge r_2) \vee \dots \vee (p_i \wedge q_j \wedge r_k) \quad (7)$$

6. Unele aplicații ale clasificării multicriteriale.

Operațiile de clasificare ale obiectelor și de reprezentare a cunoașterii despre ele sînt operații distincte și independente. Dar se pot și sincroniza. La sincronizarea acestor operații logice se poate obține efectul sinergetic, ca rezultat al căruia clasificarea multicriterială se poate utiliza și ca metodă de reprezentare a cunoașterii.

Se poate formula următoarea ipoteză:

Ipoteza 1. Dacă la construirea domeniului de obiecte (noțiuni), sincronizat cu clasificarea multicriterială, se iau în considerație nivelul precedent (inferior) și cel următor (superior) al obiectului (noțiunii), se obține clasificarea multicriterială, care permite căutarea și alegerea elementelor după asociere (căutare prin asociere), simplificând esențial timpul necesar și volumul căutării obiectelor (noțiunilor) și, uneori, soluțiilor.

Autorul a propus pentru clasificarea multicriterială 3 grupe de criterii:

1. forme
2. părți
3. nivele.

7. Exemplu de clasificare multicriterială.

În corcondanță cu clasificarea multicriterială propusă vom examina noțiunea „acțiune”. Cum poate fi partajată în părți? De obicei, întregul poate fi partajat pe clase în părți cu respectarea proprietății de aditivitate a întregului. De exemplu noțiunea „acțiune” poate fi clasificată monocriterial după criteriul „părți” în felul următor:

1. de orientare, 2) de îndeplinire, 3) de control.

Aceiași noțiune, „acțiune” poate fi clasificată și după alte criterii. De exemplu, după criteriul „forme” noțiunea „acțiune” poate fi clasificată ca:

- 1) materializată, 2) materială, 3) perceptivă, 4) verbală, 5) mintală. După cum se știe din psihologie, aceste clase de obiecte nu se intersectează.

Clasificarea noțiunii după criteriul „nivele” permite a evidenția nivelele acțiunii:

- 1) operație, 2) acțiune, 3) activitate.

Clasificările de mai sus se referă la aceiași noțiune și ele pot fi reunite într-o clasificare multicriterială, ca în figura 1.

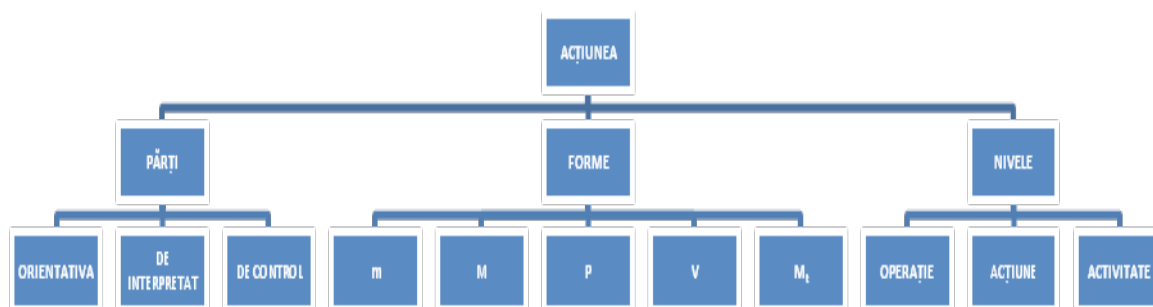
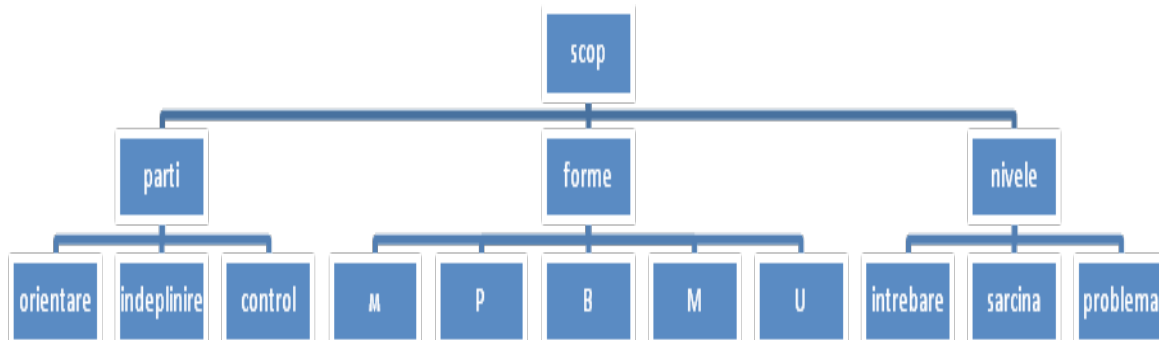


Fig. 1. Clasificarea multicriterială a noțiunii „acțiune”

unde m – acțiune materializată; M – acțiune materială, P – acțiune perceptivă, V – acțiune verbală, M_t – acțiune mintală.

Fiecare clasificare multicriterială include atât nivelul inferior al noțiunii (în exemplu – operație), cât și nivelul superior (în exemplu - activitate). Însă la aceste nivele noțiunea poate avea alte criterii și alt număr de criterii. Luată în ansamblu, forma generală a nivelelor amintește niște matrioște, dar care se pot deosebi esențial de la nivel la nivel. Aceste matrioște uniforme, pentru prescurtare, se propune a fi numite „matrioșca Balanel”. Ele corespund cerințelor teoremei despre imposibilitatea de a descrie un sistem cu mijloacele sale proprii, făcînd uz în acest scop de mijloacele altui nivel, superior.



M-materială (materie, obiect, proces); P-perceptiv (simțăminte, emoții); B-extern (vorbierea); M – materializat (deprindere, îndemînare); U – mintal (noțiuni, idei, teorii).

Fig. 2. Clasificarea multicriterială a noțiunii scop.

Concluzii.

Clasificarea monocriterială se utilizează, de obicei, pentru sistemele statice, „structurale”.

Clasificarea multicriterială poate fi utilizată atât pentru procesele, obiectele și evenimentele „structurale”, statice, cât și pentru cele dinamice.

Clasificarea multicriterială poate fi sincronizată cu reprezentarea cunoașterii despre obiecte, procese, evenimente.

Clasificarea multicriterială poate fi utilizată pentru reprezentarea cunoașterii. Reprezentarea cunoașterii ”Matrioșca Balanel” poate fi utilizată pentru căutarea ASOCIATIVĂ.

Bibliografie:

1. Ioan Andone, Alexandru Țugui ”Sisteme inteligente în management, contabilitate, finanțe, bănci și marketing”, Editura Economică, 1999, p. 101 – 143, p. 149 – 151.
2. Dumitru Bălănel, Metoda ecuațiilor informaționale
3. Со ома ин Н. М. нформа ионные семан ические сис емы, М., В , 1989,
4. Дми рий э эне Оме одемно окри ериа нойк асифика ии // Probleme actuale ale științelor umanistice, vol. II, Analele științifice ale doctoranzilor și competitorilor, Universitatea pedagogică „I. Creangă”, Chișinău, 1988, pag. 7-16
5. .В.Воронин Теорияк асифи ирования и ее при ожения, - Новосибирск,- Наука, 1985

Recenzenți: S.Oprea, dr., conf. univ. (UCCM)

T.Leahu, dr., conf. univ. (UCCM)

IMPORTANȚA PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN DEZVOLTAREA ȘI FORMAREA PERSONALITĂȚII

Ion Purici, dr., conf. univ. (UCCM)

In the learning process, in conjunction with other processes and mental activities, it can distinguish two stages:

- solving a problem – the principal role it is thinking, organizing perception, the attention, memory and imagination.*
- fixing achievement, solution strengthening – intelligence store.*

Learning is a psychological activity which require functions and mental processes integration – perception, attention, store, thinking, motivation, affectivity.

Învățarea în dezvoltarea psihică și formarea personalității în toate etapele de dezvoltare de la copilărie, adolescență și până la maturitate ocupă un loc central, deoarece prin învățare individul dobândește noi comportamente: deprinderi, priceperi, cunoștințe și aptitudini intelectuale etc.

Procesul dobândirii experienței intelectuale de comportare este învățarea. A. N. Leontiev înțelege prin aceasta asimilarea de informații și, mai mult decât atât, formarea gândirii, a sferei afective, a voinței, deci formarea sistemului de personalitate.

Importanța procesului de învățare se manifestă prin antrenarea proceselor și funcțiilor psihice, în cadrul învățării, iar pe de altă parte, ele însele sunt constituite și structurate prin actul de învățare. Astfel, învățarea antrenează întreg psihicul și are rol generativ, formativ și constructiv față de acesta [1,6].

Cercetătorii I. P. Pavlov, E. Thorndike, Watson au căutat să explice procesul de învățare prin prisma teoriilor asociaționiste ale lui H. Spencer și H. Taine. Prin „Substituirea de stimul bazată pe formarea temporară a unor legături între diferiți centri nervoși” Pavlov definea învățarea, iar factorii principali ai învățării erau numiți „întăririle aplicate subiectului, imitația și curiozitatea lui”. În concepția lui Thorndike învățarea este o substituire de reacții, cu formarea de conexiuni în creier – „conexionism”. După Watson, învățarea era succesiunea de reflexe condiționate.

Anterior aceste teorii asociaționiste au fost infirmate, demonstrând că, chiar și în cele mai simple forme ale ei, învățarea antrenează întreaga viață psihică: procesele de cunoaștere, afectivitatea, priceperile motorii, voința.

I. Piaget a format „epistemologia genetică”, care a influențat în mod pozitiv psihologia contemporană și studiile asupra învățămîntului. I. Bruner, în baza operei lui I. Piaget a fondat teoria genetic-cognitivă, care, în baza procesului de învățare, prezintă cunoașterea lumii: prin modalitatea activă – cunoașterea dată de senzații și percepții, modalitatea iconică – cunoașterea dată de reprezentări și imaginație, modalitatea simbolică cu implicarea procesului superior al gândirii, al abstractizării.

Dezavantajul învățării școlare, după I. Bruner, ar fi riscul apariției formalismului și ruperii de realitate, de aceea se pune accentul pe o învățare cu scop formativ a elevului.

R. Gange, în „Condițiile învățării”, a propus o clasificare a tipurilor de învățare, care are la bază 8 tipuri de învățare, de la învățare mai simplă până la învățare complexă, care presupune realizarea prealabilă a celorlalte moduri de învățare mai simple:

- învățarea de semnale (cazul sugarului – recunoașterea mamei după voce, imagine vizuală);
 - învățarea stimul – răspuns;
 - înlănțuirea de mișcări;
 - asociațiile verbale foarte complexe;
 - învățarea prin discriminare;
 - învățarea conceptelor concrete;
 - învățarea regulilor, legilor, formulelor matematice;
 - rezolvarea de probleme;
- O altă clasificare a învățării este:
- învățarea spontană sau socială;
 - învățarea sistematică.

Analiza acestor tipuri de învățare determină o eficiență a învățării sistematice în dezvoltarea intelectuală a individului, însă nu permite dezvoltarea laturii afective (planul motivației, al valorilor, al sentimentelor) a personalității care preponderent e formată în cadrul învățării sociale. Analizând învățarea în corelație cu celelalte procese și activități psihice, este necesar de accentuat că în procesul învățării se pot distinge două etape:

- rezolvarea unei probleme – rolul principal îl are gândirea, organizând percepția, atenția, memoria și imaginația;
- realizarea fixării, consolidări soluției – memorarea inteligentă;

Accentul principal în susținerea energetică a învățării este motivația, voința, afectivitatea și comunicarea dintre profesor - elev, profesor – student. Necesitatea formării unei motivații în reușita procesului educațional este definitivă. Motivația școlară constituie ansamblul de motive care îl determină pe elev să vină la școală și să învețe, reușita socială determină voința de a promova în societate, a reuși în viață, pentru a avansa și abține un statut social superior.

Analiza motivației este descrisă și expusă în literatură. În ansamblu, motivația este procesul care conduce, ghidează și menține comportamentele, de la cele

elementare (a mânca), până la cele mai complexe, determinând preferința persoanei pentru anumite acțiuni sau compartimente.

Motivați de a învăța constituie ansamblul de factori (motive), care se împart în extrinseci (determinată prin impunere din exterior) și intrinseci (determinată de dorințele, interesele și preferințele strict personale).

Impunerea din exterior de a învăța, care este factorul preponderent în procesul de instruire primar, face procesul educațional, școala să fie nevoită, acum, să dubleze motivația „externă” cu cea „internă”. Motivele intrinseci sunt necesare să fie prezente din primele zile ale procesului de învățare în școală. Sistemul de evaluare al cunoștințelor bazat pe un anumit punctaj, testările, care sunt adesea prea frecvent utilizate, diminuează motivația intrinsecă, de aceea școala trebuie să ofere activități interesante, atractive, numai astfel elevul (devenit absolvent) va continua să învețe chiar și atunci când nu va fi obligat.

Formarea motivației intrinseci la individ în perioada adolescenței este una dintre condițiile necesare pentru dezvoltarea personalității contemporane, la care motivul de a învăța, a cunoaște, vine din interior, de la nevoia și dorința de a cunoaște, a ști, a poseda, a explora etc.

Este necesar de menționat că importanța internă a modelului de succes poate să fie plasată la nivel nu numai conștient, ci și la cel al subconștientului, al comportamentului imitativ: „rețeta de succes” este preluată de individ, dar fără a-și pierde forța motivațională.

Atenția, percepția, memoria-funcții psihice fundamentale, necesare de dezvoltat în scopul formării unei personalități adecvate necesității societății contemporane. Atenția – orientarea și concentrarea activității psihice cognitive asupra unui obiect sau fenomen asigură o bună recepție senzorială și perceptivă a stimulilor, o înțelegere mai profundă, o memorie mai durabilă. Rolul școlii, a profesorului constă în dezvoltarea capacităților cognitive de antrenare a atenției voluntare și postvoluntare (când activitatea care a necesitat efort devine atractivă, atrage în mod spontan). Cunoașterea factorilor ca modalitate de captare a atenției sunt importanți de a fi posedați de către profesor în procesul predării.

Factorii externi sunt: noutatea materialului expus, noutatea situației și a metodei de predare, contrastul, mișcarea, schimbarea stimulilor. Dintre factorii interni cel mai important este interesul, subordonat motivației. Rolul profesorului constă în cultivarea intereselor elevilor, studenților, care influențează profund și multilateral viața psihică.

Memoria, ca funcție psihică fundamentală, este studiată sub diferite aspecte, și este analizată și clasificată în mod diferit în literatură. E cert că procesul de memorare are la bază un mecanism biochimic foarte complex. După durata reținerii informației, memoria este de scurtă sau de lungă durată, memorie episodică și memorie semantică. Procesul educațional începe de la nivelul preșcolar, continuă în școala primară și finalizează concomitent cu obținerea studiilor superioare, urmărind scopul de a forma un bagaj de cunoștințe și de a construi un intelect puternic. În locul unor probleme

de detaliu, oferite probabil cu scopul de a exersa intelectul doar pe un anumit tip de probleme, pot fi introduse situații de sinteză, ce ar necesita un mod mult mai amplu de abordare, folosind cunoștințe oferite la mai multe materii din aceeași tematică, stimulând, astfel, dezvoltarea inteligenței nu pentru rezolvarea unor situații ce vor fi întâlnite doar în anii de studii, ci și ulterior în mediul profesional.

Așadar, pentru o învățare eficientă, respectiv o memorare facilă și temeinică, sunt necesari următorii factori:

- motivația subiectului
- scopul memoriei (motivația intrinsecă, interesul personal vor spori eficiența învățării)
- cunoașterea efectelor
- înțelegerea materialului de învățat
- voința, intenția de a memora
- înțelegerea și memorarea inteligentă, dar involuntară (este mai eficientă decât memorarea mecanică și voluntară)
- repetarea dinamică a materialului în scopul aprofundării și stabilirii de noi legături, sensuri
- autoevaluare, autoapreciere personală

Deci, învățarea este o activitate psihică, care necesită integrarea și a altor funcții și procese psihice (percepția, atenția, memorarea, gândirea, motivația, afectivitatea), prin care se dobîndesc și se sedimentează noi cunoștințe și comportamente, prin care se formează și se dezvoltă sistemul de personalitate al individului uman.

Bibliografie:

1. Cucoș C. Psihopedagogie. – Iași: ed. Polirom, 1998.
2. Tomșa Gh. Psihopedagogia preșcolară și școlară. – București, 2005.
3. Delors I. Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei internaționale pentru educație în sec XXI. – Iași, 2000.
4. Ionesco M. Negreanu E. Educația în familie. Repere și practici actuale. – București: ed. Cartea Universitară, 2006. disponibilă la <http://www.ise.ro>.
5. омиссарова Т. А. Управ ение че овеческими ресурсами. Уч. пос. - М. Де о 2002.
6. Н. А. Мечинская. си о о ические проб емы успеваемос и ко - ников. «Воп. е . доров я де ей и подрос ков» под ред. Вино радовой 2005. № 7 с р.82-87.
7. ри ор ев Д. В. «Воспи а е ная сис ема ко ьМо р одве ение 2006, 300 с р.
8. равченко А. . « си о о ия и педа о ика» М. , 2010, 400 с р.

Recenzenți: R.Moroșan, dr.hab., prof.univ. (UCCM)
L.Artiomov, dr., conf.univ. (UCCM)

CONCEPTUL DECIZIEI MANAGERIALE ÎN CONDIȚII DE CRIZĂ FINANCIAR-ECONOMICĂ ÎN SISTEMUL COOPERĂȚIEI DE CONSUM AL REPUBLICII MOLDOVA

Daniliuc Aliona, doctorand (UCCM)

In this article describes the concept of administrative decisions of Consumer Cooperatives, which are the main point of managerial activity, as reflected in all its functions, moreover, the integration of cooperative organizations in a changing and complex environment depends on the quality of decisions. Analyzing activities of the cooperative system of the Republic of Moldova came to the conclusion that the efficient activity of Consumer Cooperatives in the financial and economic crisis is possible due to systematic process decision-making in complex exceptional situations. And also, is described a number of process steps for determining the optimal rational solutions implemented by managers of the cooperative organization, whether formally or through intuition.

Key words: *managerial activity, cooperative system, cooperative organization, economic crisis, process decision-making, manager, intuition.*

O decizie, după cum bine se știe, poate fi luată atât de un organ administrativ sau de unul juridic, cât și de către oamenii de conducere de rang diferit. Decizia mai poate fi luată și de către directorii și managerii întreprinderilor. În cadrul cooperăției de consum orice decizie luată are o însemnătate dublă, deoarece permite realizarea tuturor funcțiilor a managementului în vederea atingerii scopului comun și integrarea organizațiilor cooperatiste în mediul de afaceri. Procesul decizional se aplică în sistemul cooperatist la rezolvarea tuturor problemelor și sarcinilor apărute pe parcurs, și anume: reducerea costurilor, eficientizarea folosirii resurselor, creșterea profitului etc.

Elaborarea unor sau altor decizii în sistemul cooperăției de consum reprezintă niște activități centrate pe echipa de manageri. Toate celelalte activități sunt complementare și se efectuează cu scopul de a se asigura demararea acestora sau de a se controla implementarea și eficiența lor.

Un manager iscusit urmează să ia diverse/variate decizii în funcție de gravitatea și complexitatea problemelor cu care se confruntă. Pentru a lua niște decizii prompte și corecte, el are nevoie să cunoască informația autentică despre condițiile de certitudine, risc și incertitudine, obiectivele organizaționale și cele individuale ale decidentului, despre sistemul de valori ale managerului și cultura organizațională, precum și o serie de alte condiții de mediu intern sau extern. Totuși, unele decizii trebuie delegate conducătorilor de rang inferior din simplul motiv că managerii au nevoie de timp pentru a rezolva problemele cele mai importante și pentru a realiza obiective organizaționale de bază.

Astăzi, în sistemul cooperăției de consum, aflat în permanentă schimbare, a lua niște decizii responsabile devine tot mai dificil. Persoanele care iau decizii sunt obligați să țină cont de realitățile dure în care acționează. Orice decizie luată trebuie tratată ca un proces dinamic și în permanentă dezvoltare. Fiecare decizie este luată de un conducător sau altul și se bazează în funcție de mediul concret, caracteristic unei organizații cooperatiste. De fapt, toate deciziile presupun parcurgerea unui număr concret de pași elementari.

Așadar, putem remarca că managerii și în cadrul cooperăției de consum iau o mulțime de decizii, ele diferă totuși între ele și variază în funcție de nivelul pe care îl ocupă managerul în cadrul organizației, precum și de natura postului pe care îl deține. Specialiștii disting astăzi două tipuri de decizii: decizii programate și decizii neprogramate.

Deciziile programate, utilizate în cadrul cooperăției de consum, sunt niște decizii repetitive și de rutină. Acest tip de decizie este legat de anumite situații neprevăzute, când managerul e obligat să ia atitudine și să reglementeze cazul. Organizațiile cooperatiste în activitatea zi de zi se ghidează de diverse politici, scrise și nescrise, care au rolul de a simplifica luarea deciziilor, de a economisi timp și de a permite conducătorilor să coordoneze și să controleze activitatea acestora. Un exemplu concludent de decizie programată poate servi decizia de angajare luată de departamentul de resurse umane al unei organizații. Deciziile programate sunt relativ ușor de luat, datorită faptului că managerii din cadrul cooperăției de consum au la dispoziție o serie de regulamente, reguli, proceduri și politici adoptate, după care și se conduc. Deciziile de rutină nu sunt neapărat simple, dar sunt deosebit de importante pentru organizație. În situația în care o problemă apare în mod repetat și dacă elementele ei pot fi identificate, analizate, iar uneori chiar prevăzute, atunci poate fi adoptată o decizie programată corect în legătură cu problema respectivă.

Deciziile neprogramate se iau, de regulă, în condiții neprevăzute sau în situații unice. Pentru remedierea unor atare probleme nu există deocamdată proceduri prestabilite. Acestea lipsesc din varii motive: ori n-au fost întâlnite și depistate anterior, ori că sunt foarte importante și complexe. Există mulți factori, care influențează vădit managerii în procesul de luare a deciziilor neprogramate. Un factor important e gradul de incertitudine al variatelor alternative decizionale deja formulate.

Pe parcursul activității cooperăției de consum atestăm suficiente situații, când managerii știu cu siguranță care sunt alternativele și rezultatele preconizate fiecărei alternative. În asemenea cazuri putem afirma că există condiții de certitudine. În organizațiile cooperatiste, însă, depistăm puține decizii, care au fost luate în astfel de condiții. Explicația rezidă în gradul de complexitate și în natura schimbătoare a societății. O altă problemă importantă este și cea a evaluării condițiilor de risc în luarea deciziei.

Încrederea unui manager față de decizia luată depinde direct de gradul de certitudine în care a fost luată decizia respectivă. Cu alte cuvinte, cu cât este mai sigur un manager de rezultatele unei decizii, cu atât gradul de încredere sporește, când ia asemenea decizie.

În condiții de criză financiar-economică în sistemul cooperatist există destule condiții de risc, când conducătorul trebuie să ia o decizie doar pe baza unor informații incomplete. În multe situații managerului îi lipsesc cu desăvârșire informațiile necesare, cauzând mari riscuri în ceea ce privește pronosticul rezultatelor finale. Din păcate, luarea deciziilor pe baza probabilităților reprezintă o caracteristică a managementului actual în Republica Moldova și este frecvent întâlnită la manageri, motiv pentru care baza luării deciziei o constituie doar intuiția acestora.

De regulă, managerii eficienți nu încearcă să rezolve absolut toate problemele, cu care se confruntă în situația de criză financiar-economică. Anume ei vor delega altor persoane din veriga de conducere responsabilitatea luării unor sau altor decizii, ei însă vor prefera să rezolve doar problemele care au o influență covârșitoare asupra atingerii obiectivelor organizaționale. Pentru activitatea eficientă a sistemului cooperației de consum este nevoie de elaborat un document/un ghid/un îndrumar, care ar include neapărat principiile de bază, care ar ajuta veriga de conducere la reglementarea/ rezolvarea situațiilor-problemă strategice, neprogramate și complexe.

Deși condițiile în care sunt luate deciziile sunt mult prea diferite și variate, totuși atestăm o serie de elemente fundamentale, comune tuturor deciziilor manageriale. O decizie corectă este alegerea unei variante dintr-o serie de alternative. Traseul rațional de a lua diverse decizii în organizațiile cooperatiste constă dintr-o serie de pași absolut necesari, pe care managerii îi fac conștient sau pe baza intuiției, când trebuie să aleagă alternativa considerată optimă [1 p.52].

Acești pași sunt: identificarea problemei, căutarea și avansarea unor soluții alternative, selectarea alternativei adecvate, implementarea alternativei potrivite și performante și utilizarea feedback-ului cu scopul de a evalua eficacitatea deciziei.

Pasul întâi: identificarea problemei. O dificultate întâlnită la rezolvarea problemelor o constituie identificarea corectă a acesteia. Se întâmplă uneori că managerii se grăbesc să propună o alternativă înainte de a fi identificată problema fundamentală.

În sistemul cooperației de consum, deși persistă diverse probleme, specialiștii nu pot întotdeauna să le evidențieze, întrucât există o serie de obstacole, a căror depășire le-ar permite managerilor să vadă care este cu adevărat problema. Printre aceste obstacole cele mai frecvente sunt:

- *Acordarea de atenție efectelor, iar nu cauzelor.* Adeseori, se întâmplă ca managerii să definească problemele în termenii simptomelor, iar nu în termenii cauzelor;
- *Percepția selectivă.* Datorită faptului că personalul de conducere deține o serie de percepții, bazate pe experiența personală, conducătorii organizațiilor cooperatiste încearcă să definească problemele în mod tradițional și conform nivelului de instruire al lor. Pentru a depăși acest obstacol, legat de percepția selectivă, managerii trebuie să ia în considerare mai multe puncte de vedere, înainte de a defini problema;
- *Definirea problemelor prin soluții.* Problemele trebuie să fie definite cu exactitate, fără a le asocia cu anumite soluții.

Procesul identificării problemelor în organizațiile cooperatiste este unul esențial pentru activitatea de selectare a celei mai excelente alternative. Managerii eficienți caută în permanență să identifice problemele care apar în mediul comercial economic. La această etapă a luării deciziei managerii se pot conduce de următoarele repere teoretice:

1. *Abateri de la performanțele anterioare.* Dacă există un punct de plecare calificat ca nivel satisfăcător de performanțe și acesta ulterior se modifică, managerii neapărat vor reacționa pentru că apare o problemă.

2. *Abaterea de la plan.* Acest fenomen este generat de discrepanța dintre performanțe și rezultatele prevăzute.

3. *Utilizarea feedback-ului.* Managerii pot descoperi existența unei sau altei probleme atunci când discută cu furnizorii și clienții organizației cooperatiste sau cu subalternii și superiorii lor ierarhici.

4. *Concurența.* Performanțele organizației cooperatiste, din care face parte managerul în raport cu cele ale concurenților săi, reprezintă un indicator al existenței unor eventuale probleme.

Pasul al doilea: generarea de soluții alternative. După ce problema a fost identificată, se recurge la cel de-al doilea pas în procesul de luare a deciziilor, și anume: se recurge la elaborarea soluțiilor alternative. În această fază a procesului decizional prioritate are creativitatea.

E cunoscut faptul că brainstormingul stimulează vădit actul creativității, chemat să genereze soluții alternative pertinente. La o ședință de brainstorming organizată în sistemul cooperației de consum, managerii sunt îndemnați să lanseze abordări alternative privind rezolvarea unei probleme concrete, avându-se în vedere situația critică ce persistă în economia Republicii Moldova, dar și în economia mondială. În căutarea de soluții alternative, managerii se confruntă cu o serie de probleme și constrângeri ce țin de resursele financiare limitate, de factorul uman din organizație, care poate limita posibilitatea de implementare a anumitor alternative sau de facilitățile materiale neadecvate. Ideile generate în ședințele date reprezintă uneori alternative importante pentru cooperația de consum în procesul de luare a unor decizii corecte.

Pasul al treilea: selectarea alternativei optime pentru activitatea eficientă a cooperației de consum. După ce au fost identificate soluțiile alternative, acestea trebuie să fie evaluate și comparate în termenii fezabilității și consecințelor lor. Apoi este aleasă cea mai bună decizie pentru obiectivele organizației cooperatiste. Alegerea respectivă este destul de dificilă atunci când decizia este complexă și implică mari riscuri, avându-se în vedere situația de criză ce există în activitatea financiar-economică mondială. Vom remarca câteva dintre aceste dificultăți:

- Când două sau mai multe variante sunt la fel de atractive, atunci se impune o analiză și o evaluare mai amănunțită a acestor alternative de către manageri;

- Nu este exclus faptul ca nici o alternativă să nu permită atingerea obiectivului stabilit. În atare situații, este de dorit avansarea mai multor alternative cu caracter pragmatic;

- Dacă nici una dintre alternativele propuse nu permite atingerea obiectivului trasat, atunci se recomandă de a reveni la etapa inițială și de a căuta noi alternative;

- Managerul poate fi derutat din cauza numărului impunător de alternative atractive. În asemenea situații se cere o comparare și o evaluare mult mai riguroasă a acestora.

Pasul al patrulea: implementarea soluției alese. După ce a fost selectată alternativa concretă, e neapărată nevoie de-o implementat, întrucât chiar și cea mai bună decizie poate fi inutilă, dacă nu este transpusă în practică în mod eficient. Cheia implementării eficiente o reprezintă buna comunicare și planificarea riguroasă a acțiunilor. Resursele trebuie împărțite între departamente și echipe responsabile de proiecte, care să permită atingerea obiectivelor organizaționale trasate. În cooperarea de consum managerii stabilesc bugetele și planurile operaționale în mod detaliat, permițându-le să monitorizeze derularea proceselor aprobate. Implementarea, deși a fost identificată ca etapă distinctă a procesului decizional, este legată de toate etapele acestuia și reprezintă legătura cu fiecare dintre funcțiile manageriale.

Pasul al cincelea: urmărire și evaluare. Evaluarea reprezintă un element esențial al procesului decizional. Managerii eficienți întotdeauna compară rezultatele reale cu cele prevăzute de planurile aprobate, pentru a vedea dacă problemele au fost rezolvate cu adevărat. Atunci când decizia aleasă nu pare să funcționeze eficient, managerul o va substitui cu alta mai performantă. Acest pas permite ca rezolvarea problemelor, apărute în situație de criză financiar-economică în sistemului cooperării de consum, să devină o activitate dinamică și continuă.

Potrivit opiniei noastre, o sursă sigură de implementare corectă a deciziilor programate ar fi instruirea și pregătirea profesională a personalului, întrucât unii manageri ar vrea să-și îndeplinească corect funcțiile, dar, uneori, nu cunosc modalitatea. Mediul de afaceri se schimbă atât de rapid, că, fără o completare sistematică a cunoștințelor, practic nu este posibil să fii la curent cu toate schimbările produse în sfera businessului.

Bibliografie:

1. Nicolescu Ovidiu (coordonator), “Management”//Ed. Economica, București, 1995;
2. Verboncu Ion, “Management decizional”//Ed. Economica, București, 2000;
3. Olaru A., “Managementul afacerilor”//Ed. Academica, Galați, 2003.

Recenzenți: R. Lapușin, dr., conf. univ (UCCM)
R. Samoteev, dr., conf. univ (UCCM)

CUPRINS

SECȚIUNEA III

PROBLEME ACTUALE ALE MERCEOLOGIEI, TEHNOLOGIEI, EXPERTIZEI ȘI MARKETINGULUI MĂRFURILOR DE CONSUM

Svetlana Fedorciucova

STUDIAREA VALORII NUTRITIVE A STRUGURILOR DE MASĂ DE IMPORT
ÎN FUNCȚIE DE CONȚINUTUL UNOR MACROELEMENTE.....3

Ion Purici

INFLUENȚA MEDIULUI ASUPRA COMPOZIȚIEI CHIMICE
A LEGUMELOR ȘI FRUCTELOR.....7

Laurenția Artiomov

ECOLOGIA ALIMENTELOR – UN IMPERATIV AL EDUCAȚIEI
CONTEMPORANE.....12

Tamara Guțu

STUDIAREA SORTIMENTULUI ȘI CALITĂȚII LAPTELUI IMPORTAT ȘI
COMERCIALIZAT ÎN MUNICIPIUL CHIȘINĂU.....17

Nina Coșpormac

ANALIZA CALITĂȚII ȘI INOFENSIVITĂȚII CONSERVELOR DE PEȘTE ÎN
SOS DE TOMATE COMERCIALIZATE PE PIAȚA DE
CONSUM DIN MUNICIPIUL CHIȘINĂU.....21

Galina Cobirman

PROPRIETĂȚILE CONSUMISTEALE COSMETICILOR PENTRU COPII
PRODUSE DE S.A. „VIORICA COSMETIC” CA FACTOR DECISIV AL
MARKETINGULUI MĂRFURILOR.....25

М.И. Ржеусская, Л.В. Анихимовская

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА И БЕЗОПАСНОСТИ СОСОВ И
СОУСОВ ИЗ ТОМАТОВ И РАССОЛОВ.....34

Lilia Șargu

CARACTERISTICA PROPRIETĂȚILOR CONSUMISTE ALE
MOBILEI DE BUCĂRȚIE.....38

Ecaterina Cecan

STUDIAREA CALITĂȚII PRIN METODELE FIZICO-MECANICE
ÎN CĂLȚĂMINTEI DIN CAUCIUC, CONFEȚIONATE DE PRODUCĂTORII
AUTOHTONI.....45

Maricica Stoica, Floricel Cercel, Geta Cârâc, Petru Alexe

EVALUAREA COMPORTĂRII VOLTAMETRICE A UNOR SISTEME
ELECTROCHIMICE MIXTE FORMATE DIN SOLUȚII BIOCIDE ȘI
SUSPENSII FUNGICE.....51

C.A. Сергейчук

A TUAJI H ЗАДА ОДОВОЛ СТВ ННО ЗО АЧОСТ
ТОБА ОБ Д Н С Т З ОДОВОЛ СТВ НН Х ТОБА
В С У Л ЛА УС59

SECȚIUNEA IV

PERFEȚIONAREA MECANISMULUI FINANCIAR-CREDITAR, A EVIDENȚEI CONTABILE, AUDITULUI ȘI ANALIZEI ECONOMICE ÎN ACTIVITATEA COOPERĂȚIEI DE CONSUM

Tudor Tuhari

EVALUAREA PATRIMONIAL ÎN BILANȚUL CONTABIL.....66

Ina Maleca

TRATAMENTUL CONTABIL AL EVENIMENTELOR ULTERIOARE
DATEI RAPORTĂRII FINANCIARE.....70

Sofia Căpățînă

TEHNOLOGII EDUCAȚIONALE DE PREDARE A CONTABILITĂȚII.....76

Djulieta Prodan

FINANȚĂRILE ASOCIAȚIILOR OBȘTEȘTI.....82

Alina Popa

ANALIZA EFICIENȚEI UTILIZĂRII RESURSELOR UMANE ÎN CADRUL
ENTITĂȚII COMERCIALE.....86

Viorica Guțan

UNELE PROBLEME PRIVIND CONTABILITATEA TVA ÎN
COOPERĂȚIA DE CONSUM.....91

Viorica Fulga

PREZENTAREA OPERAȚIILOR DE COMERȚ EXTERIOR
ÎN RAPOARTELE FINANCIARE.....99

Natalia Curagău

NECESITATEA ȘI ACTUALITATEA TRECERII LA STANDARDELE
INTERNAȚIONALE DE RAPORTARE FINANCIAR103

Liliana Lazari

INFLUENȚA PROCESELOR DE ARMONIZARE CONTABILĂ ASUPRA
COMUNICĂRII ECONOMICO-FINANCIARE.....107

<i>Camelia Cătălina Mihalciuc, Valeria Goțonoaga</i>	
INFORMAȚIA CONTABIL – O TREAPTĂ SPRE UN VIITOR DE SUCCES.....	112
<i>Светлана Мороз</i>	
ВЛІН З СА НА ОТ ТНОСТ О МСФО.....	118
<i>Ж.И. Метелкина</i>	
АВТОМАТ З ОБА ННО А О М СТО, О С БА НО МАЛ НУ А ОТУ УХ АЛТ А.....	127
<i>Anișoara Niculina Apetri, Irina Ștefana Cibotariu</i>	
THE ANALYSIS OF THE FINANCIAL INDICATORS AND OF THE ROMANIAN BANKING SYSTEM'S RISKS, TWO YEARS AFTER THE EU INTEGRATION.....	132
<i>Corina Cușnir</i>	
SITUAȚIA CRITICĂ A ÎNTREPRINDERII: DEPISTAREA CAUZELOR ȘI A MODALITĂȚILOR DE DEPRESIUNE.....	139
<i>Elena Fuior</i>	
RELEVANȚI PRIVIND MECANISMUL FINANCIAR DE EVALUARE A CAPITALULUI ÎNTREPRINDERII ÎN CONTEXTUL EVOLUȚIILOR CONTEMPORANE.....	144
<i>Maxim Ion</i>	
NOILE COORDONATE ÎN DOMENIUL POLITICII CONCURENȚIALE ÎN CONDIȚIILE CRIZEI FINANCIARE MONDIALE.....	154
<i>Inga Zugrav</i>	
PARADIGME ALE ACTIVITĂȚII ÎNTREPRINDERILOR DIN SISTEMUL COOPERĂȚIEI DE CONSUM ÎN CONTEXTUL CRIZEI FINANCIARE.....	159
<i>Sveatoslav Labliuc</i>	
UNELE ABORDĂRI METODOLOGICE ALE STABILITĂȚII FINANCIARE A ÎNTREPRINDERII.....	164
<i>Irina Dracenco</i>	
IMPOZITE INDIRECTE: EVOLUȚIA ȘI ROLUL ACESTORA ÎN TRĂZNIȘTELE CU ECONOMIA DE PIAȚĂ.....	171
<i>Zinaida Cornescu, Maria Fiștic, Valeriu Doga</i>	
ANALIZA METODELOR DE DETERMINARE A PREȚURILOR ÎN BAZA COSTULUI.....	176

SECȚIUNEA V
TENDINȚE ACTUALE VIZÂND CADRUL LEGAL ȘI ROLUL SOCIAL AL
COOPERĂȚIEI DE CONSUM

Liliana Dandara

UNELE PRECIZĂRI PRIVIND ASPECTELE TEORETICO-PRACTICE ALE
 CLAUZEI PENALE.....181

Liliana Ciubuc

EVOLUȚIA INSTITUȚIEI JURIDICE A ARBITRAJULUI COMERCIAL
 INTERNAȚIONAL.....186

Raisa Samoteeva

NORME ȘI VALORI ETICO-MORALE ÎN ACTIVITATEA
 ECONOMICO-COMERCIAL190

Ирина Чепеш

ABA LOB A B OHT CT B O C O B...JI 3A
194

Liliana Dandara, Lilia Cecan

PARTICULARITĂȚILE REGIMULUI JURIDIC AL CONTRACTULUI
 MATRIMONIAL ÎN VIZIUNEA LEGISLAȚIEI NAȚIONALE.....197

Liliana Dandara, Eduard Cunicica

VALENȚE CONCEPTUAL-LEGALE PRIVIND PARTICULARITĂȚILE
 OBLIGAȚIILOR VAMALE.....205

Oxana Secrieru

NATURA JURIDICĂ A RESPUNDERII MATERIALE A SALARIATULUI
 PENTRU DAUNA CAUZATĂ ANGAJATORULUI.....210

Tatiana Macovei

EGALITATEA ÎN DREPTURILE FEMEILOR ȘI A BERBEȚILOR ÎN CADRUL
 RAPORTURILOR JURIDICE DE MUNCĂ216

Olga Bulmaga

ABUZ DE POZIȚIA DOMINANTĂ : REFUZUL DE A CONTRACTA (STUDIUL
 COMPARAT).....225

Felicia Păscăluță

CONTROLUL OBȘTESC ASUPRA RESPECTĂRII LEGISLAȚIEI MUNCII ÎN
 REPUBLICA MOLDOVA.....231

Georgeta Ciobu

FUNCȚIA DE APĂRARE A SINDICATELOR ȘI FORMELE DE REALIZARE
 A EI.....236

SECȚIUNEA VI
MODELAREA ȘI AUTOMATIZAREA PROCESELOR
INFORMAȚIONALE ECONOMICE

Tudor Leahu

UN CONCEPT AL SELECTĂRII METODELOR ȘI PROCEDEELOR
 ORGANIZĂRII RESURSELOR INFORMAȚIONALE INFORMATIVE
 ECONOMICE (R.I._L-I._V.E.) PE MEDIUL FIZIC INFORMATIC.....245

Elena Iachim

CONCEPTE DE ELABORARE A TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ȘI
 INFORMATICE BANCARE.....251

Sergiu Oprea

TEHNOLOGII HARDWARE MODERNE DE SECURITATE ÎN CADRUL
 SISTEMELOR INFORMATICE ECONOMICE.....254

Ирина Сергеевна Клименко

НФО МА ОНН Т ХОЛО МОД Л ОВАН
 У АВЛ Н А СТВОМ НА Н О АЗОБАТ Л Н Х УСЛУ
257

Carolina Tutunaru

DIMENSIUNILE DE BAZĂ ALE RESURSELOR INFORMAȚIONALE
 ALE UNITĂȚILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNȚ UNIVERSITAR ÎN SOCIETATEA
 INFORMAȚIONAL265

Vladislav Seiciuc, Eleonora Seiciuc, Alina Doga

ALGORITMUL METODEI SPLINE - CUADRATURILOR ȘI ITERATIVE LA
 REZOLVAREA ECUAȚIILOR INTEGRALE REGULARE
 DE SPEȚA DOI.....270

Alexandru Sandu

INTERFEȚE LOGICE ALE CIRCUITELOR ELECTRONICE
 RECONFIGURABILE.....277

Lilia Tabără

INVERSAREA OPERATORILOR $S_n PaPS_n$ ȘI $S_n QaQS_n$ DEFINIȚII DE
 SUMELE PARȚIALE S_n ALE SERIILOR FABER-LAURENT PENTRU FUNCȚII
 DATE PE CONTURURI ARBITRARE NETEDE ÎNCHISE.....284

Vladimir Racu

ASUPRA ALGORITMILOR MATEMATICI AI METODELOR SPLINE-
 COLOCAȚIILOR ȘI SPLINE-CUADRATURILOR LA REZOLVAREA
 ECUAȚIILOR INTEGRALE SLAB-SINGULARE FREDHOLM.....289

SECȚIUNEA VII
CULTURA ȘI COMUNICAREA ÎN AFACERI

Violeta Urban

ASPECTE TEORETICE PRIVIND CULTURA ORGANIZAȚIEI.....294

Lilia Lupașcu

IMPORTANȚA COMUNICĂRII DE AFACERI.....308

Liliana Martin

ASPECTE ALE TRADUCERII CUVINTELOR

ÎMPRUMUTATE. PROBLEMA ÎMPRUMUTURILOR.....323

SECȚIUNEA VIII
ASIGURAREA CALITĂȚII ÎN FORMAREA PROFESIONALĂ A
SPECIALIȘTILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Svetlana Guțu

COMPETENȚA DE COMUNICARE A STUDENȚILOR ECONOMIȘTI CA
BAZĂ A CULTURII PROFESIONALE.....327

Dumitru Bălănel

”MATRIOSHKA BALANEL” CA METODA DE REPREZENTARE A
CUNOASTERII.....337

Ion Purici

IMPORTANȚA PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN DEZVOLTAREA
ȘI FORMAREA PERSONALITĂȚII.....345

Daniliuc Aliona

CONCEPTUL DECIZIEI MANAGERIALE ÎN CONDIȚII DE CRIZ
FINANCIAR-ECONOMIC ÎN SISTEMUL COOPERĂȚIEI DE CONSUM
AL REPUBLICII MOLDOVA.....349